

A
8837 II

JĀŅA ZIEMEĻNIEKA

RAKSTI

DIVOS SĒJUMOS

KĀRĻA EGLES

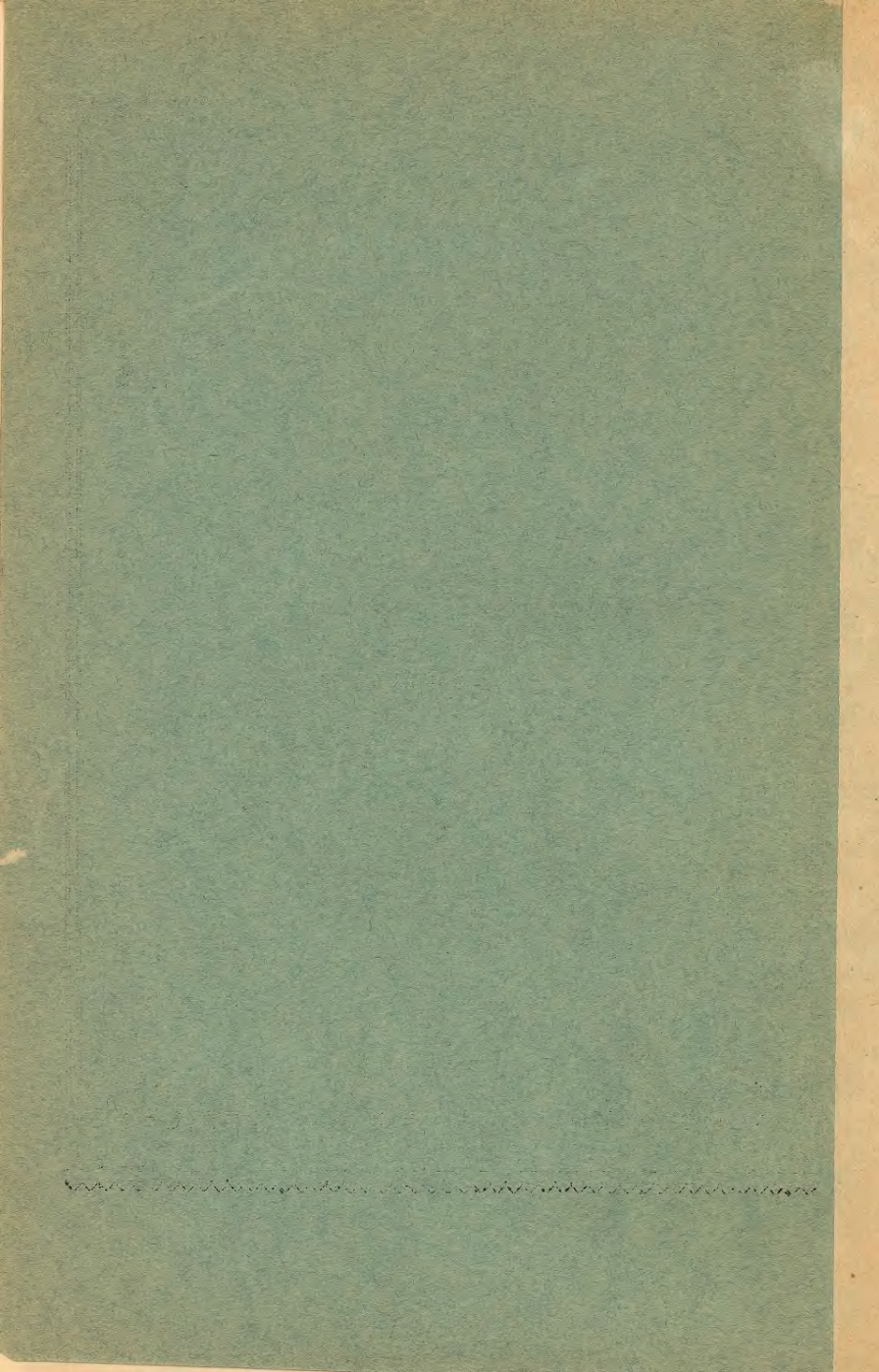
SAKĀRTOJUMS, REDAKCIJA UN PIEZĪMES

OTRAIS SĒJUMS

RĪGĀ

1934

VALTERA UN RAPAS AKC. SAB. IZDEVUMS

L $\frac{A}{8837_{II}}$
JĀŅA ZIEMEĻNIEKA

RAKSTI

DIVOS SĒJUMOS

KĀRĻA EGLES

SAKĀRTOJUMS, REDAKCIJA UN PIEZĪMES

OTRAIS SĒJUMS

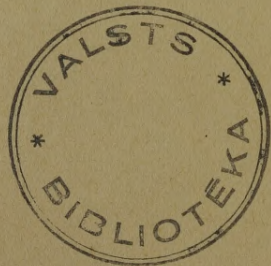
RĪGĀ 1934
VALTERA UN RAPAS AKC. SAB. IZDEVUMS

810

1453

VALSTIS BIBLIOTĒKA
Inv. ~~392.766.~~

0305029825

VALTERA un RAPAS
akc. sab. spiestuve
Rīgā, Brīvības ielā 129/133.

2. STĀSTI

PIRMĀ MILESTĪBA

Toreiz es biju ceturtās klases ģimnazists — bāls jauneklis, kas vēl nenieka nezināja no viltīgā Erosa mākslām. Manos sapņos vēl spokojās Main Rida un Konan Doila dēkainie varoņi — brīvie stepju dēli un apķērīgie slepenpolicisti. Es pavadīju vasaru sava tēvoča lauku mājās, baudīdams vislielāko brīvību. Krusttēvs bij sīks, slimīgs vecītis, kurš gandrīz visu dienu pavadīja gultā — viņu mocīja nervi un kaulu sāpes. Saimniecību viņš atstāja pilnīgi priekšstrādnieka Juŗa un krustmātes Magdalēnas ziņā. Krustmāte turpretim bij vēl pavisam jauna. Viņa nēsāja augstu sasukātus matus, smējās daudz un bij pret visiem ļoti laipna.

Un lūk, es viņā iemilējos.

Tas notika kādā klusā jūlija vakarā, neilgi pēc manas atbraukšanas krusttēva mājā. Es nevarēju gulēt, man gribējās pasapņot, paklejojot ēnainā dārzā. Es vispirms atvēru logu un izliecos laukā. Mēnesis bij ievilcies blāvā mākonī, tikai vieglas rasu pērlītes sidrabaini dzirkstīja koku lapās. Viss bij klusu.

Bet tad es izdzirdu vieglus soļus. Kaut kur atvērās durvis un uz šaurā granīta celiņa parādījās stāvs. Viņš slīdēja viegli un lēni, kā parādība. Es elpu aizturēdams sastingu savā logā, bet kad tas pagāja garām, es pazinu — tā bij krustmāte Magdalēna.

Manī pamodās izkoptais spiega instinkts.

Kurp viņa gāja? Vai es tik nepārskatījos? Tantei Magdai nekādi nepiestāvēja šāda naktspaistaigāšanās; viņa bij valdniece dienā, kad spīdēja saule un neskaitāmas skaņas pildīja gaisu. Viņas bezrūpība un smiekli tad izskanēja tik silti un dabīgi. Es ar savādām trīsām atminējos, ka viņa ikrītus ienāca manā istabā mani modināt; atrāva zaļo loga aizkaru, savādi iesmējās un gandrīz arvien paamizējās arī ar mani: pakutināja man sānus vai kāju apakšas. Tad viņa atkal izgāja un man bij labi visu dienu.

Bet tagad naktī? Kurp viņa gāja?

Es izkāpu pa logu un slāpstīdamies sekoju viņai tumsā. Mēs izgājām cauri dārzam, pārgājām pāri pļavai un tikai kad nonācām upmalā — es visu sapratu — viņa nāca peldēties. Kauna sajūta sažņaudza manu sirdi, elpa it kā aizrāvās un es jutu asinis sakāpjam sejā. Es gribēju aizskriet, aizbēgt, bet nespēju: savāds nogurums piespieda mani palikt uz vietas un es lēni iekungstēdamies noliecos pie zemes.

Bij pēdējais brīdis — viņa bažīgi pavērās atpakaļ, bet neviena neieraudzījusi, sāka pamazām izģērbties. Ak, un man visu to vajadzēja redzēt! Tas bij tik mocoši, tik bezgala kauninoši. Viņa novilka drānu pēc drānas un man likās, ka tās tiek noplēstas manai miesai, kuŗu apņēm iznīcīga uguns. Bet tomēr es paliku; es skatījos.

Viņa ienira ūdenī. Viļņi iedzirkstījās kā zilganas liesmiņas. Zāļu siebri iečaukstējās. Viņas tumšie mati kļuva vēl tumšāki un kā melns karoģis izplūda pār līmeni. Bet kad viņa piecēlās, tie pieklāvās viņas sniegbaltām krūtīm, pleciem, mugurai.

Tas viss notika vienā sekundē, tā man likās; tad viņa kāpa krastā un es paslēpu seju zālē. Pagāja brīdis un es pūlējos sevi atgūt, sakārtot savas domas. Tālumā kaut kur melodiski urrināja zemes vēzītis.

„Vai!“ viņa pēkšņi iekliedzās un trīs reizes spārīgi nosplāvās. Es pacēlu galvu.

„Ko tu blandies nakts laikā kā kāds zvērs,“ viņa sacīja man, „nevari mājās gulēt. Pastāstīšu vēl onkulim.“

Es nekā neatbildēju. Piecēlos stāvus un paliku sastindzis. Viņa arvien vēl bija kaila. Rokas pār galvu pacēlusi slaucījās dvielī.

„Ko nu tā stāvi, nāc noslauki man muguru?“

Es piegāju. Mitrais dvielis sacēla mani savādas sajūtas. Visa viņas miesa smaržoja pēc kalnēm un citām svaigām ūdens zālēm.

„Veiklāk, veiklāk,“ viņa komandēja, „kur tik tūlīgs.“

Šai balsij bij neizprotama smieklu pieskaņa, tā ērnoti iedrebējās un laupīja man katru pašsavaldīšanos. Mana apziņa aptumšojās: es nokritu pie zemes un apviju rokām viņas ceļgalus. Kaut kas maīgi nogula uz manas galvas, es pacēlu vaigu un divas siltas krūtis apsedza manu seju. Es skūpstīju. Un kā pa sapņiem dzirdēju vārdus:

„Ak tu trakais puika, ak tu trakais puika!“

Tad viņa mani piepeši atgrūda. Pakampa drēbes un bēga prom. Mēnesnīcā viņas stāvs izskatījās zili blāvs.

Braslā, niedrājā kāds rupji iesmējās. Aizdīdēja soli. Es iztrūkos.

Kas tur smēja?... Kas varēja tik ļauni smieties?

Nemiers mani pārņēma, sirds tumši sita.
Tas laikam bij velns. Viņš gaviļēja manā sirdī...

*

Ak, kādas mokas es izcietu tai naktī! Biju sevi pilnīgi pazaudējis. Nevarēju aizmirst. Dažādas domas šaudījās galvā, bet neko sakarīgu neizdomāju.

Rītā krustmāte Magdalēna ienāca pa paradumam pie manis. Viņa izturējās kā arvien, viņa nesajuta nekādu moku. Tad arī man palika labāk. Es piecēlos gultā sēdus:

„Tante Magda?..“

„Jā, mans kavalier?“

„Bēgsim no šejienes prom?“

Viņa sāka smieties pilnā kaklā. Balss viņai aizrāvās.

„Labi, labi, mans kavalier! Labi, labi, bet kurp?“

„Uz Rīgu.“

„Kad?“

„Vienalga. Esmu to pārdomājis šai naktī. Rīgā man labi paziņas, tie mūs pagaidām uzņems, kamēr es dabūšu darbu un varēšu tevis labā strādāt.“

Tante Magda mitējās smieties. Viņa man viegli iesita pa vaigu un teica, lai es paaugoties lielāks, nobeidzot skolu un tad lai runānot par tādām lietām.

Ak nežēlīgā krustmāte! Tā lūk viņa mani atraidīja. Apvainoja.

Tomēr šī atteikšanās negrozīja manu nodomu. Ja ne ar labu, tad ļaunu man vajadzēja panākt savu.

Vairākas dienas es staigāju domādams. Neizprotamas sajūtas mani mocīja, dažādi plāni jaucās galvā. Visu to es uzticēju savai dienas grāmatai.

12. jūlija pēcpusdienā es saģērbos jaunās drē-

bēs un klusi neviena nepamanīts aizzagos uz piecas verstes attālo pilsētiņu.

Mana pirmā gaita bij pie vecā Gaides, pilsētiņas labākā ormaņa. Tur es sarunāju zirgu it kā slimā krusttēva atvešanai uz staciju. Vecais gan mazliet brīnījās: vai tad pašiem zirgu neesot, bet es jau biju uz visu to sagatavojies, tāpēc atbildēju vienkārši bez stomīšanās. Un viņi noticeja.

Gaides dēls man vecs paziņa, skolas biedrs. Es viņu pavedu sāņus un pienācīgi sagatavojis, uzmanīgi atklāju savu plānu.

Jā, viņš bij gatavs braukt tēva vietā un izpalīdzēt man pēc sirdsapziņas. Jaunais Gaide patiesi bij velna puika, arvien priecīgs, arvien gatavs uz visādām pārgalvībām. Vienīgais viņa trūkums — pārlietu neapslāpējamā naudas kāre: par naudu viņš gatavs darīt visu: pievilt, nodot, apsmiet. Pazīdams šo trūkumu, es viņam par apsolīto palīdzību samaksāju jau iepriekš. Samaksāju, lai viņš patiesi rīkotos pēc sirdsapziņas.

Krēslai metoties, mēs sajūdzām Gaides dūšīgo melni un laidām uz mana krusttēva māju. Mežā netālu es liku pieturēt un gaidīt. Pats kāpu kalnā.

Pie dārza vārtiem ieraudzīju Magdalēnu. Viņa sarunājās ar Juri un tā savādi, savādi smējās. Es jutu, ka mana sirds atkal sāka drebēt, taču lielā atbildība, kādu šai brīdī biju uzņēmis, ļāva man savaldīties.

Kad Juris attālinājās, es piegāju viņai klāt.

„Magdalēna!..“

„Jā, mans kavalier?“

„Nāc man tūliņ līdz.“

„Kas tad nu tev atkal padomā?“

„Gribu šo to svarīgu parunāt. Pastaigāsimies

tepat gar krastmalu. No šīs sarunas atkarājas daudz kas."

"Nu labi, labi," viņa uzreiz piekrita un es sevi mazliet pasmīnēju par tik laimīgu izdošanos.

Mēs gājām blakus, viņa bij apģērbusies parastajās darbdienas drēbēs; nekādu mantu tai nebij līdz. Man palika viņas it kā žēl, un es mierinājos ar domām, ka kādreiz, kad būsīm Rīgā un tā kļūs mana sieva, es tai visu bagātīgi atlīdzināšu.

Es viņu vedu taisni caur mežu uz zināmo vietu, kur mūs gaidīja manas sazvērestības līdzdalībnieks.

"Nu ko tad tu teiksi," Magda vienaldzīgi ierunājās un pacēla galvu it kā klausīdamās.

Es neatbildēju. Paātrinājām vienīgi soļus. Pa gabalu jau redzēju lielo bērzu un skujām nobirušo meža ceļu. Tur vajaga būt arī ratiem.

Mēs izgājām klajumiņā, bet...

Kur tad tas Gaide palicis? Es klausījos, bet nekā nevarēju dzirdēt. Aplūkoju ceļu — jā, tur bij iemītas svaigas zirga pēdas. Tikai pēdas, no braucēja ne vēsts!

"Nu, mans kavalier?" krustmāte atkal ierunājās un zīmīgs smaids savilkās ap viņas lūpām. "Gaide, kā liekas, tevi piekrāpis."

Es izbrīnā ieplētu rokas:

"Krustmāt, un tu to zināji?! Tu zināji to un nepalīdzēji man!?"

Viņa neatbildējama lēni apgriezās un gāja mājup. Ļaunas aizdomas iedzēla manā sirdī — viņa lasījusi manu dienas grāmatu! Varbūt arī Juris lasījis: tik aizdomīgi tie abi sačukstējās pie vārtiem. Viņi vienkārši mani izsmējuši. Gaide bij uzpirkts.

„Tu nedrīksti iet atpakaļ!” es kļiedzu ieķerdamies viņas drānās. „Mums jābēg uz pilsētu... Mums jābēg... Vai tu to dzirdi Magdalēna! Es tevi tik ļoti mīlu!”

„Nekliedz tik dikti,” viņa sacīja uzlikdama manai mutei plaukstu. Es aplusu.

Tagad viņa veda mani. Mēs pagriezāmies uz upes pusi, pārgājām pļavu un apstājāmies pie kāda šķūņa.

Magdalēna brīdi klausījās. Likās, aiz mums kāds nāca. Tumsā nevarēja redzēt.

Laikam Gaide, es nodomāju un gribēju nācējam steigties pretim. Krustmāte mani atturēja.

„Nē, nē, viņa čukstēja, tas nav Gaide,” un iekams es spēju atjēgties, viņa atrāva šķūņa durvis un mēs paslēpāmies sienā.

Ārpusē bij dzirdami soļi. Kāds smagi apgāja šķūnim visapkārt. Tad soļi attālinājās. Tas bij Juris. Šoreiz Magda pievīla viņu.

Bezgalīga prieka sajūta un saldens smaržu vilnis apņēma mani. Es sajutu kaut ko brīnišķīgu sev blakām — tā bij Magda — mana mīlestība. Es piespiedos cieši tai klāt, viņa nepretojās un nebilda ne vārda.

Un piepeši es apreibu pavisam. Es nezināju ko daru, kas ap mani notika. Likās, ka visa apkārtne, visi priekšmeti: telpa, smaržas, Magda un es saplūstam vienā savādā neizprotamā, nekad neizjustā laimes sajūtā, vienā brīnišķīgā sapnī, kuŗa dēļ vērts ciest vislielākās mokas, atdot visu dzīvi...

Bet tas ilga tikai dažus mirkļus. Tad viss izgaisa, attālinājās, pazuda. Saldās laimes vietā es sajutu tikai tukšumu un divas smagas rokas ap savu kaklu. Tās mani vilka kā žņaudzošas vara

ķēdes tumšā, pretīgā dziļumā. Bet pie auss man jokojošs čukstēja kāda izsmejošs balss:

„Nu, mans kavalier, vai nebūs laiks bēgt uz Rīgu?”

Es iespiedu seju svaigajā sienā un raudāju...
Tāda bij mana pirmā mīlestība.

HAZARDS UN SIEVIETES MĪLA

Stāsts

Mēs sēdējām kādā Vecrīgas lokālā un spēlējām kārtis. Kad es ieliku bankā savu pēdējo naudu, kāds teica:

„Donžuāniem kāršu spēlē neveicas.“

Lai! es norūcu sevī un izlikos pavisam vienalzīgs. Patiesībā man nekā nebija ko pazaudēt: naudas arvien bij maz. Mani uztrauca cits iemesls: kaut kur pie vecās Ģertrūdes baznīcas šai brīdī gaidīja kāda sieviete; gaidīja un varbūt jau dusmojās...

Es vairs nesekoju spēlei — manas domas jau bija tur pie viņas. Vēl dažus mirkļus un es varēju iet.

Te kāds sauca manu vārdu.

„Vai tad tu kurls esi palicis? Saņem taču naudu!“

Es pamodos kā no miega. Brīnišķīgi! Biju vinnējis.

Jonatāns man piestūma veselu kaudzi kredītbilēšu. Bet paveroties biedru sejās, man reizē kļuva priecīgi un skumji: nupat gandrīz biju brīvs, te — šis vinnests... Nu nevarēju aiziet, ja negribēju savus biedrus sarūgtināt.

Es paskatījos pulkstenī, — rādīja desmit minūtes pāri noliktam laikam. Kā manas domas no-

prazdams, kāds ieminējās, lai tik nu nemūkot vien prom.

Es paliku. Iesākās kaislīgs hazards. Čaukstēja „lidakas“ un „ozoli“, skanēja lati. Mani arvien vēl grauza savāda neapmierinātība un tai par spīti, es sāku spēlēt pavisam vieglprātīgi. Arvien saucu va banque. Bet nolādētā nauda šoreiz negribēja no manis šķirties. Viņa liptin lipa pie maniem pirkstiem, saistīja arvien ciešāk pie šī muļķīgi apaļā galda.

Bet es domāju par sievieti, kas gaidīja pie baznīcas...

Mani biedri kļuva nervozi. Īsi, aprauti elpodami, viņi cīnījās klusēdami, tikai šad tad viens otram taisīdami asas piezīmes. Skatīdamies savās kārtīs, es tomēr redzēju, ka tie reizēm caur pieri paglūnēja manī. Vienīgi Jonatāns — lielākais spēlmanis — vismaz ārēji, izlikās pavisam mierīgs. Krēslā atgāzies viņš sūca savu pīpi un spēlēja apdomīgi, kaut gan šoreiz tāpat zaudēja kā citi.

Bet es domāju par sievieti, kuŗa gaidīja pie baznīcas...

Beidzot man kļuva neveikli un kārtis dalīdams es skaņi teicu:

„Mīlie draugi, jūs paši redzat, ka nauda šoreiz iemīlējusi donžuānu, bet es negribu jūs sarūgtināt, tāpēc spēlēšu vēl līdz pulksten desmitiem. Pēc tam man jāiet. Vai jūs esat tā ar mieru?“

Jā, viņi bij ar mieru.

Ne naudas kāre mani vilināja pārtraukt spēli: — es gribēju steigties mājup, jo man ienāca prātā, ka mana līgava izgaidījusies velti pie baznīcas, varbūt apmeklēs mani mājās. Lai nezaudētu biedru labvēlību, es pasūtīju viņu un spēle turpinājās.

Tomēr stāvoklis negrozījās: es joprojām vin-

nēju. Kollēgu nervozitāte zem viņa mierinošā iespaيدا it kā atslāba. Brīdi iestājās silta omulība. Sāka pat jokot.

„Jaunkundz,“ kāds uzsauca ķelnerienei, kuŗa nesa paplāti, „kā jums patīk mūsu donžuāns? Vai viņš jūsu acīs nav palicis neglītāks, kamēr tas visu naudu mums atņem?“

„Nebūt nē,“ viņa atbildēja piespiesti smaidīdama un viņas skats viegli pārslidēja man pāri un apstājās pie Jonatāna likās jūrnieku pīpes.

Pēc nedaudz acumirkļiem Jonatāns bij visu paspēlējis.

Vai viņu nobūra sievietes skats?..

Es paraudzījos pār plecu: ķelneriene stāvēja aiz manis. Pilnām krūtīm, mazliet it kā nolaistiem acu plakstiem, viņa izskatījās pēc da Vinči Džokondas.

„Iedzer,“ skubināja mani Jonatāns un pielēja glāzi. Viņš vēl mājup negāja, viņam gribējās redzēt, kā viss beigsies.

Bet viss beidzās pilnīgi ar manu uzvaru. Tas bij kaut kas traks. Es piebāzu kabatas ar naudu.

Biedri man vēlēja laimes, bet šajos vēlējumos bij vairāk nožēlošanas, nekā prieka. Mēs izšķīrāmies. Jonatāns mani pavadīja.

Mēs gājām pa Kaļķu ielu, cauri Brīvības bulvārim uz Brīvības ielu. Jonatāns man izrādīja sevišķu gādību: viņš visu ceļu pļāpāja un saņēma mani pat zem rokas. Tas viss nebija viņa dabā, bet šoreiz notika izņēmums, laikam tāpēc, ka mēs abi bijām iereibuši. Es gribēju braukt ormanī, bet viņš mani atturēja.

„Tik skaistā naktī braukt?!... Gan jau aizskriesi. Māja neaizbēgs. Pastaigāsimies... Redzi,

cik šovakar milzīgas zvaigznes... Un kādi melni mākoņi pamalē!.."

Šāda jūsmošana par nakti un zvaigznēm arī nebij Jonatāna dabā. Augšup raudzīdamies un mazliet streipuļodams, es pūlējos uzminēt viņa draudzības iemeslus.

Bet drīz viss noskaidrojās: kad gājām garām „Alhambras“ restorānam, mana biedra soli palika gausāki. Skatīdamies lejā uz sārta apgaismotiem logiem, viņš ieminējās, ka še vajadzētu atpūsties.

Aha! es pavīpsnoju sevī, tad tāpēc tu biji tik vēlīgs.

Restorānā valdīja garlaicība. Nosēdējām pusstundu un izdzērām dažus liķierus. Bet savādi! — pa trepēm kāpjot es jutos galīgi noreibis.

„Tu mani piedzirdīji,“ es teicu Jonatānam, „tagad jau es izskatos pēc mērkaķa.“

„Blēņas,“ viņš atbildēja, „še jau ir karsts kā peklē.“

Uz ielas mēs tūlī izšķīrāmies. Es redzēju, ka viņš sākumā gāja streipuļodams, bet pagājis gabalu tumsā, izslējās taisns kā svece.

Jocīgs „frukts“, es nodomāju. Taisni tagad, kad es labprāt vēlētos, ka kāds mani pietura pie rokas, viņš nozūd kā žīds pa Miķeļiem!

Par laimi man vairs nebija tālu jāiet. Es dzīvoju tepat Brīvības ielā, masīvā sešstāvu namā.

Klusi sevī dziedādams kādu dziesmiņu, es atslēdzu parādes durvis. Koridorā asfalta grīda bij tik gluda, ka man gribot negribot vajadzēja pāris reizes pakrist. Beidzot es aizkūlos līdz liftam, bet tur tumsā uzgrūdos kādam cilvēkam.

„Velns parauj, kas jūs esat?!“ es sadūšojies iesaucos.

Klusi sievietes smiekli bij atbilde. Viņa laikam

visu laiku bij novērojusi manu neveiklo darbošanos tumsā.

„Lifts sabojājies,” beidzot viņa klusi teica.

„Sabojājies?”

„Jā, nedeg uguns.”

„Kam mums uguns, ja tikai kustās!”

Un gribēdams izrādīties stingrs, es satvēru sievieti pie pleciem un iestūmu liftā. Visapkārt valdīja necaurredzama tumsa. Man bij grūti noturēties kājās — es atzvēlos pret sienu.

„Kuņā stāvā jūs braucat?” jautāja mana biedre, taustīdamās gar manu muguru meklējot lifta padziņu.

„Piektā.”

„Labi. Es sestā.”

Mēs pacēlāmies gaisā. Bet jau pēc dažām sekundēm braucamais krēsls apstājās. Vai jau esam galā? Nevar būt! Es mēģināju atvērt durvis, bet tas nebij iespējams. Lifts patiesi bij sabojājies. Mēs karājāmies gaisā. Mana biedre sāka uztraukties.

„Nu gan esam kā peles slazdā,” viņa teica.

„Nē,” es pārlaboju, „drīzāk mēs līdzināmies putniem.”

Viņa gribēja dusmoties par manu bezbēdību, bet nekas neiznāca, jo mēs bijām pilnīgi sveši un pie tam tik tuvu viens otram, ka mazāko nesaskaņu nevarēja iedomāties.

„Ko tagad darīsim?”

„Uzgaidīsim, varbūt kāds nāks.”

„Kas tad te nāks tik vēlu,” viņa forsējās un atkāpdamās dažus soļus, nejauši uzgrūdās man vīrsū. Es pazaudēju līdzsvaru un nokritu uz sola. Tai pašā brīdī viņa iekrita man klēpī.

Tā! Nu jau bij pavisam labi. Es viņu saturēju

abām rokām; manā stāvoklī daudz ko varēja atļauties.

„Laižat,“ viņa izdvesa, bet tik nepārliecinoši, ka es to apņēmu vēl ciešāk un uzcēlu arī viņas kājas uz sola.

„Es kliegšu.“

„Lūdzu!“

„Kā jums nav kauna, bez—kau—nī—gais — —!“

Un viņa ieķērās man krūtīs, mēģinādama atsva-bināties. Bet visās viņas kustībās bij tāds sievišķīgs maigums, ka es to nekādā ziņā nevarēju palaist. No viņas grāciozā stāva es nojaudu, ka tā ir ļoti skaista. Traka kaislība sāka manī vārīties: es atliecu viņas galvu un mēģināju tuvoties viņas lūpām.

„Kā jūs uzdrošināties man — man — aiz—aiz—tikt!!.. Ak, es — es vairs nevaru!..“

Viņa palika pavisam slāba un stipri elpoja. Viņas rokas nošļuka gar sāniem, galva padevās...

Es biju uzvarējis. Es varēju darīt, ko gribu... Šaurajā telpā izplūda salds irisu arōms. Bij labi.

Pēc brīža viņa atkal atdzīvojās. Visa viņas miesa raustījās. Vai viņa raudāja? Es nezinu. Es neteicu nekā.

Kaut kur augstu, augstu pār mūsu galvām viegli ieskanējās stikls: — tur lietus lāsītes lēni sāka pilēt uz stikla jumta.

Mans dzēruma reibums bij stipri izgaisis, iepriekšējais trakums norimis. Es sāku pamazām domāt par sievieti, kuŗa vēl arvien dusēja manās rokās. Kas viņa bij? No sestā stāva? Es mēģināju atcerēties, kas tur dzīvo.

Un piepeši mana sirds iedrebējās: tur dzīvoja kāds fon Armaka kungs ar savu sievu.

Vai viņa nebij tā, kas šē nevarīgi elpoja pie manām krūtīm?..

Es atsaucu atmiņā visas tās reizes, kad man gadījās fon Armaka kundzi sastapt uz trepēm. Šis bij viņas maigais stāvs, šis bij viņas saldaiss irisu arōms. Nebij ko šaubīties.

Cik savādi!

Es pārdomāju arī visas pagājušās dienas gaitas: nokavēto satikšanos, spēli, vinnestus, Jonatānu un diez' ko vēl. Nevarēju sūdzēties, ka šī diena būtu slikta. Drīzāk otrādi. Gan teic, ka hazarda laime un sievietes mīla esot divas nesavienojamas lietas, bet tie man tagad šķita salti meli. Vai tad es nevinnēju kāršu spēlē? Vai tad šī, galu galā, nebij tomēr mīla? Es — bezkaunīgs? Kas par to! Mazliet bezkaunīgam viss iespējams. Bet sieviete, kas atdodas bez pretošanās, nav cienīga, ka viņu aizkar. Par fon Armaka kundzi to nevarēja teikt... Varbūt šai pašā brīdī arī manā istabā gaidīja sieviete — mana līgava. Gaidīja manas mīlestības... Patiesi nevarēju sūdzēties: šī diena bij kā radīta visādām laimīgām spēlēm.

Manas pārdomas iztrauca troksnis, kas nāca no apakšas. Kāds atslēdza parādes durvis un kāpa pa trepēm augšup. Mana biedre aizturēja elpu.

„Klausaties,“ es viņai čukstēju, „ja mēs tagad to pasauktu?“

„Cst!... Tas ir mans vīrs,“ viņa bailīgi dvesa.

Vīrs? Nu tad jau skaidra lieta — šī bij fon Armaka kundze!

Savāda prieka un lepnuma sajūta, kāda allaž pārņem attiecīgās reizēs pavadēju, ieliksmoja manu sirdi. Es noliecos un kaisli noskūpstīju fon Armaka kundzes lūpas. Viņa neteica nekā. Viņa arvien vēl bij pati uzmanība.

Mēs klausījāties, kamēr soļi pacēlās arvien augstāk un augstāk, līdz pavisam apklusā aiz kādām durvīm.

„Ak, Dievs! Ko nu mēs lai iesākam?“ viņa sāka atkal forsēties un piecēlusies stāvus, taustījās gar šaurā krātiņa sienām. Beidzot viņai ienāca prātā izmēģināt visas lifta podziņas. Viņa paspieda vienu, otru, trešo un — brīnums! Lifts sāka kustēties. Mēs brācām.

Viss kā nākas! es sevī smīnēju. Pats karalis labāk nezinātu vēlēties. Kad nobraucām piektā stāvā, viņa teica, lai kāpju ārā, bet es kavējos: man gribējās ar viņu norunāt satikšanos.

„Nekad vairs!“ viņa cieši noteica.

„Nekad? Ak tik ļauni gan! Tādā gadījumā es jūs nelaidīšu vaļā. Jums jāpavada visa nakts ar mani šē liftā.“

Viņa laikam izbijās no manas balss un uzreiz padevās. Es jutu, ka viņa dega nepacietībā tikt drīzāk vaļā no manis.

„Labi, esmu ar mieru.“

„Kur un kad?“

„Pretējā nama koridorā, rīt pulksten sešos. Ja vien būs iespējams — nākšu.“

Un veikli noliekdamās, viņa negaidot mani nokūpstīja.

Es piecēlos un apmulsis izkāpu no braucamā krēsla.

„Uz redzēšanos!“

„Uz redzēšanos!“ —

Aiz dzīvokļa durvīm es dzirdēju, ka lifts pacēlās vēl stāvu augstāk, bet pēc tam dūkdams nolaidās lejā...

Istabā gaidīja mana līgava. Viņa sēdēja mētelī ietinusies, viscauri salijusi slapja.

„Kur tu biji?“ viņa pārmetoši jautāja, „es tevi gaidīju visu šo laiku lietū pie baznīcas. Tagad tikko pārnācu.“

Tikai tagad?... Hm... Tā tad nācējs pirmīt nebij vis fon Armaka kungs.

*

Nākošā rītā es atklāju kaut ko traku: visa mana nauda bij pazudusi. Ļaunu aizdomu dzīts, es nogāju vispirms lejā pārmeklēt liftu — tur nebij nekā.

Ak, šī Armaka kundze!..

Tad, lūk, ar ko nodarbojas kādreizējās aristokrates! Gluži kā padomju Krievijā!

Īgnums un skumjas mani pārņēma. Nebij žēl naudas, bet pavisam kaut kā cita, nezināma. Kā gan īsti? Vai to glāstu, kuŗus es veltīju kādai pakļīdušai baronesei, piemaksādams naudu vēl klāt? Vai varbūt tās romantiskās noslēpumainības, kuŗa izrādījās par vienkāršu zagles spēli? Es nezinu. Man bij kauns pašam no sevis. Man gribējās kaut ko darīt, noskaidrot, kaut kam atriebt. Nevarēju sagaidīt nolikto satikšanās stundu pulksten sešos. Redzēs, kas tad iznāks!

Bet jau ap pusdienas laiku es satiku trepēs fon Armaka kundzi: viņa lēni kāpa lejup.

Es sveicināju un jautāju, vai viņa būs pulksten sešos norunātā vietā.

Viņa izbrīnējusies raudzījās manī:

„Es nesaprot', ko jūs runā?!“

„Ak nesaprotiet vis? Nu tad pamēģinat atcerēties, kas notika pagājušo nakti tur!..“ es parādīju uz liftu un iekaisdams turpināju:

„Vai gan vienā naktī paspējāt jau visu aiz-

mirst?.. Nevar taču būt, ka jūs visu to noturat par sapni!"

Fon Armaka kundze lielām acīm sekoja manai izstieptai rokai un uzmanīgi noraudzījās lejā uz liftu.

„Es nesaprot', ko jūs runā," viņa vēl reiz teica.

Tas mani satracināja. Es jutu asinis sakāpjām sejā. Bezgalīgs niknums raustīja manus muskuļus.

„Neizliekaties! Nespēlējat komēdiju!" es viņai uzkriedzu. „Atdodiet tūlī ar labu manu naudu!"

Baronese nobāla. Nelabi iekliegdamās, viņa veikli apsviedās apkārt un kājas plaši izplētusi skrēja pa trepēm augšup.

„Palīgā, palīgā!" noskanēja viņas balss pa visu māju.

Es notvēru viņu aiz svārkiem un saucu, lai atdod manu naudu. Viņa izrāvās un skrēja vēl ātrāk. Nolādētā sieviete!

Kaut kur pašā augšā atvērās durvis un tajās parādījās svinīga, iesirma galva. Barons iznāca trepēs.

„Ferdinand, Ferdinand!" fon Armaka kundze vaimanāja un iekrita vīra izstieptajās rokās. (Es redzēju, ka pensnē nodrebēja uz barona likā deguna.)

„Glāb mani, Ferdinand! Glāb mani!.."

Bet Ferdinands fon Armaks nevarēja tik ātri attapties. Kamēr viņš mierināja sievu, manas dusmas pēkšņi izgaisa. Es attapos pirmais. Veikli apsviedies nolaidos pa trepēm.

Vēl uz ielas dzirdēju izbiedēto sievieti vaimanājam.

Nolādētā! Kā viņa prot izlikties!

Es sāku domāt par sievietes dabu un nācu pie slēdziena, ka tajā nav nekāda prāta. Sievietes

daudzreiz labāk nomirst bailēs un histērijā, nekā atzīst savu vainu lēni apsveŗot ar prātu.

Bet manā sirdī pamazām iezagās šaubas: vai tik vakarējā un šīs dienas Armaka kundze bij viena un tā pate persona? Kā to zināt? Kam to prasīt? Neviena nebij, kam varētu uzticēties: tik ērnotās lietās nemēdz padomu prasīt.

Ilgi nemierā es klejoju pa vientuļākām pilsētas ielām.

*

Tās pašas dienas vakarā es sēdēju „Kni“ kafējnīcas dārzā gaidīdams savu līgavu.

Man bij skumji: es visu laiku jutos kā zem nastas nospiests, kamēr ap mani bij šis neatminamais noslēpums. Kāda nezināma sieviete turēja savās rokās manu labo gara stāvokli, es būtu to šai brīdī atpircis ar vēl lielāku naudas summu.

Bet kur bij šī sieviete?...

Viņas nebij nekur. —

Es palēnām atdevos grūtsirdīgam nemieram un pie tam labi apzinādamies, ka tādas sajūtas arvien pārņem cilvēku, kuŗam nav no svara mērķis, bet tikai tieksme pēc tā.

Dārzā spēlēja mūzika. Bij diezgan vēss vakars, tāpēc arī cilvēku neredzēja daudz. Daži žīdu spekulanti sēdēja tuvumā un nejēdzīgi strīdēdamies žestikulēja rokām. Aiz viņiem slaistījās pāris bardāmu izbužinātās frizūras, bet tālāk galdiņu rinda izzuda krēslā zem kokiem.

Es biju nosēdējis jau labu brīdi, te pēkšņi gluži tuvu izdzirdu kādu balsi, kuŗa lika man nodrebēt pie visas miesas. Tā patiesībā nebij balss, tā bij viegla čukstēšana, bet es to pazinu un man likās,

ka es to pazītu tagad starp tūkstošām: tā bij va-
karējās sievietes balss.

Ak mans Dievs, un kāpēc taisni tagad man va-
jadzēja atminēties arī to, ka esmu šo balsi jau kaut
kur agrāk dzirdējis!

Savādas ziņkāres pārņemts es piecēlos un pagā-
jos uz priekšu, lai krēslā caur kokiem varētu labāk
redzēt. Viss es drebēju kā drudzī. Sirds vētraini
sita.

Jā, tur sēdēja viņa, mana nakts biedre —
nolaidusi acu plakstienus, kā Leonardo da Vinči
Džokonda. Rokā viņa turēja manu kabatas grāma-
tiņu ar naudu un sniedza to pretimsēdošam vīrietim.

Džokonda — ķelneriene no Vecrīgas lokāla!

Es raudzījos viņā kā piekalts, dziļi uzņemdam
un izjuzdam katru vārdu, ko viņa čukstēja savam
biedrim:

„Zini,“ viņa runāja, „tas man nebūt nenāca tik
viegli! Viņš nemaz nebij tik piedzēris, kā varēja
domāt, bet to es tev saku — piederējusi viņam ne-
esmu!..“

Piederējusi neesot?!

Es iekodu sev lūpā un gaidīju, kas būs tālāk.

Viņa klusēja.

Mans uzbudinājums pārgāja vieglās smieklu trī-
sās: es pavēros sāņus, lai labāki pa koku starpu
redzētu to vīrieti, kuŗam viņa šai brīdī uz-
lika tik nāvīgus āža ragus.

Tas bija Jonatāns!

Viņš sēdēja salieciēs kā veca sieviete un grozīja
rokās manu naudu. Viņa seju es nevarēju redzēt,
tā bij noliekta lejup, bet droši vien, tā šai brīdī bij
augstākās muļķības personifikācija.

Mana jautrība atkal pārgāja īgnumā: kas to
būtu domājis, ka Jonatāns tāds blēdis?!

Tagad es izpratu no sākuma līdz galam viņa vakerējo izturēšanos. Cik es biju naīvs!

Mans īgnums pārgāja skumjās. Te nu bij! Vēl vakar domājos laimīgs cilvēks, kas vienlīdz stiprs kāršu spēlē un mīlestībā, bet šodien — nekā!

Mīlestība? Vai tā nebij tāda pat spēle: viltīga, nepateicīga, kuŗu tāpat vada aprēķins? Vai kādreiz var uz viņu droši paļauties?..

Man palika arvien skumjāk. Abus blēžus uzlūkodams, es zināju, ka tā ir bilde — mana iekšējā cilvēka atspoguļojums. Es stāvēju spoguļa priekšā.

Kāds būtu labums, ja es tagad atriebtos tiem diviem? Ko es būtu panācis?

— Sasitis spoguļi.

„Lai viņi dzīvo, likšu viņiem mieru,“ es sevī nospriedu un nokāru galvu.

Kāda roka aizskāra manu elkoni.

Ātri apgriezies es ieraudzīju divas lielas acis, kas raudzījās manī. Viņās bij kluss jautājums un lūgums.

Kas tas par jautājumu un kas par lūgumu, es nezinu. Bet man likās, tur bij kaut kas par mīlas rotaļu bezgalīgo prieku un sāpēm.

Tās bij manas ligavas acis.

TUKSNEŠA LEĢENDA

Ali el Achtals, bagātākais no bagātiem, laimīgākais no laimīgiem bij ceļā ar savu kameļu karavāni no El Hasas uz Jemenu.

Viņš veda visādas dārgas preces un zīda audumus, starp citu arī kādu trauku, pildītu ar dārgu vīnu pašam Jemenas valdniekam.

Kad pievakarē karavāne aizsniedza nielielu oazi un ļaudis atraisījuši kameļiem somas nolikās ieturēt azaidu, Ali el Achtals atgāja sānis un nometās ceļos pielūgt lielo Allah.

Viņš bij ne tikai bagāts, bet arī dievbijīgs vīrs, nekad viņš neaizmirsā pateikties savam Dievam.

Un lūk, kad nu viņš tā ceļos nometies nolieca galvu un sirsnīgi lūdza, velns to ieraudzīja un ļoti noskaitās.

Muļķīgais Ali, kā viņam, bagātam cilvēkam, nebija kauna ubadzīgi zemeties Dieva priekšā!

Un velns nolēma dievbijīgo cilvēku kārdināt.

Kad Ali el Achtals pacēla galvu, viņš pārsteigts apstulba: viņa acu priekšā atklājās neticama aina.

Cik vien tālu varēja redzēt, izpletās zaļa brīnišķīga palmu ieleja, apmirdzēta rieta saules zeltainiem stariem. Bet pār ieleju kā sidraba josta aizlocījās upe, kuŗas krastos ganījās grāciōzas antilopes un tekāja tuksneša putni. Tas bij neaizmirstams skats! Apmuroša novakara illūzija. Bet ne

to vien redzēja Ali el Achtals, bagātākais no bagātiem, laimīgākais no laimīgiem.

Tālu, tālu ielejā, bet tik tuvu, tuvu apjaušamā redzes apjomā, viņa acu priekšā izcēlās liels, slīdošam mākonim līdzīgs kailas sievietes stāvs. Tas augstu pār galvu turēja zelta biķeri, kas saulē staroja kā otra saule, mezdams trīsošu gaismas strīpu pāri tuksnesim līdz pat Ali el Achtala kājām. Un kailā sieviete smaidīja klusu brīnišķīgu smaidu. Smaidu, kas uzvar, kas neaizmirstas visu mūžu.

Ali el Achtals raudzījās nekustēdamies. Viņam viss šķita kā sapnis un tas tīksmē aizvēra acis, lai dziļāk dvēselē uzņemtu neparasto ainu. Neparastas trīsas izskrēja tam caur miesu.

Bet kad viņš acis atkal atvēra — parādības vairs nebij. Tā bij nozudusi. Priekšā izpletās vienīgi dzeltenais smilšu tuksnesis.

Ali atskatījās. Aiz viņa stāvēja kāds no karavānes ļaudīm.

„Vai tu redzēji?“ Ali elpu aizturēdams jautāja.

— „Jā, tā bij fata morgana.“

„Ko tu domā, vai viņa varētu būt tālu no šejienes?“

Kalps paraustīja plecus.

„Liekas, diezgan tālu,“ viņš norūca.

Tas Ali el Achtalu it kā apmierināja.

Viņš domīgs piecēlās un piegāja pie saviem ļaudīm. Nometies uz segas sāka iebaudīt vakariņas. Bet viņa domas bij tur — tālā nezināmā oazē pie brīnišķīgās sievietes.

Naktī, kad ļaudis apgulās un vienīgi kamieļi gurdi gremoja, Ali redzēja viņu atkal. Tā bij atnākusi pāri tālajam tuksnesim un noliekusies pār viņu kaisli čukstēja — nāc! Viņas acis dega savādā spožumā, viņas mati atrisa un aizskāra Ali

seju. Rokā tā turēja piepildītu biķeri, bet ūdens tanī bij sarkans kā asinis.

Ali pamodās baiļu sviedros.

„Omar,“ viņš uzrunāja sargu, kas stāvēja pie ugunskura, atspiedies uz bises, „Omar, vai te kāds bija?“

„Nē, kungs.“

Bet Ali vairs aizmigt nevarēja. Viņa dvēseli raustīja nemiers, kuŗš līdzinājās saldām sāpēm un bailēm.

Pēc brīža viņš atkal uzrunāja sargu.

„Dzirdi, Omar, modini tūliņ ļaudis, mums jādo-
das ceļā.“

Sargs brīnējās. Viņš izteica domas, ka būtu neprāts šādā naktī bez pilnīgas atpūtas, novārgu-
šiem, doties tāļāk.

Arī hijēnas un šakāļi tik nepatīkami koncertēja visapkārt, ka vislabākais tagad šķita palikt uz vietas.

Bet Ali el Achtals nepieķāpās. Viņš neklausīja arī sava vecā tēva padomu pavadīt nakti tepat oazē; nežēloja arī mazo dēlēnu, kuŗš ādās silti ietīts, tomēr kā ļaunu paredzēdams klusi šņukstēja. Pirmo reiz mūžā Ali aizmirsa savu Dievu, viņa dvēsele drebēja un nevēlējās neviena pieņemt.

Kurnēdami ļaudis apsedloja kamieļus, pievāca izvaidītās segas un pēc neliela brīža karavāne atstāja mājīgo oazi.

Nakts bij salta, tuksnesis izplatīja apkārt savas šausmas. Tālumā plēsīgie zvēri gaudoja bez mitēšanās. Ļaudis uzticīgi sekoja Ali el Achtalam, kuŗš jāja karavānes priekšgalā, tie ticēja, ka viņš tos ved pa taisnāko ceļu uz Jemenu.

Tā pagāja nakts. Bet rītā ļaudis ar šausmām redzēja, ka nomaldījušies no ceļa. Pirmais to pa-

manija Omars, kas bij labs tuksneša pazinējs. Bēdu vēsti viņš pastāstīja arī citiem un tā atstāja drūmu iespaidu. Vienīgi Ali el Achtals palika mierīgs. Nekustēdamies viņš sēdēja uz sava kamieļa un raudzījās tālē.

Omars piejāja viņam klāt.

„Kungs, mēs esam nomaldījušies.“

Ali instinktīvi pagrieza galvu.

„Ko tu teici?“

„Mēs esam nomaldījušies.“

„Nomaldījušies? Kā tu to domā? Vai tu maz zini, kurp es dodos?“

„Uz Jemenu,“ Omars klusi atbildēja, bet viņa apziņā drausmīgi uzausa vakarējā fata morgana. Un tūliņ, kā šīs tumšās nojautas apstiprinādams, Ali ievaicājās, vai viņš atceras vakarējo skatu.

Omars piekrītoši palocīja galvu.

„Un sievieti?“

„Kādu sievieti?“

„Vai tad tu neredzēji arī sievieti?“

„Nē,“ Omars izbrīnējies novilka.

Ali ļauni iesmējās. Nikna grumba parādījās viņa pierē un ass skats ķēra Omara vientiesīgo seju.

„Vāķies prom,“ Ali iesaucās, „es nedomāju, ka tu esi tik nožēlojams, ka bailēs sāksi melot. Ja gribi, vari tūliņ atstāt manu dienestu un doties uz Jemenu pie savām sievietēm.“

Omars atkāpās. Viņa patmīlība bij dziļi ievainota. Droši vien kungs bij palicis traks, citādi to nevarēja izskaidrot.

Ali el Achtals patiesi izskatījās pēc tāda. Brīžam viņš drebēja nemiera pilns un pastāvīgi skubināja ļaudis steigties; brīžam sēdēja sastindzis kā mūmija un nerunāja ne vārda. Uzlūkojot ļaudis, viņa acis bij asi pavēlošas, bet klīstot pāri tuksne-

sim, tās kļuva maigas un lielas kā mazam bērnam. Šais acīs tad atspīdēja bezgalīgas ilgošanās un skumjas. Karavāne maldījās tuksnesī dienu no dienas. Un nekas nemainījās. Dzeltēnie smilšu klajumi un kāpas, zilā dienas un melnā nakts debess bij viss, ko varēja ieraudzīt.

Saule atausa kvēloša un drausma, likās ka milzīgais smilšu klajums neizturēs un pēkšņi uzliesmos nepārredzamā uguns jūrā. Bet tas nenotika. Izšķirošais brīdis aizvien aizvilkās tālāk nākošās dienās, lai biedētu izmocītos ceļiniekus jaunām šausmām. Un saulei norietot, pēkšņi iestājās salta, nemīlīga nakts.

Ļaudīm sāka aptrūkt barības un ūdens. Viņi palika arvien īgnāki un sāka apbērt Ali pārmetumiem. Viņus vairs nebiedēja pavēlošais acu skats, tie bij zvēri, kuŗi nāves briesmās gatavi saplosīt katru.

Ali to saprata. Viņš izlietoja viltu, lai tos pie sevis saistītu: stāstīdams, ka arī pats vairs nezin ceļu uz Jemenu, viņš tos vadīja krustām šķērsām pār tuksneša kāpām, cerēdams reiz aizsniegt brīnišķīgo oazi.

Un ļaudis neko nezināja iesākt, tiem vajadzēja uzticēties kungam, jo tuksnesis viņiem bij svešs. Vienīgais, kas saprata vairāk kā vajadzīgs, bij Omars. Bet dziļi patmīlībā ievainots, viņš sekoja citiem klusēdams un tikai brīžam slepus paraudzījās Ali sejā it kā teikdams: redzēsīm, redzēsīm, kurp tava gudrība mūs novedīs! Omars sevī nolēma turēties līdz beidzamam. Viņš dega nepacietībā ātrāk piedzīvot beigas, lai pierādītu, kuŗam ir vairāk drosmes: Ali vai viņam. Klusā priekā tas vēroja, ka ļaudis un kustoņi arvien vairāk pagurst, līdz kādā pēcpusdienā dziļi uzbudinājumā drebēdams, tas

nostājās atkal Ali priekšā un izlikdamies mierīgs un vientiesīgs, teica:

„Kungs, ja mēs drīzumā neaizsniedzam kādu aku, mūsu kamieli būs pagalam. Viņi ir līdz nāvei nomocīti zem smagajām nastām.“

Bet sev par lielu brīnumu, viņš dzirdēja Ali mierīgo atbildi:

„Tad noraisiet viņiem nastas. Kāpēc lopiņus mocīt. Atstājiet tikai nepieciešamo.“

Nabaga Omars! Viņš bij pārāk viegli domājis sacensties ar cilvēku, kuŗa dvēsele kvēloja neprāta ilgās.

Ātri apsviedies viņš aizgāja izpildīt Ali ārkārtīgo pavēli.

Un drīz dārgie Damaskas zīda audumi, zelta un sudraba trauki, brīnišķi smaržojošas rožu eļļas, tabaka, ādas preces un viss pārējais, lidoja pa gaisu niknu roku sviests.

Ali sēdēja savrup bez žēluma un vēlēšanās noraudzīdamies savu ļaužu postošajā darbā. Cik rūpīgi un bijīgi vairākas dienas atpakaļ tie sapakāja šīs dārgās mantas saiņos, tik tagad nevērīgi, sadusmoti tie visu nosvieda pa roku galam tuksneša smiltīs. Un Ali el Achtaļam šķita, ka šī manta nemaz nepieder viņam, ka to nav pircis viņš, bet pavisam cits svešs cilvēks. Kur tagad bij šīs mantas īpašnieks? Dievs to zin!

Uzskatot dažādo dārgumu kaudzi, Ali el Achtaļam likās, ka arī viņš pats tagad atsvabinājies no neredzama svara, atvieglojis un šķīstījis savu dvēseli, tapdams cits cilvēks.

Viss, ko viņš vēl lika paturēt, bij Jemenas valdnieka vīns. To Ali cerēja vēl paglabāt un novest kādreiz mājās, jo valdniekam tas bij nepieciešams kādiem augstiem svētkiem. Pat pārles un pasakai-

nus dārgakmeņus, kuri aizņēma tik maz telpu lielajās ādas somās, Ali neturēja par vajadzīgu tautpīt. Tie zvīļojot nokrita tuksneša smiltīs un palika tur kā mirdzošas asaras.

Ali el Ahtala dvēseli pārvaldīja vienas vienīgas domas — par brīnišķīgo sievieti.

Bet kur viņa īsti bij? Kur viņu meklēt? — Ali nezināja. Tāpat kā viņš nezināja, kas tas ir par spēku, kas viņu sauc ilgoties, ciest, nepieku.

Dienās un naktīs viņa sapņos spokošanās nenotvēramais tēls, brīžam būdams tik vienkāršs, skaidrs; brīžam neizprotams kā iedomu illūzija.

Atdusas brīžos, kad Ali atkritis it kā snaudā, tad tas nebija miegs, bet bezgalīgas moku domas par nezināmo sievieti. Un viņa acis aizvērās tikai tāpēc, lai raudzītos uz iekšu — dvēseles dziļumos. Bet tad atkal viņš modās. Spēji pietrūkās kājās un sauca ļaudis posties.

Un atkal karavāne devās tuksnesī. Tik vienīgi kāds tuksneša putns, kas augstu lidoja zilos gaisos, redzēja to kā raibu čūsku velkamies pāri mūžīgajām smilšu kāpām.

Bet oaze nerādījās. Daži kamieļi nobeidzās. Uzbruka arī cita nelaime — saslima Ali el Ahtala tēvs un mazais dēlens.

Ceļa grūtības viņus nomocīja, tie gulēja slābani un vārgi, atļaudamies, lai dara ar viņiem ko grib.

Ali el Ahtalu pirmo reiz sagrāba nožēlošana par padarīto soli. Tas notika naktī. Viņš gulēja uz muguras, vaļējām acīm raudzīdamies spožajos zvaigžņu miriādos, kad piepeši izdzirda klusu balsi, kuŗa nāca it kā no augšienes un izgaisa kā nopūta. Tā bija Dieva balss, kuŗā izskanēja pārmetums: „Kāpēc tu mani esi aizmirsis?” Un Ali el Ahtalam kļuva žēl nespēcīgā tēva un dēla, iegribējās re-

dzēt dzimteni, savu māju un sievas. Bet tas viss tagad bij tik tālu un neaizsniedzams; Ali pats bij galīgi apmaldījies tuksnesī un viņam šķita, ka pagājuši jau daudzi gadi no agrākiem laikiem.

Apgriezies uz mutēs, viņš aizklāja seju rokām.

Tumsā kāds pieskārās viņa drēbēm un tūliņ atskanēja Omara balss, kas šoreiz bij pilna līdzcie-
tības.

„Kungs,“ vecais arabs runāja, „es zinu ceļu uz Jemenu, — netālu no šejienes vajaga atrasties Molnijam klintīm, tur es esmu kādreiz bijis. Vēl nav gluži par vēlu atgriezties mājās un jūs darītu gudri apžēlodamies par sevi pašu, savu tēvu, dēlu un sa-
viem ļaudīm. Brīnišķīgās oazes, kuŗu mēs kādreiz redzējām, varbūt nemaz nav, tas droši vien bij vil-
tīgs sātāna izgudrojums.“

Dzirdot brīnišķās oazes vārdu, Ali uzreiz apmie-
rinājās. Agrākā apņemšanās un spītība pamirdzēja
viņa acīs. Viņš iztaisīja ar roku mazu atraidošu
kustību un viss agrākais šausmu stāvoklis atjau-
nojās.

Atkal karavāne devās tālāk un tuksneša putns
no gaisiem tajā noraudzījās kā raibā čūskā, kuŗa
nāves agōnijā saņēmusi pēdējos spēkus, vilkās uz
priekšu.

Atkal saule, saule un bezgalīgais smilšu klajums!

Bet tad piepeši pienāca necerētas beigas —
Omars atstāja savu kungu un viņam līdz aizgāja
arī visi citi karavānes ļaudis. Ali el Achtals pa-
lika viens ar savu slimo tēvu un dēlu.

Tomēr viņa apņemšanos, meklēt joprojām nezi-
nāmo fata morganu, tas nespēja satricināt.

Ja arī tagad nāktu kāds cilvēks un uzrunātu
Ali el Achtālu par „bagātāko no bagātiem un lai-
mīgāko no laimīgiem“, Ali šajos vārdos dzirdētu

vienīgi augstāko patiesību. Saules iznīcinošie skūpsti nedarīja tam raižu — viņa dvēsele pati bij uguns un tā arī naktī izplatīja savu gaismu tālu tuksnesī, rādot ceļu, apgaismojot sikāko smilts graudiņu pie kājām, dodot siltumu un neizsīkstošu spēku.

Bet ne tā bija viņa likteņa biedriem — tēvam un dēlam. Kaut gan mīlestība tiem lika uzņemties šo kopējo postu, tomēr viņu miesas bij vājas turēties visām grūtībām pretī: tie vārga un nīka.

Viņiem bij atstāti divi kamieļi, bet drīz palika tikai viens. Un arī tas vilkās galvu nokāris lēni, lēni savai nāvei pretī. Ūdens nepietika pašiem, kur nu kamieļim.

Bet Ali domas steidzās ātri. Viņas šaudījās kā ugunsdzirkstis, izvandīja un pārmeklēja visu tuksnesi.

„Gan atradīsim kādu aku un viss būs atkal labi,“ viņš mierināja tēvu un skubināja novārgušo kustoni.

Bet aka nerādījās. Dienas pagāja. Apkārtnē neredzēja nekā iepriecinoša. Zemē un gaisā valdīja nāves klusums. Pat plēsīgie zvēri naktīs nebij dzirdami — ceļinieki atradās visdziļākā tuksnesī.

Pēc pāris dienām kamielis nobeidzās. Viņš vispirms nokrita uz ceļiem, tad smagi elpodams laidās arvien zemāk un zemāk, līdz apgāzās uz sāniem. Ali nobeidza viņa pēdējās ciešanas, iešaudams tam pāris lodes galvā. Līdz ar to nomira ceļinieku cēriba.

Tomēr instinkta dzīti, viņi vēl kājām klīda gabalu uz priekšu.

„Pagaidi, Ali, vecais runāja, nevarēdams vairs paiet, „man liekas, mēs drīz būsim galā. Še ir kāda klinšu aiza, apsēdīsimies mazliet.“

Vecais nosēdās zemē un šūpoja rokās slimo bērnu, kuŗš klusi raudāja. Arī Ali apsēdās; viņu pārņēma bezgala līdzcietības sajūta un skumjas.

„Tā, lūk, visam jābeidzas,“ viņš domāja, „šie divi nelaimīgie ir manas vainas upuri.“

Nu vairs nebij citas izejas, vienīgi — nāve.

Ali nometās ceļos un lūdza Dievu. Viņš lūdza tāpat kā toreiz pirms visa šī posta iesākuma: sirsnīgi, dziļi, aizgrābtīgi. Nožēlošana bija pār viņa dvēseli kā atspirdzinoša ūdens straume; viņš atgriezās atkal pats pie sevis, atcerēdamies laimīgos laikus tālajā Jemenā, salīdzinādams visu to ar tagadējo postu. Viņš pateicās Dievam par dzīvi, kuŗa bij tik skaista, bet kuŗu nu vajadzēja atstāt. Viņš lūdza un sajūta, ka grēki tiek piedoti, ka Dievs viņu uzklausa. Lūgšana nebij ilga, bet tā viņu atspirdzināja. Miers nolaidās viņa dvēselē.

Bet paceļot galvu, Ali tikko nezaudēja samaņu. Viņa acis izpletās plašas, plašas kā neizteicamās šausmās: nezināmā sievietē stāvēja viņa priekšā.

Kaila tāpat kā toreiz, augstu pār galvu pacēlusi zelta biķeri, viņa raudzījās Ali el Ahtala sejā un smaidīja.

Un tas bija smaids, kas uzvar, kas neaizmirstas visu mūžu.

Ali sāka drebēt. Viņš drebēja kā lapa pie koka. Miers, kas bija nolaidies viņa dvēselē, pēkšņi izgaisa. Viss aizmirsās.

Bij drausmīgs brīdis, kuŗā viņam atkal vajadzēja pārvērsties par citu cilvēku: nomirt un piedzimt reizē. Šķita, it kā krūtīs pārsprāgtu sāpīgs augons: laime, prieks, sāpes, — viss šai acumirkļī sajaucās vienā neizprotamā jūtošā, savādā sapnī, kuŗā nevar izšķirt gaišo no tumšā, labo no ļaunā.

„Nu tevi beidzot es redzu,“ Ali runāja, „tik ilgi

es tevi meklēju un meklēdams esmu neizteicami cietis. Mana manta: dārgie Damaskas audumi, rožu eļļas, pārles, dārgakmeņi, zelta trauki un viss cits, ko ieguvu lielām pūlēm, tagad ir pagalam. Es atdevu visu tev, nežēlodams nenieka. Es aizmirsu savu dzimteni, savu māju, savas sievas un savus pienākumus pret valdnieku. Es sarāvu visas saites ar visiem, kas manai sirdij bij tuvi. Es visu darīju tevis dēļ. Nu esmu nabags, nu man nekas vairs nepieder, tagad pieņem mani, ved mani līdz uz savu brīnišķīgo zemi un ja arī tā ir tikai tuksnesis, es gribu tev tur sekot. Neatraidī mani, jo es citādi nevaru dzīvot."

Un Ali dzirdēja balsi, kas skanēja kā gonga piesitienu Muhāmeda svētnīcā.

Sieviete runāja:

„Ali el Achtāl, bagātākais no bagātiem, laimīgākais no laimīgiem, tu neesi man nenieka devis. Tu bagātību aizsviedi, lai iegūtu vēl lielāku bagātību; tu visu mīļo pameti, lai iegūtu vēl lielāku mīlestību. Tu esi tirgotājs, kas mūžam tīko peļņas; tu pat ne acis nepacel, ja tev to nesamaksā. Tava dvēsele atpūtās cerībās, kad tava miesa pacieta visiem paciešamo. Tavas ciešanas bij bauda, jo tu cieti cerēdams.

Bet kas no tā tiek man?..

Es nevēlos tavas mantas pirkt, es nevēlos niecīgas dāvanas ņemt, es gribu visu vai neko.

Vai vari dot man visu?..

Tu neatbildi. Tu klusē. Tu nesaproti. Labi! Ej atpakaļ uz mājām! Ej atpakaļ tuksnesī, briesmās, nāvē!"

Ali ievaidējās.

„Tu to nevari?“ sieviete runāja tālāk, „tu vēl negribi mirt? Tad uzklausi mani. Man ir trīs

priekšlikumi, ja vari vienu no tiem izpildīt, tad nāc man līdz... Vai gribi vienu no tiem izpildīt?"

„Jā,” Ali dvesa.

Sieviete noliecās viņam pie auss un čukstēja:

„Nolādi Dievu!”

Ali iztrūkās.

„Es to nevaru,” viņš iekliedzās kā aizstāvēdamies, „es nevaru!”

„Tad,” sieviete turpināja — „iemet aizā savu dēlu un nosit savu tēvu.”

Ali iztrūkās vēl vairāk. Viņš aizklāja seju rokām un sāka raudāt.

Sieviete smējās:

„Nožēlojamais Ali el Achtals! Teicās atdevis man visu, — nu nevar pat upurēt savas aizmirstās mīlestības augli, savu dēlu. Labi! Lai viņš uzaug tikpat akls un nepastāvīgs, kā tā mīlestība, kuŗa viņam deva dzīvību... ”

Bet veco tēvu?... Kāpēc gan to nevar upurēt? Protams, tāpēc, ka viņš radījis Ali el Achtalu tik nožēlojamu. Tāpēc, ka Ali el Achtals nevēlējās dzimt, bet viņu tēvs tomēr radīja pa jokam. Dzīvē gan, laikam, ir mazāk ciešanu, nekā nebūtībā — nāvē.”

Ali ar šausmām klausījās šos zaimojošos vārdus. Viņš nedrīkstēja acu pacelt, nedrīkstēja pat pakustēties: viss šķita grēka un ļaunuma pilns. Acumirkli viņam ienāca prātā, vai nebūtu labāk pašam izvēlēties nāvi, bet tad atkal saprāts ņēma virsroku — nekas nebūtu panākts: tēvs un mazais dēls tāpat aizietu bojā.

Ali cieta. Viņš bij izmisis.

„Nu tad,” sieviete beidzot teica, „uzklausies manu pēdējo priekšlikumu. Ja arī to nevari izpildīt, tad paliec sveiks.”

Un noliekdamās zemu, zemu pie Ali el Achtāla auss, viņa kaislīgi čukstēja:

„Tev tur kādā traukā ir Jemenas valdnieka vīns. Ņemi to un dzer.“

Ali uzklausījās. Viņš gaidīja kas būs tālāk. Vajadzēja nākt kaut kam šausmīgam. Bet kad sieviete klusēja, viņš bailīgi ievaicājās:

„Vai tas viss, ko tu prasi?“

— „Viss.“

Vēl nekad Ali nebij dzēris vīnu. Tas bija „velna dzēriens“, kā dievbijīgie arabi mēdza teikt. Drebošām rokām viņš cēla trauku pie mutes. Sieviete noliecās un pieskandināja savu zelta kausu...

*

Bet kad Ali bij dzēris vīnu, viņš iedomājās sevi augstāku par pašu Jemenas valdnieku. Dzērumā tas nolādēja savu Dievu, iesvieda aizā savu dēlu un nosita savu tēvu. Bet velns paņēma Ali izmocīto dvēseli.

Velns bij šī sieviete.

DIVAS SATIKŠANĀS

Skice

... Beidzot viņa saņēma un atnāca ciemā.

Dzejnieks stāvēja durvīs un sagaidīja to vēlīgi smaidīdams. Viņš bija jauns un stalts, gluži tāds pat kā redzētās fotografijās, vienīgi sīkas, tikko manāmas svītriņas, kas savilkās ap viņa acīm, liecināja, ka tas diezgan baudījis no dzīves skurbiņošanās kausa.

Sirsnīgi viņš satvēra meitenes roku un spieda, un to viņš darīja tik veikli, tik dabīgi, ka nemaz nevarēja domāt, ka viņam ir tikai divdesmit gadi un ka tas ir tikai jauns iesācējs, savas karjēras sākumā.

„Labi, ka jūs atnācāt,“ viņš runāja, „man ļoti patīkami ar jums personīgi iepazīties. Jūsu vēstules sagādāja man patiesu prieku un viņas lasīdams es daudzreiz domāju par jums...“

Tad ar to pašu izsmalcināto kustību viņš apņēma meitenes slaido vidukli un ievēda to savā istabā, kur jau sabiezēja novakara zilās ēnas. Zeltaina gaismas strīpa no pretējo namu apgaismotiem logiem viegli drebēdama ieslīdēja caur rūtīm un nīrbēdama aizstiepās pāri grīdai līdz pat grāmatu plauktam istabas kaktā, kur pašā virsū bij uzlikta divas pirmās dzejnieka grāmatas zeltītos sējumos.

„Cik te labi,“ viņa apmulsusi runāja, ļaudamās atvilkt virsdrēbes un nosēdināties uz divāna.

Brīnišķīgas sajūtas bija viņas dvēselē — tā līdzinājās augsti saceltiem vilņiem, kas tiecas uz priekšu meklējot izeju, plašumu un brīvi. Tās dvēselē krājās jau sen, līdz beidzot piespieda viņu atnākt šurp. Tomēr tagad viņa nevarēja ne vārda pateikt, viņu apmulsināja divu glāstošu roku maigums, kas kavējās pie viņas slaidajiem pirkstiem un vieglajām zīda drānām.

Toties runāja dzejnieks. Likās — viņš visu saprata.

Viņa balss bija samtaina, liega, sirsnīga; patiekās tanī klausīties kā glāstošā mūzikā; aizvērt acis un aizmigt.

Meitene juta, ka viņa vārdi top arvienu sirsnīgāki, izprotošāki; arvien tie dziļāk tvēra viņas dvēselē, drošāk tuvodamies visdailākam, ko viņa pati neprata vārdos izteikt. Tai tā vien šķita, ka viņš tūlī nolieksies un pacilāti, tēvišķīgā maigumā noskūpstīs viņas pieri, pateiks miļus vēlējumus un dos gudrus padomus viņai turpmākās dzīves gaitās.

Tik pilna padevības un cienības bija viņas sirds šai brīdī pret jauno dzejnieku.

Un patiesi viņš noliecās...

Liecās lēni kā ziedošs zars pār ūdens dzidro spoguļi, meklēdams savu atspīdumu. Viņa drebošie pirksti saudzīgi pakavējās pie viņas skaistajiem matiem, viegli pārslīdēja viņas kaistošiem vaigiem un pēkšņi apstādamies cieši satvēra viņas galvu un spēji to atlieca atpakaļ.

Meitene samulsa.

Tai pašā brīdī viņas muti aizsedza divas karstas lūpas un it kā bezgalīgās slāpēs ilgi dzēra, dzēra...

Ak, kas gan tas bija?! Kas te notika?

Viņa pamodās kā no sapņa un visu sapratusi, spēcīgi atraisījās no rokām, kas meklējoši klīda ap

viņas vidukli. Un šinī acumirkli tai kļuva neizsakāmi skumji, sirds sažņaudzās un bezgalīgi gribējās raudāt.

Dzejnieks kaut ko murmināja, kas izklausījās it kā „atvainojiet“ un palika dīvāna stūrī nekustoši sēdot. Arī viņš bija apmulsis un pārsteigts par negaidīto iznākumu.

Iestājās dziļš klusuma brīdis. Dzirdama bija vienīgi viņas straujā dvaša, krūtīm smagi cilājoties.

Beidzot viņš sāka atkal runāt. Papriekšu nedroši, saraustīti, it kā nosmakdams, tad arvien drošāk, spēcīgāk, iekaisdams.

Viņš ļoti nožēlojot notikušo un lūdzot piedošanu. Viņa intuitīvā nojauta šoreiz esot bijusi maldīga. Sākumā tam licies, ka viņi esot jau seni, seni pazīšanas, tuvi, tuvi viens otram; to liecinājušas arī viņas apgarotās vēstules, bet nu redzams — viss bijis maldi, likteņa rotaļa, tukša spēle, kuŗa tikai nožēlošanas vērtā. Bet lai nedomānot, ka viņam vēl kādi savtīgi nolūki visu šo runājot! Viņš joprojām redzot apslēpto daiļumu viņas dvēselē un ne tikai to, kas kairi rotājoties viņas matu cirtās, atspīdot viņas acīs, dzirdams viņas balsī. Viņš visu to tagad redzot vēl skaidrāki, vēl izprotošāki un tikai cilvēcīgā sajūsmā iepriekšējo iedomu maldināts tiecies šim daiļumam pretim, ilgodamies to sajūst.

Viņš stāstīja arī kaut ko par daiļu un brīvu izturēšanos, grāciōzu izteiksmi, reibinošu miesas piekļaušanos. Viņa nepazīstot šīs grāciņas, šo izteiksmes vieglumu, kas dotu viņas daiļumam spārnus, viņas dvēseles bagātībām spožumu. Ierāvusies veclaicīgos aizspriedumos, viņa dusot kā važās.

Meitene klausījās šos vārdus sāpīgā nemierā. Un viņa pati sev likās tik neveikla, smaga un muļķīga.

Viņa nesaprata šo nežēlīgo vārdu nozīmi, viņa tos tikai sajuta, tomēr viņas lūpas klusi čukstēja: „jā, jā, es saprotu.“

„Kāpēc tad jūs īsti pie manis nācāt,“ viņš aizvainoti iesaucās, „kāpēc tad mēs esam satikušies?! Vai gan jūs vēl neredzat, ka tas ir tikai nožēlojams pārpratums bijis?..“

Un meitene nokāra galvu: viņai nebija ko atbildēt. Arī dzejnieks klusēja. Vienīgi zeltainā gaismas strīpa viegli nīrbēdama aizstiepās pāri grīdai līdz pat kaktam, it kā rādīdama uz plauktu, kur pašā virsū bija uzliktas divas pirmās dzejnieka grāmatas zeltainā sējumā.

Pēc tam kā izlabodami nožēlojamo pārpratumu, viņi steidzīgi atvadījās.

Meitene aizgāja vakara krēslā asarām acīs. —

*

Tomēr liktenim iepatikās izrīkot vēl vienu rotaļu. Viņi atkal satikās, bet pēc daudziem gadiem, kad dzejnieks jau bija manāmi novecojis. Spožums bija izdzisis viņa laipnajās acīs — tās raudzījās lēni, pētoši, sausi.

Tāpat kā toreiz viņa kāpa pa trepēm, bet droši, noteikti, jo arī viņa bija manāmi pārvērtusies.

Tāpat kā toreiz, viņš durvīs stāvēdams to sagaidīja, bet viņa sejā neredzēja smaida, tur bija savāds apmulsums un it kā skumja izbrīnēšanās.

Toties smaidīja viņa: — dzīvē tā bija daudz mācījusies. Sikās strīpiņas, kas savilkās ap viņas acīm, liecināja, ka tā diezgan baudījusi no skurbiņošanās aizmirstības kausa.

„Mīļi sveicinu,“ viņa runāja atkalredzēšanās priekā, cieši satverdama dzejnieka roku. Un to

viņa darīja tikpat veikli un dabīgi kā viņš kādreiz.

Kā veca paziņa, viņa izturējās pavisam brīvi: izveicīgi novilka virsdrēbes un grāciōzi atlaidās uz dīvāna dzejniekam blakus.

Zeltainā gaismas svītrā, kas tāpat kā toreiz nīrbīnājās cauri logam, dzejnieks apskatīja viņas seju, kuŗa bija labi kopta; paraudzījās viņas acīs, kuŗās zem rūpīgi nokrāsotām uzacīm kvēloja izaicinošas liesmiņas.

Labi apskatoties bija jāatzīst, ka viņa izskatījās vēl diezgan skaista.

Un sieviete to apzinājās: viņa slaidi izstiepa zīda zeķē tērpto kāju un it kā rotādamās pieglauda galvu dzejnieka plecam.

Bet kad dzejnieks klusēja, viņa atcerēdamās pagātņi sāka runāt.

Ak, toreiz!.. Cik nu tas gadu jau neesot atpakaļ, cik daudz ūdeņu pa šiem laikiem neesot aiztecējis! Viņa bijusi tik liela muļķe, neveikla, neapķērīga! Tikai tagad tā skaidri saprotot visu, ko viņš toreiz stāstījis par viņas aprakto daiļumu, brīvu izturēšanos, grāciōzu izteiksmi, reibinošu miesas piekļaušanos... Beidzot tomēr viņa esot izlauzies no veclaicīgu aizspriedumu čaulas, sadragājusi saistošās morāles žņaugus... Atnākusi šurp...

Bet kāpēc viņš ciešot klusu?... Vai varbūt neesot vēl viņai pagājušo pēdēvis?... Tik ilgus gadus nesis sirdī rūgtumu?!

Dzejnieks klusēja. Viņš patiesi nezināja ko atbildēt un negribot pasmaidīja par viņas pēdējiem vārdiem.

Pēdēvis?

Ko gan varēja domāt par piedošanu, ja viņš tik tikko vēl atcerējās visu notikušo?! Laiks taču bija viņu pārvērtis vēl vairāk nekā kādreizējo meiteni...

Un it kā izskaidrojot dzejnieka klusēšanas iemeslus — zeltainā gaismas svītra viegli nīrbēdama slīdēja pāri grīdai, norādīdama uz grāmatu plauktu istabas kaktā, kur tagad bija vesela kaudze dzejnieka grāmatu, vienkāršos brošējumos. Šajās grāmatās dusēja visi tie vārdi, kuŗu viņam tagad trūka.

Bet vai sieviete tos lasījusi?..

Laikam gan nē, jo visus šos gaŗos gadus viņa bija tērējusi pati savas dvēseles bagātības, slīpējusi savu dailes dārgakmeni. Tagad viņa pazina grāciju un formu, bet satura vairs nebija.

Dzejnieks nopūtās un joprojām klusēja.

Tas sievietei nepatika.

„Nedomājat,“ viņa iesaucās aizvainotā balsī, „nedomājat, draugs, kā tikai es toreiz biju vainīga! Arī uz jums krīt ēna — jūs neaptvērāt savu vārdu iespaidu, jūs bijāt ļauns un nežēlīgs. Jūs mani apvainojāt.“

„Tad piedodat man,“ viņš klusi atbildēja un lūdzoši paspieda viņas elkoni. „Tiešām es toreiz biju liels muļķis... Tiešām es jūs apvainoju.“

Un dzejnieka glāstošās rokas tāpat kā toreiz sāka slīdēt pār viņas matiem, kuŗi tagad bija krāsoti; drebošie pirksti pakavējās pie viņas vaigiem un pamazām norimdami piepeši saturēja cieši viņas galvu.

Sieviete sastinga gaidās.

Vēsās lūpas aizskāra viņas pieri.

Un atkal tāpat kā toreiz, viņa spēji novērsās no dzejnieka, iztaisīja atraidošu kustību un aizvirzījās tālāk prom, kaut gan viņas rokas šoreiz jau mierīgi sakrustotas gulēja klēpī.

„Es jums piedodu,“ viņa teica kā nosmakdama.

Pēc tam viņi izšķīrās uz visiem laikiem.

CILVĒKS MASKĀ

Mazurka, mazurka! dejas zāli pāršalca kaislīgi izsaučieni un tūliņ mūzikas pirmajām taktīm atskatot raibu dejotāju pāri visfantastiskos apgērbos un maskās spēji lauzās uz zāles vidu.

„Vai neiesim arī mēs, jaunkundz,“ klusi ierunājās Straumaņa kundzes partners, slaidis spāniešu grands, melnā ciešā maskā. Šie gandrīz bija pirmie vārdi, kuŗus viņš aprauti, tikko dzirdami izrunāja šai vakarā, bet Straumaņa kundzi tie savilņoja ne mazāk, kā karsts mīlestības atklājums pēc gara, labi noskaņota ievada.

„Nu reiz jūs sāksat runāt,“ viņa gribēja izsaukties, bet neizteica, šis „jaunkundz“ viņu mazliet samulsināja. Ienāca prātā vīrs, kuŗš varbūt viņu mājās tagad gaidīja un nevarēja ne iedomāties, ka viņa visu vakaru pļāpā vienīgi ar kādu svešu, savādu cilvēku, dejo, sēž viņam blakus un ļauj glāstīt savas rokas.

„Jūs maldaties, es neesmu jaunkundze,“ gribējās teikt, bet pirkstiem, kas kavējās pie viņas kailā elkoņa, piemita burvīgs spēks. Tie drebēja savā nepacietībā un runāja bez vārdiem. Un nebija neviena cilvēka, kas aizspriedumaini viņus novērotu, ikviens atdevās karnevāla vaļīgam priekam.

Straumaņa kundzes nāsis mazliet iedrebējās. „Iesim,“ viņa teica īsi un acumirkli mūzikas saldie vilņi viņus ierāva kaislā virpulī.

Mazurka, mazurka! senās Mozavijas atbalss, runā kaislību dzirksteles jaunās asinīs.

Straumaņa kundze nejuta zemes zem kājām, viņa nesa apreibums, jo priekšā tā redzēja tikai divas acis, kas savādi spīdēja un kairās lūpas, kuņas reizēm pavērās atsedzot mirdzošu zobu rindu. Svešais laikam smēja. Viņa citus sejas vaibstus aizsedza maska.

„Kas jūs esat?“ viņa sauca, pārkliegdama mūziku, bet viņš atbildēja vienu un to pašu frāzi: „es“.

„Kas bij šis „es“? Stāvs, lūpas, acis, viss likās tik tuvi pazīstams, bet nevarēja atminēt. Un kāpēc viņš tā prata viņu saistīt, ieinteresēt, pie tam bez vārdiem, vienīgi ar izturēšanos un dīvainu noslēpumainību? Šķita, šis maskotais cilvēks slepen atminēja viņas domas, uztvēra katru neapzinīgu vēlēšanos, kas iezagās viņas sirdī. Un stundas ar viņu kopā skrēja tik ātri. Bij jātie vārdiem, ka var platoniski mīlēt, dvēselei noreibstot otras dvēseles dziļumos. Bet tomēr viņa šo cilvēku nemīlēja. Nē, nē, tas viss vēl bija par daudz tālu!

Dejojot kļuva karsti.

„Iesim dārzā,“ viņš teica un veda to uz tumšām lieveņa durvīm. Turp traucās arī citi intimi pāriši.

„Nevaru. Jāiet mājās. Ko gan jūs iedomājaties?“ viņa gribēja teikt, jo tumšais ārs tai šķita melna robeža, aiz kuņas beidzas viss platoniskais gaišums. Tomēr viņa klusēdama ļāvās sevi vest. Un, brīnums, vai tad dārzā pastaigāties kāds grēks un sevišķi vēl tad, kad iekšā tvanīgi karsts un putekļains?!

Zem kokiem tos apņēma patīkams vēsums. Svešais novērsās un pacēlis masku noslaucīja sviedrus.

„Jūs varat masku pavisam noņemt, še jau ir

pilnīga nakts," Straumaņa kundze teica, bet kad viņš nekā neatbildēja, tā bažīgi ievaicājās, cik pulkstens. Svešais uzreiz atdzīvojās.

„Kam jums tas jāzin? Vai jūs kāds gaida?“ viņš čukstēja tai ausī. „Laiks taču iet tāpat te, kā citur, jeb jūs garlaikojaties ar mani?.. Tiesa, esmu garlaicīgs, neesmu ne vārda runājis, bet tagad es to daru un gribētu, ka jūs nekad nepieminētu stundu, kad mums jāšķiras... Jeb tiešām jūs kāds gaida un viņa dēļ jūs mani gribat atstāt?“

Svešnieka čukstēšana kļuva dīvaini sirsnīga, vienkārši patiesa un viņā dzirdēja it kā aizturētas rūpes.

„Mani neviens negaida," Straumaņa kundze meļoja un juta savus vaigus viscauri nosarkstam, bet bija tumšs un svešais to nemanīja. Ja jau reiz viņa bija sākusi spēlēt jaunkundzes lomu, tad tagad atkāpties bija par vēlu. Un kas tad par vajadzību katram svešniekam tūlī izklāstīt savas ģimenes lietas. Vai viņam bij jāzin, ka viņai ir labs, kārtīgs, bet greizsirdīgs vīrs, kurš pirmo reizi pēc trim laulības gadiem atļāvis viņai vienai apmeklēt masku balli? Viņa taču mīlēja dejot un ar šo svešnieku turējās kopā tikai tāpēc, ka viņš labi dejoja. Nu viņai pat vairs negribējās zināt, kas viņš tāds. Pirmā ziņkārība bija pāri. Nē, nē, šis svešnieks viņai bija vienaldzīgs.

„Tā tad neviens jūs negaida, vai jūs to sakat nopietni?“

Viņa palocīja galvu.

Iestājās klusuma brīdis. Tumsā zem kokiem kaut kur atskanēja aprauti smieklī — tur daži pāriši bija atraduši piemērotus apstākļus. Rudeņa nakts bija tīkami spirdzinoša un klusa. Tikai šad

tad iečabējās reta lapa viegli atraisoties no zara un nokrītot tumsā.

Viņi gāja lēnām zem kokiem.

„Apsēdīsimies še,“ viņš beidzot teica un novilka to uz kāda sola starp akāciju ceriem.

Tad viņš iesāka visparastāko mīlas rotaļu, sākumā vārdos apbrīnojot viņas skaisto geiņas kostīmu, viņas vēdekli un rokas sprādzes. Bet tā kā bija pilnīga nakts un neko nevarēja saredzēt, viņam vajadzēja arī rokām aizskārt un parādīt visas apbrīnošanas cienīgās lietas.

„Tur, zālē,“ viņš runāja, „es ievēroju melnu pērli uz jūsu krūtīm, šī pērle man atgādina kādas acis... Pag, vai viņas bij tik lielas...“

Un viņš sataustīja pērli uz viņas krūtīm un cieši spieda.

„Laižiet,“ Straumaņa kundze teica „acis nemēdz aiztikt rokām.“

Viņas balss bija pietiekoši vaļšķīga, lai tajā saklusītu netiešu izaicinājumu. Svešnieks lēni noņēma saktu, atsedza dekolte un strauji noskūpstīja viņas krūtis. Straumaņa kundze nepaguva pat iekliegties.

Pēc brīža viņa nopūtās. Vajadzēja teikt kādu pārmetumu, bet vārdi nenāca pār lūpām. Savāds uzbudinājums viņu apņēma kā reiz pirms trim četriem gadiem, kad Zilvestrs, viņas vīrs, to pirmo reiz skūpstīja. Tas notika gandrīz līdzīgos apstākļos, tāpat bij rudenā nakts un viņi sēdēja tāpat zem kokiem uz sola, tikai bez maskām. Toreiz viņi bij iemīlējušies tik dziļi un patiesi, kā vien var pirmo reiz milēt. Tā mīlestība bija uzglabāta līdz šim, bet tagad...

Straumaņa kundze nodrebēja un atstuma sveš-

nieku no sevis. Ko gan domātu un darītu Zilvestrs šo ainu redzot?

„Iesim,“ viņa teica, bet svešais nekustējās. Galvu rokās atspiedis viņš sēdēja mēms un likās kaut ko pārdomājam. Tik tikko tumsā varēja izšķirt viņa siluetu un spalvām izrotāto platmali, kuŗa bija nošķiebusies uz vienu pusi. Viņš reizē izskatījās smieklīgs un nožēlojams.

„Vai jūs dzirdējāt, es teicu iesim,“ Straumaņa kundze runāja, bet jau pielaidīgāk ar vieglu manāmu maigumu balsī.

Svešais pamodās no domām. Viņš mēģināja ieskatīties Straumaņa kundzes sejā, viņa elpa sitās karsta un nemierīga, it kā aizturētās raudās. Lai kam viņš bija domājis kaut ko ļoti svarīgu, bet varbūt ka viņā atkal uzmodās spēja kaislība, ieraugot savā priekšā neiegūtu sievieti. Tā, kā šīs aizdomas apstiprinot, viņa rokas atkal spēji satvēra viņas vidukli, spēji to nolieca un vilka sev klāt.

Svešnieka rokas sāka maldīties ap viņas apģērbu. Dreboši pirksti pārrāva kādu saiti. Straumaņa kundze slīga kā nesamaņā, viņas ķermenis palika glēvs, padevīgs kā bez dzīvības.

Tas vilkās tikai dažas sekundes, tad tuvumā atskanēja soļi. Kāds nāca pa grantēto celiņu. Izrādījās — masku pārītis, līdzīgs tiem diviem, kuŗi iztraucēti atmodās kā no sapņa. Patiesībā atjēdzās tikai Straumaņa kundze, svešnieks bija daudz nekautrīgāks: viņš satvēra to aiz svārkkiem, kad tā gribēja piecelties.

„Laižat,“ viņa iesaucās un viņas balsij bija asa pieskaņa, kas spieda paklausīt. Bija par vēlu, to vajadzēja zināt.

Viņi gāja klusēdami uz lieveņa pusi.

Svešnieks atkal aizgriezās, pacēla masku un no-

slaucīja seju, bet Straumaņa kundze šoreiz nebilda ne vārda.

Drīz viņi bija pie durvīm.

„Ardievu,” svešnieks pēkšņi teica.

Straumaņa kundze apstājās.

„Jūs iekšā vairs nedomājiet nākt?”

Viņš papurināja galvu. Iestājās klusuma brīdis.

„Pasakāt tad savu vārdu, vai arī paceļat masku, lai es vismaz zinu, ar ko man tas gods.”

Viņš atkal papurināja galvu. — „Tad ardievu!”

„Ardievu!”

Viņa tomēr palika stāvot.

„Dzirdiet,” viņa sauca svešniekam pakal, kurš taisījās nokāpt pa lieveņa trepēm, „vai mēs vēl redzēsimes?”

Viņš lēni apgriezās, acīs tam pamirdzēja it kā valgs spožums. Straumaņa kundze to skaidri redzēja un viņai pēkšņi kļuva tik viegli un labi ap sirdi. No šīm acīm runāja mīlestība.

„Protams,” viņš it kā mākslīgi sadūšodamies izmeta, „ja tikai jūs nebūsiat tik asa pret mani kā brīdi atpakaļ.”

„Nebūšu. Ticat...”

„Jūs apsolat?”

Viņa pamāja galvu.

„Kur jūs dzīvojat? Vai drīkstu jūs apmeklēt,” svešais vaicāja tālāk.

„Es... es... (viņa mazliet stomījās iedomājoties savu vīru) ... pie vecākiem.”

„Kādā ielā?”

Viņa pateica adresi, bet vārdu negribēja teikt.

„Pasakat vispirms savu.”

„To jūs dabūsiat zināt rīt, jo tad es aiziešu pie jums ciemā.”

Straumaņa kundze iztrūkās. Jau rīt? Nē, to nevarēja pielaut. Zilvestrs!.. Satikties ar svešnieku vīra klātbūtnē, nē, tur nebija nekāda prāta!

„Citreiz es netieku,“ svešnieks viņas stomišanos redzēdams piebilda. „Man ir vaļas tikai rītvakar 12, pēc tam es aizbraukšu no šejienes uz visiem laikiem.“

„Jūs neesiet šejienietis?“

„Neesmu.“

„Labi. Nākat rītvakar divpadsmitos.“

Neapsvērdama savu vārdu sekas, viņa tam mīli uzsmaidīja un gurdenums pārņēma viņas locekļus kā pēc ilgas cīņas. Patiesi viņa visu laiku pārdzīvoja neizprotamas jūtas, dīvainu dvēseles uzbudinājumu.

„Nevaru jūs pavadīt,“ svešais atvainojās, „es steidzos.“

„Nekas, mani pavadīs draudzene.“

Viņš nokāpa pa lieveņa trepēm un nozuda tumsā.

*

Nākošā diena šķita bezgala gaŗa. Straumaņa kundze pamodās tikai pēcpusdienā. Miegš nebij viņu atspirdzinājis. Pa sapņiem tā bij atkal ballē, kur valdīja kaisla mūzika un apreibums. Svešnieka rokas viņu žņaudza, acis dedzināja. Čukstošā balss neatlaidīgi skanēja ausīs.

Stundas vilkāš lēni. Viņa nepacietīgi gaidīja vakaru, tad vajadzēja dvēseles saspilētām stāvoklim beigties.

Zilvestrs visu dienu bija kluss, par masku balli viņš neprasiŗa ne vārda. Tikai pie vakariņu galda tas ievaicāŗās, cikos viņa pārnākusi, kā gāŗis.

Ak, kā?! Diezgan vienmuŗi. Visu vakaru pa-

vadījusi Jonāsa jaunkundzes sabiedrībā. Bet dejojūšas gan. Viņa un Jonāsa jaunkundze mīlot dejojot, to taču šis zinot.

Jā, Zilvestrs to zināja, viņš nekādu citu izskaidrojumu ar neprasija. Izdzēris glāzi tējas, viņš piebāza pīpē tabaku un pa paradumam atšķīra avīzi.

„Viņš paliek jau vecs,“ Straumaņa kundze domāja, no sāniem noraudzīdamās vīra nogurušā sejā, izpurušos matos un glēvā ķermeņa izteiksmē.

Nebij tiesa, ka tikai sievietes bieži pēc apprecēšanās noveco, paliek nevērīgas pret sevi un citiem, arī vīrieši nav izņēmums. Kas tad vairs bija palicis no agrākā Zilvestra — runīgā, jautrā, grāciņi asprātīgā? — Sīks greizsirdis, kuŗa mīlestība bija — savu sievu pieķert neuzticībā. Un cik tomēr uzticīga viņa bijusi arvien!

Par tagadni Straumaņa kundze nedomāja, viņa nevarēja domāt par lietām, kuŗās nebija nekāda prāta, nekādas pieturas vai atrisinājuma.

Bez kāda iemesla tā atcerējās melno pērli uz krūtīm. Viņa to satvēra un cieši spieda.

Zilvestrs paskatījās caur pieri.

„Paklausies, Elga, ko es teikšu...“

Straumaņa kundzei pārskrēja karstas trīsas. Cik dobjī skanēja šī balss!

„Ielej man vēl tasi stipras tējas.“

Atviegloti uzelpodama viņa piepildīja glāzi un izgāja brīdi ķēķī. To viņa darīja ar nodomu, lai viņam vienam apniktu un tas ātrāk taisītos gulēt.

Pēc laba brīža atgriežoties, viņa redzēja, ka Zilvestrs tikko sāk feļetonu.

O! cik šoreiz tam lēni veicās. Sāks i vēl sludinājumus cauri lasīt! Stulbi vilcinādamies viņš šķirstīja avīzi, katru vārdu izburtodams pedantiskā

pacietībā. Straumaņa kundze kļuva nepacietīga: pulkstens jau rādīja pāri deviņiem.

„Nāk tā kā miegs,” viņa ierunājās un laiski atlaidusies atzveltnī, pāris reizes nožāvojās.

Zilvestrs nolika avīzi pie malas un izberzēja acis. Bet tad viņš iebāza pīpē tabaku un no jauna nogremdējās „Jaunākās Ziņās”.

Tas nu bija pārāk neizturami. Kas viņam šovakar bija uznākusi par lasīšanas maniju? Ko gan viņš īsti domāja tā sēdēdams? Straumaņa kundze nevarēja izprast, bet nemiers viņas dvēselē auga arvien lielāks. Viņa piecēlās, pastaigājās brīdi pa istabu un nostājusies vīram blakus, bezdomīgi raudzījās avīzē. Bet kuŗu katru brīdi varēja atskanēt durvju zvans un tad — visam beigas. To nevarēja pieļaut.

„Paklausies, mīlais,” viņa glaudīgi ierunājās un apķērās vīram ap kaklu, „man liekas, mums būtu laiks iet gulēt.”

„Jā gan,” viņš lēni norūca un viņa pleci mazliet iedrebējās no viņas roku pieskārsšanās. Nosviedis avīzi viņš ērmoti paskatījās sievietei acīs:

„Tu domā, laiks?”

Straumaņa kundzei palika nelabi no šī skata.

„Jā,” viņa nedroši teica.

Iestājās klusuma brīdis. Varēja dzirdēt, kā ārā šalca liepas.

Bet tad viņš piecēlās kā arvien, pa vecam paradumam nožāvojās un īsi teica „iesim”. Nē, nē, tam nevarēja būt aizdomu!

Beidzot viņi bija guļamistabā. Bet ka viss galvenais vēl priekšā, to Straumaņa kundze labi apzinājās. Tāpēc viņa bija pret vīru laipna cik iespējams, bet klusībā lūdza, kaut visi labie gari viņu ātrāk iemidzinātu.

„Man šis tas vēl jāpasaka Annelei. Guli vien, es drīz nākšu.“

Un aiz durvīm viņa atņēma elpu, kā nokratījusi slogu.

Tagad tā sāka gaidīt.

Tie bija bezgalīgi, neizprotamu sajūtu pilni brīži. Straumaņa kundze aizslēdza visas viesistabas durvis, vaļā atstājot tikai vienas, pa kurām vajadzēja ielaist svešnieku. Bet viņš kavējās — pulkstens jau rādīja pāri noteiktam laikam. Visā mājā bija kapa klusums. Izgājusi kalpones istabā, Straumaņa kundze atrada Anneli jau guļam. Vaļīgi izlaidusies šaurajā gultiņā, tā elpoja mierīgi, platajām krūtīm rāmi cilājoties. Droši vien viņa sapņoja kaut ko skaistu — viņas sirdsapziņa bija tīra.

Straumaņa kundzi apņēma savāds gurdenums: arī viņa tā vēlētos gulēt.

Bet nē, tagad bija jādomā pavisam kas cits. Atgriezusies viesistabā, tā brīdi pakavējās spoguļa priekšā. Ar kādu smaidu sagaidīt svešnieku? Kādus vārdus teikt? Ārējais izskats un valoda, tās divas lietas, kas viena otru papildina kopējā iespaidā. Viņai vajadzēja šo svešo apburt, parādīt savu varu, tāpat kā viņš to bij apmulsinājis un novedis tik tālu, neparādot pat savas sejas. Ja vien nebūtu šī noguruma, šī nolādētā noguruma vēl no pagājušās nakts!

Aizvērusi acis, viņa stāvēja dažus acumirkļus. Tad dzirdējās it kā soļi.

Vai tur nestaigāja Zilvestrs? Varbūt viņš nevar iemigt un tagad nāks meklēt viņu?

Straumaņa kundze pagājās dažus soļus un klausījās, bet kad viss bija klusu — aizzagās uz pirkstu galiem pa koridori līdz guļamistabas durvīm. Arī

tur nekas nebija dzirdams. Likās — iekšā bija tumšs: Zilvestrs gulēja.

Valdija pilnīgs miers. Tikai tālumā kaut kur nopūta vilciens.

Svešais nav šejienietis, tai ienāca prātā, viņš aizbrauks vēl šo pašu vakaru. Un tagad nekas ne-traucēs viņu nākt: Zilvestrs gul. Tāpat Annele. Tagad tas varēs justies brīvs, atklāts bez maskas, redzot viņas uzticību un risku. Bet tikai šo vienīgo vakaru! Tad nekas līdzīgs vairs nedrīkst atkārtoties, nekad viņa vairs nevils savu vīru. Un svešnieks jau aizbrauks. Viņš pats tā teica. Bet kur viņš kavējās?

Straumaņa kundze atgriezās zalonā un atlaidās uz dīvāna. Izskata pēc paņēma rokās kādu grāmatu: ja Zilvestrs tomēr nāks viņu meklēt, atradīs lasam. Arī daudz citus vakarus viņa ir pavadījusi tāpat vienatnē: aizdomas nekādas nevarēja rasties.

Atmiņā atausa pagājušās nakts iespaidi. Šī trakā dejošana, svešnieka noslēpumainā kautrība un reizē arī pārdrošība. Kas slēpās aiz šīs maskas? Piedzīvojumu meklētājs? Don-žuāns? Naīvs karstgalvis? Likās — visi kopā. Vai svešnieka seja skaista... Tādai tai vajadzēja būt, ja jau viņa dvēselē bija tik patīkama pievilcība, kas spēja uzticīgu sievu novest līdz neprātīgam solim.

Straumaņa kundze lāva grāmatai izslidēt no rokām un visā atdevās tiksmīgi skumju sajūtu varā.

„Mazurka, mazurka,“ ieskanējās viņas ausīs vakarvakara atbalsis, iznira acu priekšā raibie dejojāņu pāri visdažādākos kostīmos un maskās. Grands turējās pie viņas, tas neatlaidās ne soli. Bet runāja tik maz un čukstoši klusi, brīžam kā aizraudamies, kā nosmakdams. Vai viņš bija uztraucies? Vai viņam kas kaitēja? Kas lai to saka, bet droši

vien tā bija viņa kautrība, bērnišķīga milētāja kautrība. Un šī nemākslotā iesaukšanās: „Kas gan jūs gaida?.. Es esmu garlaicīgs...”

„Noņemat savu masku, še jau ir pilnīgi tumšs.”

„Jā gan,” viņš saka un ceļ...

Straumaņa kundze atjēdzās: viņa taču bija salonā, viņa bija mazliet iesnaudusies. Bet kas tas par troksni?

Jā, vai tad bija kāds troksnis?

Loga aizkari it kā trīcēja, spuldzes lukturī izskatījās blāvas.

Varbūt krita kāds krēsls?

Bet kas viņu apgāza: visi taču gul?

Jeb varbūt tomēr Zilvestrs...

Straumaņa kundze piecēlās un izgāja ēdamistabā. Tur viss bija mierīgi. Arī koridorī un citās telpās. Ērmoti! Bet kaut kas taču krita.

Ja svešnieks zvanīja?.. Šī doma izskrēja ātri caur viņas galvu.

Klusi, steidzīgi viņa aizgāja līdz āra durvīm, atāķēja aizsarga ķēdi un atvēra.

Trepēs bija tumsa.

„Vai kāds tur ir?” viņa vaicāja, bet neviens neatbildēja.

Tā tad bija tikai izlicies.

Neapmierināta viņa atgriezās salonā. Vajadzēja vēl pagaidīt, varbūt viņš vēl atnāk. Pie šīm domām viņa paraudzījās pulkstenī un tikko neiekliedzās: tas rādīja divi pēc pusnakts, veselas divas stundas viņa bija gulējusi!

Ak, es miega mice!

Nu sen jau nogulēts, ja viņš bijis, tad tagad sen jau prom. Varbūt tas pašlaik sēdēja skrejošā vilcienā un domāja par viņu — krāpnieci. Jeb var-

būt viņa domas steidzās pavisam uz citu pusi, vēl ātrāk kā skrejošais vilciens.

Bija tik mulķīgi un sāpīgi reizē.

Sašutusi Straumaņa kundze piecēlās. Tagad cits neatlika, kā iet pie vīra gulēt. Bet tad viņu saviļņoja jauns nemiers: ja nu Zilvestrs, izdzirdis vairākkārtēju zvanu, gājis ielaist un...

Un...

Viņa baidījās domu izdomāt līdz galam, sastinga un klausījās vai neizdzirdēs kādus vaidus.

Bet viss bija klusu.

Viņa nogrieza salonā uguni un aizgāja pa koridoru līdz guļamistabas durvīm. Brīdi paklausījās, viegli nospieda rokturi, bet pēkšņi izbiedēta iekliedzās.

Kāds smags priekšmets kavēja durvis atvērt.

Izbaiļu un ļaunu nojautu pārņemta viņa brīdi palika neziņā, tad drebošiem pirkstiem sataustīja pa durvju starpu elektrisko podziņu un pagriezta.

Krēslainās ampeles gaismā tā ieraudzīja briesmīgu ainu.

Pie durvīm uz mutes nedzīvs gulēja svešnieks maskā. Gaļa asins strīpa kā nejēdzīgi izkārtā mēle aizstiepās pa grīdu līdz pat saburzītam tepikim pie gultas. Svešais bija tāpat spāniešu granda uzvalkā, masku uz acīm. Citādi taču viņa to nebūtu pazinusi.

Greisirdīgais Zilvestrs bija noslēpumu atklājis un atriebis.

Straumaņa kundzes skats meklēja krēslainā istabā briesmīgo cilvēku. Neviena nebija. Vai viņa sapņoja? Vai atkal aizmigusi uz dīvāna salonā?

Bet kur bija Zilvestrs?

Noslēpumainais klusums biedēja.

Viņa pieskrēja tukšai, sagulētai gultai un rau-

dzijās tanī kā atrisinājumu meklējot. Nesen taču te gulēja viņas vīrs, kur tas varēja palikt?

Tai ienāca prātā arī troksnis, no kuŗa tā nesen pamodās: tas bija šāviena troksnis, viņa nu skaidri zināja. Zilvestrs svešnieku nošāvis. Bet kā Annele to nebija dzirdējusi?

Viņa gribēja saukt kalponi, bet pamanījusi uz naktsgaldiņa mazu aprakstītu papīra lapiņu, pazina sava vīra rokrakstu. Slaidiem taisniem burtiem tur bija uzrakstīti tikai daži irōniski vārdi:

„Saņem savu mīlāko, bet mani — aizmirsti.“

Bet kas īsti bija svešnieks maskā?

Straumaņa kundze iekāpa asiņu peļķē, pagrieza miroņa galvu un pacēla masku.

Āk, dzīves muļķīgā maskarāde!

Tas bija viņas vīrs.

MELNĀ DĀMA

Stāsts

Lūdzu nesmejaties par mani!

Varbūt tiešām esmu izdarījis nepiedodamu muļķību un vēl vairāk tāpēc, ka visa šī nožēlojamā notikuma sākumā es jutos vairāk kā apmierināts, atrazdamies naktsvilciena kupejā, kas mani rāva aizvien tālāk un tālāk prom no Vecsilienas rudens dubļos sliksstošiem laukiem, drūmās, līdz nāvei apnicīgās apkārtnes, kuŗā es — mūžīgais students — apstākļu spiests, divus gadus velti biju mēģinājis iedzīvoties.

Es saku: vairāk kā laimīgs, jo mans ceļojums uz Rīgu nebija tikai gaisīgu cerību rezultāts: — es biju vīrā, jo manā kabatā tagad atradās krietns žūksnis naudas un labākā garantija, ka galvaspilsētā mani sagaida silta vietiņa un līdz ar to viss cits, kas vajadzīgs miesai un dvēselei.

Mīlais studiju biedrs Jūlijs Remiķis izgādāja man šo prieku. Viņš bija dažus gadus vecāks par mani, iedzīvojies mantā, apprecējies un, par laimi, piedzīvojis arī divus bērnus, kuŗu skolotājs tagad es skaitījos.

Desmit gadus mēs nebijām redzējušies, tomēr draudzības saites mūsu starpā bija kļuvušas vēl ciešākas, vēl siltākas: mēs rakstījām viens otram garas, sirsnīgas vēstules, gluži kā divi samilējušies,

lai gan raksturi mums bija pavisam pretēji. Jūlijs ar mani apgājās tēvišķi; es viņam biju ļoti daudz pateicības parādā vēl no studiju laikiem, kad tas kādreiz man pat dzīvību izglāba.

Tas notika atklātā namā, kur divi greizsirdīgi žūpas gribēja mani nosist. Es biju iereibis un laikam par daudz spēlējos ar citu cilvēku jūtām. Remiķis tur bija ieradies tikai mani meklēt un atradis viskriticākā brīdī, kad Damokļa zobens taisījās nokrist pār manu galvu.

Kad nākošā rītā es viņam par izglābšanu pateicos, tas skumji pasmaidīja:

„Neesmu tevi izglābis, tikai paildzinājis tavu dzīvību.“

Es iesmējos. Man patika šī filozofiskā asprātība. Es teicu:

„Tiesa, Jūlij, vienreiz jāmirst tik un tā!..“

Bet mans draugs palika nopietns.

„Tu neesi mani sapratis,“ viņš drūmi piemetināja, „es domāju garīgu nāvi. Tu aizej bojā, vezdams šādu nekrietnu dzīvi.“

Un man vajadzēja draugam zvērēt, ka atklātā namā kāju vairs nesperšu, tāpat nodievoties atmest žūpošanu un izsargāties no visām netikumīgām izpriecām.

Remiķis saņēma mani savās stingrās, gādīgās rokās. Viņam piemita teicamā īpašība visu iepriekš apsvērt un tikai tad darīt. To pašu viņš mācīja man, lai gan, kā vēlāk rūgti pārlicinājos, šo tiku mīgo īpašību citi cilvēki nereti min kājām.

Bet tad uznāca pasaules karš. Studijas nebeidzu, mani iesauca armijā.

Jūlijs bija laimīgāks: viņš nobeidza universitāti un tika vaļā arī no dienesta.

Mēs izšķirāties, bet mūsu garīgie sakari nesa-

trūka. Drauga tēvišķo iespaidu es jutu arī svešumā. Viņa gādīgā roka neaizmirsā sniegt man arī materiālu pabalstu.

Bet kāpēc?

Glūži vienkārši: viņš manī ieraudzīja kaut ko labu; viņš mani mīlēja.

Arī es centos viņa draudzību cienīt, es paliku uzticīgs dotam solījumam.

O, Vecsilene! Jau viņu tikai pieminot man kļuva slikti ap sirdi. Divus gadus es biju nogulējis slapjā, drūmā kapā. Nekādām varām turp mani vairs atpakaļ nenovest: es tagad braucu uz Rīgu, uz Rīgu, Rīgu, Rīgu!

Kā sev neticēdams, es aptaustīju kabatu, kuŗā atradās nauda un vēstule no Jūlija. Es izņēmu šo vēstuli un pārlasīju vai neskaitāmo reiz. Tajā bija tikai daži vārdi un arī brīnišķas dzīvības pilnais: „brauc“.

Nu es jau braucu!.. Un veselu dienu pat agrāk, jo man bija bail uzkavēties Vecsilienē kaut vienu stundu ilgāk: gandrīz varēja vēl pienākt otra vēstule, kas visu iepriekšējo atsauc, un ko tad?

Tallinas-Rīgas naktsvilciens šāvās vēja ātrumā. Dzirksteles zibēja gar logu, vagona riteņi skaitīja savu „triku traku“.

Šis Remiķis, šis Remiķis! Par viņu es varēju domāt un atkal domāt stundām ilgi. Nekad man neatlika pietiekoši laika izsmelt visas viņa labās īpašības: sīkumi nāca arvien klāt.

Bet kas attiecas uz mani, tad es apņēmos būt viņa bērniem priekšzīmīgs skolotājs. Es apņēmos atmaksāt labu ar labu un ticēju, ka mans draugs varēs citu priekšā pat lepoties.

Es biju siltu jūtu pilns.

Kad vagona logā pamirdzēja pirmās Rīgas ugu-

nis, es nojautu, ka nekad nevarēšu šo pilsētu aizmirst.

Stacijā mani ielenca vesela eksprešu banda, kāriģām rokām tverot pēc manas ceļa somas.

Nē, nē, mīlie! Savu čemodānu es pats gluži labi varēju aiznest līdz uzglabāšanas kamerai.

Tur jau bija vesela rinda gaidītāju priekšā un kad es ieņēmu vietu „astē“, kāds aizskāra manu plecu.

„Nepazīsti?“

Kā nu nē, tas bija Augusts Ādamsons, vecs pažiņa no kara laikiem. Tagad viņš bija privātās drēbēs un viņa acis caur apaļiem brillu stikliem smīnoši manī noraudzījās.

Un te nu man bija izdevība satikt cilvēku, kuram varēju izstāstīt visu, kas uz sirds. Es steidzos izkraut savu prieka saini.

„Tad jau labi,“ viņš teica, „varēsim satikties. Es strādāju bibliotēkā... Bet kurp tu tagad ej?.. Pie tā Remiķa?“

„N-jā.“ Es patiesībā vēl nekā nebiju nolēmis: pie Jūlija man vajadzēja ierasties tikai rītvakar.

Mans biedrs lika priekšā ieiet kafejnīcā brīdi pasēdēt. Es piekritu un mēs iegājām.

Pie apaļiem galdiņiem abažūru maigā puskrēslā sēdēja dažādi ļaudis. Bet visvairāk man uzkrita milzīgais sieviešu daudzums, to te bija Dieva svētība un visas man izlikās diezgan skaistas.

Es taču ilguš gadus godīgu sievieti nebiju redzējis!

„Sava iztikšana jau būs,“ Ādamsons teica mazliet humoristiski un no viņa tālākās sarunas ar viesmīli es nopratu, ka tas šķe labs pažiņa.

Sūkdami kafiju mēs plāpājām.

Ādamsons neprata sevišķi skaisti runāt un ilgi

uzkavēties pie viena temata, viņa mīlākā paraša bija stāstīt dažādus acumirkļa niekus un bērnišķā valšķībā zoboties par visu. Viņš nemīlēja prātot, viņš darīja pēc acumirkļa jūtām.

Kad es tam iesāku stāstīt par Vecsilienas garlaicību un savu vecāku nāvi, viņš piepeši iesmējās.

Es izbrīnējies pavēros viņa sejā.

Kas tad te bija smieklīgs?

Bet Ādamsons raudzījās kaut kur projām ļaužu pūli un koķetēja acīm. Viņš manī nemaz nebija klausījies.

Zāles kaktā zem raiba baldachīna gandrīz tumsā sēdēja divas dāmas. Caur ļaužu drūzmu es varēju tik tikko saskatīt viņu smaidošos vaibstus.

„Diezgan glītas,” Ādamsons teica.

Izrādījās, ka viņš vienu no tām pēc skata jau pazīst un ievadījis mazu „acu romānu”. Tā bija slaida gaišmate, iegarenu seju, zilā zīda cepurītē. Viņa uzsmaidīja Ādamsonam atklāti, gandrīz ciniski, bet es jutu, ka sārtums pārklāj manus vaigus: viss tikumiskais manī, ko Jūlijs Remiķis gadiem ilgi bija dēstījis, lauzās uz āru.

Gaišmates biedre bija padzīvojusi dāma, varbūt ap trīsdesmit gadiem, varbūt arī vecāka. Melnais plīvuris, kas aizsedza viņas seju, padarīja to nepiedienīgi nopietnu un noslēpumainu. Ādamsons mēloja, ka viņš ātri iemīloties aizplīvurotās dāmās, taču šoreiz palikšot uzticīgs gaišmatainam velnēnam.

Un viņš turpināja acu romānu.

Pēc brīža iegrūda man sānos.

„Varu derēt, ka tā melnā tevi grib apēst. Ievēro, kādas viņai acis.”

Melnā patiesi raudzījās šurp, bet vai uz mani — Dievs to zin!

Ādamsons stāstīja par paņēmieniem, kādus lieto

kafejnīcās šādu sieviešu iekarošanai, un tā bija vesela zinātne sākot ar vienkāršu uzsmaidīšanu un beidzot ar zīmīšu rakstīšanu, kuņas jāprot netieši pārsūtīt, veikli ieliekot žurnāla vai laikraksta starpā.

Šoreiz es mēģināju klausīties izklaidīgi, tomēr dzirdēju katru vārdu.

Tāpat es vairījos skatīties kaktā uz abām dāmām.

„Paskaties taču,“ Ādamsons skubināja, un kad es viņam paklausīju, melnā man uzsmaidīja. Beidzot es nodūru acis un ilgi klusēdams raudzījos glāzē.

„Savāda lieta tā acu koķetērija,“ Ādamsons runāja, „vai arī tev nav bijis tāpat kā man: tiklīdz ieraugu kādu skaistu sievieti, tūlīņ aizraujos un spēji viņu iekāroju. Tanī brīdī varu atmest vissteidzamākās darīšanas un tai sekot kaut līdz peklei, pie tam pārdzīvodams visērmotākās jūtas. Bet pāriet dažas dienas un, arvien šo sievieti redzot, es pamazām pierodu un kļūstu vēss: mani neaizgrābj vairs ne viņas smaids, ne gaita, ne stāvs; es viņu esmu it kā ieguvis un izmīlējis; es viņu uzlūkoju vienaldzīgi kā vecu sievieti.

O, bet kas par tīksmi būtu, ja pašā sākumā viņa atbildētu man tipat strauji, tikpat nesavaldāmi! Karalienes pāžs nebūtu laimīgāks iegūstot savas pavēlnieces mīlestību.

Taču mazajam Erosam patīk citāda rotaļa: arvien viņa atbild par vēlu — kad viss jau manī izdzisis, it kā mana kvēle tad pāriet viņas sirdī un iznāk tikai velta mocīšanās un pārmetumi. Bet visbiežāki šī sieviete nekad nedabū zināt, ka kāds cilvēks viņu reiz mīlējis ar neizmērojamu kaislību, kaut arī īsi, acumirkļīgi... Jā, jā, tā tas ir! Un, varbūt, arī dažas sievietes pārdzīvo kaut ko tam-

līdzīgu. Piemēram — šī pati melnā. Vai tu neredzi, kā viņa skatās?"

Es pavēros kaktā.

Ērnoti spīdošas acis zem melnā plīvura lika man nodrebēt. Sieviete sēdēja saliekusies, rokas zem sevis savilkusi kā plēsīga kaķe, gatavojoties lēcienam. Smaidis no viņas lūpām bija nozudis, nopietnai noslēpumainībai piemita kaut kas drausmīgs.

Ādamsons smējās.

„Pagaidi, draugs,“ viņš teica, „var vēl iznākt interesanti joki, ja tu viņai tagad atbildi. Liekas, tā nav no parastajām, man tādā ziņā smalka acs. Drīzāk viņa tīksminās ap tavu muskulatūru un bronzas seju, jo šāda herkulesa diženība nav visai ikdienišķīga. Jā, jā, savā Vecsilienē tu esi skaisti nogatavojies. Pēdējais laiks, ka atbrauci šurp.“

Ādamsona vārdi iesvieda mani atpakaļ parastā noskaņojumā. Nē, nē, es nebraucu uz Rīgu izdzīvoties, es braucu uz kārtīgu un laimīgu dzīvi pie sava labā drauga. Mana nākotne bija atbildības pilna, bija godīgs darbs.

Klusēdams es izdzēru savu glāzi.

Laiks bija iet, un es kā atvadīdamies nevilšus paskatījos kaktā. Gaišmate vēl arvien uzsmaidīja Ādamsonam, bet melnā raudzījās prom drūzmā. Viņas skatā joprojām dzirkstīja saspīlēta uzmanība. Bet viņa taču neskatījās uz mani!

Zāles vidū pie maza galdiņa sēdēja domīgs virsnieks, tas bij viņas uzmanības centrs.

Tā tad viņa... ar visiem!..

„Mana teorija piepildās,“ Ādamsons teica, „viņai interese uz tevi jau izdegusi. Spožam mundierim lielāka piekrišana. Bet tagad, ja gribi — varam iet mājup.“

„Iesim,“ es steidzos piekrist, bet manī palika mazs rūgtums: viņa izvēlējās citu. Mēs gājām.

Bet tūlīņ piecēlās arī abas sievietes un pie durvīm uz ielas satikāmies.

„Mēdz gadīties,“ Ādamsons teica pa pusei man, pa pusei dāmām un gaišmate atsaucās dzidriem smiekliem. — Vēlāk viņš ierunājās, ka vajadzētu uzmeklēt kādu milīgu krodziņu un tur pavadīt dažas omulīgas stundas.

„Mazliet vēls,“ gaišmate iebilda.

„Vēls?.. Nekad nav par vēlu! — Mēs dzīvojam ārpus laika un telpas.“

Par Ādamsona poētiskiem vārdiem smējās tikai viņa draudzene; mēs ar melno stāvējām savrup un nerunājām ne vārda.

Pie restorāna durvīm sākām strīdēties. Manī uzliesmoja viss gaŗos gados ieaudzinātais godīgums un es katēgoriski atteicos ieiet krogā. Tur varēja viss kas gadīties, bez tam, ko teiks Jūlijs Remeiķis par manu uzvešanos?

Ādamsons sāka skaisties.

„Tad mēs vairs neesam draugi,“ viņš svinīgi nobeidza un saņēmis gaišmati zem rokas, taisījās kāpt pa trepēm augšup.

„Kā vēlies,“ es murmināju, bet melnā iejaucās starp mums:

„Nemuļķojaties,“ viņa teica, „es zinu, ko darīsim. Nieku dēļ nevajaga plēsties.“

Viņa pasauca auto un pavēlēja mums iekāpt.

No visas sirds vēlēdamies ar savu biedri izlīgt, es paklausīju, lai gan arī šī jaunā situācija man nebij pa prātam.

Melnā kaut ko iečukstēja šoferam un mēs braucām uz stacijas pusi. Auto izšāvās caur tilta apakšu

uz Latgales Ārriģu. Gaŗām aizzibēja koku rinda, sarkanie spīķeri, lielas un mazas mājas.

Kurp gan īsti mēs braucam? Vai ne uz kādu noŗēlojamu prostituētu mitekli?..

Es nodrebinaŗos nepatīkamā sajūtā. Biju tikai vienu stundu Rīgā un jau šāds piedzīvojums.

Auto krustoja un izloŗņāja vairākas šauras, smirdošas ielas, līdz apstājās pie augstiem koka vārtiem. Mēs izkāpām un melnā paraustīja sarūsējušu stiepuļi, kas izpildīja zvana auklas vietu.

Sabozies vecis mūs ielaida plašā pagalmā. Patiesībā tas bija dārzs, apstādīts jauniem kociņiem un ogulājiem, taču šur tur nakts tumsā dzirdēja šalcam arī lielākus kokus.

Drīz mēs atradāmies veca mūŗa namiņa priekšā un vēl brīdi vēlāk — pagrabā, kuŗš bija apgaismots sārtām ampelām un iekārtots diezgan mājīgi — ar bufeti un citām ērtībām. Šis bija neliels intīms krodziņš.

No pieklājīga restorāna uz šo nomali; no lāŗa bēgt, uz vilka krist! Neko teikt — biju iekūlies ķezā.

Aiz bufetes grozījās resns bārdainis. Pie galdiņiem sēdēja dažādi ŗūpas un plātījās rokām. Gaiss bija pilns kodīgu tabakas dūmu.

„Iekodīsim vakariņas,“ melnā teica, „še nevienam nenāks prātā mūs meklēt.“

Un viņa zīmīgi paskatījās man sejā.

Ko gan tas nozīmēja?

Vai viņa domāja, ka man bija bail, ka kāds varētu mani ieraudzīt? Jeb tā mani noturēja par sīkstuli, kuŗam jāmeklē netīrās nomales dzertuves?

Mani pārņēma ērmota lielība, tieksme spīdēt šīs sievietes priekšā un iekams Ādamsons paspēja atvērt muti, es steidzos pasūtīt visu, kas šķita labāks. Ar nolūku es prasīju vienaldzīgā balsī tādas

lietas, kas šē nebija dabūjamas. Taču kā likās, tas uz klātesošiem atstāja diezgan mazu iespaidu.

„Jūs pasūtāt tikai ēdienus, bet vai tad šņabītis nebūs?“ gaišmate beidzot ieprasījās.

„Es šņabi nedzeru.“

„Var jau arī vīnu dabūt.“

„Es vispār alkoholu nelietoju. Bet ja jums gribas, varu pasūtīt. Varat dzert bez manis.“

„Kas tā nu par dievbijīgu atturību,“ Ādamsons rājās, kad vīns bija atnests.

Bet es paliku pie sava.

Tai brīdī biju pat pārlicināts, ka nekad nelauzīšu savu apņemšanos.

Bet tad melnā aizskāra manu elkoni un nopietnām acīm ieskatījās man sejā. Plīvuri tā bija noņēmusi un es to tagad varēju labi aplūkot. Stingra, mazliet kalsena seja, lielas, nopietnas acis, bet mute apaļi veidota, ar vieglu jūteklības ziteiksmi.

„Klausaties,“ viņa mierīgi teica, „kāda gan jums patīka sarūgtināt mums nevainīgu prieku ar savu stūrgalvību? Apdomājiet labi. Vai jums tik maz rakstura, ka iedzēruši vienu glāzīti, nevarēsiet par sevi valdīt?“

Es nicīgi iesmējos. Man gribējās izteikt sakām-vārdu par pirksta atdošanu velnam, bet melnā atlaidās atzveltnī un neteica vairāk ne vārda. Tas mani spieda taisnoties, bet viņa klusēja joprojām.

Apdomāt labi, vai tā nemācīja arī Jūlijs Remikis? Ja gan. Un tagad šī sievietē tāpat, bet gluži pretējo.

Un lūk, man šķita, šai sievietei arī sejā bija kāda līdzība ar manu draugu — kopēja stingrība un maigums.

Šis nolādētais maigums!

Es saņēmu viņas roku un lēni noglāstīju. Ar to pietika.

Savādas liktenīgas trīsas izskrēja caur manu ķermeni. Es jutu asinis sakāpjām sejā un dzirdēju savas sirds sitienus.

„Labi. Prozīt,“ es teicu un vienā vilcienā iztukšoju glāzi.

Gaišmate un Ādamsons applaudēja.

Pēc brīža es sajutu tīkamu siltumu locēkļos: alkohols darīja savu darbu, jo pēc saldās kafejas neko vēl citu nebiju baudījis. Es kļuva sentimentāls un domāju par nākotni. Nekas, tā būs gaiša un skaidra. Nebija nekāds lielais grēks svinīgā dzīves pārmaiņas dienā mazliet iedzert: visām pārmaiņām jāiesākas ar attiecīgu revolūciju. Bez tam pie Jūlija mani sagaidīja nopietna mūka dzīve, nepārkāpjama ikdienas programma. Šī bija beidzamā brīvā diena.

Es dzēru visiem līdz. Mums bija labi. Mēs sākam dziedāt un beidzot arī dejot. Galdus novāca gar sienām un mums piedroījās arī citi žūpas. Tā bija jauka izprieca, kuŗai es atdevos pilnīgi. Manī pamodās senais bohēmas gars, senās kaislības, senā negausība baudā un pārgalvībā. Degošā nepacietībā es tvēru savā kabatā un steidzīgi šķiedu naudu, kuŗu atsūtīja Jūlijs man kā algu nepieciešamām vajadzībām.

Abas sievietes bija jautras. Melno sauca par Soņu, gaišmati — Idu. Kādi bija viņu īstie vārdi, mēs neinteresējāties, jo šādām sievietēm vārdu prasīt ir nepieklājīgi.

Aizrautībā mēs griezāties kā negudri, kliezām un plātījāties. Nelielā telpa pārvērtās gatavā ellē. Man palika nelabi un Ādamsonam vajadzēja mani vest vairākas reizes laukā.

Ak, Jūlij, vai tu mani pazītu šai brīdī, ja es pats sevi vairs nepazīnu!?

Pagāja vēl pusstunda un es galīgi apreibis apgulos pie galda. Ādamsons mani pacēla un kaut kur nesa...

Viss aplkusa.

Bet kad atkal atskanēja mūzika un tālu rībinājās bungas kā gausa pārkoņa rūkoņa pamalē. Es gulēju gultā un melnā sievietē man blakus. Caur dēļu sienas šķirbām spīdēja gaisma: mēs at-radāmies līdzās krogus zālei, kurā arvien vēl skanēja ellišķa mūzika un dejoja.

„Brīnišķīgi,“ es teicu sievietei, „man tava seja liekas tik pazīstama.“

Viņa nepatīkami nodrebinājās.

„Tas nevar būt, tu esi laucinieks?“

„Jā.“

„Tā tad mēs redzamies pirmo reizi.“

„Un beidzamo.“

Es sažņaudzu viņu rokās un reibinājos ilgi, neprātīgi. Domas galvā sajuka.

„Netrokšņo tik dikti, aiz sienas dzirdēs,“ viņa mani aukstasinīgi pamācīja, bet es ar trīsām jutu, ka viņas stāvs palika arvien vijīgāks un karstāks: sātāns viņā pamodās, izplētās un vilka mani tumšā dziļumā. —

Neatceros, vai bija rīts, vai nakts — Ādamsons mani modināja.

Pamodās arī Soņa un aptvērusi situāciju, čukstēja man ausī:

„Kad mēs atkal tiksimies?“

„Nekad,“ es pikti atteicu, jo reibulis man galvā bija izgaisis un līdz ar to visa sajūsma un pievilcība.

Kā bēgļi, kaunēdamies paši no sevis, mēs ar Adamsonu atstājām šo nolādēto vietu.

Bet istās sirdsapziņas mocības līdz ar pagirām es izbaudīju dažas stundas vēlāk, pamozdamies Adamsona dzīvoklī ap pusdienas laiku.

Ak, Jūlij, mans draugs, kā lai nu skatos tavās acīs?! Ko gan lai tev saku sevis attaisnošanas labā? Melot? Izlikties? Tas tagad šķita tik neiespējami, tik grūti. Nekad es draugam nebiju melojis. Man gribējās vai raudāt.

Galvā rūca un sāpēja, acis sūrkstēja. Aizmigt vairs nevarēja. Nomazgājies un uzposies es izgāju laukā. Bija pelēka rudens diena, taču ielās valdīja dzīva kustība. Nu es varēju Rīgu apbrīnot visā diženumā; skatlogi nīrbīnājās dažādās krāsās, smailie torņi kā rautin rāvās uz debesīm. Vecsiliene šķita kā tāls murgs. Iejaukdamies steidzīgā ļaužu pūlī, es mazliet tā kā nomierinājos.

Jā, kas tad bija noticis? Vienkāršs gadījums un vairāk nekas! Tas mani, protams, izsitis no sliedēm, bet nu viss atkal rādījās labi: kaut kas tamlīdzīgs vairs neatkārtosies. Un vai Jūlijam tik nepieciešami zināt visus manas dzīves sīkumus? Nē, jau nē!

Es apstājos pie kāda loga un raudzījos izliktās lietās. Bet atjēdzos, ka nekā neredzu — manas domas arvien vēl kavējās pie nepatīkamā nakts piedzīvojuma. Nejēdzīgā sirdsapziņa!

Beidzot nekā galīgi nenolēmis, es ierados pie sava drauga. Viņš dzīvoja Raiņa bulvārī, pats savā namā.

Mūsu satikšanās bija ļoti sirsnīga: ko gan desmit gadi varētu izdarīt īstai, neliekuļotai draudzībai?!

Jūlijs bija tas pats agrākais: viņš mani tēvišķā

maigumā apkampa, noskūpstīja un palaidis vaļā, sāka aplūkot, kādas pārmaiņas būtu notikušas ar mani svešniecības gados.

Viņa sejā parādījās rūpes.

„Klausies, vai tu neesi slimis? Kāpēc tu tik bāls?”

Nupat sākas, es sevī nodomāju un nezināju ko atbildēt.

Draugs raudzījās taisni man sejā: atzīties tūlīn bija vairāk kā neveikli. Un izvairīdamies es atbildēju, ka esmu ceļā noguris, ka nāku tikko no piestātnes.

Jūlijs kļuva pavisam gādīgs. Viņš skraidīja no istabas istabā un nezināja ko man sniegt, ar ko pacienāt. Sieva jūtoties mazliet slima — vēl gulot. Viņa arī pārpūloties ar savu labdarību, jo strādājot X. baznīcas draudzes dāmu komitejā, kuŗa drīzumā izrīkojot lielu labdarības balli — jāraujoties caurām naktīm ar dažādiem priekšdarbiem. Mazie esot dārzā. Lai tik krietni atpūšoties, gan jau ar visu iepazīšoties.

Viņš stāstīja par savu mājas dzīvi, iekārtu un darbu. Lai gan advokātiem esot sliktas izredzes nākotnē, šis pagaidām nevarot žēloties — darba esot līdz kaklam. Bez tam vēl šādi, tādi pienākumi dažādās organizācijās.

Bet visvairāk enerģijas un spēka tas ziedojo, lūk, šim, viņš pacēla no galda biezu manuskriptu žūksni un pasniedza man.

„Kristīgās draudzes vēsture,” — es izbrīnējos, „tu raksti kristīgās draudzes vēsturi?”

„Jā gan,” Jūlijs apstiprinoši palocīja galvu.

Un tikai tagad pacēlis acis, es ieskatījos, ka arī mana drauga dzīvoklis bija iekārtots pavisam kristīgā garā. Sienas rotāja vairākas gleznas no

svēto apustuļu un Jezus Kristus dzīves, dažādi baznīcu skati un mācītāju gīmetnes.

Mans draugs bija progresējis savā gara dzīvē arvien vairāk novirzoties pa labi, viņa ētiskais ideāls kļuvis tiešāks, taustamāks, askētiskāks. Es varēju tik nožēlot, ka viņš nav studējis teoloģiju.

Mēs plāpājām ilgi un plaši.

Beidzot arī man pienāca kārtā stāstīt par sevi. Viss gāja labi, bet pie nepatīkamā nakts piedzīvojuma es nevarēju un nevarēju tikt klāt. Jūlija atklātais skats, noteiktā valoda un varbūt arī tīrā, nevainojamā pagātne, neļāva man runāt. Es beidzot atmetu ar roku: tagad vajadzēja par citu domāt, ne pagājušiem sīkumiem.

Jūlijs izgāja pameklēt bērnus.

Neko teikt, šai mājā man diezgan labi patika. Še sākšu jaunu dzīvi un mācīdams bērnus, mācīšos pats no drauga. Viņa raksturā bija tik daudz priekšzīmīgu īpašību, ka likās nekad nevarēšu visu piesavināties. Kristīga, tikumīga dzīve deva manam draugam laimi, šo laimi es pratīšu arī sev iegūt. Pagaidām vēl bija milzu starpība starp mani un Jūliju.

Un man ienāca prātā — varbūt vēl vakar vakarā, kad es atdevos nekrietnai izdzīvei, viņš sēdēja salicis pie galda un rakstīja šo kristīgās draudzības vēsturi.

Manuskripta pēdējās lappusēs tiešām bija mazliet gaišāka tinte: tās bija vēlāk aprakstītas.

Piepeši es apstulbu: no manuskripta izkrita kāda bilde.

Soņa!

Stingrā, mazliet kalsenā seja, lielās nopietnās acis, apaļi veidotā mute ar vieglu jūteklības iz-

teiksmi — jā, tā bija viņa, mana vakarējā orgiju biedre.

Bet kā fotografija iekļuva drauga papīros? Provokācija? Nejaušība?

Steidzīgi es apgriezu bildes otrpusi un negribēju ticēt savām acīm:

„Manam mīļam Jūlitim” —

Tas taču bija nesaprotami. Vai Jūlijam varēja būt kāda darīšana ar šo sievieti? Vai viņš to pazina? Soņa bija ielas meita. Vai Jūlijs Remiķis draudzējās ar ielas meitām?

Es sāku meklēt motīvus, kas kristīgas draudzes vēsturnieku varētu vedināt uz šādu ērmotu pazīšanos. Un man likās, ka esmu tos atradis — Jūlijs Remiķis pazina šo sievieti tā, kā daudzi godīgi cilvēki pazīst daudzus negodīgus. Kāpēc lai viņš nebūtu šai sievietei kādreiz sniedzis palīdzīgu roku?

Vienīgi intīmais bildes uzraksts lika šaubīties: pateicīga, atgriezta grēciniece tā neteiktu. Un viņa nemaz nebija atgriezta — vēl vakar mēs kopīgi atdevāmies negodīgai izdzīvei.

Es paslēpu bildi agrākā vietā un noliku manuskriptu uz galda.

Bet cik liels bija mans pārsteigums, kad es apgriezos apkārt, aiz savas muguras dzirdēdams soļus!? Tagad tik sākās nelāgā piedzīvojuma atrisināšanās, nejauši, bet nenovēršami.

Durvīs stāvēja Soņa.

Ieraudzījusi mani, viņa apstulba, bet tad viņas seja kļuva cieta kā akmens.

„Ko jūs te meklējat?” viņa asi jautāja.

Ko meklēju?.. Ērmota vaicāšana. Atgrieztai grēciniecei tik valdonīgs tonis?.. Te jau oda pēc Pompadūras tiesībām.

„Jūs taču vēlējāties mani vēl satikt,“ es irōniski teicu.

Viņas redzokļi ieplētās.

„Kaunaties!“

„Par ko man kaunēties, šodien neesmu dzēris?!“

Sieviete pienāca man klāt. Viņas seja piesarka, zobi sakodās, acis meta zibeņus. Balss šņācoši plūda pār viņas lūpām:

„Nedomājat mani kompromitēt — tas jums neizdosies, jo es jūs nepazīstu. Vai saprotiet — nepazīstu!“

Ērmoti, ka arī ielas sievietei bija savs aizstāvams gods, savs ideāls vīrieša personā, kuŗa priekšā vajadzēja izrādīties neaizskaŗamai svētai un tīrai. Man gribējās par spīti viņai vēl vairāk iedzelt, es teicu, ka tā būtu apskauŗami laba atmiņa, ja viņa atminētos visus, ar kuŗiem reiz bijusi darīšanās.

Bet tūliņ pats nožēloju savus vārdus: Soņas sejā atspoguļojās apmulsums, kas modināja līdzcietību. Viņas lūpu kaktiņi noraustījās un nošķuka lejup it kā uz raudām. Viņa bija dziļi apvainota. Nevarīgi tā stāvēja vienu mirkli manā priekšā, likās pat gatava lūgt, lai viņu nenododu. Redzams, arī viņa juta pret Jūliju tādu pašu cienību kā es: mēs abi bijām grēcinieki kopēja bikts krēsla priekšā.

Beidzot tai iešāvās prātā aiziet, bet iekāms viņa pakustējās, ienāca Jūlijs ar diviem smuidriem zēniem, diviem gaišmatainiem dvīņiem.

„Ahā,“ viņš liksmi iesaucās, „kā redzu, jūs jau iepazīnušies. Labi, labi, varēsim kopēji parunāties. Šodien tāda svarīga diena, tāda mīļa diena... Bet ko jūs stāvat un raugaties tik jocīgi? Jeb vai tiešām neesat vēl pazīstami? Nu tad iepazīstaties,

ie pazīstaties: — mana sieva... mans draugs, nākošais Beba un Buča skolmeistars...

Klusēdams es noriju savu izbrīnu izsaucienu. Ak tad tā?

Cik tomēr nejēdzīgi joki dzīvē mēdz atgadīties! Visu biju gatavs sagaidīt, tikai ne šādu iznākumu. Tik dīvainas pretešķības! Un mani pārņēma piepešas bēdas: ko es biju izdarījis? Ko tagad iesākt?

Instinktīvi es saņēmu Remiķa kundzes roku un nomurmināju parasto „prieclājos“, bet man gribējās vai raudāt.

Arī viņa bija ļoti pārsteigta.

Jūlijs smaidīja mīli un sirsnīgi, viņš nekā nemanīja, kas notika starp mums, viņš nemēdza šaubīties un domāt par citiem ļauni; viņš bija skaidrs un turēja citus tādus pašus.

„Bebi, Buci,“ viņš komandēja bērņus, „nu dodiet taču skolotājam labdienu. Drošāk, drošāk... Nu, nu, kas tā par stomīšanos?!“

Mazie nāca man klāt un sveicināja, bet aiz viņiem samulsusi stāvēja viņu māte, nezinādama kādu stāvokli ieņemt pret mani. Beidzot viņa tomēr palika gādīgā nama mātes lomā un runāja viegli, bez kādas sevišķas piespiešanās, it kā nekas nebūtu noticis.

Bet es nevarēju tik ātri mainīties. Manā galvā viss griezās un dūca: plašām, bet neredzīgām acīm es raudzījos savā priekšā, kur Jūlijs mīlinājās ap bērņiem un uzsmaidīja sievai.

Nabaga draugs!

Vēl nedaudz mirkļus atpakaļ es gandrīz apskaudu viņa laimi, tagad tā man likās nožēlojama.

Bet ko man bija darīt? Atzīties un visu izstāstīt — nozīmēja izpostīt Jūlija laimi. Man nebūt nebija patika redzēt drauga izbrīnēto seju, kad

tas dabūtu zināt, kādā labdarības komitejā viņa laulātā draudzene nodarbojas.

Bet bija arī skaidrs, ka šie palikt vairs nevarēju: aiz manis vilkās tumšs traips, kas meta ēnu nākotnē.

Viens noziegums rada otru: es pats ļoti brīnījos, cik acumirkli labi pratu melot. Manā galvā radās vesels melu plāns un Jūlijs ar bēdīgu seju tanī noklausījās.

„Tā tad tu nevari palikt pie mums?“ viņš beidzot skumji teica.

„Nevaru.“

Un es stāstīju kaut ko par Vecsilieni, kur pagaidām nevar bez manis iztikt, kur darba tik daudz, ka es tikai ar lielām pūlēm izrāvos uz dažām dienām.

Remiķa kundze manī raudzījās smaidošām acīm.

„Jā, jā,“ viņa līdzcietīgi palocīja galvu, „uz laukiem darba daudz.“

Ko viņa tai brīdī domāja, es nevarēju saprast un tāpat mīkla man palika arī visa viņas dzīve, kuŗā caur nelādzīgu sagādīšanos biju iemaisīts. Varbūt viņai nepatika Jūlija apvaldītā vienkāršība, mazliet pedantiskais miers un godīgums: mīlestībā jau allaž lielāko lomu spēlē romantika — dzīšanās pēc nezināmā.

Bet par sevi es biju skaidrībā: man vajadzēja aizbraukt. Šīs sievietes tuvumā godīga dzīve bija neiespējama. Savā dvēselē caur to devu mīlam Jūlijam gandarījumu.

Pēc dažām stundām Rīgas-Tallinas naktsvilciens rāva atkal mani prom no Rīgas. Prom no pilsētas, kuŗu nekad nevarēšu aizmirst, kuŗā man bija lemts pavadīt vienu nelādzīgu nakti un dienu.

Atkal es atlaidos gulvietā un mēģināju aizmigt,

taču bez panākuma — tagad mani nospieda patie-
sas bēdas.

Es biju apkaunojis sevi un savu draugu, vaja-
dzēja gandarījuma. Es degu nepacietībā sev at-
riebties.

Un patiesi, kad pēc gaŗa vairāku stundu brau-
ciena atkal ieraudzīju Vecsilienas dubļos piemir-
kušos laukus, drūmo, līdz nāvei apnikušo apkārtni,
tikai tad es sajutu, cik dārgi esmu izpircis savu
noziegumu.

ZILEZERA MARĪTE

Runeberga motīvs

Pavasaris.

Pār zaļo taciņu caur gatves koku vēdekļiem slīd
rieta saules drebošais mirdzums. Sirdszāļu zilie
zvaniņi noliekušies leļup it kā klausas: kaut kur
atskan lēna dziesma:

Tev, mīlā, saldu ziedu
Es plūcu vienīgai,
Visviens: vai tev es dziedu,
Vai zilai mūžībai.

Sniedz dzīve raibas ainas,
Kas līdzī mūžībai.
Ar zvaigznēm mirdz un mainas —
Kā tev es vienīgai.

„Kas par brīnišķī maigu balsi,“ runā ziedu zva-
niņi, „tā, laikam, grib mūsu klusās melodijas ap-
kaunot. Tā var dziedāt tikai pusnakts feja, bet
tagad taču ir gaiša diena!“ Un zvaniņi atkal no-
liecās klausīties.

Bet dziesma apraujas.

„Dzirdējāt?“ — kokiem jautā vēsma nākdama
no klajuma.

Tie klusēdami pamāj galvas.

Bet dziesma vairs neskan. Burvīgais mirklis jau gaŗām. Varbūt patiesi tā bija feja.

Un daba uzsāk vakara sarunas.

„Paklau', kas tur nāk!“ — piepeši ievaicājas maza ųubīte bērza pazarē.

„Kas tur var nākt?“ izbrīnēti atkāŗto sarkankrūtiši.

Koki noliecās uz vienu pusi ieraudzīt nācēju, bet melnais strazds, kas sēd augstu galotnē, viszinīgi iesvelpjas:

„Fi — fiū,“ es redzu gan, „fi — fiū, un pazīstu arī: tur nāk Zilezeru Marīte no Baltajām dzirnavām, fi — fiū, no Baltajām dzirnavām.“

„Zilezeru Marīte!“ — dveš visi koki reizē un sīki ziediņi nokrīt uz ceļa.

„Paskat, kas viņai par cēlu gaitu,“ nerimstās ųubīte, „kas par vizošiem zelta matiem, laimē smaidošu vaigu! Jā, jā, viņai ir tikai astoņpadsmit gadu, viņa ir apkāŗtnes skaistule.“

„Cik, cik?“ — jautā cielaviņa.

„Astoņpadsmit?“ — atcēŗt ųubīte.

„Bet paskatāties, kādas viņai rokas!“ — piepeši iekliedzas sarkankrūtiis.

„Rokas?“

„Sāŗtas, sāŗtas!“

„Kur viņa bijusi? Ko viņa darījusi?“

„Jā, ko viņa darījusi?“ — atkāŗto koku gaŗā rinda līdz pat dzirnavām.

Dzirnavu durvis atveŗas, iznāk sirma māmiņa.

„Marīte!“ — arī viņa iesaucas, „ko tu darījusi, kāpēc tev tik sāŗtas rokas?“

„Ai, māmuliť,“ čukst smaidot Marīte, „es dāŗzā rozes plūcu visu pēcpusdienu. Man ēŗkšķi rokas sadzēla, tāpēc tās tādas sāŗtas.“

*

Vasara.

Mirdz medus rasa uz lapām un augļu tiksmīgais apaļums slēpjas biezākos puduros. Ne zariņš iedrebas, ne tīkliņš pakustas. Viss dus pilns tveicējoša miera. Tik ezers saulē viegli kūp un vārpas druvā briestot reizēm ieknikšķas.

Tad dzirdas soļi.

„Kas gan tur tik viegli nāk?” — min klusā nodabā mazs zirneklīts un lēni parāpjās pa sidrabstīgu augstāk.

Tik viegli var tik krēsla nākt, bet tagad — dienas — vidus.

„Marīt, Marīt,” te pēkšņi atskan gaisos bezdelīgas balss, un mazie ķirlēni, kas meldros ligzdā dus, caur zāļu stiebriem pabāž galviņas.

„Marīt, Marīt,” drīz sauc i citu dziedātāju balsis.

Jā, tur jau atkal viņa nāk, šī Zilezeru Marīte no Baltām dzirnavām. Un plāpa žubīte sāk atkal jūsmot: cik tā daļa!

„Cst!” saka sienāzīts, „vai nemaniet ko jaunu?”

„Kas būtu jauns?”

„Tā ir daudz skaistāka.”

„Vēl kas?”

„Tai krūtis lielākas, skats tiksmīgāks un gaita cēlāka.”

„Bet vēl —?”

„Ak!.. Viņas lūpas!..”

„Kas ir ar tām?”

„Deg neparasti sārtā mirdzumā.”

„Kur viņa bijusi? Ko viņa darījusi?”

„Jā, ko viņa darījusi?”

Un koki pēkšņi sakustas un atkal gaŗā rindā nopūšas līdz pašām dzirnavām.

Tad durvis atveras un iznāk sirmā māmiņa.

„Marīt,“ viņa sauc, „kas tavām lūpām kait, kam viņas tik sārtas?“

„Ai, māmuliņ,“ čukst smaidot Marīte, „es dārzā ogas lasīju. No viņu sulas manas lūpas sārtas kļuvušas.“

*

Rudenis.

Krīt lapas vienā krišanā. Viss ceļš jau pārklājies kā zelta kārtu. Vējš skraida elsodams un krata kokus meklēdams pēc putniem. Bet jautrie dziedoņi jau sen aiz trejdeviņām jūrām. Tik kādā pazarē sēd pelēks ciguzēnu pārīts un prāto, kas gan īsti dabā notiek.

Bet lapas krīt un krīt.

„Kaut nebūtu tik sasodīti auksts,“ teic pirmais ciguzēns un viegli nodrebinas.

„Kaut saule parādītos melno mākoņu starpā,“ skumst otrais žēli knābi plātīdams.

„Cik labi cilvēkiem, kam savas mājas, kam ēdienu pa pilnam.“

„Ja gan!“

Un pārīts apklust dziļās pārdomās.

„Lūk, skatat, skatat!“

„Ko viņa kliedz? Es nekā neredzu.“

„Es arī nē.“

„Tik melni mākoņi kā milzu ērgļi laižas tālē.“

„Un dzīvās radības no viņiem bēg un mirst.“

„Lūk, skatat, nelgas,“ tiepjās žagata un paskriešanas pa ceļu vējam pretī.

„Tur nāk kāds cilvēks,“ saka ciguzēns.

„Jā,“ atbild otrais, „laikam ubadze.“

„Bet ubadzei gan nebūs tādas drēbes...“

„Vaigs liekas pazīstams...“

„Ai, tā jau Marīte no Baltām dzirnavām!“

„Bet kāda bāla, bāla viņas seja!“

„Un gaita lēna, lēna.“

„Es skriešu viņai līdz, redz', ko tā mātei teiks.“

„Es arī.“

Spurrr...

„Ko es šē viena —,“ prāto žagata un aizskrien ciguzēniem līdz. —

„Marīt, mans mīlais bērns,“ sauc sirmā vecīte, „kas tavam vaigam kait, ka tas tik bāls, tik bāls? Kur biji tu, kas gan tev gadījies?“

„Ai, māmuliņ,“ šņukst sāpēs Marīte, „roc manim kapu... negribu vairs dzīvot. Nevis no rozēm manas rokas bija toreiz sārtas, — mīlākais tās spieda laimē satiekoties; nevis no ogām kvēloja man lūpas, — mīlākais tās skūpstiem dedzināja.“

„Nu vaigs man bāls, un gribu mirt, — mans mīlais mani — atstājis.“

BILDINĀJUMS

Skice

Evalds Bojārs pamodās un uzreiz atcerējās, ka viņam ataususi svarīga diena. Veselus divus mēnešus no vietas, gandrīz katru stundu viņš bija domājis un gaidījis šo dienu un nu, lūk, tā bija atnākusi gluži parasti kā visas dienas. Tāpat spīdēja saule un zvirbuļi čivināja aiz loga, tāpat stāvēja viņa istabā visas lietas: vienkāršais galds, divi izspuruši ašķu krēsli, gulta un grāmatplaustiņš ar krāsaino studenta cepurīti virsū.

— Beidzot! — viņš murmināja no gultas izkāpdams, — beidzot izšķīries mans liktenis: vai uz priekšu būšu spiests dzīvot tepat, vai pārvilkšos uz pilsētas centru lielā greznā namā, kur man būs ne tikai vien vajadzīgais, bet arī pašam savs sulainis un istabmeita.

Students Evalds Bojārs bija nodomājis izlūgties bagātai atraitnei Pētersona kundzei meitas Eleonoras roku. Ka viņam izdosies, nevarēja būt šaubu: dailā meiča bija jau iegūta, tikai pēdējo ceremoniju izdarīt nebij nemaz tik patīkami. Evalds Bojārs labi sajuta „šķīru plaisu“ starp sevi un Pētersoniem, neskatoties uz to, ka viņš bija priekšzīmes paraugs visā universitātē un tam pareģoja spožu nākotni. Īstiem buržujiem, kā piem. Pētersona kundzei, arvien piemita nelāga aizspriedumi

pret nabadzīgākiem ļaudīm, neizslēdzot intelligen-
tus, un varēja jau būt, ka viņai nākušas ausīs dažu
Evalda Bojāra skauģu valodas, it kā viņš būtu pe-
dants un vientiesītis.

Bet lai nu kā, šī būs izšķirošā diena, Evalds
un Eleonora tā bij nolēmuši.

— Redzi, mīļais, man ļoti neērti iesākt runāt
mātei par mums abiem. Man ļoti kauns, tāpēc dari
tu to, bet es tanī dienā aizbraukšu uz jūrmalu, lai
man nebūtu jāsarkst.

Tā runāja Eleonora un Evalds Bojārs viņai pil-
nīgi piekrita.

Pulkstens rādīja deviņi. Laika bija pietiekoši,
jo Evalds Bojārs gribēja Pētersonu kundzi apmeklēt
ne agrāk par vienpadsmitiem. Tad bija labākais
laiks, jo tad vēl varēja palikt turpat uz pusdienām.
Protams, tikai izdošanās gadījumā, par ko viņš ne-
šaubījās.

Viņš ģērbās lēni ar lielu rūpību: nomazgājās,
apvilka tīru veļu un iesmaržojās. Vajadzēja at-
stāt labu iespaidu kā nākošam buržua.

Viegli smīnēdams ar labpatiku viņš apraudzīja
sevi mazajā spogulītī un sakārtoja izteiksmīgāki
moderno kravati. Pēdējo dienu uztraukumi un slikti
pavadītā nakts viņa klasiskai sejai piedeva dze-
jisku gurdenuma izteiksmi. Taču viņa augums lie-
cināja par zaļokšņa spēku un enerģiju. O! Daiļā
Elenora nebij mulķe šādu vīru izraudzīdama.

Beidzot viņš bija gatavs. Izdzēris pāris glāzes
nevārīta piena, izgāja laukā, dzidrajā pavasara
gaisā.

Arkādijas dārzā dziedāja putni un Evaldam Bo-
jāram likās, kāds dziedonītis pastāvīgi dažādās va-
riācijās atkārtoja vārdus: Eleonora, Eleonora!

Viņš sāka lēni iet uz pilsētu, bet ar katru soli

tuvāk mērķim sajuta sevī augam dīvainu nemieru, it kā bailes.

— Tāpat kā uz eksāmeniem, — Evalds Bojārs domāja, — cik viņus neesmu licis, bet pie katra arvien sajūtos tāpat kā pirmo reiz. Un arī tad, kad zīnu katru sīkumu, kad caurkrišana nav domājama.

Tagad jau arī viss bija drošs, bet tomēr viņš domās kala frāzes, kā uzrunāt ligavas māti.

Pētersonu namā Evalds Bojārs bija daudzkārt cīmojies, bet gan biežāki, kad mājās bija tikai Eleonora. Kundze pret viņu izturējās vēsi, bet pieklājīgi un Evalds Bojārs nevarēja sūdzēties par neviensmīlību.

Baņķiera atraitnei varēja būt pāri četrdesmitiem, bet viņa izskatījās daudz jaunāka. Korpuslento stāvu tā iežņaudza korsetē, staigāja stingri, majestātiski. Ap kaklu nesa vairākkārtām pārļu virkni un gredzenus pirkstos. Viņa bija skaista.

Evalds Bojārs uzkāpa pa grīdsegu apsistām trepēm un taisījās jau piezvanīt, kad durvis atvērās un viņš stāvēja aci pret aci ar Pēterson kundzi. Viņa rokā turēja zelta ķēdītē uzvērtu atslēdziņu, lai izņemtu vēstuļu kastītes saturu.

Evalds Bojārs bikli sveicināja, gribēdams pateikt pāris izdomātas frāzes, bet viss uzreiz sajuka — Pēterson kundze iesāka runāt pirmā. Viņa šodien bija labā omā un Evaldam Bojāram novēlās kā slogs.

— Eleonoras nav mājās, bet ienāciet, Bojāra kungs! Man ir maza darīšana ar jums... Tā, sacīt, lūgums.

Un Evaldam Bojāram novēlās otrs slogs.

Viņš gāja viegli reibdams pa mikstajiem tepi-

ķiem un apspieda līksmību, kas kūsoja sirdī, lauзда-
mās uz āru.

Pēterson kundze viņu ieveda sava nelaiķa vīra kabinetā, priekšzīmīgi ērtā un tīkamā. Šo telpu Evalds Bojārs pazina kā savu kabatu: te neskaitā-
mas reizes viņš bija ar Elenoru divatā pavadījis.

Pēterson kundzes lūgums bija vienkāršs: stu-
dentam vajadzēja pārtulkot kādu veikala vēstuli
angļu valodā un to viņš veica apbrīnojami ātri un
labi, sajuzdams apmierinājumu, ka var Pēterson
kundzei parādīt savas spējas. Lūk, kad viņš būs
Eleonoras vīrs, viņš varēs visus mirušā banķiera vei-
kalus vadīt bez pūlēm!

Tad viņi sāka runāt par šo un to un Evalds Bo-
jārs jutās pārsteigts, redzēdams nākošo sievas māti
tik visai pļāpīgu un jautru. Visu laiku prātoja, kā
ķerties pie lietas, viņa sirdī godbijība pret nama-
māti nemaz negribēja mazināties un pieņemt sil-
tāku veidu, kaut gan reiz viņa pati tam pieskārās
plecam un it kā noglāstīja.

Stīvs viņš sēdēja dziļajā ādas krēslā un smai-
dīja, kad tas bija vajadzīgs, uzklausoties viņas vār-
dus ar vislielāko uzmanību. Prieks, kas viņu pār-
ņēma ienākot, neizskaidrojamā kārtā šķita izgājis.

— Tagad tūliņ es sākšu runāt, — viņš sev sa-
cīja vai simto reiz, bet netika uz priekšu un sviedri
izspiedās uz pieres. Varbūt skauģiem dažā ziņā
bija taisnība, ka viņš ir mazliet pedants un arī
vientiesītis.

Kundze raudzījās viņā un arī viņas omulība sāka
pamazām atdzist, bet kad saruna pārgāja uz Eleo-
noru, Evalds Bojārs saņēma visus spēkus un ar
klusu drebēšanu dabūja pār lūpām savu vēlēšanos.

Pēterson kundzes seja sastinga un kā nedzir-
dējusi viņa prasīja.

— Jūs sakāt, ka gribat precēt manu meitu?

— Jā.

— Un jūs gribat, lai es dodu savu piekrišanu?

— Jā, kundze.

— Bet, mīlais cilvēk, vai jūs arī apzināties, ko īsti prasāt? Vai jūs domājat, ka Pētersona meita var iziet pie nabaga studenta?

Viņa sevišķi uzsvēra vārdu Pētersona.

— Bez tam, ko teiks Eleonora pati, vai viņai maz būs nākušas galvā tik ārpātīgas domas kā jums?

— Kundze, Eleonora jau ir ar mieru, esmu ar viņu runājis.

— Tā?! Bet cik ilgi jūs jau pazīstami?

— Divus mēnešus, kundze.

— Divus mēnešus! Ha, ha, ha! Nu, redziet, vai tās nav ārpātīgas domas — tikko redzējušies pa acu galam un jau precēties! Šai laikā var tikai astoņas reizes kreklu pārmainīt, bet jūs jau gribat slēgt derības uz mūžu. Briesmīga naivitate, bērnišķība! Muļķība! Saprotat taču, ka es turu jūs par puiku, galīgu puiku, kuŗam vajadzētu vēl pēriena.

Evalds Bojārs pačāpstināja muti, kuŗa bija galīgi sausa no uztraukuma, taču viņš atlaisties negribēja, nosarcis viņš teica:

— Bet mēs, kundze, šajos divos mēnešos esam viens otru daudz vairāk iepazinuši nekā cits divos gados. Mūsu jūtas ir stipras un liesmaiņas, tās tagad apslāpēt būtu par vēlu, un ja jūs to darīsāt, tad sagādāsāt savai meitai un man bezgalīgas ciešanas. Tiesa, esmu nabags, bet ja tas ir vienīgais iemesls jūsu nepiekrišanai, tad nedodāt man nenieka no savas mantas, es strādāšu un pieklājīgi uzturēšu savu sievu pats.

Taisni gan tā viņš nedomāja kā sacīja, bet instinktīvi juta, ka šādu cēlumu pašreiz prasa izredze uzvarēt.

— Kur jūs iepazīnāties ar manu meitu un kā tas notika? Pēterson kundze prasīja.

— Ak, tas notika tik skaisti: vējš nopūta viņai uz ielas cepurīti un es to pacēlu. Mēs gājām blakus un sarunājāmies... Citreiz es viņu ieraudzīju atkal un piegājis klāt, izteicu nožēlošanu, ka nav vēja, kas viņai norautu atkal cepuri. Tad norunājām satikšanos un tā tas turpinājās...

Pēterson kundze klusēdama brīdi vēroja Evalda Bojāra seju, rokas, stāvu. Laime, ka viņš bija glīti apgērbies. Tad viņa balsi apvaldīdama jautāja, vai starp viņiem nav bijis kas tuvāks... intimāks.

Evalds Bojārs nosarka pār visu seju.

— Jā, — viņš klusi izdvesa.

— Kad tas bija?

— Pāris nedēļas atpakaļ.

— Kur?

— Šinī istabā.

— Kā tas notika?

Students sāka stostīties, viņam bija neveikli, taču cerība uzvarēt atraisīja viņa mēli.

— Eleonora sēdēja tur, uz lielā dīvāna...

— Šeit? — Pēterson kundze jautāja un aizgājusi turp, nosēdās.

— Jā.

— Kas notika tālāk?

— Es apsēdos viņai blakām...

— Parādat, kā! Es gribu zināt, vai jūs man nemelšat niekus. Es taču jūs turu par puiku, galīgu puiku.

Evalds Bojārs piecēlās un bikli nosēdās nama-

mātei līdzās. Viņš jutās ārkārtīgi neveikli un ceļgalus saspiedis turējās kā uz asiem stikliem.

— Vai tas bija viss? — viņa smiedamās jautāja.

— Nē.

— Ko tad jūs vēl darījāt?

— Es satvēru viņas maigos pirkstiņus un pa vienam noskūpstīju.

— Parādat man savu mākslu! — Pētersona kundze teica, pasniedzama Evaldam Bojāram auksto, gredzenoto roku.

Viņš to satvēra un ar apbrīnojamu akurātību noskūpstīja pirkstu pēc pirksta, gluži tā, it kā šajā ceremonijā slēptos kāds medicīnisks noslēpums.

Pētersona kundze viegli smīnēja.

— Un tālāk?

— Tad es cieši saķēru viņu ap vidu un viņai atsprāga dažas kņopītes uz krūtīm.

— Parādat.

Evalds Bojārs nodrebēja. Viņa roka savilkās kā sirpis un sažņaudza Pētersona kundzes vidu. Taču viņam bija liels brīnums, nesajūtot korsetes: silta, elastīga miesa viegli ieliecās zem krampjainiem pirkstiem. Tā tad bija tikai izrunāts, ka Pētersona kundze nes korseti, un cik šis viduklis tomēr bija slaidis!

Viņi palika dažus acumirkļus tā sēžot.

— Jūs kaut ko minējāt par podziņām...

— Jā, Eleonorai dažas atsprāga uz krūtīm, lūk, te!.. Tad es redzēju mazliet viņas krūtis. Es biju tad kā apreibis, nezināju ko daru un atklāju kailu vienu viņas plecu... Dievs mans liecinieks, ka nedomāju tai brīdī neko ļaunu, es tiešām laikam biju ārprātīgs.

— Un Eleonora?

— Viņa nodūra galvu un čukstēja: — Ak, mīlais, kad tu zinātu kā mana sirds trīc! — Bet kad es gribēju viņas sirdi paklausīties un pacelt viņas galvu, tā čukstēja: — Man kauns! — Kāpēc gan tev kauns, Eleonora, es jautāju, vai gan mēs neesam labi draugi un tik ļoti, ļoti tuvi viens otram?.. Saki, kāpēc tev no manis kauns?

— Tik gaiša diena! — viņa čukstēja.

Tad es pieskrēju logam, savilku aizkarus un nolaidu tumšo priekškaru. Nu bija pilnīga nakts.

Evalds Bojārs aprāvās un smagi elpoja.

— Ko jūs sakat, — pilnīga nakts?! Es neticu jums, tie ir meli. Mūsu priekškarš nav nemaz tik tumšs, ka nelaistu cauri gaismas... Lūdzu parādat man to, gribu redzēt!

Evalds Bojārs piecēlās un drebošiem soļiem tuvojās logam. Viņa acis raudzījās akli caur stiklu uz pretējo namu mirdzošiem jumiem, bet viņa rokas uzreiz atrada aizkaru savelkamās šņores ar sudraba lodītēm galā; viņš cieši tās rāva un acumirkļi istabā iestājās tumsa. Patiesībā tā nebij tumsa, bet sarkana puskrēsla, kas ielauzās caur brūni sārto priekškaru, jo ārā patlaban spīdēja pusdienas spožā saule. Visi priekšmeti telpā pieņēma savādi noslēpumainu izskatu, gluži kā peklē.

Evalds Bojārs gāja atpakaļ pie Pētersona kundzes attālākā stūrī un lāga to nevarēja saskatīt. Viņš izstiepa rokas uz priekšu, kā akls un apjuka, to neatrazdams agrākā vietā.

Viņa bija nogulusies uz dīvāna visā augumā, plaša un slaida, kā laiva uz mierīga ūdens. Viņa neteica ne vārda un kad Evalds Bojārs noliecās ieskatīties viņas sejā un acīs, lai nolasītu viņas domas, tas sev par lielu brīnumu atrada, ka podziņas uz viņas krūtīm atrautas un viens plecs kails.

Laikam jau pats tās esmu atrāvis, — viņš instinktīvi domāja un galvā piepeši viss tam sāka kaist un reibt. Viņš kļuva kā ārprātīgs un nesaprata ko dara.

Tikai pulkstens skaitīja sekundes...

Tad viss izgaisa. Liesmu jūra atkāpās un Evalds Bojārs glēvi nolieca galvu. Rokas, kas turēja viņu apskautu, krampjaini sažņaudzās, it kā vēl vēlēdamās izspiest no viņa dzīvību, bet tad atlaidās un spēcīgs spēriens notrieca Evaldu Bojāru uz grīdas.

Acumirkli viņš visu apjēdza, nokaunējies piecēlās un nevarīgi nosliģa dziļā ādas krēslā. Neviens skaņa nenāca pār viņa lūpām, neviens muskuls nepakustējās viņa sejā, taču viņa prāts darbojās vairāk kā skaidri.

Cik ērmas gan ir sievietes: kad viena raudāja, otra dusmojas!

Pētersona kundze aši piecēlās, sakārtoja apģērbu un, rokas sānos iespiedusi, brīdi pastāvēja nosarkušā studenta priekšā. Tā bij īsta Karmenes poza, pat vēl izaicinošāka, spītīgāka un lepnāka. Viņas krūtis cēlās un krita kā vareni jūras viļņi, mati bij izlijuši pār pleciem kā piķis.

Nekā nesagaidījusi, viņa kaut ko norūca un atrāva aizkarus.

Nu viss atkal kļuva gaišs it kā masku noņemot no acīm un Evalds Bojārs savā krēslā nepatīkami sadrūvējās.

— Tā, mans kungs, sacīja Pētersona kundze — bija gan, pēc jūsu domām, man liels prieks ar visu to iepazīties, ko esat darījuši manai meitai. Tagad varat sapņot simts gadus par laulībām, iekams tas notiks.

Un enerģisks mājiens uz durvju pusi nozīmēja, ka Evalda audience beigusies.

Viņam bija jāiet, te vairs nekas nebija panākams!
Un viņš gāja, lēni, negriboši, kā noziedznieks at-
pakaļ uz cietumu.

Arkādijas dārzā dziedāja putniņš: Ardievu,
Eleonora, ardievu, Eleonora!

SIEVIETES LĪDZJŪTĪBA

Skice

Viesi sēdēja pie vakariņu galda. Bija krietni dzerts, valodas plūda dzirkstošā steigā. Vienīgi Gusts Steinerts klusēja, pliko pakausi noliecis uz sāniem. Viņam, kā kautram vecpuišim, valodas nevisai veicās. Bet citi viņam nelika mieru, taisīdami dažādas piezīmes, iepīdami viņu savās valodās vietā un nevietā.

— Ei, Gust Steinert, jūs jau atkal domājat par savām fabrikām un veikaliem!.. Stop! Diezgan! Sadzersim! Jūs jau tik un tā esat bagātākais visā pilsētā.

Un Gustam Steinertam vajadzēja atbildēt un saskandināt glāzes. Tad viņš atkal palika nopietns, apklusa un nogrima domās, vienīgi viņa acis nemiērīgi pētīdamas urbās pāri galdam, kur sēdēja mīli smaidošā Silvija Varozol un grāciņozā Anna Klūga.

Gusts Steinerts šoreiz nebūt nedomāja par savām fabrikām un veikaliem, lai gan viņam bija glaimi dzirdēt šīs piezīmes un izbaudīt labsajūtu, kādu sniedz apziņa, ka esi bagāts. Viņš tagad lauzās ar domām, sevī pārlikdams lietas, kuņģis nejutās visai drošs: viņš domāja par mīlestību.

Gusts Steinerts un mīlestība! Tas bija kas nesavienojams, un visvērīgākais skats nevarētu uzminēt šī predestinētā vecpuiša patreizējās domas. Visu

mūžu taču nevarēja dzīvot vecpuišī, tas bija skaidrs, par to Steinerts jau sen bija izšķīries un ilgi savās domās auklējis vairāku sieviešu tēlus, līdz no visiem atlikās tikai divi: tie tur, kas sēdēja pretim — Silvija Varozol un Anna Klūga. Bet viņš nevarēja izšķirties, kuŗu no viņām.

Visu laiku tas sevī atkārtoja trīs vārdus: „tapat mana sieva“, vai „lūdzu jūsu roku“, atkārtoja ilgi, neatlaidīgi, līdz pašam tie izlikās pavisam savādi, neizrunājami, pat bezkaunīgi. Un tomēr Steinerts nešaubījās, ka pietiktu ar šiem trim vārdiem, lai apburtu un iemantotu katru jaunavu, kuŗu viņš pazina. Trijos vārdos atdot veselas četras fabrikas, divus veikalus un vairākus lielus namus, tas tomēr kaut ko nozīmēja. O! Gusts Steinerts to labi saprata.

Bet kuŗu no viņām? Kuŗu?..

Abas tās bij daļas: viena otru it kā papildināja. Silvija Varozol — mīļi smaidoša gaišmate, apaļu sejiņu, pilnām, sulīgām lūpām; viņa bija draudzīga, maiga, bet arī mazliet kautra. Viņas apģērbs bija pati vienkāršība, bet ar gaumi darināts. Silvijas Varozol sabiedrībā Steinerts arvien jutās ļoti labi, pat brīvi, tikai viņas kautrība dažādās lietās turēja viņu godbijīgā attālumā. Kas zin, ja tai nebūtu šīsniecīgās īpašības, varbūt tā būtu jau Steinerta kundze.

Anna Klūga bija slaida kā niedre, tumšiem matiem un acīm. Viņa izturējās vēsi, bet tas vēl vairāk pavairoja viņas pielūdžēju skaitu. Viņa smējās reti, bet kad tas notika, tad pilnā kaklā, nevaldāmi, kaisli. Ko viņa bija apņēmusies, to arī izdarīja, un Steinertam brīžam likās, ka viņai ienācis prātā tagad viņu savaldzināt un dabūt savos tīklos. Anna Klūga gērbās grezni, nēsāja dārgas rotas.

Steinerts domāja, ka Anna būtu ļoti izšķērdīga, bet tas viņu neatbaidīja: mantas pietiktu, ja arī viņa gribētu karaliski dzīvot. Viņam glaimoja dabūt tādu sievu, glaimoja arī tas, ka viņa to gribēja savaldzināt.

Bet vai Silvija tomēr nebija labāka?

Steinerts nevarēja izšķirties un sajūtās nopiests. Trīs vārdi viņam dega uz mēles, tos viņš gribēja izrunāt. Bet kurai?... Kurai?..

Viņš izdzēra vairākas glāzes vīna, patīkami no-reiba un bija gatavs...

Bet kurai?... Kurai?..

Nolādēts stāvoklis! Būtu jel kāds zinājis un devis viņam padomu? Jeb vienkārši parādījis ar pirkstu un teicis — tai!

Bet neviena roka nepacēlās, nekāda zīme nenāca un Steinerts nopūzdamies atzvēlās krēslā. Viņš jau bija savā prātā nolēmis palaist gaŗām arī šī vakara izdevību. Un ja nu patiesi viņam vajadzēja šos trīs vārdus norīt, tad, protams, atkal uz ilgāku laiku. Gusts Steinerts sevi pazina.

Bet Anna paraudzījās atkal tik saucoši, ka viņš gribēja celties un iet to bildināt.

Iešķindējās stikls: kāds piesita ar nazi šķīvim un iesaucās:

— Cst! Maestro runās.

Steinerts pagrieza galvu.

Kaut kur piecēlās neliels vīrelis izbužinātu bārzdu un matiem. To visi sauca par maestro, bet viņš pats sevi skaitīja par drāmatisku talantu un labprāt runāja, ja kāds klausījās.

— Kā mēs te runājām un debatējām... maestro iesāka, bet Steinerts novērsās un sāka raudzīties savās pretim sēdētājās, līdz vārds „precēties“ atska-

nēja no maestro mutes un pievilka atkal Steinerta uzmanību.

Drāmatisks talants bija ticis savā elementā, viņš stāstīja it kā pasaku, it kā patiesu notikumu un Gusts Steinerts nu aprija katru viņa vārdu.

— Reiz dzīvoja princis Santanders, skaists kā Adoniss un gudrs kā Solons. Nebija sievietes, kas, viņu uzlūkojušas, neiemīlētos, nebij grūtību, kurū Santanders neuzvarētu ar savu gudro prātu. Bet vienā lietā viņam trūka skaidrības, viņa gudrība nespēja palīdzēt: viņš nezināja, kādu no savas valsts jaunavām izvēlēties sev par sievu, kas viņu patiesi mīlētu un būtu tam sirsnīga mūža biedre. Princim Santanderam skaistums kļuva par postu, jo tas bija kā spožs uguns, kas pievelk naktstauriņus, vieglprātīgas laimes un slavas meklētājas; gudrība kļuva par mocošu graužēju, kas lika viņam katrā sejā meklēt neuzticību un viltu. Un jo vairāki gadi pagāja, jo princis kļuva nepacietīgāks, nervozāks: viņu baidīja nākotnes tumšā vientulība.

Tad kādreiz prinča tēvs, vecais karalis, kurš bija vēl gudrāks par pašu Santanderu, piesauca savu dēlu pie nāvesgultas un sacīja:

— Mīlais Santander, šī ir mana pēdējā diena, bet viņā es būšu tikpat laimīgs, kā pirmā un tikpat apmierināts, kā visā savā valdīšanas laikā, ja nomirdams zināšu, ka tu esi apņēmis krietnu sievu, kāda bij man tava māte. Ievēro labi, ko teikšu: krietnas sievietes galvenā īpašība ir līdzcietība, bez līdzcietības sieviete ir kā rožu krūms bez ziediem.

Bet kā gan tu ieskatīsies sievietes sirdī? Kā gan tu atradīsi isto, kas saldinās tavu un citu cilvēku dzīvi ar savu lēnprātību, maigumu un jūtu pilno dvēseli?

O, Santander, te vajaga gudrības! Lūk, ko tu dari.

Manā putnu audzētavā ir pāris reti skaistu baložu, kuŗus man pārveda kāds no Antiļu salām. Tie ir ļoti piemīļīgi putni un nevar viņos noraudzīties bez maiguma jūtām: viņu tumšās acis raugas tik nevainīgi, tik silti, ka arī cilvēkam gribot negribot jāmeklē savā sirdī visdailākais, vissirsnīgākais.

Nem vienu no šiem baložiem, ievaino viņu spārnā un noliec pils pagalmā uz ceļa. Liec sasaukt skai-stākās jaunavas visā valstī, un lai viņas iet pilij garām pār pagalmu, it kā uz dievkalpojumu galma baznīcā. Tā jaunava, kas, ieraudzījusi ievainoto putnu, parādīs tam līdzcietību, būs īstā, kuŗu tev ņemt par mūža biedri...

— Vai tu mani dzirdi, Santander?

— Jā, tēt.

— Vai apsolies to darīt?

— Apsolos.

— Nu tad es varu mierīgi mirt, mans dēls! —

Un acis aizvēris, vecais karalis mitējās elpot.

Pēc bērēm Santanders darīja pēc tēva prāta: sarīkoja baznīcā aizlūgumu un pavēlēja ierasties visām jaunavām.

Pils pagalmā uz baltā marmora klona nevarīgi stāvēja ievainotais balodis. Tiklīdz tas pakustējās, tūliņ aiz viņa uzziedēja sarkani asins pilieni.

Nabaga putniņā noraugoties, Santanderam sa-skrēja asaras acīs. Viņš sēdēja lapenē un vēroja balto ceļu, pa kuŗu lēnām virzījās šurpu jaunavu procesija, zaļiem zariem un ziediem greznojušās. — Drīz viņas bija klāt un desmit un atkal desmitas pagāja garām, nabaga putniņu neievērodamas. Kāda tam paspēra ar kāju:

— Vazājas te pa ceļu!

Santanderam jau zuda cerība, viņš sēdēja kā pārakmeņojies, neatlaidīgi raudzīdamies uz ievainoto putnu.

Un, lūk, beidzot kāda jaunava atdalījās no pārējām, noliecās pie asinīm notraipītā baloža un saudzīgi to pacēla. Viņas lūpas kaut ko murmināja, bet princis to nevarēja sadzirdēt. Tie, bez šaubām, bij līdzietības vārdi. Jaunava putnu novietoja savā priekšautā un turpināja ceļu.

Santanders raidīja pateicības pilnu skatu uz debesīm. Viņš bij atradis savu līgavu.

Pēc kāda laika pilī svinēja lieliskas kāzas. Princis un viņa izredzētā bij laimīgi bez mēra. Dzīve tiem rādījās būt pilna saldās burvības.

Reiz medusmēnesī, kad tie sēdēja apskāvušies ziedošā lapenē, Santanders piepeši atminējās ievainoto balodi:

— Saki, mīlā, kas notika ar putnu, kuŗu tu reiz tur pacēli ievainotu no ceļa? Vai viņš izveseļojās?

— Nē, dārgais, — atbildēja jaunā karaliene, man ļoti iepatikās viņa krāsainie spārni, tos es izlietoju savai jaunai cepurei? Vai tu gribi to redzēt? Un viņa apskāva Santanderu, kuŗš bija palicis bāls kā nāve. —

Maestro beidza stāstīt un nokrekšķējās. Viesi sāka runāt visi reizē, sievietes protestēja.

Bet Gusts Steinerts viņos vairs neklausījās: viņš bija dzirdējis visu vajadzīgo. Atzvēlies krēslā, viņš klusi nopūtās un norija trīs maģiskus vārdus.

MĪLA UN NODEVĪBA

Stāsts

Saule grima. Jūŗa krāsojās roŗaina. Gaisā apklusa putnu ķivināŗana.

Pelnēns sēdēja uz sola un raudzījās pār bezgalīgo ūdens klajumu. Viŗa seja bija mierīga, bet sirdī trīsēja nemiers, kāds pārņem ikvienu, kad to pārmērīgi nomoca gaidas. Diena nu bija galā, bet atlika vēl divas gaŗas stundas. Kaut ko vēl vajadzēja darīt, bet viŗš jau bija visu izdarījis. No staigāt nelielo gabaliņu no Bulduŗiem līdz Edinburgai, to viŗš izdarīs daŗās minūtēs, noskries kā putns nedaudz sekundēs. Bet ko lai iesāk ar divām gaŗām stundām?

Pelnēns nopūtās un palika sēŗot.

Viŗam ienāca prātā kaut kur lasītas rindas par laika sajūtu cilvķeka smadzenēs. Tur darbojoties speciāla nervu ietaise, un ja mēs to katrreiz varētu rēŗulēt pēc sava prāta, tad viegli būtu pārļaut nepatīkamas stundas, kā vienu sekundi un vienu laimes mirkli pārvērst mūŗibā. Bet viŗš to nevarēja. Pats tas spēja sev sagādāt gan sāpes, bet laimei bija cita pavēlniece — tā sieviete, kuŗu viŗš mīļēja un pie tās jau viŗš tagad ies pēc divām stundām.

Aizvēris acis, Pelnēns nodevās domām par viŗu, centās uzburt viŗas tēlu. Un tas nebij grūti: viŗa taču tam vienmēr stāvēja prātā.

Jūlija Aglone — tāds bija viņas vārds, un to sevī klusu čukstot, viņš redzēja tumši sārtas lūpas, kas izskatījās tik kairīgas, ka citu bija grūti uzreiz ievērot. Bet Pelnēns bija ievērojis visu pie viņas un katru sīkumiņu uzņēmis sevī kā pilnīgāko daļumu.

„Es esmu skūpstījis šīs lūpas,“ viņš reibdams domāja un sajuta vēl siltu, tīksmīgu pieskārsanos, lai gan tas bija noticis veselu nedēļu atpakaļ.

Tad bija balle viņas mājā.

Jūlija pienāca un sniedza saldumus, bet viņš teica:

— Es jūs mīlu.

— Labi, labi, — viņa smaidīdama atbildēja, uzņemdamā to kā joku.

Bet viņš turpināja kā nedzirdējis:

— Es jūs mīlēju visu šo laiku un nebij dienas tur svešumā, kad par jums nebūtu domājis.

Viņa palika nopietna, tad atmeta roku un sacīja kā pirmāk:

— Nemat saldumus, Pelnēna kungs!

Viņš nicinoši savilka lūpas:

— Nē, pateicos! Negribu!

Bet kad viņa arvien vēl stāvēja, viņš asi iesaucās:

— Es taču jūs neaizturu! Ejat!

Jūlija aizgāja un ilgi dejoja ar gaŗo Priednieku. Pat viņas vīrs jau sāka ausīties. Droši vien viņa to darija aiz spītības.

Tikai pēc kādas stundas viņa atkal pienāca un jautāja mierīgi, kāpēc viņš nedejojot? Aglona kundze gan labi zināja, ka viņš nekad nedejo; viņš cieta klusu.

— Kāpēc jūs man neatbildat?

— Tāpēc, ka jūs man palikāt atbildi parādā.

- Ko tad jūs man vaicājat?
 — Es jūs mīlu...
 — Beidzat mulķoties, Pelnēn, jūs taču zināt, ka man ir vīrs.
 — Es viņu ienīstu.
 Viņas acīs uzzibēja savāda uguns.
 — Tā nepieklājas runāt.
 — Es viņu nicinu.
 Jūlija apgriezās un gāja prom.

Uzmeklējusi savu vīru starp kāršu spēlmaņiem, viņa nosēdās tam līdzās un brīdi raudzījās spēlē. Likās, tā ko pārdomāja. Tad viņu pārņēma negaidīta jautrība. Pielējusi kausā vīnu, viņa to lika vīram pie mutes.

Aglons bija gandrīz pusi vecāks par savu sievu. Viņa sirmie mati gulēja taukaini pielipuši galvaskausam un izskatījās kā nosviluši ap lielajām ausīm, kurās auga pelēkas pūkas. Kad viņš smējās, tika redzami daži dzeltenī zobi un no mutes plūda puvuma smaka. Šausmīgi bija iedomāties, kā viņa varēja šo riebekli mīlēt. Bet viņš bija bagāts.

— Skataties, vai man nav zelta sieva, — vecis šļupstēja, — pati ielej man biķerī vīnu!.. O, mana mazā bebīte!.. Sakat, vai jums kādam ir tāda sieva, zelta sieva?!

Bet kāršu spēlmaņi prasīja, vai Aglonam esot vēl kāds trumpis.

Jūlija apskāvās vīram ap kaklu, kaut ko sevi dziedāja un smīnēdama skatījās šurp uz logu, kur atspiedies stāvēja viņš — Pelnēns.

Viņš gaidīja, kad tā atkal nāks šurp, viņš ilgojās, bet tai nu reiz bij uznākuši tādi untumi! Viņš aizgriezās un raudzījās pa logu naktī. Un, lūk, nu atskanēja viņas balss, ka viņas vīrs esot vislabākais pasaulē: gan gados vecāks, bet desmit jaunekļu

vērts; drosmē un spēkā neviens lai i nedomājot ar to mēroties.

Beidzot viņa apturēja šo neglīto uzlielīšanu un atnāca pie loga.

— Ko jūs domājat, Pelnēn? Vai esat vēl nikns?

Un maigā balss, kādā šie vārdi tika izrunāti, galīgi viņu pārvarēja.

— Ak, Jūlija! Es gribētu iziet tur dārzā un pastaigāt ar jums.

— Bet man taču ir viesi.

— Man kaut kas jums sakāms.

— Nu sakat to tūliņ.

— Nē, še nav iespējams... Es gribu ar jums iziet tur ārā. Tikai acumirkli. Paklausiet, lūdzami!

— Bet mans vīrs?..

— Nepieminat viņu!

Jūlija pasmaidīja par pēdējo vārdu dedzību un teica:

— Nu, labi, bet tikai mazu brīdi... Pa priekšu izejat jūs. Es nākšu vēlāk...

Viņa nenāca ilgi. Dārzā valdīja pilnīga tumsa, jo nebija mēneša. Viņš stāvēja nomalē zem kastaņa un vēroja gaišās verandas durvis, kuŗas drebēja viesiem staigājot ārā un iekšā. Jautri pārīši nāca un pastaigājās pa dārza tumšajiem celiņiem. Nenāca tikai viņa. Nevarēdams vairs ciest, tas aizlīda līdz zāles logiem un glūnēja iekšā. Mūzika briesmīgi aurēja un pāri grūstījās dejā. Jūlijas neredzēja. Viņš piegāja pie Aglona kabineta logiem un tad likās, ka Jūlija tur stāvētu pie rakstāmgalda. Viņa, laikam, kaut ko meklēja, bet neatrādusi iegāja zālē. Kaut kur pavīdēja arī garā Priednieka pakausis.

Vai Jūlijai bija kādi ļauni nolūki? Vai viņa grib pievilt? Nē, viņa beidzot nāca.

Viņš pagāja pretim un drebēdams pieskārās viņas rokai.

— Nu, ko jūs man gribat teikt? — viņa steigīgi vaicāja.

— Es... es... jūs mīlu.

— Ak, to taču es dzirdēju! Vai tikai tādēļ mani izsaucāt? Jūs esat vienkārši neciešams, Pelnēn! Jūs likāt man riskēt, labi zinādami, cik greizsirdīgs ir mans vīrs. Un man ir spiegi uz katra soļa, es nevaru ne pakustēties, kad tas jau nebūtu manam vīram zināms... Laižat mani...

— Nē, to es nedarīšu!

— Nebūsit taču prātu zaudējuši; dzirdat, cilvēki tepat staigā!

— Lai viņi staigā! Ļaujiet man brīdi sakārtot domas, es nevaru atjēgties no laimes, ka varu būt ar jums kopā. Es bezgalīgi ilgojos šī brīža... Sakat, vai jūs mani nekad nepieminiņāt, kad biju svešumā; vai varējāt aizmirst savu bērniņas draugu.

— Bērniņas draugu? Jūs tikai bijāt bērns, bet man bija jau piecpadsmit gadi. Ko jūs te sakat?

— Ak, Jūlija, kad jūs redzētu manu sirdi!..

— Laižat, tagad man jāiet. Viesi gaida.

— Nē, man daudz kas jums sakāms.

— Tad sakat jel!

— Es gribu jūs vēl reiz satikt, bet ne tā, kā tagad, tik mazu brīdi. Es gribu ar jums runāt daudz, man ir bezgala ko stāstīt, jo šai vakarā neesmu nekā varējis pateikt. Jums arvien maisas apkārt šādi tādi cilvēki. Jūs ar visiem laipna, tikai man darāt sāpes izvairīdamās. Bet es gribu... es aizbraukšu otrdien pie jums uz jūrmalu: es zinu jūsu vasarnīcu, es zinu arī stundu, kad jūsu vīrs otrdienās brauc uz Rīgu savās veikala lietās. Tad jums nekas nebūs jāriskē, es atnākšu un tad būs

vakara tumsa... Ko jūs purinat galvu? Arī citi nemanīs: es zinu jūsu logu kreisā pusē, es viegli piedauzīšu... Nē, atstājat viņu vaļā. Atstājat logu neaizkrampētu, tad es zināšu, ka jūs mani gaidat...

Viņa iesmējās. Viņai gan, laikam, nebija sirds.

— Kāpēc jūs smeجاتies? Jūs mani izsmejat?

— Nē! Bet tas, ko jūs sakat, nevar notikt.

— Kāpēc nē? Sakat, kāpēc nē?!

Jūlija neatbildēja. Viņš uzspiedās, bet Aglona kundze tomēr klusēja.

— Tā tad jūs mani nicinat, es neesmu vērts...

— Man bail... mans vīrs...

— Nerunājat par to. Es varu — —

Jūlija nodrebēja. Cieši saspieda viņa roku un pieglaudās. Viņš samulsa, noreiba un sažņaudza viņas stāvu.

— Nē, ne tagad, — viņa elsoja un raisījās vaļā, bet tad notika tas...

Jā, viņš bija skūpstījis šīs kārdinošās lūpas un iesūcis viņu saldo ģifti, kas tagad ar burvīgu varu viņu sauca un kārdināja vēl vairāk.

Jūlija izrāvās un ieskrēja namā, nedevusi nekādas noteiktas atbildes, bet viņš vēl ilgi laimē tvīkdams stāvēja tai pašā vietā. Visai pasaulei šķita uzreiz pavisam cita krāsa. Dārzā koki it kā sačukstējās, dalīdamies viņa klusās gaviļēs. Bet tad viņu pārsteidza nepatīkama saruna, kurā nejauši bija spiests noklausīties. Laimes sajūta uzreiz bija pagalam, dvēselē iezagās nemiers un šaubas. No verandas iznāca divi cilvēki. Tie bija divi piedzēruši viesi. Viņi nāca pa tumsu streipulodami, rokas izstiepuši uz priekšu. Viņi apstājās zem kastāņiem. Viens teica:

— Vai zini, tā bebīte liek bucīšam ragus.

— Tev liekas?

— To jau pat aklais var redzēt: visu vakaru abi kopā... Un čukstas. Diez' vai tik tagad nav ar šo tepat kur ceros. Nevar vis izrunāties tik dikti... O! viņa ir slīpēta dāmiņa!.. Vai atceries jauno Avotiņu?

— To komiju, kas nozāļojās?

— Jā. Viņš to darīja viņas dēļ.

— Bebītes?

— Nu protams.

— Jā, jā. Un tu domā, ka tagad viņa taisa jaunu romānu?

Bez šaubām.

— Nudien dulla! Bet šis te nu nebūs vis Avotiņš; šis ir cita kaula: viņam ir sumbra piere.

— Bet ko tas līdzēs? Vecais jau nedos viņai šķiršanos; tāpēc jau arī komijs iekampa ģifti. Šī nu gribētu gan tikt vaļā, bet kas to dos! Lai pagaidas, kamēr vecais nomirst, tad paliks i naudiņa. Varēs ar jauno labāk padzīvot... Vai nav tiesa?

Otrs atbildes vietā sāka nejauki rīstīties un rezignēti sūdzēties par nelabumu vēderā. Pirmais deva dažādus medicīniskus padomus, kas tādos gadījumos labi līdzot un pēc praktiskiem mēģinājumiem, abi dzērāji iegāja namā.

Bet Pelnēna laimes sajūta bija pagalam. Visu nedēļu tas bija mocījies, netikdams skaidrībā. Dzērāju saruna, bez šaubām, zīmējās uz viņu, Jūliju un Jūlijas vīru. Burvīgajam noslēpumam bija līdzzinātāji. Viņu sāka mocīt greizsirdība, ka Jūlijai bijis jau agrāk kāds sakars. Bet varēja jau gadīties, ka tās tikai tukšas tenkas. Šovakar visam vajadzēja noskaidroties. Viņš Jūliju brīdinās no ienaidniekiem un sargāsies arī pats, iekams viņa tiks brīva no Aglona.

Pelnēns piecēlās no sola. Divas gaŗas stundas bija pagājuŗas. Viņŗ sāka lēnām iet. No jūŗas nāca viegla vēsma un čaloņa, oda jūŗas zāles. „Jā-iet lēnām, laika vēl daudz,“ viņŗ sev teica.

Vasarnieki pastaigājās pa krastmalu, bet viņŗ tos neievēroja. Jūlija starp viņiem nevarēja būt un par citu viņŗ neko nespēja interesēties. Tagad varēja būt tas laiks, kad Agloni ēda vakariņas. Pēc tam piebrauks auto un vecais brauks uz Rīgu. Pelnēns daudzreiz bija redzējis ŗo mirdzoŗo limuzīnu, kas spoŗajām starumetēju acīm blenŗot traucās vakara krēslā. Vecais Aglons brauca uz Rīgu gulēt pie saviem naudas skapjiem. Jūlija un vīramāte tad palika vienas lielajā vasarnīcā. Kalpone bija jauna meitene un vakaros gāja pie vecākiem uz Majoriem. Vecene aizies gulēt, bet Jūlija atstās savu logu neaizkrampētu un gaidīs viņu. Otrs logs pa kreisi, tas ir tas, pa to viņŗ iekāps. Ja tik viņa nebūŗ piemirsusi to atstāt neaizkrampētu.

Pelnēns apstājās un iesita sev pa pieri:

— Ko es daru?! Es taču skrienu. Bet vēl pavisam agrs.

Tad viņŗ sāka domāt atkal par logu. Ja tas būs ciet? Tad viņa nemīl. Bet tas nevarēja būt; drīzāk tad viņa to aizmirsīs atstāt vaļā.

Nemierns dvēselē auga kā paisums un dzina viņu uz priekŗu. Pēc brīŗa tas jau atkal skrēja kā pats nelabais un atjēdzās tikai pie Edinburgas kūrmaŗas. Vēl mirklis un viņŗ būs pie Aglonu vasarnīcas. Pa Jūŗas ielu ugunīm spīdot aizdrāzās kāds auto, bet tas nebij Aglonu limuzīns. Vecim vajadzēja būt jau prom un Pelnēns apmierinājās, pie vasarnīcas vārtnīem nekā neredzēdams.

Ātri attaisījis vārtus, viņŗ iegāja dārzā. Pār celiņu aizskrēja raibs kaķis un viņu izbiedēja.

Lai jau skrien! Pelnēns nebija mānticīgs.

Viņš gāja taisni uz vasarnīcu. Ja kādam ieskries acīs, teiks, ka gribējis satikt vēl Aglona kungu un nodot steidzamu vēstuli aizvest uz Rīgu. Bet ko gan viņš varēja satikt? Veco Aglonieti? Tā nemēdza tik vēl u staigāt. Arī kalpone bija prom, bet Jūliju satikt viņš taisni vēlējās.

Visi logi bij aizslēgoti. Dažos caur šķirbām spīdēja uguns, bet Jūlijas logs atradās otrā pusē.

Pelnēns apstājās pie vasarnīcas trepēm, bet tad viņu sagrāba dīvainas izbailes: likās, ka iekšā stāigātu un skanētu vīriešu balsis. Viņš sastinga kā pārakmeņojies un pārvērtās vienā vienīgā dzirdē, bet nekā nevarēja saklausīt. Viņš klausījās labu brīdi, tad aizgriezās gar nama stūri un palika cerīnkrūmu lapenē. Te stāvēja liels akmeņa galds un apkārt mākslīgi pīti atzveltni. Viņš atsēdās vienā no krēsliem un gaidīja. Bet ko gan īsti, pats nezināja izskaidrot. Nu, protams, kamēr tur iekšā viss nomierinas, kamēr vecene aiziet gulēt. Tā bija īsta ragana, tikpat nejauka kā viņas dēls; neskatoties uz saviem septiņdesmit gadiem, viņa vēl dzirdēja un redzēja ļoti labi. Aglons to nolika kā īstu Cerberieni savai sievai par sargu.

Laiks gāja. Namā viss palika kluss, tikai no jūras nāca viegla šalkoņa un brīžam pa ielu aiztraucās kāds gājējs. Tāļumā dzirdēja deju grīdas mūziku, kuŗa saplūda ar jūras elpošanu.

Pelnēnu mocīja nemiers. Viņš ar trīsām domāja par acumirkli, kad turēs Jūliju savās rokās un jutīs viņas lūpu kvēlo pieskārsanos. Viņš milēja pirmo reiz mūžā, dzīvoja vienā ekstazē un sapņu trauksmē, tikai iedomājoties, ka Jūlija ir cita sieva un viņai bijis agrāk kāds sakars, sacēla viņa dvēselē neizprotamas sāpes. Svešumā viņš bija dzīvo-

jis ļoti vientulīgi un diezgan bieži domājis par savu bērniņas draudzeni. Pārbraucot viņu pārsteidza Jūlijas daiļums un sarūgtināja tas, ka viņa piederēja nejaukam vecim. Un viņam vajadzēja iemīlēties līdz neprātam, iemīlēties bezcerīgi un kaisli. Tomēr ar Jūliju viņš nebija visai bieži ticis, savas jūtas viņš ilgi slēpa, līdz nāca liktenīgais balles vakars. Un tagad tas jutās kā varonis. Nevarēja tik izprast, kā citi tik ātri varēja visu uzost un jau pļāpāt par Aglona kundzes jauno romānu.

„Sumbra piere,“ cik neglīts, nepiemērots epitets!

Un Pelnēns nodrebinādamies pārlaida roku sejai.

Sēžot tumšā lapenē, acis labi aprada ar nakts krēslu. Viņš raudzījās caur koku nolikušiem zariem uz Jūlijas logu. Tas bija aizslēgots tāpat, kā citi un caur šķirbām neredzēja gaismas. Jūlija, laikam, vēl sēdēja ar vīramāti ēdamistabā. Vecā Agloniete mīlēja, ka tai vakaros šo to palasa priekšā. Ja tik šī procedūra nevilktos pārāk ilgi! Pelnēns dega ziņkārībā pieiet logam un paraustīt slēgi: tam vajadzēja būt pievērtam, tāpat logam, bet ja nu tas ir galīgi ciet, tad sēdēt te un gaidīt ir gluži veltīgi. Bet tā nedrīkstēja būt, Jūlija nevarēja viņu vilt. Tik daudz gan nojauca viņa sirds.

Pelnēns vairs nevarēja izturēt, viņš piecēlās, bet to izbiedēja nejēdzīgs rēciens, kas noskanēja tepat līdzās.

Viņš atkrita krēslā un nosplāvās. Raibajam kakim bija atnācis pelēks draugs un kūkumus uzmetuši, tie abi spurca zem kokiem.

Pelnēns paskatījās pulkstenī. Bija pusnakts. Izlīdis no lapenes, viņš uzmanīgi tuvojās logam. Lēnām pavilka slēgi un atviegloti nopūtās: slēgis bija tikai pievērts.

Bet logs? . .

Paldies Dievam, arī tas bija vaļā!

„Viņa mani mīl,” Pelnēns klusi gaviļēja un drebēja kā drudzī. Viņa sirds nepukstēja, bet raustījās kaklā. Viņš vairs neredzēja ne dārzu, ne zvaigžņu piesēto debesi, nedzirdēja ne dejas mūziku, ne jūras elpošanu — juta savā priekšā vienīgi atvērtu logu, tumšu telpu un kairīgu sievieti. Kaislībā apreibis, iedrošināts no pirmiem panākumiem, ar vienu lēcieni viņš bija istabā.

Pirmā acumirkli Pelnēnam šķita, ka telpā neviena nav. Jūlija nenāca pretim, kā viņš bija cerējis un uz viņa čukstošo saucieni neviens neatbildēja.

— Jūlij, kur tu esi?! — viņš sauca vēlreiz un juta, ka vārdus aprij tumsa, sienas un masīvās mēbeles. Vai viņa vēl nebūtu ienākusi?

Te tas tuvumā saskatīja kaut ko baltu un vairāk nojauda, nekā redzēja, ka tā ir gulta. Viņš virzījās turpu pilns degoša uztraukuma, vēlēdamies sazīmēt zem baltā apsega viņas stāva siltās līnijas un čukstēja:

— Jūlij! Vai tu guli? Vai tu aizmigusi?

Patiesi Jūlija gulēja gultā, bet neatbildēja, pat nepakustējās. Tā daudzkreiz mēdz darīt sievietes, kad sirdī tām plosās pekles kaislības, bet savā prātā tās grib būt eņģelim līdzīgas, aukstas un nepieejamas. Tā dara sievas un meitenes, bet Pelnēns to juta tikai neapzinīgi, tuvodamies gultai un lēni pavilkdams apsegu, jo ar sievietēm tam nebija dzīvē nekas atgadījies.

Ķermenis zem segas sakustējās, nodrebēja atmostoties no miega un piepeši pietrūkās sēdus.

— Kas ir? Kas te tāds? — rupja balss izbie-dēta vaicāja un Pelnēnam no pārsteiguma pamira

visi locekļi. Un tūdaļ viņš sajuta cietu roku ap savu kaklu un tā pati rupjā balss izgrūda kādu lāsta vārdu.

— Kas tu tāds esi, negēli, laupītājs? — Tagad Pelnēns pazina Aglona bailēs drebošo ķērkstoņu, it kā veca skārda pārplīšanu, bet nespēja atbildēt, jo cietā roka žņaudza un smacēja viņu nost: asaras saskrēja acīs, redzokļi aptumšojās, ausīs iedziedājās tāla svilpe.

— Es esmu Pel—, — viņš gribēja un nepaguva teikt, bet pārsteiguma nespēks izgaisa, viņš savicināja roku un negaidītā spēkā, pašaizsargāšanās instinkta dzīts, iesita Aglonam sejā.

Pliķis mīksti noskanēja telpā, cietās ķetnas atlaida kaklu un Pelnēns veikli metās uz logu, gribēdams izbēgt pa to pašu ceļu, kur nācis, bet negaidīta klizma viņu aizkavēja: bārkstainā gultas sega iekērās svārku pogā un vilkās līdzī pa grīdu. Kamēr viņš to atbrīvoja, vecis paguva paķert ieroci no naktsgaldiņa un izlēca no gultas.

Viņš bija galīgi kails, pat bez krekla, bet tumsā izskatījās pelēks, milzu gorillam līdzīgs, jo viņa ķermenis gandrīz viscauri bij apaudzis tumšām spalvām.

Pelnēns nojauca savu stāvokli pavisam kritisku: skriet uz logu vairs nebij iespējams, to tik Aglonam vajadzētu, lai varētu labāki nomērķēt, bet citu ceļu tumsā meklēt bija vēl riskantāki. Šī nojauca viņa smadzenēs uzliesmoja tikai vienu sekundi, bet iekams tā nodzisa, viņš devās spalvainajam virsū atņemt ieroci.

— Pa—lī—g—ā! — Aglons mēģināja saukt, bet uzbrucēja spējās kustības neļāva tam atņemt elpu un viņi abi elsdami nokrita uz grīdas. Vecis bija varens, lieliem muskuļiem un spēku, bet Pelnēns

jauns un izveicīgs. Kauliem brakšķot viņi valstījās pa zemi, līdz nokļuva uz segas, kā divi cīkstoņi cirkū. Pelnēns sajuta asas sāpes plecā — vecis laida darbā zobus; smags ķermenis spieda krūtis, bet viņš savukārt krampjaini sažņaugtu turēja Aglona roku, kuŗā bija ierocis. Abi tie nespēja runāt, tikai elsa un nakts klusumā, tumšā telpā tas izklausījās šaušalīgi. Darīdami viens otram sāpes, tie saniknojās līdz galējībai, un ja Pelnēns sākumā vēl domāja Aglonu apmierināt, dodoties pazīstams, tad tagad bija par vēlu: viņa niknumam vēl pievienojās karstās greizsirdības jūtas un viņš gandrīz vairs neapjēdza, ko dara. Iznīcināt, nomaiāt, — to viņš sajuta tāpat kā fiziskas sāpes uzmācamies aklā sparā, un nebija garīgi pār tām vairs pavēlnieks.

Tomēr Pelnēna spēks sāka pamazām zust. Ar lielām mokām viņš turēja roku, kuŗā bija nāves ierocis; pirksti negribot palika gļēvi un acumirkli viņam šķita, ka viss ir pagalam.

Roka izspruka un Pelnēns sajuta ieroča auksto stobru pie savām kaili noplēstām krūtīm.

— Es padodos, — viņš teica, bet balsij nebija skaņas: iznāca tikai neizprotama ievaidēšanās. Saņēmis beidzamo sparū, viņš sitās uz augšu un tai pašā brīdī atskanēja šāviens, dobji atbalsodamies lielajā namā caur visām istabām, dārzā un verandā, izzuzdams jūrmalas priedēs. To vajadzēja dzirdēt visiem, kas bija tuvumā. Pelnēna ausīs sāka divaini dūkt, viņš izplestām rokām palika guļam, nemanīdams, ka durvis atveras un telpā saskrien cilvēki. Pasaule acumirkli šķita kā tāls, neskaidrs sapnis, kas patiesībā nekad nav bijis.

— Tagad es mirstu, — viņš domāja, bet nejuta nekādu sāpju un izbrīnēšanos, ka nāve var būt tik

viēgla. Tāpat viņš nebrīnējās, kad telpā uzliesmoja elektriskās spuldzes, bija dzirdamas cilvēku balsis. Kā sapņos viņš jauda divu tēlu tuvošanos, tie nāca kā no citas valsts, bet viņiem bij cilvēku izskats un valoda.

— Vai viņš beigts? — jautāja sievietē.

— Jā. Lode gājusi caur sirdi, — atbildēja vīrietis.

— Un otrs?..

Vīrietis tuvojās Pelnēnam. Grābājās ap viņa krūtīm, pielieca ausi un klausījās.

— Liekas, ka vēl elpo. Būs vai nu nožņaugts vai vienkārši kontuzēts. Ģimis viņam pavisam zils.

— Ak, — teica sievietē un sāka raudāt aizturētu balsi, it kā baidīdamās kādu uzmodināt... Bet nē! Viņa neraudāja: tie bija klusi, aizturēti smieklī, pilni šaušalīgas laimes, kādi plūst no briesmoņa mutes, kad viņš uzvarējis ienaidsnieku. Šī sievietē smējās un, apķērusi vīrieša kaklu, sāka to neganti skūpstīt.

— Pagaidi, — šis viņu atbīdīdams čukstēja, — vecā nāk!

Un koridorī dzirdējās baigi, šļūcoši soļi.

— Es iešu uz policiju, vīrietis teica un metās uz durvīm.

Pelnēns visu to redzēja un sajuta, bet nekā nevarēja darīt. Viņš bija vispārēja sastinguma varā.

*

Pelnēnam bija laika par visu pārdomāt: tagad jau veselu mēnesi viņš atradās termiņcietumā. Bet daudz viņš vēl nevarēja saprast, ko bij jutis.

— Patiesi es nu esmu kapā, — viņš sev teica, — tikai par nožēlošanu mana sirds pukst un jūt.

Tagad no viņa bij iztaisījuši noziedznieku, kam

draud bargs sods. Pirmajā nopratināšanā viņš bija sturgalvīgi klusējis, negribēdams iemaisīt Aglona kundzi. Gribējās viņu vēl satikt un runāt. Kaut kas bija palicis neizteikts, neskaidrs un tomēr sāpīgi saucošs. Viņš jūta, ka to vēl mīl, kaut gan bij bezsirdīgi piekrāpts.

Bet varēja jau gadīties, ka Jūlija nav gribējusi viņu vilt un Pelnēns šīm domām pieķērās ar visu dvēseli. Skūpsts dārzā bija viņa sirdī pamodinājis neizprotamu ticību šai mīlestībai.

Bet kāpēc viņa neatnāca to apciemot cietumā? Nu jau bija pagājis vesels mēnesis un viņš to gaidīja katru dienu.

Arī šīm domām atradās atbilde: viņa nevarēja nākt pie sava vīra slepkavas.

Slepkava?.. Viņš taču tas nebij. Te vajadzēja vismaz viņai atklāt patiesību.

Un kaut ko sevī pārlicis, Pelnēns piegāja cietuma durvīm un enerģiski piedauzīja. Logā parādījās sarga vaigs:

— Ko jūs vēlaties?

— Lūdzu tinti un spalvu.

— Nav atļauts. Bez priekšniecības ziņas tādas lietas nedrīkst piegādāt.

Pelnēns sāka lūgties un beidzot sadabūja nelielu papīra strēmelīti un mazu zīmuļa galiņu.

Viņš ļāva jūtām vaļu, līdz iznāca gaŗa, kaislīga taisnošanās un mīlestības vēstule. Tad brīdi to paturēja rokā un papurināja galvu. Nē, te nebij viss, ko viņš gribēja teikt! Nevarēja arī vēstuli nosūtīt taisni viņai: cietumā to uzplēstu likuma nejūtīgās rokas.

Beidzot viņš uzrakstīja vienu vienīgu teikumu, lai viņa sevis labā atnāk šurp. Šo zīmīti pēc lielām pūlēm viņš dabūja nosūtīt.

Nu sākās gaidīšana, kuŗa vilkās veselas divas dienas un naktis. Tā viņu nomocīja vairāk kā visgrūtākais darbs, ko svešumā bij strādājis; tā viņu padarīja vai traku. Nakti viņš redzēja Jūliju sapnī: tā skāvās apkārt kādam cilvēkam un beigās šis cilvēks nokrita pie zemes smagi kā akmens. Tam bija Aglona vaibsti un kad Pelnēns pieliecās ieskatīties sejā, tas grābstījās pa gaisu krampjainām rokām, līdz atrada viņa kaklu un sāka nežēlīgi žņaut.

Pelnēns pamodās izbaiļu sviedros un raudzījās tumšajā kamerā. Bija pusnakts. Viņa kaklā sāpēja un sūrkstēja — tā bija piemiņa no nelaimīgās nakts Aglonu vasarnīcā. Dvēselē auga nemiers: varbūt viņa tomēr neatnāks, varbūt visas šīs gaidīšanas mokas veltas! Un viņš atviegloti nopūtās, kad ausa rīts.

Sēdēdams kamerā viens, viņš izdomāja katru vārdu, ko Jūlijai sacīt.

Bet kad koridorā beidzot atskanēja soļi, vārdi izgaisa un viņš palika neziņā ar muguru pret durvīm. Tādu nu viņa mani te atrod: novārgušu, nožēlojamu, — viņš domāja un sirdī ieplūda skumjas.

— Piedodat, Pelnēn! — bija viņas pirmie vārdi un tie nocēla kā lielu vāku viņa dēvselei. Viņš nezināja, par ko viņa lūdz piedošanu: vai tāpēc, ka viņu pievilusi, vai tāpēc, ka nav tik ilgi atnākusi šurp, vai arī vienkārši, ka tā mēdz sacīt aiz pieklājības ienākot istabā, tomēr bezgalīgas žēluma jūtas pašam par sevi apņēma viņa sirdi. Strauji apgriezies, viņš noslaucīja ar roku acis, bet tur radās arvien vairāk asaru un beidzot viņš sāka raudāt kā nevarīgs bērns.

Bez šaubām, tas bija ļoti muļķīgi, bet viņš nespēja valdīties un viņa pleci drebēja. Pietiktu vie-

nīga glāsta, lai šīs sāpes padarītu vēl dziļākas, lai tās izplūstu vēl karstāk, un nevaldāmāk.

Pelnēns sajuta atvieglojumu, kad dzirdēja viņas balsi, kas līdzcietīgā maigumā sāka to mierināt. Likteni vajagot panest vīrišķīgi. Un šis jau to līdz šim esot darījis, nopratināšanā izturēdamies tik pašapzinīgi.

— Es nebēdājos par sevi, — viņš teica.

— Par ko tad, draugs? — viņa minēja un tūliņ apķērās: Nē, viņa negribējusi to pievilt. Aglons beidzamā brīdī savu apņemšanos grozījis, palicis mājā un viņa vairs nespējusi logu aizkrampēt. Notikusi nelaime.

— Bet vai jūs varat man piedot? — Viņa jautāja pavisam klusi un izskatījās dziļi apbēdināta.

Itin kā brīnumus darija Jūlijas tuvums, viņas līdzcietīgās acis, visa viņas būtne, kas bija tepat gluži klāt. Viņš juta dziļāko gandarījumu katrā viņas vārdā un balss skaņā, jo viņa izturējās tik brīvi un silti, it kā tie dzīvotu pilnīgā saskaņā no kādreizējā brīža un nekas ļauns šai laikā nebūtu noticis. Viņa sargājās pieminēt savu vīra vārdu vairāk kā vienu reizi, zinādama, ka tas Pelnēnam dara sāpes. Un viņas izturēšanās iedeva viņam līdzsvaru, izgaisināja šaubas.

Pelnēns aizmirsta, ka atradās cietumā, ka drīz atskanēs klauvējiens pie durvīm, vēstot šķiršanos. Gribējās ticēt katram viņas vārdam, kaut tie arī būtu meli un gribējās parādīt kaut ko lielu, augstirdīgu, ko viņa nekad nevarētu aizmirst.

— Es jums varētu nezin ko piedot, ja jūs mani tikai drusku milētu.

— Ko jūs man gribējāt teikt, — Aglona kundze uzmanīgi vaicāja, joprojām ieturot savu samtaino balsi.

Pelnēns pasmaidīja caur asarām:

— Es jūs mīlu.

Pēc pauzes Jūlija atbildēja:

— Nē, Pelnēn, še nav istā vieta par to runāt.

Padomājat labāk, kas jūs sagaida.

— Mani attaisnos. Es neesmu vainīgs.

— Jā, jā, bet kā jūs to pierādīsiet?

Pelnēns nogrima domās, tad atmeta ar roku:

— Visviens, ja jūs mani nemīlat.

Bet tūlīt viņš nožēloja savus vārdus: Aglona kundzes vaigā atspoguļojās samulsums, mute savādi savilkās un zobi iecirtās lūpā. Viņa negribot to sāpināt, viņa nešauboties par viņa drosmi, viņai rūpot Pelnēna liktenis. Un jācerot vislabākais: pieci, seši gadi paiešot nemanot, kas zin, varbūt, pēc tam. — Pēc tam varēšot runāt par to, ko viņš tagad vislabāk gribot.

Pelnēns klausījās un domāja, kaut mūžīgi skanētu viņas balss. Izsacītie vārdi viņu šūpoja kā vareni viļņi, paceļot reibinošā augstumā. Pats viņš nespēja runāt, jūtas traucās juku jukām, aizžņaudzot kaklu. Un nebij vajadzīgs — Aglona kundze it kā lasot viņa dvēselē, visu izteica. Pelnēnam pamirdzēja acupriekšā mājiņa, kurā tas svešumā dzīvoja: tajā viņš redzēja Jūliju kā savu sievu.

Bet šī illūzija nevilcās ilgi, pie durvīm klauvēja cieta roka.

— Ardievu draugs! — viņa teica un Pelnēns atmodās tagadnē. Bet viņam gribējās izdarīt kaut ko lielu, augstsirdīgu, it kā pateicību.

— Es jūs arvienu atminēšu. Lai viņi mani paskar, es jūsu vārdu paturēšu tikai sev, — viņš runāja.

Un atbildes vietā viņa to noskūpstīja.

*

Tikai vēlāk, izciešot spaidudarus, Pelnēns nejauši uzzināja, ka vīrs ar „sumbra pieri“ nav viņš, bet gaŗais Priednieks, kas īsi pēc Pelnēna notiesāšanas apprecējis Aglona kundzi. Pelnēns bija sagādājis Jūlijai mūŗa laimi, tiesas priekŗā noklusēdams viņas vārdu.

ROMĀNS AR ANETI

Skice

Smagu galvu pēc vakarējās uzdzīves, jaunais Garups devās uz Margolisa namu.

Soļodams zem bulvāra liepām, viņš pāris reizes iepūta dvašu sauļā un neapmierināti savilka degunu.

O, visiem Margolisiem bij pārāk smalki deguni, lai tie tūliņ nesaostu viņa vakarējās gaitas! Viņš pa ceļam nopirka aptiekā arōmotiskos „sen-sen“ graudiņus un dažus no tiem norija.

Margolisa kungs patlaban ģērbās uz iziešanu, bet Garupam ienākot, viņš izstiepās taisns un raudzījās savādi saltām acīm, it kā savu nākamo znotu redzētu pirmo reizi. Pasniegto roku viņš nesaņēma un kaut ko norūcis skaļi teica:

— Man ar jums jārunā, jaunais cilvēk.

Grupam izskrēja karsts caur kauliem, galvā pavīdēja doma: taču, laikam saodis!

Bet Margoliss bez ievada ķērās pie lietas:

— Jūs vakar bijāt „Sarkanā ielā?”

— Bet, Margolisa kun — —

— Nekādus „bet”! Atbildat skaidri, vai jūs tur bijāt?

— Jā.

— Tā, tā — tad bijāt gan! Nu, labi, labi. Ļoti skaisti dzirdēt tik patīkamas lietas. Bet tagad varat iet un turpināt. Es jums nestāvu ceļā, tikai zināt: savās mājās es uzdzīvotājus neciešu...

— Bet, Margolisa kungs, — Garups mēģināja

aizstāvēties, — es tikai izdzēru dažas glāzes, pēc kam —

— Pēc kam uzsākāt citāda veida uzdzīvi, aptraipījāt savu un manu godu, palikāt par nekrietneli, zemu radījumu, kas nav cienīgs manā namā nākt, kas nav cienīgs manas meitas... Ejat! Ar manu ģimeni jums no šī brīža nav vairs nekādu sakaru. Saprotat — nekādu.

Saniknotais vecis atrāva durvis un saņēma nākamo znotu sāpīgi pie pleca...

Garups bij atkal uz ielas. Tik pēkšņi, tik ne-novēršami, dažās sekundēs.

Nosarcis viņš paraudzījās uz augšu logos, vai kāds nav sadursmi noskatījies. Kājas drebēja, dusmās gribējās raudāt. Bet nožēlu nesajuta. Bij jau viss taisnība, tikai neizprotami, kas to izstāstījis. Kā vakarējais piedzīvojums varēja nākt gaismā, ja to zināja tikai viņš pats un viena sieviete? Un ja arī pats Margoliss viņu būtu redzējis krogā, tad tikai to, ne vairāk! Garups laužija galvu, bet netika nekāda skaidrībā.

— Domas nestrādā, — viņš sev teica un nolēma pamatīgāk izgulēt pagiras.

Aizgājis mājās, iekrita gultā kā akmens un aizmiga uz vietas. Pamodās vakarā. Galva bija pavisam skaidra. Un, lūk, viņš atcerējās visos sīkumos pagājušās nakts piedzīvojumus.

Tas bija „Sarkanā ielā”, „Fatamorganas” klubā. Viņš iegāja paēst vakariņas un iebaudīja mazliet groku. Kļuva silti un tīkami, bet viņš tomēr ietu prom, ja uz skatuves nesāktos priekšnesumi, kurus gan viņš vispār maz cienīja, bet šoreiz nevarēja pamest neredzētus; skaistas meitenes dejoja a lá žozefīne Beker. Galvā iesitās savāda dvinga un viņš raudzījās stīvi uz puskaillajām deļotājām, it kā vē-

lēdamies ar savu skatu pienaglot vēlamā stāvokli viņu šaudīgos lindraciņus. Bet tas jau vēl nebija nekāds grēks, to darīja visi un kluba zālē, kas kā bāztin piebāzta viesiem, vairumā bij vecāki kungi, bez šaubām, godīgi ģimenes tēvi, tādi paši, kā Margoliss.

Tad sākās applausi, visi bija kā elektrizēti. Dejojotājas nāca no skatuves un iejuka viesos; kāda meitene pienāca arī viņam un bezceremoniāli apsēdās.

Viņai bija sarkana zēngalviņa un āda gandrīz caurspīdīgi balta, ar retiem vasaras raibumiem. Tievās uzacis ar augstu loku ieliecās dziļi veidotā pierē; kad viņa atspieda elkoņus uz galda, kailajos plecos ierāvās kairinošas bedrītes.

— Kā tevi sauc, mazā?

— Neesmu maza, — viņa atbildēja un piecēlusies stāvus, pagorīja grācijās pilno stāvu. — Mani sauc Aneti.

— Kā tu iedomājies nākt taisni pie manis? Vai domāji, ka man gaļlaicīgi?

Anete savilka lūpas:

— Ak nē, jau nē, cienīts kungs, varu aiziet, ja jums nepatīk.

Apvainota viņa pagriezās uz iešanu. Bet tā jau meiteni atlaist nevarēja; viņš to apsēdināja no jauna.

— Es jau tūliņ domāju, ka jūs neesat tik ļauns — Anete priecājās — man bij taisni tāda vēlēšanās nākt tieši pie jums.

Un kad viņi bija izdzēruši vairākas glāzes un brīdi tērzējuši, viņa paskaidroja, ka tai ļoti patīkot gaišmataini vīrieši. Tāda esot viņas manija un tur neko nevarot darīt.

Šie melnie, sprogainie žīdi — brr — tie esot apriebrušies līdz kaklam.

Tad meitene gribēja noglāstīt viņa matus, bet viņš neatlāva. Jā, jā, neatlāva! Tagad viņš atcerējās to tik skaidri un ja Margolisa kungs patiesi būtu redzējis, tad tam vajadzēja gan mantot pavisam pretējas domas.

Otrs cēliens ar šo meiteni sākās citā istabā — kur viņi paslēpās no pasaules ziņkārīgām acīm. Kā gan Margoliss varēja zināt, ko viņi še darīja? Kā viņš drīkstēja tik rupji uzstāties un noteikti runāt par kādām nekrietnībām? Un vai vispār dzīvē ir kāds Jāzepiņš, kas līdz 30 gadiem nav padevies Potivāra sievas kārdinājumam un vai tāds būtu svētākais, labākais cilvēks?

O, Margoliss, vecais melkuli!

Garups norija rūgtu sajūtu uzplūdus un domās šķetināja tālāk vakardienas piedzīvojumu.

Anete patiesi bij brīnišķa meitene, nevarēja taču vienaldzīgi raudzīties viņas smaidā, plecu bedrītēs un rožaini izrakstītās krekla bantītēs, kuņas viņš neuzmanīgi sarāva.

— Lēnāk, draugs, — viņa sacīja un šī pāreja no saltā „jūs“ uz silto „tu“, cilvēku varēja padarīt vai traku.

Ampeles iesarkanā gaisma lija pār viņas šmaugo stāvu un Milosas Venēra būtu greizsirdīga, ieraugot šādu skaistuma pilnību.

— O, tu arī esi skaists, kā grieķu dievs, — viņa teica un laida savu mazo roku pār viņa platajām krūtīm un dzelzs muskuļiem.

Viņi sēdēja uz dīvāna un ēda par abiem vienu konfekti, skūpstījās caur rožu lapu, tad uzlikās maskas un ķēra „vistiņas“ ap mazu marmora galdiņu, dejoja čarlstonu un kazaku, gan pa vienam,

gan abi kopā; viņa tam mācīja kādu jaunu nēģerdeju, gan ne visai morālisku, bet traku un bezgala amizantu. Abiem bija jautri, viņi smējās un saķērušies rokās griezās kā neprātā, līdz galva apreiba un abi pakrita.

Šī Anete!.. Viņai arvien bija jauna izdoma, jauni paņēmieni, jauna valdzināšanas māksla. Viņa nebija parasta bārdāma, bet māksliniece, īsta mīlas māksliniece, kas prata atburt enerģiju ar vienu piešķārienu, ievīļnot asinis līdz bezsamaņai.

Nē! Ja nenāktu diena, viņš nebūtu vēl no viņas šķīries.

Tas nu bija viņa piedzīvojums. Anete to izlaida pa kādām sāņus durvīm, bet kad viņš izvilka savu portmanē un gribēja būt ļoti devīgs, viņa atraidoši pacēla roku:

— To nē, mans draugs!

— Kāpēc nē, Anete, es taču tevi nokavēju veselu nakti?

— Kas uzlūdz, tas izmaksā; es tevi uzlūdzu, es tev izmaksāju. Un tagad liec savu naudu kabatā un pataupi citai reizei. Gan mēs vēl tiksimies. Tad nebūšu tik taupīga.

— Ai, ai, Anete, tu laikam daudz pelni! Nav jau jābrīnas: tāda skaistule kā tu! Bet tomēr saņem mazu dāvanu no manis.

— Nu labi, — viņa piekrita un veikli paslēpa naudas papīri uz krūtīm, — tomēr nerūpējies manis dēļ: direkcija man maksā algu, es iztiek gluži skaidri. Bet nu uz redzēšanos! Neaizmirsti atnākt!..

Tas bija viss piedzīvojums.

Vai tā bija kāda sevišķa nekrietnība? Bet pats galvenais — kā to izzinājis Margoliss?

Jó vairāk Garups domāja, jo neizprotamāks viss izlikās.

Tad uzreiz atausa kā gaisma: šī Anete bija ar Margolisu uz vienu roku. Vecis to bija uzpircis, lai kompromitētu savu nākamo znotu. Tāpēc viņa neņēma naudas (bija jau samaksāts), tāpēc nāca taisni no skatuves uz izraudzīto upuri.

Garupam sakāpa asinis sejā.

— Tad, lūk, kā viņi apveda mani ap stūri! Vecais Margoliss pēdējā laikā arvien bija diezgan īgns, turēja dažādus sprediķus par dzeršanas kaitīgumu un tiklības nepieciešamību jaunās sirdīs; nu beidzot viņš bija izperinājis nejauku plānu, kā tikt vaļā no meitas saderinātā.

Garups uzšāvās no gultas: vajadzēja satikt Aneti un izrunāties.

Pulkstens rādīja vienpadsmit — īstais laiks, kad notvert deļotāju. Viņam bija bailes, ka sirdī ieviesušās aizdomas par Anetes un Margolisa sazvērestību neizrādas maldīgas, tas nedrīkstēja notikt, jo viņš patiesi nejutās izvirtulis, viņš bija tikai paveidināts no tiem.

Ātri apgērbies, viņš steidzās uz „Fatamorganas“ klubu. Kluba telpas bij pilnākas kā vakar: viesi visvairāk ieradās ap pusnakti. Priekšnesumi uz skatuves gāja pilnā spēkā — deļoja vakarējās meitenes, bet Anetes nevarēja saskatīt. Galdiņi bija aizņemti.

Garups iegriezās ruletes istabā, kur pie konjaka glāzēm sēdēja plikpauri, laiski mirkšķinādami uz tūkušās acis.

Te viņš atrada vienu svabadu vietu, bet tiklīdz apsēdās, tūliņ ieraudzīja Margolisa apaļo pakausi.

Tā tad tomēr!..

Garups sāka veco novērot, bet tas viņu pamānīja un nepatīkami novērsās. Atturībnieks un morāles sludinātājs, protams, nu nejutās visai omulīgi.

Garupam turpretim labsajūta sāka augt, raudzīdā-
mies vecā kailajā pakausī viņš domāja: piesargies,
mīlais, drīz man Anete visu izstāstīs!

Bet tad notika pavisam kas negaidīts: Garupam
sirds it kā pamira, seja palika balta kā „Fatamorga-
nānas“ kluba siena, bet drīz atkal piesarka kā pi-
kadora mētelis. Viņa acu priekšā iznira Anete, tā-
pat kā vakar pilnā Milosas Venēras „kostīmā“, ro-
žainas ampelas gaismas aplieta, burvīga un saucoša,
bet viņai līdzās kāds jauneklis, stalts kā senais
kaņādievs Marss, tikai bez bruņu cepures un tra-
dicionālās vīģes lapas. Viņi apkampās, skūpstījās;
nosēdās uz dīvāna, ēda konfektes; griezās sajūsmā,
ķēra „vistiņas“ ap marmora galdu; mācījās trako
nēģerdeju, paukojās un noreibuši krita viens otra
rokās.

Viss notika kā vakar, vienīgi Anetes partners
šoreiz bija tumšmatis, jo — redzams — viņas mā-
nija šodien bija uz tādiem.

Garups drebēja kā drudzī, bet neviens viņu ne-
redzēja. Plikpauņa veči raudzījās kā sastinguši uz
priekšu, kārām uztūkušām acīm, mēles zobos sako-
duši. Spoguļa sienā, kurā rādījās šīs „dzīvās bil-
des“ a la fata morgana, saistīja visu skatus. Bija
veikla prismetiska ietaise, savā ziņā pārdoša, bet
ienesīga. Labi pelnīja kluba īpašnieks un Anete.
Viņa nebij melojusi.

Garups piecēlās un meklēja acīm Margolisu. Ta-
gad bija laiks šim liekulīgam vecim parādīt īsti ti-
kumisku rikošanos: atsaukt policiju, bet Margolisa
nekur vairs nevarēja ieraudzīt. Vecais lapsa dzīves
skolā bija daudz mācījies.

Un nolīcis galvu, it kā slēpdams savu seju, Ga-
rups skrēja laukā no „Fatamorganas“ kluba.

CĒRA KUNGA VAKARĒDIENS.

Cēra kungs bij slimš, ļoti slimš. Viņš gulēja platā gultā, saules pilnā istabā un mācītājs Kaire sniedza viņam svēto vakariņu. Istabā vairāk neviena nebija, izņemot kalponi, kas šo to ienesa un atkal izgāja, bet mācītājs runāja stipri un svinīgi, it kā veselas draudzes priekšā. Viņš teica, ka mūžīgo dzīvošanu iemantos tie, kas savu dzīvi godīgi dzīvojuši, bet Tas Kungs būs neizsakāmi vairāk iepriecināts par vienu atgriezušos avi. Un mācītājs vedināja Cēra kungu uz svētām pārrunām un grēku nožēlošanu.

Cēra kungs nebij no visai ticīgiem, bet svētsvinīgais brīdis nāves tuvumā un mācītāja balss, darīja viņu jūtīgu un sentimentālu. Viņš atminējās visu savu dzīvi pēc periodiem, sākot no pašas bērnības un dziļi skuma par katru grēku, ko bija kādreiz darījis. Viņš atcerējās arī savu sievu, kuŗa pagājušā gadā nomira no slikti izvesta aborta un asaras tam saskrēja acīs. Ak, tas bij bēdīgs brīdis, kad viņa sataisījās stāties mūžīgā soģa krēsla priekšā un gulēdama šai pašā gultā, lūdzoši raudzījās savam vīram acīs, it kā gaidīdama palīdzību, bet viņš nekā nespēja palīdzēt, tik vienīgi skūpstīt viņas karstās rokas un raudāt tāpat kā tagad. — Vai tu mani vienmēr mīlēji un biji man arvien uzticīga? — viņš gribēja jautāt, bet neuzdrošinājās viņas ciešanu dēļ. Un kad viņa aizdarīja acis uz visiem laikiem un vi-

ņas locekļi bij kļuvuši auksti, viņš tad plosījās sāpēs un kļiedza viņai šo jautājumu, kā jēgu zaudējis un nesaņēma atbildes. Ak, tās bij sāpīgas stundas, kuŗas viņš pārcieta, kuŗas viņu mocīja visu laiku un tagad gulās virsū beidzamā brīdī ar neizteicamu svaru.

Un Cēra kungs raudāja.

— Apmierinaties, mans bērns! — mācītājs tēvišķīgi sacīja, bet tas slimnieku saviļņoja vēl vairāk: viņš seju šķobīdams sakoda zobus un pamāja kalponei ar roku, atstāt viņus ar mācītāju vienus.

— Man ir daudz grēku, — viņš čukstēja draudzes ganam un rausa dzeltenajā sauļā asaras no vaigiem, — bet viens grēks mani nospiež par visiem vairāk un es to gribētu jums izstāstīt, ja jums būtu mazliet laika.

— Runājiet, mans bērns, runājiet! — mācītājs Kaire viņu mudināja un uzruna „mans bērns“, izklausījās diezgan dīvaina, jo mācītājs par slimnieku bija daudz jaunāks.

— Tas ir par manu nelaiķa sievu — es viņu reiz netaisni ienīdu, — Cēra kungs klusi izdvesa un sāka rīt asaras.

Mācītājs sakustējās krēslā un nervōzi nobraucīja zodu; tad ieņēma ērtāku pozu uz ilgāku klausīšanos, jo viņam, kaut gan tas nebij katoļu garīdznieks, mirēji nereti izsūdzēja savus grēkus, kuŗos dažreiz — Dievs sodi! — bija tomēr patīkami noklausīties. Viņš mierināja Cēra kungu izmeklēti sirsnīgiem vārdiem un nolika svētā dzēriena trauku uz naktsgaldiņa.

— Mana Ella nomira pagājušā gadā, — Cēra kungs dvesa, — jūs jau, mācītāja kungs, bijāt vēl klāt pie paglabāšanas... Jauna sieviete, nepilnus

35 gadus... Un skaista kā eņģelis... Vai jūs viņu dzīvu pazināt?

— N—jā. — Tā, tā. Bet šis viņas nāves cēlons, šī kļūmīgā izlocīšanās no dabas uzliktā mātes pienākuma... Vai jūs to varat saprast?

— N—ja... Bet...

— Tā, tā. Jūs saprotat, bet es jutos dziļi satriekts, jo nepaguvu no viņas izlūgties piedošanu par kādreizējām aizdomām, kuŗu pamatā gan bij sākumā mana svētākā pārliecība. Un tas viss iesākās kādā lietainā pavasara dienā — — Vai jūs neuzkavēju par daudz, mācītāja kungs?

— Nē, nē! Runājiet vien.

— Jā, smidzināja sīks aprīļa lietus un Āgenskalna šaurās ieliņas mirka vienos dubļos. Es nācu pa vienu šādu ieliņu uz māju, — biju izgājis ministrijas uzdevumā apskatīt kādu pirkšanai piedāvātu māju. Metās jau krēsla un nebēdājot par lietu un dubļiem, es biju ļoti labā garastāvoklī un nācu mājup sevī svilpodams jautru dziesmiņu. Te uzreiz kaut kur Talsu ielas stūrī, man gaŗām drāzās kāds pajūgs — es saku: gaŗām, bet patiesībā viņš man drāzās virsū, tikko neaizķeŗot ar ilksi, pie tam galīgi notriepjot manu apgēŗbu dubļiem, jo ratos sēdētāji: vīrietis un sieviete tā bij aizņēmti savām personīgām darīšanām, ka mani neredzēja. Viņi bij pār galvām attaisījuši lietussargu un zem viņa — nepārprotami — skūpstījās: viņu vidučī bij tik cieši sakļāvušies, ka varētu domāt, ka ratos sēd viens cilvēks, ja viņu drēbes nebūtu katra savādā krāsā.

Nelieši gatavie! Es viņus būtu policijai nodevis, bet viņi jau skrēja sātāna spārnim. Ja būtu ormaņa pajūgs, es ievērotu numuru, bet tie bij privāti rati un viss, ko varēju ievērot, bija — vijolišu

pušķītis dāmai pie krūts un vīrietim kaut kāda sporta vai arī korporācijas nozīme zem mēteļa ieloka.

Un tā viņi mani nošķieda dubļiem viscauri, bet es tomēr, nospļāvies, biju diezgan priecīgs, ka esmu palicis neievainots. Pēc maza brīža viss jau bija aizmirsts un mana labsajūta drīz vien atgriezās pilnā mērā. Es steidzos kā jauneklis viegli trallinādams un nonācis pilsētā, kāpu pa sava nama čikstošajām un mūžīgi netīrajām trepēm pilns spara un pārgalvības. Ieejot priekšnamā, es žigli novilku mēteļi, bet nu jau sākās tas nejaukākais — pirmais, kas man sitās pretim, bij kāda dīvaina smarža: tā mani apmulsināja un iedūra kā ar nazi sirdī, kad pretim iznāca Ella, jautra un vēlīga ar — vijolišu pušķi pie krūtīm.

— Ak, mājā gan beidzot! Es tevi tā gaidīju! — viņa teica un noskūpstīja pa paradumam manu vaigu, bet viņas lūpas man šķita aukstas kā naža asmens.

— Zupa jau nu ir atdzisusi, — viņa runāja, sniedzot man vēlino pusdienu un mēs apsēdušies sākām ēst. Taču ēdiens man negaršoja un šķita piesātināts ar pretīgi saldenu vijolišu smaržu... Uf! Šie nejaukie ziedi! Viņu riebigā smarža vēl joprojām man lien degunā un es simtkārt patīkamāk ieelpošu kapa smaku, kurai tagad eju pretim. — Ella sēdēja man blakam un mierīgi cilāja karotes, bet tad nopietni pavērās manī:

— Kas tev ir? Nesmeķ?... Jā, ir jau atdzisis, bet es taču tevi gaidīju tik ilgi.

— Tad viņa sāka bažīties par manu veselību: tagad esot tāds mitrs pavasara gaiss un daudz nevajagot, lai saslimtu. Viņa gan ļoti sargoties saukstēties — visu dienu dzīvojusi pa istabu.

Un kad es klusēju, viņa vaicāja:

— Vai nejūties vesels?

— N—jā, liekas.

— Vai kas sāp?

— Nezinu īsti.

Viņa noskuma un lūdza mani atlaisties gultā.

Tā es gulēju valējām acīm labu laiku un nezināju ko iesākt. Vēlāk Ella pienāca uz pirkstgaliem un redzējama, ka es neguļu, atsēdās uz gultas malas.

— Vai palika labāk?

— Jā, mazliet.

Viņa sāka mani izprašņāt, vai neesmu dabūjis caurvēju, kritis vai kā citādi sevi samaitājis.

— Jeb tev kāds pāri darījis?

— Jā gan, — es izklaidīgi teicu.

— Kur un kā? — viņa nerimās, līdz es pateicu, ka uz ielas mani tikko nesabrauca.

— Ak Dievs! — viņa iesaucās, — tad jau laikam būs kāds ievainojums. Un tu tak esi vienos dubļos!

— Nē, ievainojuma nav.

— Bet varbūt kaut kur iekšienē... Varbūt te? — un viņa uzlika roku uz manas sirds.

— Jā, tur.

Viņa sāka uztraukties un tad teica, ka tie gan tad bijuši ļauni cilvēki un droši vien apreibuši.

— Jā, ļauni cilvēki, — es lēni atbildēju.

— Bet tu tak viņus ievēroji, — vai ne?

— Jā, ievēroju.

— Un tu viņus dabūsi rokā un viņiem atriebsies, ko?

— Jā, es viņus dabūšu rokā un atriebsos.

Un Ella palika mierīgāka, ka es neliešus ievērojis, dabūšu rokā un atriebsos. Viņa noģērba manus

sabristos apavus un notašķītās drānas, rūpīgi mani apsedza un vārīja kumelišu tēju.

Tas bija šai pašā gultā un vēlu vakarā, nopūlējusies, viņa ielīda zem segas man blakām.

— Pagaidi vien, gan es tevi izārstēšu, — viņa runāja un glaudās man klāt. Bet es neatbildēju viņas glāstiem un man jau agrāk svešādi izlikās viņas paņēmieni, kad tā skūpstīja. kā to visvairāk mēdz darīt pērkamās sievietes. Un tā nakts man bija moku nakts: aizmigt es nevarēju, brīžam svīdu, brīžam miesu kratīja drebuļi, jo dažādas domas žņaudza mānu galvu. Varbūt es patiesi viņai biju slikts vīrs, kas vairāk prot strādāt kā mīlēt. Un tā tas vilkās daudzas nakts un dienas: neziņā, šaubās, līdz es galīgi novārgu un noliesēju. Tiklīdz aizvēru acis, tūliņ murgos redzēju tos divus zem lietussarga skūpstamies, sajutu smacējošu vijolišu arōmu un satrakots zirgs auļoja man virsū. Es sievai slēpu savas aizdomas un nemieru, es gribēju viņu notvert un caurām nedēļām to uzmanīju kā spiegs. Bet viss šķita velti.

Es ar dziļu naidu un riebumu noraudzījos uz visiem sportsmeņiem un korporēļiem, bet tad ņēmos izpētīt visādas sporta un korporāciju nozīmes vai medaļas, lai pēc tās atrastu savas sievas pavedēju, bet tāds žetons, kāds bija noslēpumainam braucējam, nekur neatradās: uz viņa bija kaut kas zobenam vai krustam līdzīgs iesarkanā fonā, — jā, jā, mācītāja kungs, nebrīnaties, — lai gan bija jau krēsla, es šo medaļu diezgan labi ievēroju un vēl tagad pazītu to starp simtām.

Cēra kungs aplusa un drudžaini mēģināja sasalpināt sakaltušās lūpas. Viņa acis dega savādā spožumā un seja neparasti raustījās. Mācītājs pa-

sniedza viņam svēto biķeri un slimnieks dzēra simbolizētās Kristus asinis it kā atriebības slāpēs.

— Un kas jums iznāca, mans bērns? — Kaire līdzietīgi jautāja, — vai atradāt vainīgo?

— Atradu.

— Patiešām atradāt? — Kaire iesaucās ar garīdzniekam nepiederošu skaļumu un ziņkārību. — Kas viņš tāds bij?

— Šis. — Cērs teica, pielikdams pirkstu savām krūtīm. — Es pats biju vainīgs, jo turēju viņu nedibinātās aizdomās, bet viņa bija tīra kā eņģelis. Vai tad galu galā tikai mana sieva varēja piespraust vijolītes pie krūtīm: bija taču pavasaris un šo zilo, smaržīgo ziediņu pilnas malas.

— Labi, labi, mans bērns, ka jūs izmetāt ļaunās aizdomas no galvas, — Kaire atkal sāka runāt parastā svinībā, lēnām izņemot slimniekam no rokām biķeri, kuŗš to bij galīgi iztukšojis. — Kristus mums mācījis mīlēt un piedot un jums arī to vajaga darīt.

Bet Cēra kungs smaidīja sāpīgu smaidu un atraidoši māja ar kaulaino roku:

— Nē, mācītāja kungs, es vēl ilgi viņai neticēju un izspiegoju viņu joprojām. Kādreiz, kad man vajadzēja aizbraukt uz laukiem, es klusiņām uzlīdu bēniņos un pa logu glūnēju, vai Ella kur neizies. Pēc pāris stundu gaidīšanas, es viņu patiesi redzēju uzmanīgi iznākam no mūsu nama un steidzami pa ielu. Viņa bij tērpusies jaunajās drānās un to redzot man sirds krūtīs vai pamira. Acumirkli es biju lejā un viņai sekoju pa gabalu.

— Un?..

Cēra kungs nopūtās un viņa acis no jauna pildījās asarām.

— Viņa gāja uz baznīcu, mana uzticīgā Ella. Es pats to savām acīm redzēju. Drīz pēc tam viņa

saslīma un nomira... Tas ir viss, un tas visvairāk mani nospiež...

— Jūsu grēkus Dievs piedos — sacīja mācītājs un noglāstīja Cēra kunga matus, bet jums jāpiedod arī tad, ja sieva patiesi jūs būtu pievilusi.

— Viņai es piedodu, — Cēra kungs dvesa, bet viņas pavadējam, ja tāds būtu — nekad! Es saņemtu sevī tik daudz spēka, lai uzceltos no gultas, aizietu pie viņa un to nožņaugtu.

Es viņam nepiedodu, kaut arī šai brīdī man jāiet uz elli!

Un sakodis zobus, dziļā uzbudinājumā Cēra kungs pagriezās uz sienas pusi un vairs nerunāja.

Svētais vakarēdiens bija galā: mācītājs lēni piecēlās un sāka pievākt sakramenta atribūtus. Pēc tam viņš klusiņām, neatvadījies izlīda no slimnieka istabas, rūpīgi paslēpdams zem svārku ieloka iesarkanu medaļu, kurai tam bij kā atzinību jubilejas dienā dāvinājusi konsistorija.

SIEVIETES UZTICĪBA

Stāsts

Kornēlija kungs nobāla. Seja nervōzi noraustījās un savilkās ķēmīgā smaidā.

Viņš bija saņēmis anōnīmu vēstuli.

Pirksti, kas turēja cietsirdīgu vārdu pilno papīra lapu, drebēja kā drudzī un beidzot savilkās dūrē. Acumirkli viņš saburzīja vēstuli un iesvieda kaktā. Bet ļaunie vārdi bij palikuši: tie dedzināja un sāpīgi plosīja sirdi.

Betija neuzticīga? Tas bij kas neiespējams, pat neiedomājams, — tad jau vairs nevienam cilvēkam nevarēja ticēt; tad vairs nebij patiesības pasaulē.

Un Kornēlija kunga acu priekšā iznira sievas tēls: slaidis, mazliet pilnīgs, bālu seju un lielām nopietnām acīm. Tās acis nespēja vilt — vēstule bij meli. Vajadzēja būt nejaukam cilvēkam, kas šos melus izgudrojis un Kornēlija kungs domās pakavējās pie visiem saviem draugiem un ienaidniekiem.

— Nāks laiks, nāks padoms, — viņš domāja un noliecies pār kantoņa papīriem mēģināja strādāt. Bet tad atkal sajuta žultainas trīsas sirdī: Betija neuzticīga!

Tas taču nedrīkstēja un nevarēja būt.

Un piecēlies viņš aizgāja kaktā, pacēla vēstuli un izgludinājis taisnu, pārlasīja vēl reiz.

“... un trešdienās, kad jūs aizbraucat, pie viņas nāk mīļākais...”

Zem rindām bij uzzīmēts nejaukais, pieviltā vīra apzīmējums — auna galva lieliem ragiem. Tie ragi reiz nobadīja Puškinu, cietsirdīgi daudzīja Balzaka krūtis un nāvīgi sadūra Žanu Nervālu.

Kornēlijs sākumā gribēja vēstuli parādīt sievai, bet zīmējums sacēla viņā dusmas un ievainoja pašlepnumu. Nevarēja ļaut viņai smīnēt par tik muļķīgu joku, nevarēja sevi pazemot. Viņš jau tagad redzēja Betijas seju, kas savelkas tikko redzamā smaidā un vēlāk pieklājīgi sarkst, rijot smieklus, lai viņu neapvainotu.

Bet vēl tālāk domājot, tam iesāvēs prātā daudzkārt lasītās Kazanovas dēkas, kā tas iekarojis sievietes, arī vistikumīgākās un no labām ģimenēm. Viņas atdevušās tam gan gavilēdamas, gan klusā noslēpumainībā, bet arvien sajūsmas pārpilni, aizmirstot visu uz pasaules.

Betijai vajadzēja būt izņēmumam, jo visos septiņos laulības gados Kornēlija kungs nebij manījis neko aizdomīgu.

Bet tomēr — šodien bij trešdiena, kad pie viņas nākot mīlākais.

Kornēlija kungs paskatījās pulkstenī, domīgi piecēlās un pazvanīja. Piegāja logam un raudzījās uz jūru, kas rieta ugunīs mirdzēja visādās krāsās. Pēc stundas viņam bij jābrauc.

— Sagatavojat manu čemodānu, — viņš teica kalponei.

Rīgā tam piederēja vairāki naktslokāli, kuŗu darbībai vajadzēja sekot.

Pēc brīža viņš iegāja pie sievas atvadīties.

Betija sēdēja pusguļus dīvēnā un pagriezusies pret logu, vakara gaismā lasīja kādu grāmatu. Viņas kājas, melnajās zīda zeķēs, slaidas un taisnas kā Vidberga zīmējumos bij saliktas viena pār otru.

Violētais vakara uzvalks krita daiļās kņokās kā dienvīdu debesis.

— Tu jau brauksi? viņa jautāja acu nepaceldama, un saņēmusi apstiprinošu atbildi, apvīja vīra kaklu mīkstām rokām.

Kornēlija kungs laida savus drebošos pirkstus pār viņas melnajiem matiem, kas vaļēji sapīti garās bizēs locījās pār viņas apaļām krūtīm līdz brīnišķīgajām gūžu līnijām, kuŗas tikko varēja nojaut zem violētā tērpa.

Viņš centās būt mierīgs un runāja čukstēdams, lai nenodotu trīsas savā balsī.

— Līdz rītam, mīļā.

— Līdz rītam, — viņa atbildēja un sniedza pretim lūpas.

Tad viņš paņēma savu čemodānu un izgāja vēsajā vakara gaisā. Saule bij jau nogājusi. Priedēs, pa skuju piebirušiem celiņiem staigāja vasarnieki. Daži pazina Kornēlija kungu un pieklājīgi sveicināja. Nāca pretim virsnieki un studenti rokrokā ar dāmām un meitenēm. Kornēlija kungs citkārt viņus uzskatīja diezgan ziņkārīgi, tie dzīvoja blakus vasarnīcā un jaukajās dienās, jūrmalas smiltīs taisīja pārdošus jokus, kuŗos bij vērts paslepen noskatīties. Tagad viss likās tāls, svešs. Kornēlija kunga sirdi bij atkal saņņaudzis briesmīgs nemiers, tāpat kā neilgi atpakaļ saņņemot anōnīmo vēstuli. Patiesībā, viņš jutās jau visu laiku kā noreibis no sitiena — daži vārdi bij izpostījuši viņa sirdsmieru.

Aizgājis stacijā, viņš brīdi pastāvēja ļaužu pūlī uz platformas, tad lēni pārgāja dzelzceļa sliedes un nogriezās mežā. Atskatījies, vai kāds neseko, sāka iet ātrāki. Kurp? Tas nebij no svara — vajadzēja tikai kustēties, darboties, citādi nemiers to žņaudza nost.

Viņš nonāca pie Lielupes, atsēdās uz kāda sola, bet tad atkal pielēca kājās un klīda pa mežu. Tālumā iedrebējās zeme, noskanēja lokomotīves svilpiens. Vilciens pienāca. Bet Kornēlija kungs klīda pa mežu.

— Betija neuzticīga! — viņš klusi sevī čukstēja, domās kairinādamies un palikdams vēl nemierīgāks. Izvilcis saburzīto vēstuli no kabatas pārlasīja neskaitamas reizes, un arvien katrs teikums, katrs vārds, katrs burts atklāja viņam kaut ko jaunu, šausmīgu, nenovēršamu. Tad saplosīja papīri smalkās druskās un iemeta upē.

Nāca nakts. Kornēlijs piekusa, nolika somu zemē un atsēdās uz tās. Tad viņš sataustīja kabatā revolveri un pārlicinājās, vai tas pielādēts. Viss bija kārtībā. Ko viņš darīs — pats nezināja, tikai kavējās un gaidīja, kā pavēlēja nojauta. Aizdimdēja vairāki vilcieni, pagāja stundas. Nāca nakts.

— Ai, ai! — kaut kur augstu eglēs ievaidējās kāds mīlestības ievainots putns un nakts klusumā bij dzirdams, ka viņš sāpēs izplūc savas spalvas.

Kornēlijs paskatījās pulkstenī, ātri piecēlās un sāka iet mājup.

Kāds gan izskatījās tas cilvēks, kas tagad bija pie Betijas: jauns, vecs? Un kas viņš bija — virsnieks, students? Un ko viņi tagad abi dara?..

— Hā! — Kornēlija kungam kļuva pavisam nelabi un viņš metās skriet. Krūtis kļuva smagas, sānos iedūrās nejauka sāpe. Bet ausīs zvanīja un rūca saviļņotas asinis. Viņš metās pa mežu kā aizvainots zvērs. Ātrāk, ātrāk! — nevaldāma tieksme viņu dzina.

Vasarnīcas priekšā tas brīdi apstājās, atvilka elpu. Tad veikli iebāza durvīs atslēgu un slēdza.

Bulte padevās klusi, bet iekšā tomēr nevarēja tikt — durvis no iekšpuses bija aizkēdētas.

Ko darīt?

Nebij citas izejas, vajadzēja zvanīt. Viņš piespieda pogu un gaidīja. Namā valdīja kapa klusums. Viņš zvanīja vēl un vēl, līdz beidzot nāca kalpone.

— Kungs? — viņa izbrīnēti vaicāja un nesteigdamās taisīja vaļā durvis.

Kornēlijs, ne vārda neteicis, aizsteidzās viņai garām, nosvieda somu priekšnamā un tāpat, cepuri galvā, zobus sakodis, drāzās cauri zālei uz sievas guļamistabu. Saviļņots līdz augstākai pakāpei, viņš jau redzēja acu priekšā tos abus divus apkampušos uz dīvāna, cieši un kaislīgi skūpstamies. Roka nervozi drebēja, taustot ieroci kabatā.

Bet durvis atverot, viņš samulsa un it kā piekusis nolaida rokas. Istabā dega uguns un Betija sēdēja pusguļus dīvānā ar grāmatu rokā. Tāpat kā dažas stundas atpakaļ viņa sēdēja — sakrustojusi melnajās zīda zeķēs tērptās kājas, violētam atlasam lampas gaismā viegli vizuļojot.

— Tu mājās, Frēdi? — viņa prasīja un sabijusies raudzījās tam sejā, it kā minēdama un vaicādama, kas viņam gadījies.

— Kā redzi, — viņš atbildēja un aizdomīgi paskatījās apkārt.

— Vai tev kas slikts noticis?

— Nē. Nokavēju vilcienu.

— Bet tagad taču iet tik daudz vilcieni, ko tu man stāsti?

Kornēlija kungs nosarka par saviem neizdevīgiem meliem un atmeta ar roku:

— E, nieki! Man aizmirsās kases grāmata uz galda.

— Kases grāmata? — Betija vaicāja un viņas balss ietricējās. — Bet to taču es pati ieliku tavā čemodānā. Kāpēc tu man melo, Frēdi?

— Tu ieliki, nu labi. Laikam nebūšu pareizi apskatījies, bet es aizmirsu arī dažas vēstules... Vēstuli krustmātei, — Kornēlija kungs meloja un samulsis vēl vairāk, noliecās sievai pie vaiga.

— Ak! — Betija iesaucās un sirdīgi atgrūda vīru. Viņas acis iezibējās, vaigs kļuva sārts. — Tu melo! Tu melo, Frēdi!.. Riebīgais!.. Es jau zinu, kas tev prātā: tu mani turēji aizdomās un neaizbratīci nekur, lai varētu ierasties naktī un izspiegot. Tev bija ļaunums pret mani: tu drebēji atriebībā šurp nākot kā noziedznieks.

Viņa uzlēca no dīvāna, izslējās taisna kā grieķu dieviete un draudoši pacēla roku vīram pie sejas.

— Kaunies! — viņa sauca, — kaunies pats no sevis, un tad izskati arī visas malas, vai šai istabā nav paslēpies mans mīļākais. Izskati, un redzi savu kaunu!

Viņa pieskrēja portjerām, atbidīja tās un kliecēja, lai viņš skatās, vai te kāds nav ielīdis; atrāva līdz galam skapja durvis un, spārdot tajā saliktās drānas, uzsauca, lai viņš nāk un meklē zaķpastalu mīļāko.

Kornēlija kungs mulsa kaunā un mēmi noraudzījās viņas rīcībā.

— Bet ko tad vēl tu gribi? — Betija iespiedzās nostājusies tam priekšā. — Nu meklē taču, meklē! Varbūt mīļākais tur tup pagaldē, varbūt pārvērties par peli un palīdis zem grīdsegas? Jā, jā! Meklē taču, ko blisini acis? Varbūt viņš ir tur zem manas gultas? Ej taču paosti, drusku, viņš droši vien ir tai pagultē... Kāpēc tu stāvi? Ej taču, un vis-

maz paskaties: viņš tur ir ielīdis. Pagultē, es saku, ej un velc viņu ārā!..

Betijas acis liesmoja, stāvs grīlojās, viņa bija tuvu ģībonim, tad viņa sāka kaislīgi raudāt un nokrita uz dīvāna.

Kornēlija kungs saudzīgi noliecās pār to.

— Neraudi, Betij, — viņš čukstēja, — un piedodi man! Es nekad, nekad tā vairs nedarīšu. Mani piemānīja — es saņēmu anonīmu vēstuli un tā laupīja manu sirdsmieru. Piedodi man, labā, ka brīdi šaubījos par tavu uzticību. Piedodi!

Kornēlija kungs glāstīja viņas tumšos matus un skūpstīja pieri.

— Tu taču man piedosi, Betij, vai nē?..

Bet aizvainotā sieviete neatbildēja, tikai asaras lija pār viņas vaigiem un vairīdamās no vīra glāstiem viņa neapmierināti svaidījās pa dīvānu.

Kornēlija kungs ilgi dievojās tā vairs nekad nedarīt un lūdza vienu vienīgu vārdu no viņas mutes. Vienu vienīgu vārdu.

Un tad viņa teica, lai liek to mierā, lai atstāj to vienu.

Viņš piecēlās un brīdi tanī noraudzījās dziļā līdzietībā. Tad apraudājās arī pats un izgāja klusi no istabas.

Kornēlija kundze lēni noslaucīja acis un brīdi pagaidījusi, kamēr apklust vīra soļi, klusi piecēlās. Tad viņa piegāja gultai un pacēla segu:

— Saša, lien ārā!

Pagultē sakustējās sprogaina galva un pēc dažiem mirkļiem no turienes izlīda glīti noaudzis jau-neklis. Tas bija viens no tiem, kas taisa jūrmalas smiltīs pārdrošus jokus.

Betija atvēra logu un ciemiņš izlēca nakts tumsā.

VAKARS ĀRPRĀTĪGO NAMĀ

Kādreiz ārstējoties nervu slimnīcā, man bij izdevība apbrīnot Dr. Silizānu, cilvēku, kuŗu ikviens labprāt pēla un noniecināja, jo ilgus gadus ārstējot gara slimniekus, viņš pats bij piesavinājies dažas rakstura dīvainības un ļaudis viņu sauca par ķertu. Es sāku apbrīnot, lai gan visā slimības laikā skatījos uz šo ārstu ar neuzticību un nicināšanu. Man viņš šķita bailīgs nelga, kuŗš tikai aiz pārpratuma ticis par ārstu. Apkalpotājas un māsas stāstīja, ka viņš tikai retos gadījumos uzdrošinoties ieiet pie slimniekiem, kas sirgst ar trakojošu ārprātu un to pašu novēroju arī es.

Slimnīcā iesprostots dzīvoja jau vairāk kā piecus gadus kāds students Goldbergs, kuŗu vajāja dažādas manijas un kuŗš nevarēja acu galā ciest vīriešus. Viņu tādu bij padarījusi nelaimīga mīlestība un viņš neganti rēca aiz dzelzs rūtīm, ja kāds vīrietis gāja garām viņa logam. Un visos piecos gados tikai divas reizes Dr. Silizāns bij iegājis šī slimnieka istabā.

Tā stāstīja apkalpotāji.

Un es nicināju Dr. Silizānu.

Man nebij ne mazākās paļāvības uz viņa medicīniskām zināšanām un cik veselības es palēnām guvu, tik vienīgi pašiedvesmes ceļā.

Bet tad nāca kāds gadījums, kas pārvērta manas domas un es nožēloju, ka tas nāca tik vēlu: manā pēdējā slimības dienā.

Bija klusa vakara stunda. Es nolicies gultā la-
sīju Edgāra Poe brīnišķīgos stāstus, te ienāca māsa
un lūdza, lai eju pie ārsta.

— Šis, laikam, būs jūsu pēdējais vakars pie
mums, — viņa sacīja un es caur zobiem norūcu kaut
ko līdzīgu „paldies Dievam“.

Ejot pa koridoru gar pievērtām virtuves dur-
vīm, es tur zilā novakara krēslā redzēju sēdam kādu
vīru — plecīgu milzi, kas galvu atspiedis rokā,
drūmi raudzījās savā priekšā. Viņš līdzinājās Ro-
dena „Domātājam“ un, laikam, bij sētaspuisis, vai
arī kāds slimnieks-melancholiķis, kādu te nebij ma-
zums. Mani viņš neievēroja, kaut es gāju lēni, ap-
kārt cieši skatīdamies. — Dr. Silizāns un jaunais
feldšērs Kalvīts sagaidīja mani kabinetā.

— Jūs tagad esat krietni atspirguši, Kraukļa
kungs, — sacīja Silizāns un viņa balss skanēja
stipri, kā vara zvans pa visu māju. — Gribu tagad
jūs izmeklēt un ja veselības stāvoklis būs apmier-
inošs, tad jau rīt varēsiet braukt mājās. Mūsu ie-
stādē, kā vēroju, jums visai nepatīk.

Feldšērs man palīdzēja novilkt mēteli un klusi
palīdzēja atsēsties krēslā. Dr. Silizāns neapmier-
nāts savilka pieri un pārmetoši paskatījās feldšē-
rim sejā:

— Kalviša kungs, es jums gan lūdzu ņemt vērā,
ka te ir nervu slimnīca, ne tirgus. Vai tiešām jūs
neprotat klusāki runāt?

Feldšērs nosarka: viņš taču bij čukstējis tikko
dzirdami, bet ārsts pats kļiedza pilnā balsī. Arī
man bij jāpasmīn.

Tad Dr. Silizāns sameklēja dažādus instrūmentus
un aizdedzis elektrību, savādi koncentrētā abažūras
gaismā pētīja manas acis.

— Pavisam labi, — viņš beidzot teica un tad

sāka pļāpīgi man lasīt veselu lekciju par narkotisku vielu kaitīgumu un briesmīgām sekām.

Es, protams, viņā neklausījos — šādus padomus varēja lasīt kuŗā katrā elementārā medicīnas grāmatā, bez tam, padomi no Dr. Silizāna mutes izklausījās visai smieklīgi.

Klusēdams es lēnām vilku mugurā mēteli, bet ārsts nervōzi cilāja uz galda saliktos papīrus un nerimās runāt. Viņš man šķita liela lelle, ko rausta neredzama roka.

Gribēju jau iziet pa durvīm, te kāds viegli piekļāvēja un kabinetā ienāca Rodena „Domātājs“.

Feldšers nobāla un it kā neticēdams, pārlaida roku sejai, tad viņa acis lielas un degošas, sāka skraidīt drīz uz durvīm, drīz uz logu un beidzot izmisumā apstājās pie Dr. Silizāna. Arī ārsta sejā vispirms parādījās dziļa izbrīnēšanās un it kā samulsums, bet tas vilkās tikai acumirkli: viņš cieši pavērās ienācējā un zemu paklanījās:

— Labvakar, Goldberga kungs!

Bet atbilde nenāca.

Vājprātīgais students stāvēja mēms, sakniebtām lūpām un drūmi raudzījās caur pieri.

Kad Silizāns atkārtoja savu sveicienu, ienācējs piepeši izslējās taisns: — Kas es jums par Goldberga kungu! Mans tituls — augstība.

Un vājprātīgā ciemiņa rokā pazibēja liels duncis, kuŗu tas, laikam, bij piesavinājis virtuvē.

— Tā? Labi, — Silizāns teica, — ar ko varu jūsu augstībai pakalpot?

Vājprātīgais ciniski iesmējās, tad kļuva drūms un pašapzinīgi nosēdās uz galda malas. Viņš bij īsts Herkules, tikai rungas vietā tas cieši turēja rokā gaŗu dunci. Mums visiem draudēja briesmas un to viņš apstiprināja, izgrūzdams īsus, dobjus vār-

dus, kas sevišķi dziļu iespaidu atstāja uz jauno feldšeru. Izmukt pa durvīm nebij ko domāt, tās aizsargāja nelūgtā viesā gaŗi izstieptā kāja.

— Ko es gribu?... Hē, dakterīt, vai jūs to nevarat nojaust? Nu tad šito!.. (Vājprātīgais pacēla roku un rādīdams pārvilka nazi savam kaklam.) Bet ja jūs man pakalposiet citā lietā un tikai dažas minūtes, tad varu arī savas rokas nenosmērēt jūsu netīrās asinīs.

— Un tas būtu? — Silizāns jautāja.

— Tūliņ izrakstīt apliecību, ka esmu pilnīgi vesels un nekavējoši dot rīkojumu izlaist mani pa vārtiem.

— Bet, augstība, Silizāns pretojās, — es jau labprāt, tikai nezīnu, vai jums tas nāks par labu, jo, redziet — —

— Nekādus „redziet“!.. Esmu jau diezgan šē redzējis, jūs, nekaunīgais cilvēku mocītāj! Rakstiet tūliņ!

Silizāns brīdi klusēja, cieši noraudzīdamies vājprātīgā ciemiņa vaigā, it kā vaicādams un pētīdams, cik tālu un ilgi vēl iespējams sarunāties; viņš, bez šaubām, gribēja novilcināt laiku, iekams rodas kāds glābējs. Un tiešām, viņš to mēģināja panākt dažādām valodām, novirzot vājprātīgā domas uz citām lietām.

Bet nelūgtais viesis bij aizņemts no vienīgās vēlēšanās — dabūt apliecību un tikt laukā pa vārtiem. Bez tam varēja noprast, ka ārstu un arī mūs pārējos, viņš dzīvuš tomēr neatstās.

Jaunais Kalvīts drebēja kā lapa, un redzēdams ārsta vilcināšanos, lēni pieskārs viņa rokai un lūdza darīt pēc viņa augstības prāta.

Aiz durvīm kaut kas iečabējās un vājprātīgais kļuva nepacietīgs. Viņa acis iedzirkstījās dzeltena.

zēveļaina uguns, roka krampjaini sažņaudza dunča spalvu un draudoši pacēlās pār Silizāna galvu. Bīstamākais brīdis bija klāt un Silizāns teica:

— Es rakstīšu.

— Žiglāki! — vājprātīgais skubināja.

Silizāns nosēdās krēslā un paņēmis loksnī balta papīra, uzrakstīja lieliem burtiem „Apliecība“. Bet punktu liekot, zīmulis uzspiedās ciešāki un nolūza.

— Te nu bij! — ārsts nomurmināja un sāka meklēt pa galdu pēc naža. Jaunais Kalvīts redzot vājprātīgā nepacietību, izpalīdzīgi trieca roku kabatā, bet Silizāns uzmina viņa kājai, tai pašā brīdī griezdamies pie vājprātīgā:

— Augstība, atļausiet noasināt zīmulī.

Goldbergs neko ļaunu nedomādams, pasniedza savu dunci — viņam gribējās par vari tikt drīzāk ar visu galā un laisties lapās.

Bet bija par vēlu: Silizāns veikli paslēpa dunci atvilktnē un acumirkli saķēra vājprātīgā rokas. Spēcīgs sviediens, un milzīgais Herkules gulēja uz grīdas. Mēs steidzāmies ārstam talkā, bet tai pašā brīdī ieskrēja vairāki sanitāri, kas nemierīgā slimnieka iztrūkumu bij pamanījuši. — Dažos mirkļos vājprātīgais bij saistīts un aizvests atpakaļ kamerā, no kurās tas bij izmucis, pateicoties kādas apkalpotājas nolaidībai.

Tad Silizāns uzsāka atkal savu plāpāšanu par narkotisku vielu kaitīgumu un bīstamajām sekām.

Un tagad es viņā klausījos ar dziļu cienību.

DĀRGAKMEŅU KRAJĒJS

Stāsts

Slimnīcu iežogo augsta dēļu sēta, pārvilkta dzelondrātīm. Gar sētu aug tumšas egles, aizsedzot skatu uz ārpusi. Bet skaists ir slimnīcas parks: bērzi, priedes, veci ozoli un zem viņiem samtains maurs, kas līdzīgs zaļam tepīkim, izrotāts baltiem svītrainiem un liču-loču ornāmentiem — grantētiem celiņiem un glīti uzkoptām puķu dobēm. Ēnainā klusumā pastaigājas slimnieki — garos, zilganos ķiņtelos, vai arī sēd laukumā pie puķu dārza un sildas saulē. Tīkami ir tā sēdēt, aizvērt acis un, klausoties egļu vieglā šalkoņā, aizmirst sevi un savas bēdas, liekulīgo melu pasauli tur, ārpusē, un slimnīcu ar dzīves sadragātiem individiem šē apkārt.

Bet vienmēr te nav tik klusi. Sevišķi no rītiem ap brokastu laiku, kad slimnieki mostas un ceļas augšā, sākas īsts darbdienas troksnis. Baltie nami dūc kā milzu stropi neskaitāmās balsīs, trauki šķind, atskan neganta lamāšanās un trauksme. Visa slimnīca ar savu parku un namiem izliekas kā liela fabrika, kurā sācies steidzīgs, trokšņains darbs, kur mašīnām klauzdot strādnieki saklīdzas cits ar citu.

Šī ir garā vājo slimnīca.

Ko liktenis šē ievēd, tas nereti ir nelaimīgāks par tādu, kam sadragātas rokas un kājas, kas palicis kurls vai neredzīgs. Šē cilvēki līdzinas kokiem bez serdes, vai arī papīra puķēm. Un viņu šē ir

daudz, ļoti daudz. Raibs un dažāds ir ikviena dzīves stāsts, tāpat kā dažādas ir kaites, ar kurām tie sirgst. Viņos raugoties, arvien uzmācas jautājums — kāpēc viņiem vēl dzīvot, ja pats galvenais tiem laupīts, kāpēc ēst, celties, gulēt, kustēties?

Bet viņu kaites ir dažādas, tāpat kā viņu dzīve.

Piemēram šis pats Kanteris. Viņš ir jauns ebrējs, tumšām acīm, kuŗas pastāvīgi raugas it kā tālē un kaut ko nožēlo. Saliecies viņš sēd verandā un skatas pa atvērtām durvīm parkā uz drebošām koku lapām, kas saulē spīd it kā sagiftētas. Tā viņš sēd kā pārakmeņojies un sēdētu, kamēr izdzistu, ja to pastāvīgi neuzmundrinātu apkalpotāji ar labvēlībām un līdzietību. Bet Kanteram viņi riebjas. Tas neatbild uz jautājumiem un nekad nerunā. Varētu domāt, ka viņš mēms, bet kad tam stipri, pavēlošā balsī uzklie dz celties, kustēties, tad viņš lēni, lēni paklausa. Bet tiklīdz apkalpotājs novēršas — slimais paliek uz vietas un nepakustas. Viņš neēd un viņu baŗo spaidu kārtā ar gumijas cauruli pa degunu. Vienatnē tam uzmācas vēlēšanās padarīt sev galu, tāpēc tas pastāvīgi jāuzrauga.

Un Adelīna Freimane. Spītīgākas un viltīgākas sievietes par šo grūti iedomāties. Viņa ir valodīga, kustīga, pilna visdaŗādāko niŗu un sevi nāvēt būtu tai vislielākais prieks par spīti apkalpotājiem, kas to neizlaiŗ no acīm. Kādā vakarā viņa iedūrusi ar matadatu rokas artērijā un gulēdama gultā visu laiku tērzējusi ar māsu, ne ar mazāko kustību neizpauŗot savu noslēpumu. Pa to laiku asinis spēcīgā strūklā plūduŗas zem segas, izsūkuŗas cauri madracim, līdz pagultē sakrājusies vesela asiņu straume. Beidzot viņa zaudējusi samaŗu un tad māsa atklājusī ŗausmīgo nedarbu. Citreiz Adelīna, parkā staigādama, saēdusies ģiftīgas sēnes, pa-

likusi akla un briesmīgi mocījusies. Pēc krīzes, pašnāvības kāre atslābusi.

Zagliņa un noslēpumaina ir leitiete Baranovska. Viņas ideāls — izbēgt no slimnīcas. Kā viltīga vista viņa slepen lodā pa parku, novērodama sētu, vai nevarētu kaut kur izlīst. Reizēm viņa raud un mēģina ar varu izvest savu nodomu, tad viņu iespundē nemierīgo nodaļā, kur sienas drapētas ar voloku un logiem priekšā tērauda tīkls. Ir brīži, kad viņa sūrojas par garlaicību: gribētu padejot, pāpriecāties, dažreiz atkal pilna tīksmes un dziņu, atklāj mīlestību katram vīrietim un aicina to pie sevis gulēt.

Jocīgs ir kāds mākslinieks, kas sevi iedomājies par turku sultānu, uzstājas valdonīgi, despotiski ieceļ un atlaiž savus ministrus, katrā sievietē ierauga kādu savu sievu un apbalvo to laipnībām. Māsai Anniņai viņš iepaticies un tā viņu rūpīgi kopj, dažreiz pie sultāna gultas nosēdot visu nakti un mācot tam igauņu valodā izteikt pavēles, kuŗas bieži ir intīmu vārdu sakopojums ar pikantu nozīmi. Sultānam tas patīk, viņš vārdus izrunā mazliet nepareizi un māsai tad ir amizanti un viņa smejas līdz asarām. Sultāns arī nevar ēst: barība viņa mutē esot bez garšas, sausa, pretīga kā vate. Ar pūlēm viņš rij dažus kumosus. Naktīs to moca bezmiegs un viņš pastāvīgi grib kādu cilvēku pie sevis. Kad dežūrē vecākā māsa Līna, sultāns pagēŗ Anniņu.

Viņa atnāk nomiegojusies un atsēžas tumsā uz gultas malas. Stundas paiet, bet sultāns nelaiž to prom.

— Ek, — Anniņa bažījas, — diez' ko domā Līna, kā mēs te tumsā uzvedamies?

— Līna? — sultāns melancholiski atbild, — ko

šī var domāt, viņa taču zin, ka es esmu izdilis un pilnīgi bezspēcīgs...

Jā, daudz te ir viņu, šo nelaimīgo.

Kāds vecāks vīrs sirgst ar indevi staigāt vienā virzienā. Dārza stūris no sētas līdz vārtiem, ir viņa maršruts: pa šo īso gabaliņu viņš soļo turp un atpakaļ bez apstājas kā vecs pulksteņa pendelis. Zālē tas iemīdījis kailu līdzenu teku. Viņu uzskatot, nāk prātā šiljonas gūsteknis Bonivars, ticības un patriotisma mocekļis, kas bijis piesiets ķēdē daudzus gadus, un staigādams, cik tālu šī ķēde sniedz, iemīdījis akmens klonā dziļu grāvu.

Te ir cilvēki, kas sirgst ar pilnīgu ārprātu, briesmīgāki kā zvēri; te ir klusi melancholiķi, saviebušies neirastēniķi un dažādi narkomāņi. Visi viņi ir nelaimīgi, nožēlojami.

Bet visdīvainākais ir juveliers Gauderers, Edmunds Gauderers — pusmūža vācietis, tumšu bārdu un dīvaini spīdīgām acīm. Kas šajās acīs ieskatas, tas jūtas pievilktis un nevar nociesties, neparaudzīties viņās vēl reiz.

Raibs ir šī cilvēka mūžs — viņš bijis gandrīz visās pasaules malās: Eiropas vecajās pilsētās, Amerikas trokšņainās ielās, Āzijas teiksmainajās valstīs, Afrikas karstos tuksnešos un Austrālijas mežonu vieglajās būdās. Viņš — juveliers, kas tirgojies dārgakmeņiem un pērlēm, bijis miljonārs, bet aplaupīts, bankrotējis un beidzot zaudējis prātu. Un savāda ir viņa slimība — periodiska manija, kas reizēm ir baiga un reizēm maigi poētiska.

Puķu dārzam blakus stāv grantskaudze. Tā ievesta celiņu uzkopšanai, bet kaudzes galā pastāvīgi sēd savādais juveliers un rakņājas kā izsalcis gailis. Viņš meklē dārgakmeņus un to te, redzams,

atrod krietni daudz, jo visas viņa kabatas ir bāztin piebāztas akmeņiem un ķieģeļu drupatām.

Iedomātu dārgakmeni atradis, viņš to rūpīgi satver pirkstos, noslauka ķiteļa stūrī un pētoši paceļ pret gaismu. Skatās ilgi domīgi un sevī smaida. Tad bažīgi paskatās apkārt un steidzīgi paslēpj akmeni kabatā. Viņa istaba ir vesela būvmateriālu noliktava: visos kaktos tas savilcis savus dārgumus un piebāzis pilnas mēbeles. Ir viņam daži dārgāki, vērtīgāki eksemplāri, tos viņš noslēpj tādās vietās, kur nevienam prātā nenāktu meklēt. Posts ir apkalpotājiem ar šo dārgumu likvidēšanu. Slimnieks atmin nevien kur akmeņus paslēpis, bet pazīst gandrīz katru un sauc reiz dotā vārdā vai nu par rubīnu, smaragdu vai citu dārgakmeni. Naktis viņš nereti pavada nomodā, sargādams savu mantu, bet kad iemieg, tad bieži trūkstas augšā un izbairu vajāts vežas apkārt un klausas vai neskan aizdomīgi soļi. Tad tas izlec no gultas un sāk revidēt un skaitīt savus akmeņus.

Reizēm viņš ir ļoti nikns: tam liekas, ka daži cilvēki grib viņu aplaupīt. Saķēris krēslu vai citu kādu ieroci, viņš gatavs samalt miltos ikvienu, kas gadīsies tuvāk. Tad viņu uzveic ar varu un iespundē nemierīgo nodaļā.

Kādreiz uzbudinājumā viņš saķēris aiz drēbēm Baranovsku un tikko nenositis. Adelīna Freimane, to dabūjusi zināt, bēgusi ar likumu no trakā juveliera, lai gan tajos laikos viņa tik ļoti ilgojusies nāves.

Bet tagad jau Gauderers ir veselāks un vairs neuzbrūk iedomātiem zagļiem un laupītājiem. Viņš pat viegli pasmīn, ja kāds tam jokodams atņem pa akmenim, sak, ņem vien ņem, es jau zinu, ka viņš nav īsts!

Juveliers ir daiļrunīgs. Ja kāds ko jautā, viņš nemīl atbildēt vienkārši, bet garos periodos, vai arī dzejā. Viņa lirisms sevišķi izpaužas tādos brīžos, kad tas šķīro savus dārgakmeņus. Tad ap viņu salasās vesela auditorija — slimnieki, apkalpotāji, ārsti. Pat šiljonas gūsteknis pārtrauc savu planētas ceļu un pienāk skatīties.

Gauderers sēž uz grantskaudzes. Priekšā noklāta avīze un uz tās kaudzīte akmeņu. Viņš paņem vienu no tiem un rāda publikai:

— Vai pazīstat šo akmeni?... Nē, to jau varu redzēt no jūsu sejām. Tas ir spinels no Ceilonas; sarkanais spinels, kas nereti mēdz būt arī zils un zaļš. Viņu es atradu kafijas pupiņās, kur to kāds zagtu mantu uzpircējs bij paslēpis un beidzot pats pazaudējis. Te nu tas ir — skaists, degošs kā asinspiliens sniegā. Viņam ir jauka nozīme:

Šis akmens pauž par saldo grēku
Un svētuļi to neieredz:
Viņš karotājam iedveš spēku
Un karstu mīlu sirdī dedz.

Gauderers noliek spinelu pie malas un paņem citu akmeni.

— Bet šito vajadzētu arvien pie sevis nest mūsu Kanteram, — tas ir s m a r a g d s no Kolumbijas un viņa zaļā gaismā raugoties notiek brīnums:

Šim akmenim ir gaiša vara,
Tam savu sirdi neaizliedz:
Viņš visas domas skaidras dara
Un jaunu dzīvesprieku sniedz.

Bet Kanters, nabaga žīds, šādu akmeni nevar nopirkt. Bez tam es viņu nemaz nepārdodu... Nākošais ir Brazīlijas t o p a s s. —

Šis akmens dzeltensārti ziedot
Kā blāzma pāri debesij,
Liek apskaidroti visu piedot
Un aizmirst to, kas vakar bij.

Viņš līdzīgs Ēģiptes karalienes Kleopatras acīm, kas it kā piesētas ar zeltu — kā dzied Žoze Maria de Heredia — un kuŗu liesmām par upuri krita imperātors Antonijs. Ja kāda sirdī ilgi pastāv naids, lai viņš nes šo akmeni un naids izzudīs. Ir taču zināms, ka atriebīgs cilvēks līdzinas tādām, kas pastāvīgi uzplēš savas rētas, neļaudams tām sadzīt.

Cilvēkiem, kas trūvē, jānes uz rokas violēts ametists. Šī akmeņa īstā dzimtene ir Indija, kur uzticīgās sievas trūvēdamas par savu vīru nāvi, gājušas tiem labprātīgi līdzī kapā.

Šo akmeni no mirdzēšanas
Starp simtiem acis izšķirt prot,
Viņš pasargā no apreibšanas
Un palīdz sirdis iekarot.

Tā tad, redziet, viņu ar labiem panākumiem var nest arī tāds, kas grib palikt par donžuānu, vai arī dzērājs, kas vēlas tikt no ļaunās indevas vaļā. Mūsu slimnīcā tādu nav trūkums, jo tas zīmējas uz visiem narkotīkiem. Ja kādam jūtīga sirds un tas ātri aizraujas, lai nes ametistu.

Ikvienas sievietes un vīrieša ideāls ir Vakarin-dijas heliotrops. Viņš ir tumšzaļš ar sarkanām svītrām un plankumiem.

Šim akmenim ir tāla slava:
Tas vīram mundrumu var dot,
Bet jaunavai, kai draugu nava,
Nekad viņš neļauj novecot.

Sieviete, kas negrib palikt vecmeitās un vīrietis, kas izšķiedis pārāk daudz dzīvības sulas, lai iegādājas uz drīzāko šo talismānu. Vakarindijas daiļavas no rītiem pēc mazgāšanās ar šo akmeni ierīvē seju, kuŗa tad top svaiga un patīkami smaržo. —

Gauderers apklust un brīdi noraugas klausītājos it kā pētīdams, vai viņa priekšnesumu saprot. Tad viņa acis iedzirkstas: barā viņš ieraudzījis mazo Jūliannu — bālu meitenīti, kuŗa slimo ar pastiprinātu naīvitāti un bērnišķīgu uzvešanos, lai gan tai jau astoņpadsmit gadi. Bērņības maigo prieku viņa sākusi izjust tikai šē slimnīcā, jo rupjā dzīvē pēc mātes nāves viņai vajadzējis strādāt grūtu fizisku darbu un garīgā atmoda tai nākusi tikai tagad kā vēls pavasars. Viņa rotaļājas ar lellēm un gumijas bumbiņu.

Juveliers to satver un pievelk sev klāt, attaisa viņas mazo delnu un spiež tajā baltu akmentiņu. Viņa balss top silta un jūsmīga, viņš saka:

— Nem, Jūlianna, šo brīnišķīgo Bahijas opalu —

Šis akmens kautri mirdz un zaigo —
Un uzticīgi milēt liek. —
Viņš sargā nevainību maigo
Lai tāda tava dzīve tiek!

Meitene brīnodamās apskata dāvānu, pasmaida un nezina ko darīt — vai paturēt, vai sviest zemē. Beidzot atiet sāņus un noglabā talismānu kabatā.

Gauderers runā tālāk. No kaudzes izņēmis brūnu ķieģeļa gabaliņu, paceļ gaisā:

— Āk, es redzu šī akmeņa tālo dzimteni — balto Grenlandi! Mūžīgais sniegs un iezalgieņie ledus glečeri tur vizuļo pusnaktis saules un ziemeļkāvu gaismā; vientuļš eskimoss, iejūdzis ragavās suņus brauc pār bezgalīgo sniega klajumu un svilpo dīvaini skumju meldiju par godu savam dievam Torn-garzukam, kuŗš palīdz ķert roņus, valzivis un medīt dārgās polārlapsas. Bet eskimosam ragavās ir ādas maisiņš, ne lielāks par bērna cimdu, kuŗu viņš nozadzis kādam eiropietim Jakobshavnes tirgū, un šai maisiņā glabājas vēl kas vērtīgāks par polārlapsas ādu, simtreiz vērtīgāks, un to viņš ved uz savu silto jurtu leduskalna nogāzē, lai paslēptu, iekams nāk laiks to izdevīgi pārdot atkal tai pašā tirgū. Farngarzuks ir bijis savam pavalstniekam labvēlīgs — dārgums pārdots izdevīgi un viena daļiņa no viņa ir še, manos pirkstos — tas ir sarkanais a l m a n d i n s.

Šis akmens pašķir dzīvē ceļus,
Kur varonībai tuvu tiek;
Viņš skauģus atmasko un meļus
Un ienaidniekiem drebēt liek.

Almandinu uz pirksta gredzenā nesa Napoleons I.; viņu pa laikam kabatā glabāja arī Jūlijs Cezārs, bet kad pazaudēja — Bruts un Kassijs sazvērējās. Šo akmeni vajadzētu nest arī mūsu ārstam Silizāna kungam, tad viņam būtu vairāk vaļas ieiet to slimnieku istabās, kas tvīkst izdarīt karaliskus harakiri, zināms tikai otrai personai, ne sev. — Te tālāk nāk berils no Kanadas. Ir viņš zils un zaļš.

Šis akmens dzīves stundā bargā,
Kad pirmā mīlestība irst,
No izmisuma glābj un sargā
Un māca mūžam neaizmirst.

Berils ieteicams mūsdienu jaunatnei.
Apmēram tik pat derīgs ir tumšzilais Afganistānas lazūrakmens.

Viņš greizsirdīgiem atnes laimi,
Jo vienaldzīgus dara tos,
Bet sevišķi ar kuplu saimi
Viņš svētī jaunsalaulātos.

Ja Kains pazītu lazūrakmeni, viņš nebūtu nosīstis Ābelu; ja Abrams viņu nestu pirkstā — Zāras klēpi nevarētu saukt neauglīgu: viņai nebūtu jāmeklējas citur, lai dabūtu Izaku. Jēkabs, kas cīnījās ar Dievu, lazūrakmeni esot nesis ausī, pakulās ietītu, tāpēc Dievs viņu svētījis ar veseliem divpadsmit dēliem un meitu. Jēkaba priekšzīmei sekojuši citi jūdu vecie un guvuši ne mazākus panākumus.

Pretēji lazūrakmenim darbojas melnais turmalīns no Urāliem. Viņu labprāt nesa senās čuvašu jaunavas, kas baidījās no ieņemšanas un priekšslai-cīgām dzemdībām.

— Bet, Gauderer, kā jums nav kauna tā runāt — pikti iesaucās Adelīna Freimane, — tā taču ir beidzamā pornografija, ko jūs te klāstat un intelligentam cilvēkam vienkārši riebjas klausīties... Es eju prom!

Freimane pagriež juvelieram muguru un taisās aiziet, bet kad neviens neattura, paliek uz vietas un klausās tālāk.

Pretēji izturās Baranovska: viņa smaida un

spiežas citiem priekšā. Vaigi tai sarkst un acis liesmo.

— Pārdod man to akmeni, Gauderer, — viņa lūdzas, — es tev labi samaksāšu, es to varu...

Bet iekams juveliers spēj atbildēt, māsa Annaņa nem slimnieci pie rokas un ved prom. Kad Baranovska negrib klausīt, Annaņa sola viņai atdot savu melno turmalīnu, kuŗš esot vēl labāks talismāns nekā Gauderera akmeņa olas.

— Ar jums, vecenēm, es negribu runāt, — Gauderers saka, mazliet sapīcis par pārtraukto runu un sauc atkal mazo Jūliannu.

— Es tev iedevu opalu, bet varu dāvināt arī vēl ko labāku, tāpēc, ka tev tas piedien... Še ir dimants, kas nācis no slavenajām Kimberlejas raktuvēm Afrikā un nes sev līdz dienvidu spilgto gaismu.

Šim akmenim ir saules krāsa,
Viņš dzidri, caurspīdīgi mirdz,
Kā ziedukausā ūdenslāsa —
Kaut tāda būtu tava sirds!

Jūlianna atkal saņem dāvānu, bet Gauderers skatās ziņkārīgi apkārt, vai citi ar redz viņa izšķērdību; ārsts jautā, vai viņš nav noguris.

Nē, juveliers nejūtas noguris — priekšā vēl vesela dārgakmeņu kaudze, kas jāšķīro un jāizskaidro. Daudzas mantkārīgas acis taču seko viņa kustībām un ir sevišķs prieks tās pakairināt vēl vairāk. Viņš mirdzina tām priekšā jūras zilos zafirus jeb nāru asaras, kas pauž par nevainību un stiprina pašpaļāvību; liesmaiņos rubīnus, kas līdzīgi almandīnam nes slavu un uzvaras, bet galvenā kārtā sagādā laurus mākslā. Viņš rāda asinssarkanos un

zaļos Kapzemes granātus, pirmie, kas sargā sievas no neuzticības, otri, kam piemīt sevišķa īpašība — pārraidīt pareģošanas spējas uz tām sievietēm, kas tos valkā, kā arī atgaiņāt smagas domas; vīriešus turpretim zaļais granāts izsargā no nejaušas nāves. Gauderers cilā zaļos un debeszilos tirkisus, kas dod mūzikālas dāvānas, olivanus, kam kobras ģifts dzeltenī-zaļā krāsa, kas veicina miegu un apetīti; dzeltenī-sarkanos jaspisus, kas sevišķi mīļi bij Babilones ķēniņienei Semiramidai, jo viņi dod gudrību un veiksmi valdīt. Lielajā dārgakmeņu kaudzē uz papīra zvīlo zaļais chrisopras jeb klusēšanas akmens, kas ieteicams plāpīgiem cilvēkiem; arī zilgani-zaļais chrisoberils, kas sargā jūrniekus, un savādi nīrb krāsaini svītrotais achāts, kas sargā ikvienu no lipīgām slimībām. Ir tik daudz un dažādu akmeņu un tik dažāds viņu noslēpumainais spēks. Vieni nes priekus, otri bēdas; vieni nes dzīvību, otri nāvi. Ir viņu bez skaita pret visām vainām, pret sīkākām nelaimītēm un viņi liesmo acu priekšā kā ugunis un zvaigžņotas naktis.

Beidzot Gauderers tomēr pagurst nepaspējis visus izņemt cauri. Viņš saudzīgi saņem izklātās avīzes stūrus un, rūpīgi salocījis, iesit dārgo nastu padusē. Tad klusēdams, no klausītājiem neatvadījies, aiziet uz savu istabu.

Jā, viņš ir viens no dīvainākiem slimniekiem visā iestādē.

*

Kādu dienu Dr. Silizāns saka savam kolēģim:

— Ar mūsu juvelieri iet uz labo pusi, vai jūs neesat ievērojuši, ka viņš pēdējā laikā negriež vairs

vērību uz akmeņiem? Bez tam viņš uzvedas kā vispār saprātīgs cilvēks. Ja Dievs dos — izveseļosies.

Un Silizānam taisnība. Pagājis jau vesels mēnesis, kopš Gauderes pēdējo reiz teica savu sprediķi klausītājiem, un uz akmeņiem viņš pat nepaskatas. Brīnums notiek — viņš izveseļojas.

Vienu rītu, apstaigājot slimniekus, ārsts ieiet pie Gauderera un atrod to svinīgi tīram istabu.

— Kas tad jums, Gauderera kungs, vai dārgakmeņus slaukat laukā?

Juveliers kautri pasmīn un sniedz ārstam roku. Viņa piere nosvīdusi, acis domīgas.

— Tiešām, ārsta kungs, ja man nebūtu atmiņas, es jūsu vārdus saprastu kā izzobojumu, bet tagad es skaidri sajēdzu, ka esmu visu laiku bijis kā apmāts un turējis vienkāršus akmeņus par diez kādiem dārgumiem. Esmu bijis slimis un nesaprotu, kāpēc tikai tagad man acis atvērušās... Jūs mani atvainosiet, ja esmu senāk kaut kā nepiedodami uzvedies un sagādājis jums pūles. Nu jau būs vesels mēnesis, kopš sāku to apzināties. —

Gauderera vārdi ārstam skan kā augšāmcelšanās zvani — atkal viens ievērojams panākums šai iestādē, un pie tam ar tādu predestinētu maniāku kā šis juveliers, kas jau septiņus gadus velti izbraukājis pa daudzām slavenām slimnīcām Vācijā un citās zemēs. Te nu atkal bij pierādījums, ka Silizāna nervu slimnīca ir viena no labākām.

Bet Silizāns nav ātrs lauru šķinējs — viņš visu dara lēnām, pēc pamatīgas apsvēršanas kā nopietnam ārstam pienākas. Viņš neizrāda savu prieku, bet uzklusās Gaudereru pamatīgi. Sīki liek slimajam stāstīt par savām sajūtām un domām.

— Tā tad jūs vairs neturat šos gruvešus par

dārgakmeņiem un atceraties visu, kas bij jūsu slimības laikā un pirms tam?

Jā, Gauderers visu atceras un ar nožēlu stāsta par savas slimības lēkmēm, bet reizē arī kā no jauna piedzimis.

— Jūs mani esat izārstējuši, Silizāna kungs, — viņš sajūsmināts saka, — es ļoti pateicos un būšu jums mūžīgs parādnieks, kad pēc septiņiem gadiem caur jūsu pūlēm tikšu atkal brīvībā, vai ne tā, daktera kungs? Jūs taču mani tagad izrakstīsiet no slimnīcas?

— Paciešaties, Gauderer! Nevajaga steigties un pārsteigties. Pagaidīsim vēl kādu laiku, apskatīsimies pamazām, tad jau redzēsīm. Steigšanās jums var tikai kaitēt, bet labs nāk ar gaidīšanu.

Redzēdams slimnieka sejai pārļaižamies it kā ēnu, Silizāns piebilst, ka no slimnīcas viņu laukā laidīs gan, bet ne tūlīt pirmā rāvienā.

— Bez tam, jūsu izrakstīšana neatkarājas no manis vien, bet ārstu komisijas, kuŗā, es zināms, varēšu teikt par jums vislabāko, jo pilnīgi ceru uz jūsu izveseļošanas, — Silizāns saka, un šos vārdus juveliers uzņem pateikdamies.

*

Brīnums ir noticis — Gauderers izveseļojies. Viņš pastaigājās parkā un izskatās kā atbrīvojies no smagas nastas. Vēl viņš paturēts novērošanai, bet šis eksāmens jau tikpat kā nolikts — pēc trim dienām sanāks ārstu komisija izlemt daudzu slimnieku likteņus un arī Gauderera.

Ko viņš ir darījis šai novērošanas mēnesī?

O, daudz ko! Gandrīz visu, ko dara vesels cilvēks: strādājis augu dienu parkā, apkopdams pu-

ķes un kokus: nesis ūdeni, laistījis, kāpis augļu kokos un izzāgējis nokaltušos zarus. Bijis viscauri piepalīdzīgs slimnīcas plašajā saimniecībā, kur darba nekad nav trūkums. Vaļas brīžos viņš sēdējis parkā uz sola un lasījis grāmatas, vai arī pastaigājies tāpat un svilpojis bezbēdīgu dziesmiņu. Neviens viņam nevarēja uzrādīt kaut kādu aplamību.

Citi slimnieki, novērojuši Gauderera pārmaiņu, izturas pret viņu izaicinoši kā pret citiem veseliem un bieži aizskar to izsmejošām piezīmēm.

Freimane rāda uz grantskaudzi, lai juveliers ejot un apraugot savus „dārgumus” un pastāstot par viņu nozīmi, tas izskatīšoties prātīgāki, nekā tagad pa parku staigāt un rēgoties uz citiem.

Gaudereram būtu daudz kas sakāms, viņš varētu ieteikt Adelīnai domāt vairāk par striķi, kā senos laikos, bet viņš to nedara.

— Šī Freimane nemaz nepaliek labāka, — viņš prātīgi saka ārstam, kurš arī dzirdējis Freimanes piezīmi, — bet varbūt ar laiku jūs viņu tomēr izdziedināsiet.

*

Kad atnāk komisijas diena, visā slimnīcā sākas rosība — apkalpotāji steidzas, slimnieki nāk un iet pa parku uz lielo namu pie vārtiem, kurā atrodas kanceleja un ārsta pieņemamie kabineti. Gaŗajā koridorī jau no paša rīta sēd vesela rinda brīvības kandidātu, kas sevi skaita par cienīgiem tikt atpakaļ uz dzīves teātra lielās skatuves. Viņi pārrunā savas vainas, no kurām tagad, šķiet, atsvabinājušies, bet vairums starp viņiem ir viegla veida slimnieki, kam vienkārši sadumpojušies nervi, kas še ienākuši ārstēties labprātīgi, ne likteņa dzīti. Dažs bijis slims tāpēc, ka daudz ēdis, dažs tāpēc, ka tam

nav bijis ko ēst. Ir arī tādi, kuŗiem izdilst rokas vai kājas un viss tas uz nervu pamata, tāpēc tie ir še, nevis parastajā slimnīcā. Parkā viņiem ir atsevišķa māja, kur tie nevar satikties ar gara slimniekiem.

Šīs dienas ievērojamākais brīvības kandidāts ir Edmunds Gauderers, un kad viņš ienāk māsas pavadībā, visi pārējie sačukstas.

— Tas ir no trakajiem, — slimnieki melš viens otram un ziņkārīgi blisina acis uz juveliera pusi, kuŗš viņus neievēro.

Gauderers ir nosarcis tāpat kā Anniņa, kas viņu pavada, jo sultāns viņus pa logu ieraudzīdams, pamatīgi nolamājis. Nābaga mākslinieks, laikam greizsirdīgs, citādi jau viņš neuzvestos tik rupji.

Gauderers atlaiž Anniņu, lai iet apmierināt sultānu, bet pats atsēžas uz sola gaidītāju rindā. Tomēr sārtums no viņa vaigiem nemaz negrib nozust un viņš nervōzi kustina kāju un skatās grīdā. Blakus istabā dzird Silizāna stipro balsi, kas uzstāda slimajiem jautājumus un dod rīkojumus celties un nogulties. Tur sēd ārsti un asistenti, divas žēlsirdīgās māsas, viens feldšers un apkalpotājs, kas izsauc un ielaiž slimniekus pēc kārtas. Dažu tur iekšā izmeklē ļoti ilgi, dažs iznāk tūliņ pēc dažām minūtēm un citi viņu izjautā kā un kas bijis, ko sacījis viens vai otrs ārsts. Visa šī darba gaita atgādina rekrūšu ņemšanu, tikai ļoti pamatīgu un sīku.

Gauderers pieceļas no sola un sāk staigāt pa koridori. Brauka ar delnu melno bārdu un kaut ko pārdomā. Viņam, liekas, jau apnicis gaidīt un kad pa koridori iziet kāds ārsts, viņš pētoši noskatās tam pakal.

Beidzot juveliers pieiet komisijas istabas dur-

vīm un mēģina pa puķaino matstikla rūti ieskatīties telpā. Bet nekā nevar saskatīt un viņš atgriezās savā vietā. Pēc brīža durvis atveras un apkalpotājs ielaiž kādu slimnieku; viņš saka juvelieram:

— Drīz būs jūsu kāрта, sagatavojaties.

— Vai ir daudz ārstu? — Gauderers nedroši jautā.

— Seši.

— Vai stingri ņem?

— Kā stingri?

— Nu, vai ir daudziem cerība tikt uz mājām?

— Kā nu kuņam, — apkalpotājs atbild un sāk burtot slimnieku sarakstu.

Iestājas klusuma brīdis, tad Gauderers saka:

— Esat tik laipni un palūdziet uz acumirkli laukā dakteri Silizānu, man vajaga ar viņu pāris vārdu runāt.

— Bet jūsu kāрта taču tūlī būs iet iekšā, tad varat pateikt, kas sakāms, — apkalpotājs brīnās un paveras Gauderera sasarkušajā sejā un mirdzošajās acīs. — Kas tad jums sakāms?

— To pateikšu Silizāna kungam, esat tik laipni —

Neko darīt, apkalpotājs ieiet kabinetā un pēc brīža iznāk Silizāns ar klausamo trūbiņu rokā.

— Piedodat, daktera kungs, ka es jūs traucēju, bet man jums kas sakāms, — Gauderers čukst un paved ārstu uz koridora galu, lai neviens nedzirdētu viņa noslēpumu.

— Nu, kas tas būtu, Gauderer? — Silizāns prasa mazliet samulsis un vēro juvelieru. — Vai jums kāda nelaime, ka jūs esat tāds uztraukts?

— Nē, nekāda nelaime, bet man ir šaubas, vai tā komisija mani atzīs par veselu, tāpēc es papriekšu gribēju zināt jūsu domas...

— Manas domas? — Silizāns brīnās, — tās jums, Gauderer, zināmas, tikai es nesaprotu, kāpēc jūs to tik savādi prasat, un ja jūtaties slims, tad protams...

Juveliers ārstu pārtrauc ar ātru žestu un sa-
taisa noslēpumainu seju.

— Ziniet ko, daktera kungs, es jums būtu ļoti pateicīgs, ja mani no šejienes izlaistu. Esmu taču tik ilgi šē nīcis un bez kāda labuma pie pilnīgi ārprātīgiem cilvēkiem. Gribētos reiz tikt laukā, brīvībā, kur senāk biju ievērojams cilvēks un pus pasaule mani pazina un cienīja... Būtu jums ļoti pateicīgs, ja jūs tajā komisijā mani aizstāvētu... Redziet (Gauderers sāk čukstēt), es neesmu bez līdzekļiem un varētu jūs atalgot bagātīgi... Sapro-
tat mani labi — es visus pusotra mēnešus izlikos, ka man akmeņi galīgi neinteresē, bet neesmu muļķis un vērtīgākos eksemplārus noglabāju tādā vietā, kur neviens neatradīs. Ja jūs par mani runātu labu vārdu komisijā — es jūs bagātīgi atalgotu ar dažiem ļoti dārgiem, pasakaini vērtīgiem dārgakmeņiem. Es jūs padarītu uzreiz par miljonāru, jo viens pats akmens maksā dažus desmit tūkstošus...

— Ko jūs sakat — akmeņi? — Silizāns neiz-
pratnē murmina, bet Gauderers viņu pārtrauc:

— Cst!.. Runājat klusāk, daktera kungs, te mūs var noklausīties mantkārīgi ļaudis un tad mūsu dzīvībai draud briesmas...

Juveliers izņem no kabatas kādu vienkāršu akmentiņu, un it kā tas būtu karsts, nervōzi groza pirkstos Silizānam tuvu pie acīm.

— Šis ir asinsarkanais pīrops, gandrīz ba-
loža olas lielumā un tāpēc ar augstu cenu. Redziet, kā viņš laistās, līdzīgi ļaunā acij, bet nozīme viņam tomēr laba: tas izsargā savu glabātāju no

nelaimīgas mīlestības, no bankrota un nodevējiem. Viņš ievīlno kaislības un iekārošanu, bet sagādā tam arī apmierinājumu un cilvēks, kas viņu nes, dzīvo it kā divas dzīves, jo viņa izjūtas ir dubultotas... Un te man ir a k v a m a r i n s, līdzīgs bavbaba lapām, vai zaļajam mauram zem veciem ozoliem mūsu parkā. Viņš dod runasdāvanas un spēju orientēties sarežģītās lietās, viņš jānes advokātiem un tautas tribūniem. Bet ja jūs gribat kādam atriebties, tad man ir h i a c i n t s, nevis sarkanais vai brūnais, kas atrodams vieglāk, bet dzelteni-zaļais jeb orientālistiskais, kas piepilda ļaunus, bet taisnīgus novēlējumus. Viņu nesa svētie pravieši, un viduslaiku burves; hiacints atņem sāpes, ja kāds tās dara ne-taisnīgi, un dziedē čūsku kodumus.

Un man ir vēl daudz dažādu akmeņu, dakter Silizān, kuri nav samaksājami naudā, bet kurus es varētu jums dāvināt par pakalpojumu...

— Tā tad jūs izlikāties? — Silizāns vaicā.

— Jā, bet jūs to nedrīkstat nevienam teikt. Man taču jātiek no šejienes laukā. —

Silizāns redz, ka viņš ir piekrāpts, un tik pamatīgi, kā reti visā mūžā. Neviens slimnieks nav viņu tā pratis pārliecināt kā Gauderers ar pēkšņām pārmaiņām. Un cik trūka, juveliers būtu uzvarējis! Bet nu viņš pats sevi nodeva, gaiši parādīdams ārprātu.

— Ir labi, Gauderer, — Silizāns saka, — es pūlēšos jūsu labā, bet tagad man jāiet iekšā. Pēc brīža varat ienākt. —

Kas notika pēc brīža, ir jau zināms, bet Gauderers ir tik uztraukts un savīlnots, ka nākošās dienās viņu atkal ievieto nemierīgo nodaļā.

Jā, daudz te ir šādu nelaimīgo, un viņu vainas ir dažādas, tāpat kā viņu dzīve.

GRĒKU GRĀMATA

Mācītājs Karnāts bij labs gans savai draudzei un priekšzīmīga avs Bakchusa ganāmpulkā. Godībās, sevišķi kāzās, viņš arvien bij patīkams viešis, jo pēc oficiālās daļas nekautrējās novilkta melno talāru un būt kā visi citi. Vismīlāk viņš dzēra alu, pie tam omulīgi plāpādams un viņa balsi bij patīkamāki klausīties kā Māras baznīcas ērģelēs. Viņš bij apveltīts orātoru dāvanām un neturēja sveci zem pūra. Sava svinīgā amata gaitās viņš nereti pielaida vienu otru vaļību, pietiekoši amizanti, lai tauta par to runātu. Iznākdams no baznīcas pēc sekmīga sprediķa, viņš nereti, visiem dzirdot uzrunāja ormani: — Klausies, mīlais, aizved mani uz Café de l'Opera! — Pie tam Karnāta balss skanēja tādā pat paceltā svinībā kā stāstot no kanceles par Kristus augšāmcēlšanos.

Un vienreiz kāzās, viņš atkal sēdēja pie galda un sūca savu iemīloto dzērienu. Viesi runāja par mariavītu prāvu Polijā un pieminot arķibīskapu Kovaļski, viens otrs zīmīgi paskatījās uz Karnātu: sak, diez vai tu esi labāks?

Bet mācītājs nelikās redzam un nodevās ar visu sirdi dzintarainā dzēriena saldai burvībai.

Beidzot kāds nenocietās un jautāja viņa domas šai lietā.

Karnāts izslaucīja no ūsām alus putas un parāustīja plecus:

— Par Kovaļski? Ko lai es saku par viņu? Gluži to pašu, ko par sevi un katru no jums. Viņš ir izturējies cilvēcīgi un, varbūt, mēs viens otrs darbotos vēl nosodamāki, būdami katoļu garīdznieka lomā.

— Kā? — brīnījās viesi, — tad jūs katoļu garīdzniekus vispār turat par izvirtuļiem. Kā tas saprotams?

— Kāpēc par izvirtuļiem, — Karnāts atbildēja, — bet jāņem vērā, ka katoļu ticības dogma ignorē dabu un kas ir pret dabu, tas ir pret Dievu. Nevajaga arī aizmirst, ka aizliegti augļi ir sevišķi saldi un vēl vairāk tam, kas līdzīgi Tantalam tos katru brīdi jūt kairinoši liecamies pār sevi. Aizliegšana, noslēpšana rada ziņkārību, ziņkārība pamodina iekārošanu un iekārošana piepildījumu pārmērības. Vai tas ir grēks? Varbūt jā, bet lai to novērstu, nevajaga to aizliegt. Es vismaz to jūtu pie sevis: nekas mani tā neiekarsē kā noslēpumainība un apziņa, ka man kas aizliegts. Kad aplūkoju kailu Milosas Veneru, manas jūtas ir tikai estētiska bauda, tālas kaislībām un grēkam; tāpat kad noraugos klasiskās dejās, vai augsti segtās sieviešu kājās; turpretīm jūtos dziļi saviļņots noraugoties dejojotājā, kurai svārki sniedzās gandrīz līdz papēžiem. Dejojot svārki svaidas kā liesmas, kas aizdedzina sirdi. Un pagalam esmu. Dievs darījis muļķīgi, aizliegdam ēst laba un ļauna atzīšanas koka augļus. Un Kovaļskis nav ne pirmais, ne pēdējais Ādams. Bet kāpēc mums taisni runāt par Kovaļski? Runāsim par sevi — tas pats grēks dzīvo mūsu sirdīs un viņu izprazdami izpratīsim citus un nebrīnēsīsimies kā nepiedzīvojuši jaunekļi. Kas attiecas taisni uz katoļiem, tad viņu Latgalē ir

diezgan un arī ksendzu cik vajadzīgs. Atstāsim mierā Poliju ar viņas Kovaļski.

Bet viesiem patikās risināt pikanto temātu un atkal no jauna tie ņēmās iztirzāt poļu arķibīskapa grēkus, prasīdami spriedumus arī no Karnāta.

— Nu redziet, — mācītājs teica, — ziņkārības velns jūs dīda, jo jums nav gaišu atziņu par sevi un citiem. Bet šādās reizēs es atminos pats sevi un viss man top saprotams un līdz ar to — neinteresants. Kādreiz gan domāju citādi, tāpat kā jūs, bet tad gadījās mazs piedzīvojumiņš... Ja griibat, es jums to pastāstīšu, viņš ir pietiekoši pamācošs.

Viesi bij ar mieru, viņi zināja, ka Karnāts nebaidas skaļi izrunāt klusi čukstamas lietas, bez tam mācītāja balsi bij tikami klausīties, kā Māras baznīcas ērģelēs.

Karnāts izdzēra no vietas divas glāzes, pielēja trešo un it kā sapņodams aizvēra acis. Patiesībā viņš iegrimā pagātnes atmiņās un mēģināja atcerēties kādreiz piedzīvoto. Tad viņš atmodās kā no sapņa un sāka stāstīt.

— Toreiz es vēl studēju, bet mans draugs latgalietis Ipolīts Zirāks jau sen darbojās kā katoļu garīdznieks K. miestīnā, Latgalē. Viņu es nebiju redzējis veselus piecus gadus un zināju tikai, ka tagad viņam iet labi un tas ved ļoti klusu un atturīgu dzīvi. Draudze viņu cienot un mīlot kā saprātīgu un priekšzīmīgu ganu, materiālā ziņā to visādi atbalstot. Bet ko tur no valodām varēja zināt — agrāk, studiju gados, Ipolīts bija pazīstams kā omulīgs zellis, kas ar pilnu krūti bauda visu ko dzīve sniedz. Mēs kopā iztriecām ne vienu vien joku un šajās lietās labi sapratāmies. Cienījām viņu un sievietes, Frankfurtes restorānā bijām

pastāvīgi viesi, jo tur Ipolītu vilka daiļā m-lle Frolichina — jautra žīdiete, bufetes dāma, izsmalcināta speciāliste mīlas lietās, brīžam maiga kā eņģelis, brīžam tīrā pekles uguns. Šai ellē mans draugs labprāt iemeta savu dvēseli un miesu, bet neskatoties uz to, viņā bija iedzimušas īsta garīdznieka dāvanas: viņš nekad vārdos nebij piedauzīgs, drīzāk gan svinīgs un kad skūpstīja sievieti, tad dīvainā cītībā kā strādādams vissarežģītāko darbu.

Un nu uzreiz lai viņš būtu palicis tik svēts? Tad jau tas patiesi būtu lielā Dieva brīnums.

Kādreiz man vajadzēja braukt darīšanās pie kāda skolotāja K. ciemā, tāpēc nolēmu apciemot arī savu draugu. Iegādājies ceļa kukuli: dažas pudeles labākā ārzemju vīna, es taisījos ceļā.

K. miests jeb pareizāki — sādža, atrodas ap 30 verstes no Rēzeknes, kaut kur vienmuļā kalnājā pie Raznas ezera. Vasarā tur esot ļoti skaisti, bet tagad tur ierodoties kādā ziemas pēcpusdienā, es jutos dziļi izbrīnēts par drūmo, nospiedošo apkārtni. Miestam bija tikai viena iela — līkumots, netīrs ceļš, kuŗam abās pusēs čurnēja mazas netīras mājeles, zaļiem sūnu jumtiem, līdzīgas mūsu siena šķūņiem vai pat vēl sliktākas. Tajās mitinājās nabadzīgi, nožēlojami ļautiņi un viņu valoda bij maisījums no latviešu, krievu un poļu vārdiem. Dažās mājelēs bija arī bodes — tumšas, smirdošas proviantu kastes, pa lielākai daļai žīdu īpašums, kuŗi tur iekšā stāvēja aiz nošmullētām nekrāsotu dēļu „letēm“ pinkainās bārdas skumji nokāruši. Viņu galvenā prece bija barankas, saulpuķu sēklas, ziepes, sveces un sāls. Daži tirgojās ar gaļu un viņu veikalus varēja atrast pēc smakas par lielāku gabalu. Nederīgos atkritumus tie izmeta uz ceļa, kur tos pievāca suņi un vārnas.

Baznīca, kuŗā dzīvoja mans draugs, atradās ceļa kreisā pusē, iežogota ar nelielu dārziņu un jāņogulājiem. Tā bij vienkārša, balta celtne diviem torniem un krāsainiem logu stikliem. Iepretīm kalnā stāvēja skola, kuŗā es drīz nokārtoju darišanas un sarunāju naktsmājas; tālāk uz Raznas ezera pusi pret debesīm cēlās pareizticīgo baznīcas zilais kupols. Tās bij vienīgās, daudz maz glītākās ēkas miestā.

Kādā nožēlojamā bedrē mans nabaga draugs bij iekritis! Kā viņam te varēja klāties, vai bija arī sava sabiedrība?

Devos viņu uzmeklēt.

Metās jau krēsla un klusums nolaidās pār sādžu, tikai kaut kur tālāk čirkstēja sniegs zem vēliņu braucēju ragavām.

Es lēnām attaisīju koka vārtiņus un brīdu pa baznīcas piesnigušo dārziņu uz ēkas otru pusi — te tāpat kā katedrālei Rīgā, zem pamatiem atradās dzīvoklis. Trepes lejup pagrabā bij tumšas un uzrāvis sērkokciņu aiztaustījos līdz durvīm.

„Ksendzs Īpolīts Zīrāks“ — kaut ko izdevās saburtot un es viegli piekļāvēju. Pēc brīža atskanēja mīksti soļi un durvīs parādījās apaļa roka, kas turēja mazu vaska svecīti. Iedzeltena gaisma krita uz balti krāsotām durvīm, apgaismojot pamatīgāk trekniem burtiem uzrakstīto mana drauga vārdu, bet kad tās atvērās pavisam, es mazliet samulsu, savā priekšā ieraudzīdams jaunu sievieti.

Vai tik es biju ienācis pareizi? nejauši iešāvās prātā, bet sieviete redzēdama manu samulsumu, atkāpās soli dziļāk telpā un sacīja: — Lūdzu!

Es iegāju klusēdams un kad durvis bij aizvērtas, viņa jautāja, ka es laikam gan pie ksendza.

— Jā, tā jau nu ir, bet vai viņš mājās?

— Kā tad! Kur gan citur, — viņa atbildēja un gāja man pa priekšu pa nelielu akmens koridori. No muguras ejot, es noskatījos viņas stāvā, kas bija mazliet pilnīgs, bet taisns ar vieglu grāciju. Viņa bij vieglos vakara svārkos un baltā blūzē; pār viņas muguru lēnām, kā melna grīste šūpojās resna bize.

Nekas, Zīrākam nebij slikta garša, viņa drusku līdzinājas m-ellei Frolichinai. Neatskatīdamās viņa aizgāja līdz koridora galam un sargādama sveces liesmiņu ar plaukstu, lai nenodziest, atvēra kādas durvis. Tāpat neatskatīdamās viņa pārkāpa sliekšni un sacīja, lai ejot vien iekšā, baznīcaskungs sēdot kabinetā. Es viņai sekoju un tikai, kad biju telpā, ieraudzīju, ka esmu pārskatījies: tas nebij nekāds kabinets, bet guļamistaba, kuŗā vispirms acīs krita plata balta gulta, aplāta bārkstainu zīda segu un tālāk virs gultas, kaktā — sāpju dievmātes mirdzošā bilde, metāla izstrādājumā ar aizdegtu svecīti priekšā. Pie gultas bij izklāta balta lāčāda, bet tālāk, gandrīz pār visu istabu — mīksts tepiķis, kuŗā dziļi iegrima kājas. Bija pārsteidzoši pēc posta un nabadzības no netīras ielas uzreiz atrasties šai piemīlīgā buduārī, kādu nav pat galvaspilsētā daudz.

Es nedabūju ilgi domāt: sieviete atskatījās un ieraudzījusi, ka es viņai sekojis, it kā nosarka. Tikai tad es ievēroju, ka arī viņa bij skaista ar to dīvaino pievilcību sejā, kas sākumā izliekas piedauzīga un brutāla, bet tomēr mulsinoša un uzvaroša. Viņai bij tumšas acis un bedrītes vaigos.

— Baznīcaskungs dzīvo tur — pretējās durvīs, — viņa rādīja man pār plecu koridorī, — vai jūs te pirmo reiz?

— Diemžēl, pirmo, — es atvainodamies teicu un kaunīgi skatīdamies uz savām kājām, kas bija ie-

nesušas līdz netīru sniegu, steidzos koridorī. Sieviete man parādīja uguni.

— Ejat vien taisni iekšā. Viņš ir tur.

Es atvēru masīvās durvis un iegāju telpā, kuŗa mani ne mazāk pārsteidza kā iepriekšējais buduārs. Šī nu bij gatavā žurku ala jeb sprauga — visapkārt viens netīrs drēgns akmens iepelēkā, jādomā kādreiz, — zilā krāsā, kas atgādināja zili raibās ziepes. Oda pelējumu smaka.

Kaktā pār galdu noliecies sēdēja kāds cilvēks, katoļu garīdznieka ģērbā un cilāja papīrus. No plikā pakauša es viņā pazinu savu draugu un pateicis labvakaru, lēni tam tuvojos.

Acis nepaceldams viņš kaut kō norūca un sniedza man savu savītušo roku, paceldams to diezgan augstu it kā skūpstam. Viņš laikam domāja, ka ienācis kāds zemnieks, bet nesagaidījis skūpstu, pacēla galvu.

Brīdi mēs raudzījāmies viens otrā, tad Ipolīta sejai pārlaidās it kā smaids un viņš jautāja:

Vai tu tas esi, Karnāt?

Jā, tas jau nu es biju un mans draugs izteica visdziļāko atkalredzēšanās prieku. Man viņam vajadzēja pastāstīt visu pēdējos gados notikušo, pārdzīvoto un piedzīvoto; pastāstīt par visiem draugiem un paziņām, jo Ipolīts sen Rīgā nebij bijis.

— Tevi lika sveicināt Frolichina, — es teicu.

— Tā? — viņš jautāja un nogrima domās. Pēc tam atmēta ar roku un klusi nopūtās:

— Tagad viss tas ir uz laikiem pagalam. Es esmu apracis pagātņi un negribu neko par viņu vairs zināt. Es kaunos no sevis, kāds biju senāk.

Tālāk viņš pastāstīja, ka tagad sevi upurējis vienīgi Dievam un par savu pienākumu uzskatot izplatīt Dieva vārdu tautā un būt pats šķīstā dzi-

vošanā par priekšzīmi citiem. Es brīnījos kāpēc īsti viņš tāds palicis, bet Ipolīts paskaidroja vienkārši, ka tas notikšot arī ar mani pēc gadiem. Viņš esot iedziļinājies dzīvē un mācījies pazīt viņas nejēdzību, esot pētījis svētos rakstus un iemantojis mieru un skaidrību. Viņš sludināja tīro askētismu, izslēdzot no savas sirds pašu galveno — mīlestību uz sievieti un to esot panācis tikai grūtā cīņā ar savu dabu, jo katoļu garīdzniekiem, kā zināms, nav atļauts precēties. Viņš bij sevī izstrādājis dīvainu, nedzīvu pasaules uzskatu par dzīvi še zemes virsū un pieskaņojis to ticībai. Šī filozofija stipri līdzinājās Tolstoja mācībām „Kreicera sonātē“, ka pilnīgākais cilvēces ideāls ir pilnīga atteikšanās no mīlas uz sievieti, no baudas, kuŗu mums uzlikusi daba.

Es viņam teicu to pašu ko jums: ja kāds ir pret dabu, tad tas ir pret Dievu, bet mans draugs taisīja apvainotu seju.

— Tevī runā iekārošanas velns, — viņš skumji piebilda, — tev nenākas viegli mani saprast, bet Dievs tev kādreiz atdarīs acis.

Viņš runāja kā jau garīdznieks ar pravieša akcentu balsī un es sēdēju viņa priekšā un klausījos it kā vesela draudze.

Novērojot viņa seju, bij jāatzīst, ka mana drauga āriene stipri saskanēja ar viņa vārdiem: šajos gados viņš bij stipri pārmainījies: seja savītusi, nošļukusi, acis iekritušas un gurdenas kā pēc negulētas nakts. Reliģija grauza šo cilvēku kā ķermis. Un viņš sūrojās par savu veselību, kuŗa, diemžēl varējusi būt labāka. Daudzreiz, gandrīz pastāvīgi esot noguris un galvā savāds dulnums. Tās bez šaubām bij askēzes sekas.

— Ak, ko mēs tā sēdam, — viņš beidzot iesau-

cās, — tev, varbūt, gribas ēst. Vai neuztaisīsim tēju?

Man nebij nekas pretim, lai gan vakariņas mani gaidīja arī skolā.

Ipolīts izgāja laukā un pēc brītiņa atgriezās.

— Es redzu, tu brīnies par šo manu kabinetu, — viņš sacīja, — bet man viņš ir labs diezgan, jo es kalpoju Dievam. Redzi, še ir vienkāršs galds, ciets krēsls uz kuŗa sēdu un tur gar sienu — sols publikai. Tas gandrīz ir viss, bet ja manī kādreiz ierunājās pasaulīgas ilgas pēc kaut kā vairāk, tad es paceļu savas acis augšup uz sājpu dievmātes bildi un jūtu, ka man jau ir dots pārpilnīgi. Šai gultā es guļu — tā man ir mīksta un silta kā šūpulis.

Ksendzs piegāja kādam apklātam paaugstinājumam kaktā un novilka plāno kokvilnas segu. Tas bij vienkāršs sols ar salmu maisiņu pagalvim.

— Jā, tā ir mana gulta un viņā piecus gadus no vietas esmu gulējis un sapņojis jaukākos sapņus. Un gulēšu, kamēr Mūžīgais sauks mani pie sevis.

Tiešām apbrīnojams bija šis garīdznieks savā pieticībā!

Pēc brīža kāds pieklauvēja — tur nesa tēju, kas bij jau gatava. Ipolīts steidzās atvērt durvis un ar paplāti ienāca sievietē, kuŗa nesen mani te ielaida. Līdz ar viņu drūmajā telpā ieplūda it kā cits gars — viegli smaržīgs, dzīvības pilns. Viņa nolika mums vienkāršas vakariņas — sviestmaizes un sieru.

Kamēr viņa rīkojās ap galdu, es paslepen pētīju viņas stāvu un glīti veidotās kājas vieglās kurpītēs. Nevarēja jau būt tik garlaicīgi tāda patīkama radījuma tuvumā.

— Kas viņa ir? — jautāju Zīrākam, kad sieviete bij izgājusi.

— Mana kalpone, — viņš vienaldzīgi atbildēja.

— Bet viņa ir skaista.

— Kas gan par to?

— Man liekas, viņa šie ienes vismaz patīkamu vienkāršību un arī vairāk dzīves prieka. Vai tad tevi nemaz neinteresē daļums? Arī reliģijā ir stipri ievērots daļums, tur nevar bez tā iztikt un ceremonijas baznīcās, tāpat citi neskaitāmie rituāli ir domāti tikai estētiskām jūtām.

— Tā ir cita lieta, — viņš atbildēja, — un sieviete pavisam cita... Bet nu sēdies pie galda, kamēr neatdziest.

— Viņai ir arī savs buduārs, — es teicu, — un tikai dažus soļus no šejienes. Vai tu kādreiz par to nesi iedomājies.

— Buduārs? — brīnēdamies jautāja ksendzs, — kas par buduāru, ko tu runā?

— Nu tā istaba ar balto gultu, lāčādu un tepiķi — tur, pretīm.

Ksendzs it kā nosarka, nolaizīja lūpas un īgni piebilda, ka tā taču viņa kalpones istaba un pasaules cilvēki dzīvo kā viņiem tik.

— Kā tu tur ietiki? — viņš pēc brīža jautāja, bet kad es izstāstīju, palika it kā klusāks. Viņš, laikam, ņēma ļaunā manu uzbāzīgo izprašņāšanu, kurā bij laba tiesa apslēptu aizdomu.

Es mēģināju savu draugu izkļiedēt un pēc brīža tas izdevās. Viņš sāka atkal runāt un runājot pats sevī klausījās.

K. miesta intelligence esot sevišķi izlaidusies un nedarot neko citu, ka kuļot tukšas tenkas. Esot grūti strādāt svētu darbu, bet kur grūtāk, tur glāb-

šanas visvairāk vajadzīgs. Dievs redzot visu un atalgošot mūžībā.

Varbūt, ka tā būs, man nebij ko iebilst.

Kad bijām paēduši, viņš teica, ka varot parādīt man kaut ko interesantu, savā ziņā pārsteidzošu.

Kas tas varēja būt?

Ksendzs piegāja zilgani raibai mūra sienai, noglāstīja to ar plaukstu un viegli pasmaidīja. Tad sameklēja kabatā mazu atslēdziņu un sataustījis sienā vajadzīgo vietu, atslēdza un atvēra kādas durvis. Bij diezgan liels skapis, vairākiem plauktiem un pilns grāmatām.

— Redzi, te es kavēju laiku, kad paliek garlaicīgi, te ir maza bibliotēka. Un kāda bibliotēka! Visā Latvijā neatradīsi otras tādas. Sastāv lielāko daļu no veciem sējumiem, kādi vairs pasaules tirgū nav sastopami un maksā krietnu naudu.

Viņš izņēma vairākas, glīti iesietas grāmatas un tās bij ļoti vecas, dažas pat no Gūtenberga laikiem. Viņas visas pa lielākai daļai bij garīga satūra, latīņu, latviešu, vācu un citās valodās, tomēr netrūka arī laicīgu rakstu. Pēdējās mani interesēja vairāk un es pacilāju vienu otru sējumu.

— Tev gan kā nākošam mācītājam vajadzētu vairāk domāt par svētiem rakstiem, — Ipolīts pārmetoši sacīja un izņēmis man kādu grāmatu no rokām, iebāza dziļāk plauktā.

— Kas tad tajā tāds, ko nedrīkstu zināt? — jautāju Zīrākam, bet viņš ar manāmu nepatiku atbildēja, ka tā patiesi esot grēcīga grāmata, kuŗā tas tik vienu reizi ieskatījies piecus gadus atpakaļ, kad še ienācis, un ar to pieticis. Kā vecu izdevumu, viņš tomēr viņu saudzot un negribot iznīcināt. — Tad vismaz tu vari man pateikt, kas tā ir par grāmatu.

Jā, Ipolīts Zīrāks to varēja: tie esot Pēterā Aretīno sacerējumi. Šī slavenā itaļu paskvilista, kuŗa priekšā drebējuši hercogi, prinči un kardināļi, nerunājot par vienkāršiem mirstīgiem. No viņa spalvas tecējuši vārdi melnāki par tinti, pilni vislielāko nekātrību un zaimu pret svētiem iestādījumiem: pilni smirdošas nepatiesības un rupjas miesas kārības. Viņa dzīve bijusi līdzīga viņa vārdiem — netikla un izvirtusi. Un tomēr visi svētie un varenie locījuši ceļus viņa priekšā, saukdami to vārdā „dievišķais“, kādu epitētu iedrošinājušies nest kādreiz gadsimtus pirms viņa asinskārīgais Kaligula un Nerons.

Šis Aretīno! Viņš licis izkalt medāli uz kuŗa tēlota viņa bārdainā seja ar „dievišķa“ apzīmējumu apkārt, un pieņēmis godinājumus kā elks. Nāve to pārsteigusi rupji, negaidīti kā viņš to pelnījis un proti: kad kādā sabiedrībā kāds pļāpa tam čukstēja ausī bezkaunīgas anekdotes, tas sācis tik neganti smieties, ka kritis no krēsla un nolauzis kaklu.

Jā, es pazinu Aretīno no literātūras vēstures, biju dzirdējis par viņa smalko, atjautīgo stilu, bagātajām satiriķa dāvanām un šo to zināju par viņa sacerējumiem, kas dažā ziņā līdzīgi Bokačio novelēm „Dekameronā“.

Lai! Zīrāks negribēja par viņu dzirdēt, tomēr izņēma no plaukta biezo sējumu un deva man apskatīt no ārpuses. Tā bij krietna grāmata, līdzīgi veclaiku bībelēm aiztaisīta ar metala sprādzi, kas vietām bij norūsējusi. Ādas iesējums bij apdilis, kā varēja spriest, tad grāmata krietni daudz cilāta savā garajā mūžā.

— Viņa ir itaļu valodā, bet nevajaga daudz mācēt, lai ieskatīties saprastu bezkaunību, kas še ie-

tverta katrā teikumā, — Zirāks sacīja un ielika atkal grāmatu plauktā.

Tad viņš ņēma citus vecus foliantus, nopūta tiem puteklus, vai noslaucīja sava talāra stūrī, šķirstīja, rādīja un skaidroja. Mūsu patikamo nodarbošanos iztraucēja kalpone, ienākdama ar ziņu, ka baznīckungu steidzoši lūdzot pie sevis vecais Donāts: beidzamā stundiņa esot klāt. Ipolīts lūdza mani atvainot, viņš būšot tūliņ atpakaļ — vecais Donāts esot tirgotājs, tepat ielas otrā pusē, slimojot jau sen un tādas beidzamās stundiņas tam pienākot gandrīz ikdienas. Nieki vien būšot arī šoreiz.

Kad Ipolīts izgāja, es paliku viens. Nu bija izdevība ieskatīties Aretīno rakstos. Mani vilināja grāmatas noslēpumainība, kāda bij acumirkli radusies, kad draugs to neļāva pašķirstīt. Izņēmis sējumu no plaukta, attaisīju metala spradzi un piegājis tuvāk gaismai sāku to apskatīt.

Aretīno, šis burvis, kuŗa satīru visi baidījās, kuŗa vārdi spēja iznīcināt un nomaitāt labāk kā ģifts un zobens, viņš mani vilināja vairāk ar savu jūteklīgo pasauli, dīvdomību vai arī nepieklājību, kā teiktu Ipolīts Zirāks. Un te grāmatas pirmā pusē bij viņa bilde — atbaidoša izskata vecis, pinkainu bārdu, degošām klijāna acīm. Tā, laikam, viņš skatījās daiļajās mūķenēs, kad tās sanāca uz vakara dievkalpojumu un šūpodamās locījās svētbilžu priekšā, lai pēc tam savās cellēs iztvikušas kristu izvirtušo mūku apkampienos. Grāmatā bija arī citas bildes, illūstrācijas daudz dažādas, gan tekstā, gan uz atsevišķām lapām un es nevilšus nosarku viņās raudzīdamies — tik pikantas viņas bija. Mākslinieks, zīmētājs te sacentās ar rakstnieku, viens otru papildinādami. Italiski es pratu vāji un tāpēc necentos kaut ko izburtot, bet kādā

lappusē uzgāju iedzeltenu vaļēju papīra strēmeli, kurā ieskatījos, cerēdams ieraudzīt Aretīno auto-grāfu. Bet tas bija mana drauga rokkraksts. Uz papīra lapas viņš bij uzmetis paraugu kādai apliecībai un tas bij noticis vēl vakar, jo te stāvēja vakardienas datums.

Tad viņš šo grāmatu lasījis vēl vakar un nevis piecus gadus atpakaļ, kā sacīja? Jā, šķirot tālāk, bildes mani pārlicināja, ka tas būtu koka gabals, kas šo grāmatu izšķirtu tikai vienu reizi pa pieciem gadiem. Un tad vēl mana drauga pagātne — no viņas tam droši vien šis tas bij atlicis sirdī. Tik ātri par mūku palikt neiespējami. Savām domām par apstiprinājumu, es grāmatā atradu vēl dažus drauga rakstītus papīrus un tās bij mazas divdomīgas dziesmiņas latgaļu izloksnē. Pagātne vēl manā draugā nebij mirusi, bet viņa gan, laikam, taisījās mirt, ja jau viņš neļāva man grāmatu atvērt, baidīdamies, ka neuzeju šīs pikantās dziesmiņas.

Manas pārdomas un ziņkārība aprāvās: koridorī atskanēja soļi un nācējs jau nospieda durvju klinķi. Es aizsītu grāmatu un nepagūdams aizsprādzēt, ātrumā paslēpu to zem kokvilnas segas uz sola, kur Zīrāks teicās esot viņa gulta. Es biju tā samulsis un nobijies, ka uztraukumā ķēru roku pie galvas it kā sveicinādams un tāds, muļķīgs, nokauņējies stāvēju sava drauga priekšā. Bet viņš neko nebija manījis: viņš pats bij uztraucies un nobažījies — vecais Donāts tagad gan aiziešot uz mūža mājām no tiesas.

Ipolīts sāka meklēties pa skapja atvilknēm pēc sakramenta atribūtiem un lūdza atvainot — iešot atpakaļ pie slimnieka uzklaut grēkus, lai es pie-

nākot vēl rīt, jo viņš tik drīz šovakar atpakaļ netikšot.

Man bij pavisam neērts stāvoklis, es baidijos, ka viņš rakņādamies pa visām malām neuziet gultā paslēpto grāmatu manā klātbūtnē un pie tam šajā acumirkli, kad pats bij pilns svinības, sagatavojies svētām pienākuma gaitām.

Es gaidīju kamēr viņš bij gatavs, tad reizē izgājām laukā.

— Rīt tu atnāksi? — viņš jautāja uz ielas.

— Jā, varbūt, es nezinu. Man gan laikam vajadzēs braukt: esmu visu nokārtojis.

— Es tevi gaidīšu, — viņš steigdamies man teica un spieda roku.

Pēc tam es kāpu augšā uz skolu un tai naktī gulēju pavisam slikti. Otrā dienā vairs neaizgāju, bet tūliņ no rīta taisījos ceļā. Man bija kauns iet gar baznīcu, ka viņš mani neierauga, tāpēc pametu likumu. Tā es atbraucu Rīgā. —

Karnāts apklusa, izdzēra glāzi alus un iesmējās:

— Bet maita viņš bija cauri un cauri, šis Ipolīts Zīrāks. Es viņam ticēju, un negribēju viņu sarūgtināt, es kaunējos, ka izdevās tik muļķīgi ar to Aretīno, bet šis tomēr bij lielāks liekulis kā es domāju.

— Vai jūs viņu vēl satikāt, — jautāja kāzu viesi, — un ko viņš teica par grāmatu? —

— Nē, es viņu nesatiku, bet viņš man pēc divām nedēļām atrakstīja pamatīgu vēstuli, kuŗu, diemžēl, esmu iznīcinājis, citādi varētu jums parādīt, cik augstā stilā raksta garīdznieki. Tā nebij bezkaunīga vēstule. Pavisam ar' nē, bet ieelļota viscēlākiem bībeles vārdiem, pilna svēta gara un piedodošu pārmetumu. Es, lūk, esot tomēr nožēlojams grēcinieks un viņš baidoties, ka arī mā-

cītāja amatam nederīgs. Mani vadījusi zemiska iekārošana, ka esot vienatnē, kad viņš aizgājis pie mirēja, uzdrošinājies atvērt to netiklo grāmatu un tīksmināties ap nejaukām bildēm. Vai tiešām man neesot ar to pieticis, ka viņš jau izstāstījis un norādījis, kas tajā labs var būt, ka viņš man atzinies, ka pats pirms pieciem gadiem kritis šai grēkā. To norādot dažas lapiņas, kas palikušas grāmatā...

Par nodevīgo apliecību Zirāks nebij minējis ne vārda, viņš acīm redzot nemaz nezināja, ka tādu aizmirsis grāmatā.

Bet visievērojamākais Ipolita Zirāka vēstulē bija tas, ka viņš man deva tēvišķīgu padomu, manas dvēseles glābšanas labad, uz priekšu katrā ziņā laboties un tas lielā mērā būšot panākts, ja es aizsūtīšot viņam atpakaļ to grāmatu, kuru esot slepen ievīlcis.

Nu sakat paši, vai viņš nebij liels blēdis?

Izlasot drauga vēstuli līdz galam, es pamatīgi pārlicinājos, ka dabas balss ir Dieva balss un to pašu saku jums. Un nav svētuma, kurā neiemājotu grēks un otrādi.

Es aizrakstiju savam draugam atbildi un izteicot šo uzskatu plašāk, piezīmēju, lai viņš no savas „kalpones“ buduāra pēc piecu gadu siltas gulēšanas atgriežas īstajā gulvietā — kabinetā uz sola, tad viņš atradis savu grāmatu, tad viņam sapņos nerādīšies tik palielinātā veidā citu grēki kā manējie un viņa miesa dabūs atpūsties un uzplaukt līdz ar viņa dvēseli senā krāšņumā.

Vai viņš manam padomam paklausījis, nezinu. Bet ja grāmatu nav atradis, tad viņa, uz galvošanu, ir vēl turpat.

Bet nu dzersim uz mana drauga veselību!

SIEVIETE UN AUTOMOBILIS.

Tai skaistā pēcpusdienā Venceļa kungam uzsmaidīja laime — viņam izdevās pierunāt daiļo Jurgelāna jaunkundzi piedalīties mazā izbraukumā uz Siguldu. Protams, ne kompanijā, bet divatā. Šo brīdi Venceļa kungs bija gaidījis sen, tepat vai pusgadu un savās cerībās to nogatavojis kā sulīgu augli. Jurgelāna jaunkundze viņu visu laiku valdināja saviem izaicinošiem smiekliem, bet tiklīdz viņš tuvojās, tā arvien izvairījās. Viņa bij iedzimta koķete un Venceļa kungs nešaubījās par viņas sakariem ar citiem vīriešiem, bet tas jau bija tas interesantais, tas valdzinošais, kas viņu reizē uzbudināja un kaitināja. Ignorēt Venceļa kungu bija muļķīgi, ar to viņa katrā ziņā aizlaida garām labāko, ko dzīve varēja dot, jo viņš bij fabrikants.

Bet ej nu izproti sievietes sirdi! Tagad viņa bij uzvarēta un Venceļa kungs piebraucot pie viņas nama savā sporta automobilī jutās pacilāts kā Napoleons pēc Austerlicas kaujas. Galvenā kauja gan bij vēl priekšā, bet par viņas labo iznākumu fabrikantam neradās ne mazākās šaubas, jo pašā norunā Jurgelāna jaunkundze izteica tik daudz jauku aizklātu apsoliņumu, ka viņam reiba galva.

Viņš piebrauca un gaidīja. Pulkstens rādīja trīs pēc pusdienas. Viņš gaidīja ceturtdaļstundu, tad sāka taurēt.

Bet viņa arvien vēl nenāca.

Venceļa kungs raudzījās augšup uz otrā stāva logiem, bet tie bij aizvērti un baltie priekšdari nepakustējās.

Vai viņa būtu izjājusi?

Nē, tas nevarēja būt, un nogaidījis vēl ilgāku brīdi, viņš sāka atkal taurēt.

Beidzot viņa nāca, gērbusies baltā, elegantā vasaras mētelī, rokās svaidīdama sarkanu saulesargu.

— Vai jūs mani ilgi gaidījāt?

— Nē, nevisai, — viņš priecīgi atbildēja, jo pēdējos acumirkļos tam bij prātā iešāvusies doma, ka tik viņa nav norunu ignorējusi.

— Jā, jā, — viņa smējās, — sava stundiņa jau būs... Es labu laiku atpakaļ dzirdēju jūsu auto tauri, bet man vēl nāca tik saldi miegs, ka neda-būju acis vaļā. Esmu pieradusi dienviņu gulēt.

— Vai jūs tik labi pazīstat mana auto tauri? — Venceļa kungs jautāja.

— O, jā, starp simtām! — Jurgelāna jaunkundze smaidīja. Šī taure skanot visai īpatnēji — divos divainos balsienos kā vientuļas dzērves kliedziens silā.

Venceļa kungam nekas tā nepatika, kā kad godā viņa automobili, šai mašīnā viņš bij iegāzis smuku naudu un varēja lepoties. Viņš pats prata tikai braukt, ko bija nevisai sen iemācījies no sava šoferā, tomēr automobiļu lietās mēdza izlikties liels zinātnieks, kas smalki pārzin katru skrūvīti savā mašīnā.

— Bet tad nu jūs redzēsiet, kā mans Buicks skrien, — viņš pašapzinīgi teica, — es ceru ar jums launagot Siguldā.

Viņi iesēdās automobili un acumirkli drāzās prom pa sakarsušām Rīgas ielām. Pie gaisatilta tikko neuzbrauca kādam ormanim, kuŗš sirdīgi no-

kliedza pakal, ka tādiem velniem vajadzētu atņemt braukšanas atļauju. Tādas atļaujas Venceļa kungam nemaz nebij un viņš plati sevī pasmaidīja. Neviens viņam klāt neķersies; kurš gan nepazīna fabrikantu Venceli!

Laukā uz šosejas vējš sāka plosīties gar ausīm. Fabrikants palienēja savu aviātoru cepuri un brilles Jurgelāna jaunkundzei, bet pats brauca kailu galvu. Vējš plosīja viņa iesarkanās pūkas, kuŗas bij atlikuŗas tikai ap deniņiem.

— Jūŗu gaiŗais ģērbs gan nav piemērots šādam izbraucienam — viņš teica, — redziet, kādi putekļi grieŗas visapkārt. Bet Jurgelāna jaunkundze maz par to bēdāja. Viņa imitēja naiŗvu meiteni, kas priecājas par katru nieku un viņas balss skanēja kā maĩgs zvārgulītis Venceļa kungam ausī. Šis vecais mētelis, lai jau viņš noputot!

Fabrikaņts brauca kā pats nelabais. Un bij ar miņam māksla, ko vajadzēja apbrīnot. Mazā sporta maŗīna šaudījās kā atspole, veikli lavierēdama pa akmeņu starpu, kas bija izlikti uz šosejas malām, lai braucēji netriektos tik ātri. Viņa tuklās rokas stingri turēja stūri un no viņa korpulentās figūras dvesa pašapzinība un enerģija, atstājot uz Jurgelāna jaunkundzi labu iespaidu.

Viņi sākumā runāja par nopietnām lietām, par skaisto laiku, kas rādījās būt labvēlĩgs viņu izbraucienam, par priekŗā stāvoŗo launagoŗanu Siguldas Gaujas mājĩgos krastos, par daŗādiem automobiļu tipiem un ņo un to, kas ieŗāvās prātā.

Tad viņš palaida maŗīnu 90 kilometri stundā un tā sacentās ar vēja ātrumu. Nemaz nejuta ka skrien, drĩzāk tie lidoja vai arī ņūpojās kā kuģĩ uz jūŗas viļņiem no viena kalna otrā. Kādā pakalnē viņš neuzmanĩgi pārbrauca lielāku akmeni

un automobils mazliet sadrebēja. Jurgelāna jaunkundze uzgrūdās viņam virsū un viņas aviātora cepure sadūrās ar Venceļa kunga apaļo galvu. Viņa skaņi iesmējās, jo šī saduršanās izgaisināja viņu starpā pieklājīgo vēsumu. Abi tie jutās kā atplaukušī un Venceļa kungs brauca lēnāki, lai varētu ar viņu mazliet pajokot.

— Ko jūs teiktu, ja mēs nosistos? — viņš jautāja.

— Ko es teiktu? To pašu ko jūs — klusētu.

— Klusēšana ir piekrišanas zīme, tad jau laikam mēs abi būtu apmierināti par šādu iznākumu.

— Nu, protama lieta, — Jurgelāna jaunkundze iesmējās, — bet pavisam traģiski būtu, ja mēs paliktu dzīvi, un bojā aizietu tikai mūsu provīzija.

Ah, gudriniece, viņa zināja, ka Venceļa kungs bij apgādājies ar vairākām pudelēm šampanieša un citiem atspirdzinājumiem, kas atradās automobilī. Viņam jau priekšā tēlojās acumirkļis, kad tie izkāps Gaujas krastos, izklās zemē mīkstas segas, iebaudīs tīkamo dzērienu un saldā sajūsmā viens ctru aplaimos. Viņš pagrieza atkal stūri un laida, lai mašīna lido. Pie Inčukalna viņiem gaŗām gribēja pabraukt kāds cits auto, bet Venceļa kungs to nepieļāva. Nākošos acumirkļus svešais auto palika tālu pakaļ tupekļu mākonī.

Un bija reti jauka diena. Sauli, kas cepināja Rīgas ielās, še brīvā dabā ņemaz nejuta. Mašīnā sēdot vējš viņus patīkami vēdināja. Jurgelāna jaunkundzei ļoti patika šis brauciens un uz viņas priekšlikumu Venceļa kungs taisīja mazu likumu pa saņus ceļiem, kur redzējās daiļākas lauku ainavas. Zemnieki plāva sienu kreklos izmetušies un izliecās taisni, kad dzirdēja mašīnas troksni. Ganuzēni viņiem māja pakaļ cepures un kaut ko jautri

kliedza. Koki gar ceļmalām brīžam aizskāra viņu galvas saviem mīkstiem lapu vēdekļiem. Visapkārt smaržoja, ziedēja, bija tik patikami.

Tā viņi braukāja pusstundu un šai laikā stipri sarada un tuvinājās viens otram. Jurgelāna jaunkundze pat ieknieba Venceļa kungam pāris reizes ausī un paplakšķināja ar savu smaržīgo roku viņam pa vaigu. Fabrikants bija kā apreibis un atbildēja tādām pat laipnībām.

Kādā nokalnē viņš ievēroja, ka auto vairs nevelk tik labi. Viņš palaida otru ātrumu, bet mašīna tikai ierūcās, savu gaitu nepaātrinot. Lejup no kalna gāja vēl labi. Viņš nekā neteica savai ceļabiedrei, izlikās, ka ar nodomu brauc lēnām.

Vai benzīna sāka aptrūkt?

Nē, šofers taču pielēja pilnu rezervuāru un apgalvoja, ka ar to pietiekot vai līdz pašai Valkai.

Beidzot gāja uzkrītoši lēnām un Jurgelāna jaunkundze iejautājās, cik kilometru nu viņš brauc stundā.

— Mums laika vēl daudz, mana mīļā, — Venceļa kungs atbildēja un pats viscauri nosvīda pie šiem vārdiem, jo laika nebūt nebij tik daudz. Ja uz priekšu mašīna ies šādā gaitā, tad pirms pusnakts viņi Siguldā netiks. Un kur tad paliek pats galvenais izbraukuma mērķis?

Venceļa kungs norija vieglu nepatiku un pievērsās savai ceļabiedrei dažādiem komplimentiem.

Autombils vēža gaitā rāpās kalnā. Venceļa kungs saliecās uz priekšu it kā palīdzēdams, it kā stumdams, bet mašīna jau nebij sirgs. Kaut kā tomēr uzdzinās kalnā, bet tad apstājās pavisam.

— Stop, mašīna! — iesmējās Jurgelāna jaunkundze, — vēl taču neesam Siguldā. Vai jākāpj ārā?

— Nē, pagaidat, — sacīja Venceļa kungs un izvēlies no automobiļa steidzās uz mašīnas priekšgalu. — Tūliņ atkal brauksim tālāk.

Bet lieta nebij tik vienkārša: kaut kas bij sabojājies. Fabrikantam nebij mazākās jēgas par mašīnas mēchanismu, tomēr viņš atcēla motora virsdaļu un brīdi raudzījās acis piemiedzis. Pabakstīja ar pirkstu eļļaino motoru, pagrieza vienu otru skrūvi, tad sēdās atkal pie stūres. Auto iesprauslojās, nokūpēja smirdoši dūmi, bet nekustējās no vietas. Viņš steidzās atkal pie motora.

— Cilindra sveces tīras un darbojas; arī magnēts kārtībā, — viņš pie sevis murmināja, kā bij dzirdējis to no šoferiem, bet pats galīgi nekā nejēdza no šīm lietām.

— Tā tik vēl trūkst, ka mēs paliksim uz ceļa, — sacīja Jurgelāna jaunkundze un brīdi pasēdējusi arī izkāpa laukā. Kas īsti sabojājies, vai vienkārši sameties, nevarēja saprast.

Fabrikants staigāja apkārt mašīnai, pārlicās pār motoru, palīda apakšā, taustīja, spaidīja un svīda. Šī procedūra vilkāms diezgan ilgi un nevarēdama sagaidīt, Jurgelāna jaunkundze atsēdās grāvmalas zālē. Šis bij vientuļš kalnājs, plašāku lauku vidū un nelielu priežu mežiņu kreisajā pusē. Tuvumā nebij nevienas zemnieku mājas, un uz lauka un baltā lielceļa, kas aizvijās tālē liču loču kā milzīga josta, neredzēja nevienas dzīvas dvēseles. Apkārt bij svinīgs klusums, tikai vālodze kaut kur priežu smalcē locīja savu dīvaino svilpi, brīžam mēdoši ieķērkdamās. Saule spieda karsti.

Jurgelāna jaunkundze bakstīja ar saulesargu lielceļa smiltis un sekoja Venceļa kunga kustībām. Šai brīdī viņš izskatījās neveikls un muļķīgs, no agrākās pašapziņas un enerģijas viņā vairs nebij

ne vēsts. Noputējis un nosvīdis viņš bezcerīgi lodāja ap savu mašīnu. Jurgelāna jaunkundze sāka nervozēt un beidzot jautāja, vai drīz varēs braukt.

— Tūlīn, mana mīļā, — atbildēja fabrikants un turpināja joprojām savu bezsekmīgo darbību. Pagāja pusstunda, stunda un nu tas vairs nebij izturams.

— Mums būs jāiet kājām, — viņa errīgi ar vieglu irōniju iesaucās.

— Jā, mana mīļā, — beidzot piekrītoši atsaucās Venceļa kungs, jo viņš vairs neticēja savām spējām un bij galīgi apnicis vairāk izlikties, kā kaut ko pastrādāt, — man šķiet, motorā ir daži lielāki defekti...

— Jūs vienkārši neprotat izlabot, — viņa to sirdīgi pārtrauca, — bet nedomājat, ka es sāksu iet milzīgus ceļagabalus kājām un pie tam tik karstā laikā.

Viņai jau bij taisnība un fabrikants nokaunējies aizbildinājās, ka viņam nav visu instrumentu pie rokas, kas vajadzīgi mašīnas izlabošanai.

Jā, bet ko nu darīt? Cerēt uz žēlastību, ka kāds gaŗambraucējs nāks un izpestīs viņus no nepatīkamā stāvokļa?

Jurgelāna jaunkundze bēdīgi pavērās tālē, kur lielceļš aizvijās starp laukiem, vai neieraudzīs kādu tuvojamies. Un viņas vaigs piepeši nobāla.

— Skataties, — viņa apspiesti iekliedzās, — vai jūs neredzat, kas tur nāk!

Venceļa kungs ziņkārīgi pagrieza galvu. Pie apvārksņa cēlās melni negaisa mākoņi. Pats Dievs šodien viņu bij nodomājis sodīt.

Taču viņš savaldījās un mēģināja Jurgelāna jaunkundzi pārliecināt, ka viss labi. Negaiss jau bija vēl tālu un diez vai maz uznāks.

Beidzot no ielejas kalnā virzījās kāds automobīlis un Venceļa kungs izslējās taisns, sparīgi vicināja tam ar roku. — Viņiem būs vajadzīgie instrumenti un mēs tūlīn varēsim mašīnu izlabot un braukt tālāk, — viņš sacīja nelaimīgai ceļabiedrei. Bet braucēji bij iereibuši un bļautīdamies un kliegdami bezkaunīgas piezīmes, milzīgā ātrumā aizdrāzās gaŗām. Drīz viņiem sekoja vēl otrs un trešais auto, bet arī tie nepieturēja. Venceļa kungam sašļuka dūša, bet Jurgelāna jaunkundze saskaitās pavisam. Viņa tam izteica asas piezīmes un pārmetumus, ka šīs nu viņu pamatīgi izmulķojis, ievēzdams šādā klizmā. Savu mūžu viņa nebūtu braukusi līdz tādām nemākulim, tik glēvam un nevērišķīgam, ja būtu to agrāk zinājusi.

Venceļa kungs klausījās galvu nokāris un viņam bij skaidrs, ka labi iesāktais brauciens uz vilinošo mērķi ir tikpat kā izjucis. Viņam gribējās ēst, bet nedrīkstēja savilņotai Jurgelāna jaunkundzei par to ieminēties, lai nesakaitinātu viņu vēl vairāk.

— Jūs gan esat nelabojama... nelabojama — viņš murmināja sēzdamies tai līdzās ceļmalas zālē un mēģinādams pielabināties.

— Kas nelabojama?! — viņa to atgrūzdama pikti vaicāja.

— Nelabojama pesimiste, — Venceļa kungs sacīja un iegrima domās.

Pēc brīža viņa seja noskaidrojās. Viņš bij izdomājis labu izeju no klizmas.

Kāpēc tie šoferi, kas brauca gaŗām, neapturēja? Vai tikai tāpēc, ka bij iereibuši un nesaprata, kas še par nelaimi? Nebūt nē. Viņiem vienkārši nepatika rūpēties par citu labklājību. Cita lieta, ja

viņi atrastu līdzīgā klizmā dāmu vienu pašu, bez pavadona.

Un priecīgi iesvilpdamies, Venceļa kungs piecēlās kājās. Jurgelāna jaunkundze viņā paraudzījās it kā pētot: sak', vai nav prātu zaudējis, bet Venceļa kungs lūdza atvainot: ieiešot mežā tikai mazliet uzpīpot. No lejas kalnā brauca kāds auto un fabrikants savai biedrei aizrādīja uz šo cerību, piebilzdams, ka tam šoferam droši vien ir līdz vajadzīgie instrumenti.

Venceļa kungs pārlēca grāvi un veikli iegāja mežā. Pēc brīža viņš dzirdēja, ka svešais auto uzbrauc kalnā un pietura. Atskanēja Jurgelāna jaunkundzes augstā balss: viņa stāstīja par klizmu. Automobilā rūkoņa apstājās, svešais tagad izkāpa un apskatīja Venceļa kunga Buicku. Izmēģināja tauri, kuŗa patiesi skanēja kā vientuļas dzērves klaigāšana tālu silā, divos dīvainos balsienos. Pa gabalu taisni tā izklausījās.

Lai jau izlabo, — Venceļa kungs domāja un iegājis dziļāk mežā, atsēdās uz celma. Uztaisīja krietnu dūmu un gaidīja. Kas gan varēja paredzēt, ka iznāks tik nepatīkama aizkavēšanās! Ja nu vēl uznāk pašā vakarā lietus? Automobils ir tikai sporta automobils bez jumta... Un Jurgelāna jaunkundze. Tā jau nu bij nepatīkami iespaidota un grūti būs iekarot vecās pozīcijas viņas sirdī. Bet Venceļa kungs atcerējās, ka viņam ir savas priekšrocības „Lakstīgalas“ pansijā, tāpat rakstnieku un žurnālistu pili, kur varēs, ja vajadzīgs, dabūt labas naktsmājas. Bez tam viņam bij līdz sešas pudeles šampanieša, kas, bez šaubām, izklaidēs nepatīkamo ceļa klizmu...

Kad diezgan šķīta pīpots, viņš nometa papirosu un piecēlās. Tad viņš ausījās, vai mašīna jau ne-

būs izlabota. No ceļapuses atskanēja Jurgelāna jaunkundzes smieklī. Tā tad iet uz labo pusi. Paldies Dievam!

Beidzot mašina sāka rūkt. Venceļa kungs devās raudzīt, ko šie tur labu dara — laiks jau bij krietni pret vakaru un tālē ducināja pērkons. Aiz krūmiem slēpdamies, viņš lūrēja uz ceļapusi, lai viņu neieraudzītu.

Are, Buicks bij jau izlabots, svešais šofers sēdēja savā automobilī pie stūres un taisījās ceļā. Tu labais cilvēks! — Venceļa kungs domāja un atrada par derīgu tagad doties pie savas mašīnas.

Skaņi ierēcās svešā limuzina taure un nākošā acumirkli tas devās prom pa ceļu, atstādams aiz sevis baltu putekļu mākonī.

— Žēlīgs Dievs! — Venceļa kungs nobāla: svešajā automobilī, šoferam blakus, aizbrauca Jurgelāna jaunkundze. Un viņa Venceļa kungam pamāja ar roku, it kā sveicinot. — Lieliem lēcieniem fabrikants devās pie savas mašīnas, veikli ielēca tanī un atlaidis otro ātrumu, ķērās pie stūres. Bet Buicks nekustējās no vietas. Tā tad viņi tomēr nebij mašīnu labojuši un Venceļa kungs izmisis paraudzījās apkārt. Blēži! Sātani!.. Viņš atklāja vēl ko citu, pavisam bēdīgu, — automobilī nebij vairs šampanieša un uzkožamo, tikai viena izdzerta pudele vāļājās lielceļa smiltīs un apkārt bij izkaisīti sviestmaižu papīri.

— Zagļi! — Venceļa kungs vēl svarīgi izgrūda, tad viņa skats krita uz papīra lapu, kas bij piestiprināta mašīnas sānos. Lieliem burtiem ar sarkanu zīmuli tur bij uzrakstīta izsmejoša līdzjūtība un piezīme: „Jūs mašīna ir nelabojama, bet dāmu vēl var labot, tāpēc paņemu

viņu līdz. Ieteicu Jums tālākā ceļā
nebraukt bez instrūmentiem."

Venceļa kungs palika stāvam kā pārakmeņojies,
bet tai brīdī pār viņa galvu nodimdēja pērkons un
sāka līt spēcīgs lietus.

SPOKS

Reiz vēlā rudenā vakarā man gadījās braukt pa svešu apvidu. Valdīja necaurredzama tumsa un nejdzīgi lija lietus. Bet ļaunākais slēpās tai apstākļi, ka bijām nomaldījušies. Mans vedējs, kas sākumā apgalvoja ceļu zinām kā sava svārka piederkni, tagad izrādījās galīgs neprašs un brauca tikai uz labu laimi, pastāvīgi pats ar sevi sarunādamies un drošinādamies. Ceļš mirka dubļos un mūsu rati šļūca kā vecs kuģis, gāzelēdamies no vieniem sāniem uz otriem. Man vajadzēja tikt N. stacijā uz vilcienu, bet tagad par to nebij ko domāt: maldījāmies jau savas trīs stundas un vilciens varēja būt labi gabalā. Ko es tur aukstā un tukšā stacijā aizbraucis darītu, līdz nākošās dienas pēcpusdienai vilcienu gaidīt nebij nekāda aprēķina. Prātīgākais tagad bija iegriezties kādā mājā un dabūt siltu pajumti, vismaz kamēr pāriet šis nejdzīgais lietus. Bet kur tādu atradīsi. Ceļš veda pa vientuļu silu, kurš šķita bez gala. Un arī lietuss nedomāja mitēties, es, vieglajā vasaras mētelī, biju cauri līdz ādai un sāku salt. Tumsa neļāva saskatīt ne mazāko uguntiņu, ne gaismas staru, kas vēstītu, ka tuvumā ir kādas zemnieku mājas. Nolādētais vedējs! Nevarēju vien uz viņu nosirdēties.

Zirgs bij galīgi piekusis un vārda pilnā nozīmē — kūņojās pa dubļiem kā krējumā iekritusi

muša. Diez cik tālu tā nevarēja tikt un mēs izkāpuši arī sākām brist. Mežs apkārt likās spocīgs un saredzēt tik tikko varēja vienīgi koku galotnes, kas pret tumšpelēkām debesīm vējā locījās un stērēja.

„Šis te laikam būs Vaidas muižas apgabals,“ vedējs klusi minēja, „es tā kā pazīstu šo ceļu, jo te reiz braucu gadus piecus atpakaļ. Atceros milzīgo mežu. Un ja tas tā ir, tad mēs esam pamatīgi alojušies... E, bet tomēr liekas, mežam tūliņ būs beigas...“

Mēs mīcījāmies dubļu abūrā un tā pagāja vēl viena stunda. Auksti man vairs nebij, jutos stipri noguris un svīdu.

Beidzot vedējs, kas gāja pa priekšu, priecīgi iesaucās. Viņš bij pamanījis kaut kur tālumā uguntiņu.

„Jā, šis ir Vaidas muižas mežs,“ viņš pārlicienoši sprieda, „un tūliņ beigsies visa šī šūra.“

Bet uguntiņa varēja atrasties aiz purviem un uz turieni varbūt vajadzēs mērot vēl lielus ceļa likumus.

„Nē, tā ir Vaidas kroga uguns,“ vedējs tiepās un izrādījās, ka viņam taisnība. Beidzot viena taisnība pēc neskaitāmām maldīgām hipotēzēm!

Vaidas krogs atradās meža malā, kur krustojās divi ceļi. Tā bij veca ēka ar trijstūra fasādi jeb otru stāvu un tradicionālo stadulu vienā galā. Gar sienu auga lieli koki, kuņu kuplās galotnes izstiepās tumsā pār jumtu. Vairākos logos spīdēja uguns un iekšā skanēja cilvēku balsis.

Kamēr vedējs darbojās ap zirgu, es nodauzīju dubļainās kājas uz akmeņa pakāpēm un iegāju krogā.

Brīnums, kas te bij tautas! Un tāds gaiss, ka

varēja cirvi kārt griestos. Bija salasījies vai vesels pagasts, vairums zemnieku vienkāršajās darba drānās, kas grūstījās ap bufeti, kāri sūca alu, lielījās un ļļautījās. Vēlāk dabūju zināt, ka tie ceļa strādnieki, latgalieši, kas tuvumā strādā pie jaunās šosejas bruģēšanas. Bet bija arī tiesa vietējo, kas atnākuši dzēst dienu rūpes alkoholā un daži tādi pat garāmgājēji, iebēguši no lietus.

Manu ienākšanu neviens nemanīja, katrs te bija nodarbināts pats ar sevi, bet resnais krodznieks, nosmulētā priekšautā, pašreiz piegrieza savu uzmanību kādam pusmūža vīram gaišpelēkā mētelī, kuŗš, redzams, bij tāpat cauri līdz ādai izmircis kā es. Krodziniene, sīka mellīgsnēja sieviete šiverējās apkalpodama dzērājus. Es jutos noguris, bet pirmkārt man ļoti gribējās ēst, tāpēc spiedos uz priekšu pie bufetes. Nekur jau neredzēja brīva galda.

Beidzot laimējās dabūt šķīvi ceptas cūkgaļas un glāzi sīvā, kas pamazām remdēja nogurumu. Pēc maltītes vajadzēs aprunāties par naktsmāju, dabūt mīkstu gultu un pamatīgi izgulēties, jo iepriekšējo nakti biju pavadījis slikti.

Bet nē. Ar naktsmāju nebij tik vienkārši. Ieturēdams vakariņas, dzirdēju krodznieka sarunu ar svešo cilvēku pelēkā mētelī un šai sarunai bija tas pats temats.

„Nu es jums saku ka nav,“ krodznieks enerģiski plātīdamies teica, „viss ir aizņemts līdz beidzamajai vietai. Jūs taču redzat paši — pilns kā strops!“

Svešais kaut ko nesadzirdamu murmināja un nikni paraudzījās apkārt. Viņa skats bija stulbs, laikam no diviem stojakiem, kuŗus tas bija iemetis

vienu pēc otra. Vispār viņš atstāja neintelligenta cilvēka iespaidu.

Krodzinieks gribēja attālināties, bet svešais to aizturēja.

„Bet varbūt zālē? Tur taču neviens neguļ...“

„Arī nē. Tur tāpat aizņemts, bet ja gribat, tad vienīgais... kā jums teicu...“

Tagad svešais enerģiski protestēja.

„Tur es negulētu, ja jūs man piemaksātu. Neļaušu jau sev galvu apgriezt!“

„Kā vēlaties,“ krodzinieks paraustīja plecus un aizgāja apkalpot viesus.

Svešais palika stāvam pie bufetes ar nokārtu galvu. Acis viņam lipa ciet: droši vien viņš bij ļoti noguris.

„Ko tu snaud?“ kāds viņam piegrūda ar elkoni.

„Tad dod man gultu,“ svešais īgni atrūca, „nesmu jau nekāds mēnesis, kas visu nakti var spīdēt.“

„Tev jau krodzinieks piedāvāja Brandenburga istabu. Iedzer krietnāku šņabi, lai nāk pamatīgi miegs un nav bailes.“

„Atstāju tev šo prieku,“ svešais īgni norūca un aizstreipulojies kaktā līdz solam, nokrita smagi kā maiss.

„Kas tā par Brandenburga istabu?“ ieinteresējās kāds latgalietis dzeltenām ūsām.

„Un tu vēl nezini? Brandenburga istaba — spoku istaba. Tur neviens nevar gulēt — rādās ķēmi.“

„Dīvaini, bet kāpēc tad?“

„Gluži vienkārši, tai istabā, piecus gadus atpakaļ notikušas šausmu lietas. Prasi krodziniekam.“

Dzeltenūsis nobraucīja zodu un piebīdīja draugam glāzi.

„Viņš jau šovakar tāds aizņemts... Tā? Rādās spoki? Un visus piecus gadus?”

„Abet no vietas. Gandrīz katru nakti. Es pats esmu izprovējis. Neliek miera gulēt. Tiklīdz taisies iemigt, ap pusnakti — atskan šausmīga balss...”

„Balss? Ko viņa saka?”

„Viņa saka: „Prrrooojaaam, projam!..” Tas ir Brandenburgus.”

„Kas par Brandenburgu?” ieinteresējās vēl kāds latgalietis un pievirzījās runātājiem tuvāk. Citi dzērāji iesmējās par pēdējā ziņkārību un nezināšanu. Bij dzirdami izsaučieni: „Vot kur ārzemnieks!.. Mucā dzimis...”

Es tiesāju savu cūkgaļu un klausījos dzērāju valodā. Mani pa druskai interesēja šī saruna, jo tas attiecās uz lietu, kas tagad man zināmā mērā stāvēja tuvu pie sirds — par naktsmājām. No saraustītām piezīmēm un teikumiem, dabūju zināt, ka Brandenburgus bijis Vaidas muižas pārvaldnieks pirms pieciem gadiem, pēc dzimuma vācietis, īsts zilo asiņu pēctecis, bet divaini atšķirīgs no savas kārtas ļaudīm, jo draudzējies vairāk ar zemniekiem. Bijis iemīlējis krogus meitā Veronikā.

„Šis barons bij izkāmējis kā asaka,” stāstīja kāds bārdains vecis, — pazinos ar viņu ļoti labi un, liekas, ļaudīm bij taisnība — Brandenburgus nebij pilnā prātā. Mežā vien dzīvoja ar plinti plecos un bieži tika stāvējis pie šīs bufetes veselām stundām. Nebij jau dzērājs, bet šī draiska sagrozīja viņa vājo muižnieka galvu. Atceros liktenīgo vakaru kā šodienu. Atnāk no meža sabridies kā žurka. Pats tāds savāds, uztraukts. Laikam bij kaut ko nojaudis... šī jau viņu neturēja trīs grašu vērts: priekšā luncinājās un bija kā aitiņa — „lielskungs un lielskungs,” bet aiz muguras — ak, tu

Dieviņ, — zoboja no panckām laukā. Dzīvoja un gulēja ar kuŗu katru, kas maksāja naudu. Visi to zināja un slepen smīnēja, tikai viņš viens neko nesaprata, jo bija stipri iekēries. Solījis precēt vis; vest uz Vāciju, bet Veronika jau zināja ka viņš nabags. Ielaidās no žēlastības. Man viņa tiešām žēl...“

„Bet ko tu teici tai liktenīgā vakarā?“

„Jā,“ vecis turpināja, „Brandenburgs ienāca pavisam bāls, rokas viņam trīcēja, acis dīvaini spīdēja. „Uznes man augšas istabā vakariņas,“ viņš sacīja Veronikai un divos lēcienos uzkāpa pa trepēm. Viņam neinteresēja vakariņas, gribēja tikai divatā izrunāties, jo bez manis krogā toreiz bija vēl pats saimnieks un jaunais Kavass. Šis pēdējais jau skaitījās muižkunga sāncensis — katru vakaru gāja augšas istabā pie Veronikas gulēt. Kad Veronika uzgāja pie barona, Kavass tā dīvaini pasmīnēja, jo viņš patiesībā šo putru bij ievārijis, kad dabūjis no Veronikas kurvīti. Tā laudis runā, es jau nezinu... Pēc brīža augšā atskanēja liels troksnis — gāzās krēsli un galdi, Brandenburgs kļiedza...“

„Ko viņš kļiedza?“

„Viņš kļiedza briesmīgā balsī: „Prrrooojaaam, projam, mele, viltiece.“ Un tad atskanēja šāvieni. Mēs ar saimnieku un Kavasu steidzāmies pa trepēm augšā, bet nonākuši līdz mazās istabiņas durvīm, laidāmies atkal tenteriski lejā, jo istabā atkal šāva un mēs domājām, ka Brandenburgs palicis traks. Nedrīkstējām vairs iet augšā. Sēdējām tepat lejā lielās bailēs un gaidījām kas notiks. Saimnieks aizsūtīja pēc policijas. Bija jau rīts, kad tā ieradās. Uzgājām augšā — abi bij pagalam...“

Veča stāstu pārtrauca krodzinieks: „Ei, Cau-

cīti, ko tu te stāsti tās vecās pasakas. Paej tālāk no letes, lai citi cilvēki tiek klāt. Kas bijis, bijis, priekš kam simtreiz pārmalt visu no gala!”

„Bet no tā laika spokojas?” vaicāja dzeltenūsainais latgalietis.

„Katru nakti,” atbildēja Caucis.

„Es pats esmu izprovējis,” stāstīja kāds cits. „Ap pusnakti, kad krogu slēdz un visi aizgājuši pie miera, tai istabā sāk runāt spoks. Viņa balss tik šausmīga... uf!”

„Bet redzējis pašu spoku esi?”

Stāstītājs pablisināja acis un nodrebinajās. Simtreiz, viņš teica. Spoks bijis viscauri balts no galvas līdz kājām, gluži kā bildēs arabs, kas iet satinies baltā burnusā caur tuksnesi pa smilšu vētru. Rokā viņam bijusi medību bise, kuŗu viņš it kā slēpis zem apģērba, lai negaidot raidītu šāvienu.

Kāds cits stāstīja, ka spoks visu laiku kliedzis, bet viņš nelicies par klaigām ne zinīs. Tikko iemidzis, jutis aukstu pirkstu pieskaŗamies pie pakauša un beidzot nežēlīga roka sagraŗbusi pie matiem. Viņš šausmās izskrējis no istabas.

Dzērāju stāsti bij cits par citu drausmīgāki.

Biju vakariņas paēdis un iedzēris dažas glāzītes. Tagad vajadzēja novilkt salijušās drānas un atpūsties. Brandenbarga istaba bija neaizņemta un es klusi Dievam pateicos par šo apstākli. Pasaucu krodzinieku un iečukstēju viņam savu nodomu. Viņš savilka seju, domādams, ka gribu viņu āzēt, bet sajuzdams sauŗjā dažus naudas gabalus, piebilda:

„Nu protams, kas te ko baidīties. Šejienieši tāpat kā latgaļi, ļoti māŗticīgi.”

Viņš mani klusi veda pa trepēm un jokodams

es viņam iebildu, ka man nav nemaz vērts Brandenburga istabā gulēt, ja tur tā spoka patiesi nav.

Krodzinieks īsi iesmējās un uzreiz kļuva runīgs.

„Patiesību sakot, tiem ļaudīm taisnība,” viņš teica, dziļi elpu ieņemdam, „spoks ir gan.”

„Ko jūs sakat?”

„Jā. Pats to esmu dzirdējis un piedzīvojis. Pamēģināt, tad jau redzēsīt.”

Viņš man attēloja tāpat kā tie lejā savus šausmīgos piedzīvojumus ar spoku un papildināja Caučīša stāstu dažiem intimiem sīkumiem, ka ne tikai Brandenburgs un Kavass, bet arī viņš bijis samīlējies Veronikā, kas bijusi īsta skaistule, bet diemžēl, palaidne.

Krodzinieks mani ieveda nelielā četrkantīgā istabiņā, blakus krogus zālei un zīmīgi smaidīdams novēlēja pavadīt labu nakti. To taisni vēlējos, jo biju noguris un slapjās drānas nepatīkami lipa pie muguras.

Nu es beidzot varēju izģērbties un to dariju bez kavēšanās. Drānas izžāvis pie krāsnes, paņēmu sveci un apskatīju istabiņu pamatīgāki. Varēja jau gadīties, ka šie paslēpjas tīri reāls spoks un aiz šādiem tādiem iemesliem sāk biedēt citus. Bet telpā neko aizdomīgu neatradu: te bija tikai dažas mēbeles — gulta, galds, skapis un divi krēsli.

Pulkstens rādīja vienpadsmit. Aizslēdzu durvis, ieliekos nelaimīgās skaistules Veronikas kādreizējā gultā un drīz aizmigu.

Laikam biju gulējis stundas divas, kad piepeši pamodos. Vispirms iedomājos spoku. Vai viņš mani modināja?

Sāku klausīties, bet neko aizdomīgu nedzirdēju. Aiz mazas trepju telpas, otrā istabā jeb zālē, strīdējās dzērāji. Viņi, laikam, spēlēja kārtis un skaņi

izsauca savus trumpjus, reizēm saceldami īstu tirgus troksni. Loga rūtīs bungoja lietus un mežs ārā šalca. Satinos segā un pagriezies uz otriem sāniem, no jauna laidos miegā. Bet tad uzlēcu sēdus. Gārdzoša balss sauca telpā: „prrrrooojaaam, projām!”

Platām acīm raudzījos istabā, sagatavodamies katru brīdi ieraudzīt savā priekšā baronu Brandenburgu baltajā beduina mētelī. Sirds man uztraukti sita un gar acīm joņoja iedzelteni riņķi.

Spoks nerādījās. Pagāja dažas minūtes un arī balss neatkārtojās. Izkāpu no gultas, aizdedzu sveci un apskatīju telpu. Viss bija labākā kārtībā.

Varbūt uztraukta fantazija, saviļņotas asinis — es domāju un sašutis likos gultā. Bet šoreiz nebiju aizmidzis, kad no jauna izdzirdu dīvaino saucienu. Lai nu bij kā būdams — spoks atradās istabā. Saucieni atkārtojās vēl pāris reizes. Mana gulta atradās kaktā gandrīz pie krāsnes, bet dīvainā balss atskanēja it kā no loga puses, piepildot visu telpu. Redzēt nekā neredzēju. Man galvā iesāvēs visādas domas, veci nostāsti par spokiem un okultistu dažādie eksperimenti. Varēja jau vienkārši šo lietu izskaidrot ar nenoteiktu ticību, ka zālē starp dzērājiem, varbūt, kāds ir medijs, kas apzinīgi vai neapzinīgi gādā par šī dīvainā gara izpausmi. Bet man vajadzēja taustāmākas skaidrības. Izkāpu no gultas un iededzu sveci. Apņēmis segu apkārt, atsēdos pie galda. Jānovēro, kas īsti būs.

„Prrrooojaaam!” atskanēja dīvaini un izplūdoši, bet tagad es skaidri dzirdēju ka sauciens nāk no loga puses. Tam vajadzēja būt ārā. Uzmanīgi attaisīju logu un izbāzu galvu. Lija lietus un pūta

stiprs vējš. Pie kādas stiprākas vēja pūsmas, dīvainais sauciens atskanēja man pie pašas auss.

Nolādēts! Tā bij vecā skārda izkārtne, kas greznoja sen gadiem Vaidas kroga fasādi. Viņa turējās sarūsējušā dzelzs stienī, kas gāja vertikāli uz leju un šis stienis dažās vietās bij atliecies no sienas, pateicoties laika zobam. Vējam uzpūšot skārda izkārtne izdeva cilvēka balsij līdzīgu troksni, kas bija skaidri sadzirdams mazajā istabiņā. Nakts tumsā uztrauktā fantazija šo troksni pastiprināja un iztēloja jo dzīvāki. Tā bij radies dīvainais spoka sauciens.

Bet kāpēc tikai naktīs viņu dzirdēja un ne dienā? Te nevarēja visu izskaidrojumu uzvelt fantazijai.

Es atradu gluži vienkāršu joku: dienā krogus slēgotās āra durvis stāvēja atāķētas un cieši piekļaudamās sienai viņas piespieda mūrim stieņa galu, neļaujot izkārtnei vējā drebēt. Naktī, ap divpadsmitiem, kad slēdza, durvis aizvēra un izkārtne palika vaļēja. Kad pūta vējš, viņa uzsāka savu spoka uzdevumu.

Es aizvēru logu. Pulkstens rādīja divi. Ielīdu gultā, jo nu reiz vajadzēja gulēt. Bet kas to deva: trumpmaņi zālē kļiedza un trokšņoja; nevarēja būt domu par kārtīgu miegu. Vajadzēja nodibināt mieru un man iešāvās prātā laimīga doma.

Cēlos trešo reizi no gultas, ietinos palagā un savu nūju paslēpdams zem drānas, devos izpildīt nelaimīgā barona Brandenburga vietu. Pie zāles durvīm apstājos. Iekšā dzirdēju bļautamies ūsaino latgalieti, kuŗu reizēm melancholiski pavadīja Cauciša trīcošais tenors. Viņi strīdējās par kādu banku.

Aizsedzis seju, atrāvu ar lielu troksni zāles durvis un spēru dažus soļus uz priekšu. Draudoši pa-

kustināju nūju zem palaga un imitēdams spoka balsi, saucu: „Prrrooojaaam!”

Acumirkļi zālē iestājās kapa klusums. Visi stāvēja sastinguši, pārvērstām sejām. Pirmais atdzīvojās Caucītis un veikli manījās pa otrām durvīm lejā. Šausmās iekliegdamiem cits aiz cita kludami sekoja viss trumpaņu bars. Uz grīdas skanēja nauda, gāzās pudeles, krita kārtis. Piecās minūtēs zālē bij tukša. Nevienas dvēseles. Atgriezies savā istabā, noliku spoka atribūtus un iekritu dziļā miegā.

Reiz bija noslēdzies nejaukais vakars.

Otrā rītā mani lejā bailīgi sagaidīja krodzinieks.

„Nu, kā pavadījāt nakti?” viņš uztraukts jautāja.

„Lieliski. Ļoti lieliski!” es atbildēju.

„Spoku nemanījāt?”

„Nē.”

„Nav jau brīnums,” viņš satriekts nopūtās, „spoks pagājušo nakti pārvilcies zālē.”

NAUDA, MĪLA, VASARSVĒTKI

Stāsts

Vasrsvētku rītā fotogrāfs Gustavs Bunte piecēlās agrāk, kā parasts, un noskuva bārdu. Šo, gandrīz nevajadzīgo darbu un, galvenais — liekos izdevumus, viņš jau nu bij uzņēmies kopš pāris mēnešiem, kad iepazinās ar Vaitnieka jaunkundzi. Viņa pateica vienkārši:

— Jums jānodzen tā nejaukā bārda, ja gribat ar mani saieties.

Jā, pateikt jau bija viegli, bet Gustavam Buntem tas maksāja mazākais savus 10 santimus par reizi, jo nazis tak dila un to vajadzēja uztrīt, ja negribēja galīgi izvagot ģīmi. Ja nu Gustavs Bunte izpildīja šo sievietes untumu, tad viņš zināja, ko dara: Vaitnieka jaunkundze nebij zemē metama materiālā ziņā un no viņas tas visu kādreiz cerēja dabūt atpakaļ.

Bet vai arī Vaitnieka jaunkundze izturējās pret viņu tikpat labi, tas bija cits jautājums. Dievs pasargā! Gustavu Bunti viņa nekad nezoboja un neizgāza, ne sabiedrībā, ne vienatnē, bet viņai piemita viena nelaba īpašība, kā jau visām sievietēm — pārāk nepraktiski dzīvot. Piemēram — atļauties sev jaukā vasaras laikā sēties taksometrī un braukt uz Mežaparku, vai pat vēl tālāk — tā pēc Gustava domām bij tīrā izšķērdība. To tik varēja darīt sievišķis, kas nebēdā par rītdienu. Gustavs Bunte vairījās pat tramvajā kāpt un to bija darījis tikai

5 reizes šajos 10 gados, kamēr Rīgā dzīvoja. Tikai tādā kārtā tam radās mazs ietaupījums, ko viņš ieguldīja nelielā saimniecībā pie Smiltenes, kur pagaidām par vēderu strādāja un saimniekoja viņa brālis.

Neskatoties uz ērtu dzīvi, Vaitnieka jaunkundze bij bagāta un Gustavs Bunte pagaidām izpildīja visu, ko viņa vēlas. Protams, viņš vairījās, kur nāca liekas izdošanas, bet ļoti smalkā veidā, tā, ka viņa to nemanīja.

Šodien viņiem bij tālāks ceļojums priekšā: Gustavs gribēja Vaitnieka jaunkundzei parādīt savu rezidenci Smiltenes mežos. Turp pa Vasarsvētkiem aizbraukt bija arī materiālā ziņā izdevīgāki, jo Rīgā tik un tā izietu vairāk naudas dažādos sīkumos, gan viesojoties pa vienu, otru lokālu, gan braukājot ar taksometriem. Bez tam smilteniešos viņam bij kārtojamas dažas neatliekamas lietas.

Gustavs Bunte nomazgāja noskrāpēto zodu un apgērba svētdienas uzvalku. Tad izņēma no skapja Kodaka pastkaršu kastīti un atsēdās krēslā. Tā bij viņa kase un vajadzēja pārbaudīt viņas saturu. Nekas liels tajā neatradās, tikai viens simtlatu gabals un daži santimi sīkā naudā. Viņam gan kabatā bij ceļa nauda sev un Vaitnieka jaunkundzei, bet simtlatnieku negribējās mājās atstāt — gandrīz kāds nozog.

Tagad viņš bija gatavs — pulkstens jau rādīja pusstundu pirms vilciena atiešanas. Vaitnieka jaunkundze droši vien stacijā jau gaidīja.

Viņš aizslēdza veikalu un laidās pa ielu prom. Vaitnieka jaunkundze tiešām bija jau priekšā.

— Kur jūs tik vēlu, Gustav? — viņa vaicāja, — es jau domāju, ka mani pievilsiet.

Redzot drauga nosvīdušo pieri, viņa vēl piebilda,

ka šim nevajadzējis skriet, bet atbraukt mierīgi ar tramvaju. Gustavs steidzās pie kases pēc biļetēm.

— Nemat otrā klasē, tur tīrāks gaiss, viņa sacīja un Gustavs to bij paredzējis. Viņš izlika visu sīko naudu. Nē, simtlatnieku taču viņš neies mainīt.

Vilcieni nemaz nebij tik pilni, jo lielais pasažieru vairums bij aizbraucis jau svētku sestdienā. Kupejā bez viņiem sēdēja tikai viens virsnieks, kas jau izkāpa Inčukalnā.

Diena bij reti jauka: pa nakti lietus izmazgāta un tagad saule laistījās pār zaļiem kokiem un zemi sudraba spožumā. Gustavs Bunte bij pacilātā omā un svētdienas drēbēs izskatījās tīri smalks. Labo iespaidu vēl pavairoja glīta pulksteņa ķēdīte pogcaurumā, lai gan tā nebij īsta zelta. Bet labo garastāvokli sāka bojāt Vaitnieka jaunkundze ar saviem untumiem.

— Vai, kā slāpst! — viņa nočāpstināja muti, kad cauri kupejai izgāja kāds augļu pārdevējs ar apelsīniem.

— Nujā, — Gustavs līdzcietīgi piemetināja, — bet tagad aplesīni nav labi, viņu laiks ir beidzies un tie kūst laukā. No tādiem negaršīgiem nevar slāpēt.

Viņa nopūtās un gaidīja līdz Siguldai. Tur izkāpa abi un devās pie bufetes. Un nu Gustavam vajadzēja mainīt skaisto simtlatnieku, kuŗu tas laimīgi bij novadījis veselu garām vairākām stacijām. Viņam tīri sirds sažņaudzās redzot, ka tai iekārojās arī daži dārgi ārzemju augļi. Vajadzēja visu samaksāt džentlmeniskā pacietībā. Atgriežoties vilcienā, viņš cerēja būt mierīgs līdz pašai Smiltenei. Līdz ar viņiem, kupejā iekāpa kāds divains pasažieris, kuŗu Gustavs jau bija ievērojis brīdi atpakaļ pie bufetes. Tas bija sīka auguma

vīrelis, elegantā uzvalkā un visai acīgs. Viņš vē-
rīgi raudzījās Gustavam sejā, ko bija darījis arī
stacijā, tad piepeši pasmaidīja un palocīja galvu
sveicinādams. Gustavs atņēma sveicienu brīnēda-
mies.

— Nepazīstat?

— Ne.

— Bet mēs taču esam kādreiz redzējušies Pē-
terpilī, vai nē? Tas bija 1917. gadā, īsi pirms revol-
ūcijas... Svešais laipnīgi runāja un viņa balsi
dzirdējās īsts atkalredzēšanās prieks.

Savu mūžu Gustavs Bunte nebij Pēterpilī bijis,
bet negribēdams izjaukt svešnieka illūzijas, pie-
bilda, ka tas varot gan būt, bet viņš neatceroties.

— Mēs neesam personīgi pazīstami, nē, — sveš-
nieks turpināja, — bet vai neatminaties kā toreiz
vēlā vakara stundā uz Nēvas prospekta iedevāt na-
bagam vienu cara sudraba rubli.

— Var jau būt, — Gustavs atbildēja un pa-
skatījās uz Vaitnieka jaunkundzi, — tas ļoti var
būt, es pat mazliet tā kā atceros...

— Nu redzat, — svešnieks priecīgi iesaucās, —
toreizējais nabags esmu es, bet tagad — bagāts
vīrs.

— Priecājos par jūsu laimi, — Gustavs teica.

Svešnieks sāka stāstīt, ka esot vairāku namu
īpašnieks Rīgā un gribot arī uz laukiem, pie Ieri-
ķiem pirkt īpašumu. Braucot pa Vasarsvētkiem ap-
skatīties. Dzīve esot tiešām kā dīvaina laimes lo-
terija: te tu esi nabags, te bagāts un otrādi.

— Bet zināt ko, — svešnieks ķēra roku ka-
batā un izvilka savu naudas maku, — es jums,
vecais paziņa, gribētu atmaksāt savu parādu...
Jūs taču to neņemsiet ļaunā, vai nē?

Makā redzējās paprāva čupiņa kreditbiļešu, visi tie bija simtlatnieki.

Gustavs Bunte pabraucīja neziņā žodu un vaicājoši pavērās Vaitnieka jaunkundzē: vai būtu džentlmeniski pieņemt piedāvājumu? Bet Vaitnieka jaunkundze skatījās pavisam auksti, atraidoši, viņai laikam bija kauns no pārējiem kupejas pasažieriem, kuŗi arī izrādīja dzīvu interesi šai lietā.

— Es jūs negribu apvainot, pavisam nē, — svešnieks turpināja, — negribu jūs nostādīt tai lomā, kāds biju pats 1917. gadā, bet vēlētos, lai jūs vismaz pieņemtū no manis desmit latus, t. i. to parādu bez kādām procentēm. Tas mani atbrīvos no sajūtas, ka esmu nabags, kas tura savā kabatā cita dāvanu... Ņemat šo simtlatu un atdodat man 90 atpakaļ!

Gustavs Bunte jau nu būtu pavisam ar mieru, bet Vaitnieka jaunkundze tikko manāmi papurināja galvu.

— Nē, — viņš atbildēja svešniekam, — tie jau tikai tādi sīkumi un arī es, paldies Dievam, neesmu bez maizes garozas, ka vajadzētu ar jums uzsākt tik žīdisku norēķināšanos. Nē, pateicos! Jums arī nevajaga apvainoties...

Svešnieks tomēr jutās mazliet sarūgtināts un iebāza naudu atpakaļ kabatā. Vēl šo to pafilozofējis par dzīvi, viņš atvadījās un izgāja koridorī, jo tuvojās Ieriķu stacija un viņam drīz vajadzēja izkāpt.

— Jocīgs cilvēks un savāda sagādīšanās, — Gustavs sacīja savai ceļa biedrei, bet viņa klusēja, acīmredzot nevēlēdamās turpināt sarunu par tik žīdiskām lietām. Gustavs nemierīgi pagrozījās sēdekļī un kad vilciens jau pūta tuvodamies stacijai, viņš piecēlās un atvainojies izgāja koridorī. Varbūt svešnieks vēl turpat būs.

Jā, viņš smaidīja Gustavam pretī un teica, ka esot jau sajutis, ka viņš to lietu apdomāšot. Bez liekām runām viņš pasniedza simtlatu, kuŗu Gustavs izmainīja, paturēdams sev 10. Tas bija labs veikals un šī nauda Gustavam nokrita kā no gaisa. Viņš sirsnīgi spieda svešajam roku un apmierināts atgriezās kupejā.

Tālākā ceļā līdz pašai Valmierai, Vaitnieka jaunkundzei neuznāca nekādas liekas vēlēšanās un Gustavs pavisam ērti atlaidās sēdekļi. Viņš vēroja ceļabiedres iegareno seju ar mazajām pūtītēm zem acīm un atrada to vēl pietiekoši svaigu. Mājās, tur, smilteniešos, viņš to apņēmas katrā ziņā noskūpstīt un ja, iznāks, arī bildināt. Vispār Gustavs jutās lieliski — tie desmit lati bij viņu iepriecinājuši. Bet Valmierā vajadzēs atkal no simtlatnieka šķirties — tur bija jāpārsēstas mazajā vilcienā un jāpērk biļete.

Vaitnieka jaunkundze tikai žāvājās un sūrojās par nogurumu. Kaut ātrāki tiktu galā.

Beidzot Valmiera bija klāt. Stacijā pulcējās karavīri un spēlēja mūzika. Ēka bij appušķota meijām. Bet mūsu ceļiniekiem neatlika daudz laika, vajadzēja steigties uz mazo staciju.

Tur nu Gustavam izgāja slikti: paprasījis divas otrās klases biļetes, viņš pasniedza kasierim naudu un piedzīvoja lielākās nepatikšanas savā mūžā. Kasieris vilcinājās ar biļešu izdošanu un kad Gustavs palika nepacietīgs, diez no kurienes ieradās policists un uzprasīja viņam dokumentus.

— Jūs esat fotografs? — jautāja policists apskatījis Gustava pasi, bet nenogaidījis atbildes teica kasierim:

— Tā lieta ir skaidra.

— Kā, kas? — brīnījās Gustavs Bunte.

Policists pasmējās:

— Kad neveicas taisīt fotografijas, taisa naudu.

Gustavs palika mēms un rokas tam nošļuka gar sāniem. Visu ko, bet tādus jokus viņš nebij iedomājies. Svešnieka iedotais naudas gabals bij viltots. Šai brīdī Gustavs uztvēra Vaitnieka jaunkundzes skatu, kas bija pilns pārsteiguma un dusmu. Šīs acis runāja: „Ak tad tu tomēr izmainīji, nožēlojamais, lupata?” Un viņa neteica nevienu labu vārdu kad policists ņēma Gustavu ciet un veda prom. Patiesībā viņa taču nebij neko redzējusi. Gustavs kā džentlemens bija bankrotējis.

Vaitnieka jaunkundzi drīz palaida, bet Gustavu iesēdināja Valmieras karcerī. Tur viņš pavadīja skumju pārdomu pilnus Vasarsvētkus.

KURŠ IR ĪSTAIS?

Trīs draugi: Ringolds, Tālivalds un Urbans, gāja pa mežu. Viņi bij jauni un laimīgi.

— Zinat ko, — sacīja pirmais, — es tomēr esmu laimīgāks par jums: man ir līgava.

— Oho! — iesmējās abi pārējie, jo izrādījās, ka arī viņi nav tukšā. — Bet mana līgava daiļumā ir nesalīdzināma, — tiepās Ringolds, — viņas acīs spīd tik zeltaina gaisma, ka dvēsele pamirst tajā raugoties. Un viņas tualetes zvīlo visās vaļāvīksnas krāsās. Es nepazīstu skaistākas sievietes zemes virsū.

— Nelielies! — sacīja Tālivalds, — manai līgavai trūkst tikai ķēniņienes kroņa, tad viņa ir otrā Babilones Zemiramīda. Dažreiz man liekas, ka tā ir pati Venus, kas piedzimusi no jūras putām.

Tālivaldu pārtrauca Urbans, kurš sāka cildināt savu izredzēto un daiļos vārdos izcēla viņas dvēseles un miesas skaistumu.

Ar vārdu sakot, viņi debatēja visai ilgi par šo jautājumu. Bet pie vienāda slēdziena nevarēja tikt. Ja viens atrada desmit cildināmas īpašības, otrs pielika vēl desmit, bet trešais abus vēl pārspēja. Viens savu līgavu salīdzināja ar nakti, otrs ar dienu, trešais ar mijkrēsli.

— Ak! — beidzot iesaucās viens no viņiem, — mēs esam kā trīs jauni vērsēni, kas pirmo reiz izlaisti ganībās un jaunības karstumā apstrādā viens

otru ragiem... Saki, Ringold, savas līgavas vārdu un arī tu, Tāivald, tad es jums uzticēšu savu svētumu un mūsu ķildai būs reālāks pamats.

Ringolds pacēla acis uz augšu un sataisīja seju Botičelli eņģeļa maigumā:

— Viņu sauc Cecīliju-Laumu-Ģeorgīni...

— Ko? — iesaucās pārsteigumā Urbans, — tā taču mana līgava! Tāds ir viņas vārds.

Bet iekams Ringolds un Urbans paspēja izskaidroties, Tāivalds izslējās taisns un nikns. Izrādījās, ka arī viņa līgavu sauc Cecīliju-Laumu-Ģeorgīni. Viņi bij iemīlējušies visi vienā sievietē. Tagad strīds sākās no jauna un beigtos ar asins izlīšanu, ja jaunekļu ķildā nebūtu noklausījusies laipnā mežamāte Vaidušalka.

— Stāvat mierā, glupjie vērsēni, — viņa apsauca jaunekļus, — tādus, kā tagad esat, nevienu no jums nevarētu milēt Cecīlija-Lauma. Milestību neiegūst ar varu, viņa nāk un iet kā vēsma savvaļā. Viņa bēg no tā, kas dzenas tai pakaļ un dzenas pakaļ tam, kas bēg no tās... Ja esat ar mieru, nākat man līdz. Es došu jums padomu.

— Mēs esam ar mieru! — izsaucās visi trīs un, nokaunējušies, viens otru joprojam īgni uzlūkodami, viņi gāja Vaidušalkai līdz.

Mežadielve viņus veda caur tumšiem biezokņiem un saules apmirdzētiem kalnu pauguriem, līdz beidzot apstājās pie ziedoša rožu krūma.

— Šeit, — viņa sacīja, — un pašķīrusi rožu krūma zarus, atsedza kādas alas ieeju. — Te ir mana mītne, ieejat viņā bez baiļu.

Pirmais ielīda Ringolds un viņam sekoja abi pārējie. Alā viņi apstulba un palika stāvēt atplestām mutēm: te viss bij tik brīnišķīgi skaists un mirdzošs. Sienas no spīdoša gliemēžvāka, griesti

zila safīra un grīda zaļa smaragda. Uz kristalla galdiem bij saliktas visdažādākās lietas un dārgumi: pērles, gredzeni, vāzes, gleznas, grāmatas, žilbinoši audumi, pasakainas rotaslietas, instrūmenti un puķes. Te bij viss, ko cilvēks var iedomāties un vēlēties.

— Katra lieta ir simbols, — sacīja Vaidušalka jauneklīem, — paņem katrs vienu un kuņģam izvēle būs pēc Cecīlijas-Laumas-Ģeorgīnes prāta, tas iegūs viņas mīlestību.

Visi trīs atmodās kā no miega un sāka dedzīgām acīm raudzīties apkārt. Viņiem bij bailes, ka viens cītram neatņem labāko mantu.

Ringolds paķēra pilnu sauju zelta un ieģrūda kabatā.

— Par naudu var iegūt visu, — viņš pie sevis nodomāja.

Tālvalds izvēlējās dārgu zobenu, dimanta iekalumā un apjozis gurniem, lepni paraudzījās spoguļi.

— Stipriem pieder pasaule, — viņš norūca klusi.

Urbans paņēma biezu grāmatu, vērtīgu leksikonu ar vecām un jaunām vispasaules gudrībām. Iesita padusē un nosmīnēja:

— Gudrais var visu.

Mežamāte Vaidušalka noraudzījās viņu darbībā smaidīdama un neteica ne vārda. Katrs taču bij pats savas laimes kalējs.

Izvēle bija galā.

Visi trīs pateicās Mežadīvei un atstāja viņas brīnišķīgo mājokli.

— Laimīgu izdošanos! — viņa nosauca tiem pakal.

Drīz simbolu nozīme piepildījās dzīvē. Ringolds kļuva bagāts: viņam piederēja fabrikas, veikali un

automobiļi, viņš varēja pirkt sievietes ar un bez sirdīm.

Tāļivalds kļuva karavīrs: viņa priekšā drebēja pasaule un sievietes nespēja turēties pretim viņa spožā mundieņa varai.

Urbans mantoja profesora gradu un pārkoda cietākos pasaules problēmus. Visi trīs bija lieli vīri.

Bet Cecīlija-Lauma-Georgīne?

Viņa apprecēja tirgotāju Ringoldu, kas varēja dot viņai dzīvē vajadzīgo komfortu; izvēlējās spožo virsniķu Tāļivaldu par mājas draugu, bet mācīto vīru, profesoru Urbanu, pieņēma par savas plašās mītnes cienīgu greznuma lietu.

Vienā personā taču nekad neietilpst viss ideāls.

ZĪDA MĒTELIS

Skice

Savā 23. dzimšanas dienā Apses kundze jutās nepatīkami pārsteigta, kad cerētā zīda mēteļa vietā vīrs viņai uzdāvināja vienkāršu rokassprādzi ar neīstiem akmeņiem. Vēl vairāk viņai derdzās, ka vīrs, sausi aizbildinādamies ar grūtiem laikiem, mierīgi sagērbās un aizbrauca uz darbu, nepiegiezdams sevišķu vērību viņas asarām, kuŗas šoreiz tā raudāja no tiesas.

Kad kalpone pieteica Pēteri Gorenu, Apses kundze mitējās šņukstēt un pieņēma viesi kā likteņa gandarījumu, lai savā sirdī vīram atspītētu, jo Gorens pēc viņas interesējās. Šis padzīvojušais cilvēks, kad iznāca satīkties divatā, savas jūteklīgās vēlēšanās arvien izteica Apses kundzei diezgan atklāti ar vecpuišiem piemītošo neveiklību, bet viņa pa jokam to noraidīja, jo neatrada par iespējamu ar šo Donžuānu pievilt savu vīru. Kādreiz viņa ieminējās, ka Gorens nav labs cilvēks, bet vīrs to aizstāvēja un slavēja par godīgu un uzticamu, jo strādājot jau gadiem kopā vienā ministrijā.

Te nu bij tā uzticība! Donžuāns ieradās, kad mājastēvs aizbrauca uz darbu.

Bet šoreiz Apses kundze viņu sagaidīja ar neliekuļotu prieku un pateikusies par atnestām rozēm, nosēdināja zalonā pie mazā galdiņa, kur drīz iera-

dās dzimšanas dienas torte un vīns. — Man taču jāizmaksā, — viņa jokoja un steidzās piepildīt glāzes, lai ātrāki nodzēstu neseno sarūgtinājumu. Gorens nebij skubināms, viņš ātri iztukšoja savu trauku. Vīns vecpuiši pamazām darīja runīgāku, viņš uzsāka valodu intīmā virzienā ar neveiklu rupjību, kas Apses kundzei likās vairāk smieklīga nekā apvainojoša. Bet drīz viņai tas apnika un tā aizrādīja, ka šis būtu darījis gudrāki, iedams pie Lomaņa kundzes, kuŗa esot no tādām...

Gorens mazliet aprāvās, bet sāka aizstāvēt Lomaņa kundzi, kaut ko ieminēdamies par viņas greznajām tuāletēm.

Apses kundze sāpīgi atminējās šīsdienas veltās cerības un klusi nopūtās.

— Kamdēļ? — Gorens pieliecies jautāja.

— Nekas, — viņa atbildēja.

Tomēr nenocietās un izstāstīja viesim savas nepatīkšanas ar velti cerēto zīda mēteli.

Jā, jā. Gorens kļuva līdzietīgs. Esot jau liela starpība starp vīru un vienkāršu mīļu draugu. Cik pirmais skops, tik otrs kādreiz varot būt labs un izpalīdzīgs.

Šos vārdus runādams, viņš stipri lika noprast, ka „mīļš draugs“ būt var arī viņš pats. —

Apses kundzei atkal nāca smieklis, jo viņa zināja, ka Gorens ir simtkārt skopāks, nekā viņas vīrs. Bet lai jau cilvēks palielas, reiz atradis muļķīti, kas ticīgi klausās.

Iestājās lielāka pauze. Bet kad viņi bij atkal iztukšojuši glāzes, Gorens kaut ko sagramstīja savā kabatā un piepeši piecēlies iesprauda to puķu vāzē starp atnestām rozēm. — Jums dzimšanas dienā, — viņš stipri nosarkdams teica. Arī Apses kundze nosarka: viņa redzēja, ka tā bij 500 latu kredītzīme.

Šī Gorena rīcība nāca tik negaidīti, ka viņa nespēja to atvairīt kā joku. Un, vecpuisis, redzēdams viņas nopietnību, tūliņ sāka jokot. Viņš pielēja glāzes un viņi atkal sadzēra.

Kas tad ir noticis? Kas man ko uztraukties? — Apses kundze domāja. — Lai jau paliek, ja šis cilvēks to vēlas!.. Un viņa iesmējās skaļi un nebēdīgi. Viņa bij noreibusi.

Gorena balss palika čukstoša, kad tas pēc brīža satvēra Apses kundzes roku un mocījās ap vārdiem, kuriem vajadzēja izteikt visdziļākās jūtas. Viņa sākmā smējās, bet kad tas kļuva neatlaidīgāks, smaids izlīdzinājās. Vajadzēja šo veci atgrūst, bet viņa to neuzdrošinājās aiz kauna, ka pieņēmusi viņa naudu. Kā lai uzreiz apvaino cilvēku?..

Un viņa kļuva savam vīram neuzticīga.

*

Mājastēvs pārnāca no darba tikai pievakarē, jo pēc ministrijas stundām viņu pilsētā aizkavēja vēl citas darīšanas. Bij jau krietna krēsla, kad viņš koridorī novilka virsdrēbes un tur viņam pretī iznāca sieva. Lai gan no rīta tie izšķīrās ne visai draudzīgi, tagad Apses kundzes balss skanēja maigi un silti.

— Pag', — viņš piepeši to pārtrauca, — vai Gorens tev atdeva naudu?

— Kādu naudu? — kundze nobāla un atspiedās pret sienu.

— Viņš šorīt aizņēmās no manis uz dažām stundām 500 latus un solījās pēcpusdienā tev atdot, jo nebūšot vaļas uz ministriju pie manis atpakaļ skriet. Es viņam uzticējos... Es viņu turēju par godavīru... es...

— Atdeva, — Apses kundze ātri čukstēja.

— Nu redzi, — vīrs palika priecīgs, — es jau tev teicu, ka viņš godīgs cilvēks un tādām var uzticēties... Kur ir tā nauda, — rīt man jāizpērk vekselis.

Apses kundze attaisīja somiņu un pasniedza vīram naudu. Acis viņai pieplūda asarām.

— Ek, — vīrs sirdijās, — tu vēl arvien par to pašu mēteli!.. Beidz jel reiz, man tās muļķības ir jau līdz kaklam!

ANTONĪNAS GRĒKS

Skice

Sāpju Dievmātes baznīcā garnizona dievkalpojums gāja uz beigām. Sērīgām Deprofundis taktīm atskanot, brašie huzāri nolieca galvas un rīta saules stari, lauždamies caur krāsainiem logu stikliem, nīrbīnājās leprno mundieņu zeltainajās tresēs. Paters Zalems svēto ceremoniju izdarīja ar lielāko svinību, grozīdamies Krustā Sistā tēla priekšā, kā kāds ģenerālis, taktīgi skaitīdams pātarus un militāri sazīzdams papēžus attiecīgās vietās. Kad tornī zvans vēstīja beigas un kaŗavīri atstāja baznīcu, viņš sajūta no ilgas stāvēšanas kājās nogurumu un atlaidās krēslā mazliet atpūsties. Nemanīja, ka baznīca jau tukša, tikai pacēla acis izdzirdis vieglus soļus. Ieraudzīja savā priekšā vecu sievieti melnā kapucē.

Kā viņa te gadījusies? paters nodomāja, bet ieskatījies ciešāki, pazina baznīcas klostera māsu Antonīnu. — Vai klosterī kas atgadījies?

— Nē, paldies Dievam! — Antonīna atbildēja un sataisīja tik kautrīgu seju, ka pateram vajadzēja ļoti uzmanīgi izjautāt viņas ierašanās iemeslus.

— Tas ir sakarā ar huzāriem, — Antonīna klusi runāja un koka spieķītis viņas kaulainajā rokā viegli nodrebēja. Balss viņai aizrāvās.

— Runā, mana māsa, — Zalems drošināja un nevarēja iedomāties, ko brašie kaŗavīri būtu noda-

rījuši vecai Dieva kalponei. Lai viņa saņemtos, pasniedza savu piedurkni skūpstam.

Antonīna asarām acīs noliecās pie patera rokas.

— Tas bij briesmīgs grēks! — viņa čukstēja, — gribu atvieglināt savu sirdi jums visu izstāstot.

Garīdznieks atsēdās biktskrēslā un pēc brītiņa Antonīna saņēmusies sāka stāstīt.

— Skaists, tumšmatis, huzārs... Augumā slaidis un taisns kā zobens... Acis spoži asas kā tērauda naglas... Bija rīta stunda. Es stāvēju pie klostera sētas. Huzāri gāja uz baznīcu. Viņš atdalījās no pulka un, pienācis man klāt, kareiviski sveicināja. Smiedamies teica: „Daiļaviņ, ko sēro? Vai nevēlies iepazīties? Mans vārds ir Janko?”

Man sametās bailes un kauns, gribēju aizbēgt, bet apkārt sanāca vēl citi Janko biedri. Viņi smējās.

„Vāķaties prom! Man pirmam vārds!“ Janko pavēlēja un kad citi atkāpās, viņš paņēma mani pie rokas un veda aiz klostera sētas, kur lieli kastāņi pāri liec savus zarus, kur lejā čalo upe un zālē zied dzeltenas pieneņu saulītes. Še reti kāds staigā un viņš mani apskāva tik cieši, ka nevarēju elpot. Nejaudāju arī kliegt — viņš mani skūpstīja. Ak Dievs! Un taisni tajā brīdī, kad baznīcā citi skaitīja lūgšanas.

Paters Zalems klausījās Antonīnas stāstā caur pieri lūkodamies. Vai varēja būt taisnība, ko viņa runāja? Vai jauns huzārs būtu aizskāris vecu sievu brutāliem darbiem?.. Bet Antonīnai vajadzēja ticēt, viņa bij kārtīga mūķene, kas sākot no 16. dzīves gada jau dzīvoja klosterī un bij pazīstama kā viena no dievbijīgākām. Ja nu velns viņu apsēdis un tā piepeši zaudējusi saprātu? — pateram ienāca prātā.

— Vai taisnība, ko tu stāsti, māsa? — viņš uz-

manīgi jautāja, — vai tu neredzēji tikai ļaunu sapni, kas tagad liekas patiesība?

— Ak nē! Viss tīra patiesība, — vecā pastrīpoja, — es to atceros tik ārkārtīgi skaidri kā šodien. Man laba atmiņa.

— Kad tad tas notika? — Zalems apstulbis vaicāja.

Antonīna nodūra galvu:

— Piecdesmit gadus atpakaļ, svēto tēv! Toreiz man bija 17 gadi... Biju ļoti skaista. Varēju modināt ikvienā grēcīgas kaislības. Lai Dievs apžēlotu Janko un mani, izsūdzēju jau toreis grēku jūsu priekštecim, pateram Zerafimam.

— Kādēļ tad vēl nāci pie manis? — Zalems ar manāmu īgnumu iesaucās.

Antonīnas krunkainais ģimis pietvika kaunā, acis aizvērās un čukstošā balsī ietricējās aizgrābtīgs maigums:

— Ak, piedodiet, svēto tēv! Tik patīkami to atkal atcerēties un... pārdzīvot.

Tad izbijusies pati no saviem grēcīgiem vārdiem, Antonīna sāka vaimanāt un nokritusi pie zemes, lauzīja rokas.

— Piedošanu, svēto tēv! Apžēlojaties! Esmu velna apsēsta... Visus šos gadus. Apžēlojaties!

Zalems noliecās un viņu mīrināja, bet kad tā nemitējās kliegt, viņš apgriezās savā militārā svinībā un kareivīgiem soļiem izgāja no baznīcas.

BURVĪBA

Ienākot pa durvīm, Buka kungs mazliet nokau-
nējās un ierāvis galvu mīkstajā kažoka apkaklē.
nosēdās kaktā uz krēsla. Viņš nebija iedomājies,
ka priekšā sastaps dažus cilvēkus, kuŗi viņu uzlū-
koja ziņkārīgām acīm un aprāvuši valodas, sagrū-
dās elkoņiem, it kā norādot un vaicājot: ko šis
resnais onkulītis te iedomājies meklēt. Tās bija trīs
nabadzīgi gērbušās sievietes un kā jau tādas, visai
ziņkārīgas, ko arī nemēģināja slēpt. Varbūt viņām
sevišķi interesēja Buka kunga cienīgā āriene, kā
tas mēdz būt ar zemākas kārtas ļaudīm, kad viņi
ierauga īstu kungu. Bet ienācējs sevi nolēma ne-
dot šīm čaukstenēm iemeslu par sevi brīnīties: at-
sēdies krēslā viņš pat nepagrieza galvu uz sieviešu
pusi, izvilka no kabatas avīzi un sāka to lēnām
burtot. Viņa domas gan bija citur: ar vienu aci
tas skatījās laikrakstā, ar otru vēroja aizvērtās
durvis, kas veda no uzgaidāmā priekšnama dziļāki
telpā. Tā viņš sēdēja kādu brīdi, un sievietes atkal
sāka sarunāties, papriekšu čukstoši, vēlāk arvien
stiprāki un Buka kungam nemaz nevajadzēja pie-
spiesties, lai viņās noklausītos. To tās darīja ar
diezgan lielu interesi, jo viņš šai vietā atradās pirmo
reizi un labprāt gribēja gūt tuvāku informāciju, kas
protams, viņa lietai varēja nākt tikai par labu. Pē-
dējo dienu pārdzīvojumi bija viņu tā noskaņojuši,

ka tas bija gatavs uz klausīt un pieņemt katru labu padomu.

Viena no sievietēm bija kalsena, melniem, gludi saglaustiem matiem, pusmūža gados. Rūtainais lakatiņš no galvas nošļucis gulēja tai uz pleciem. Tā bija visvalodīgākā un staipot un dažādi šķobot lūpas, neļāva savām draudzenēm, abām vecenēm gandrīz tikt pie vārda. Saruna grozījās ap kādu meiteni Anniņu, kuŗa pašreiz atradās iekšā aiz brūnajām durvīm. No turienes skuķim, pēc visu triju domām, vajadzēja iznākt apmierinātam un pašpāļāvīgam, kā jau cilvēkam, kam nokritušas zvīņas no acīm, kas piepeši kļuvis redzīgs, vai atbrīvojies no smagas nastas. Kāpēc lai meitēns tik ilgi mocās neziņā? Ja arī iznākums slikts, tad tomēr labāks par maldīgu cerību.

— Jā, — gaŗi novilka viena no vecenēm, kaŗ tumšmate bija mazliet apklususi, — ja kāds kaut ko zin un prot, tad tā ir Zilberiene. Te jau nenākam mēs vien, tādas vecas muļķes, — nāk arī smalki un intelligenti ļaudis, bagāti kungi...

Buka kungs noprata, ka pēdējais teikums pa daļai zīmējas uz viņu, bet neizlikās to dzirdējis, lai netiktu nevilšus ievilkts sarunās, jo vecenēm varēja rasties interese viņu izprašņāt un tas nebija vajadzīgs. Toties tas kāri klausījās, ko tās zināja runāt par Zilberieni un viņas mākslu.

— Esmu jau visur pati izgājusies, — runāja vecene tālāk, — biju arī Pārdaugavā pie Melgalvienes un Ziepnieku kalnā pie Dadzenes, tomēr ne vārda taisnības nezināja teikt; skaidrus niekus vien pūta. Nepatika klausīties.

— Kas tad tev bija par vajadzību pie viņām iet? — interesējās otra vecene, — vai arī puīšu dēļ?

Pirmā apvainojās:

— Kā auša! Labi pašai stāstīju, ka naudas dēļ, kuŗu vīrs bija iekrājis un kaut kur noglabājis, bet mirdams vairs nepaguva pateikt kur īsti. Visu māju apgriezu otrādi, bet velti. Beidzot atnācu pie Zilberienes un tā uzreiz skaidri pateica: „Mīlā, nepūlējies velti, tava nauda ir nozagta. To izvilksi kāda kaulaina sieviete, kas pēc nodarbošanās ir tirgotāja.“ Un Zilberiene man aprakstīja sievietes izskatu tā, ka es skaidri dabūju zināt, kas tā tāda ir. Viņa, šī maita, protams, liedzās, bet vēlāk palika bagāta kā pūķis, lai gan pie viņas reņģu galda Daugavmalā neviens labprāt negāja pirkties. Palika bagāta ar manu naudu.

Tālāk Buka kungs dzirdēja par Zilberienes pabeigšanas metodi. Viņa neliekot kārtis, nezīlējot arī rokā, bet brīdi skatoties savā pacientā platām acīm, tad ieslīgstot it kā ģibonī un runājot visu taisnību. Tas esot kaut kas pārdabīgs, apbrīnojams. Kuŗam katram viņa nezīlējot. Nelaižot pat iekšā. Arī Anniņu nepieņemt, ja viņu nebūtu ieteicis kāds vecpilsētas fotogrāfs, Zilberienes radnieks. Policija zīlniecei neļaujot atklāti darboties. Visi baidoties tās pašas kailās patiesības, jo cilvēki esot blēži un blēžiem esot labāk, ka neviens viņu melnajā dvēselē nemet gaišas acis.

Izdzirdot fotogrāfa vārdu, Buka kungs viegli pie-tvīka, jo tas pats viņu arī ieteica Zilberienei, apmēram pusstundu atpakaļ pa telefonu. Buka kungs bija šo to dzirdējis par zīlnieces pārdabīgām spējām un tā kā viņa pacientu izlasē ievēroja sevišķu stingrību, tad viņš diezgan noteikti ticēja viņas mākslai. Ticēt augstākai varai un pārdabīgiem spēkiem viņš bija ticējis arvien, bet bez sevišķām bailēm, vai pateicības, turpretim tagad tas sirdī jūta, ka palīdzēt var tikai kaut kas pārdabīgs un aug-

stāko varu viņš gribēja izmantot. Viņam, kuŗš bija mantojis krietnu žūksni naudas un dzīvē mācījies pazīt viņas vērtību, grūti bija iedomāties, ka par naudu kaut ko nevarētu izdarīt. Slavenā pareģe dzīvoja diezgan vienkārši. Priekšnamā neredzēja nekādu sevišķu mēbeļu, izņemot vairākus vecus krēslus un galdiņu, kas bija pārklāts ar izbalējušu vaskadrānu. Tapētes gar sienām bij atplīsušas un nosmērētas, sevišķi tajās vietās, kur stāvēja nolikti krēsli. Acīm redzot, laba daļa skaidrības meklētāju savā laikā te bij sēdējuši un gaidījuši uz noslēpumaino audienci, kur tiek atvērti logi uz nākotnes ārēm. Buka kungs vēroja brūnās durvis un vēlējās drīzāk tikt iekšā, bet tās neatvērās, lai gan jau bija pagājusi gandrīz stunda. Vecenes plāpāja joprojām, bet vairāk par savām personīgām lietām un Buka kungam metās garlaicīgi. Avīzi viņš tikai šķirstīja sev priekšā, bet nelasīja, jo šis darbs viņam vispār ne visai patika. Pagāja vēl stundas ceturksnis, līdz durvis atvērās un pa viņām iznāca jauna, nosarkusi meiča un klibodama steidzās pie savām draudzenēm. No viņas priecīgā ģīmja varēja manīt, ka tai pareģots kaut kas labs. Vecenes viņu sagaidīja klusā svinībā un sāka vīstīties drānās uz iešanu, pazemīgi palokoties zīlnieces priekšā, kas stāvēja durvīs un ar galvas pamājienu aicināja Buka kungu iekšā.

Tā bija liela, krēslaina telpa, kuŗā viņu ieveda. Sākumā, kamēr acis nebija apradušas, šķita pilnīgi tumšs un Buka kungs izstiepa taustīdamies rokas uz priekšu.

— Nāciet vien droši uz šo pusi, — viņš dzirdēja paklusu balsi un juta, ka to satver pie elkoņa un nosēdina mīkstā atzveltņes krēslā.

— Ak šo esot sūtījis fotogrāfs N? Jā, šī jau

citādi nepieņemot, neesot nekāda prieka nākt ar policiju sakarā. Bet šodien gan nekas neiznākšot: viņa esot ļoti pārpūlējusies un nogurusi, nevarot koncentrēties. Sāpot galva. Viņa neesot nekāda kāršu licēja, kas runā visādus niekus, bet okultiste un te lieta pavisam citāda. Katrs seanss prasa milzīgus gara un miesas spēkus, ārkārtīgu gribu. Gadoties dažādi cilvēki, kas to negribot saprast un pienācīgi novērtēt, tad izpūlējoties bez redzamākiem panākumiem un gandrīz par velti.

Kamēr sieviete runāja, acis sāka tumsā pierast un Buka kungs saskatīja gaŗu, melnās drānās tērtu stāvu, bālu seju, nošļukušiem vaibstiem, kas tomēr izteica dziļu jūteklību un nervozitāti.

— Vai jūs zināt, kas ir medijs? — zīlniece jautāja, — tas ir starpnieks starp šo un viņpasauli, tas ir dzīvs tilts, kuŗu skrumbā mirstīgo naglaini apkaltās kājas, tas ir moceklis, kas cieš citu laimes dēļ... Vai jūs pazīstat Svedenborgu, Franeku Kluski? Vai esat kaut ko dzirdējuši par Ossovecki, Homu, Šneideru, vai varbūt par Eizāpiju Palladini, Vollnarta kundzi?

Buka kungs noklepojās un pakasīja pakausi.

— Tādi kā dzirdēti vārdi, — viņš piekriŗoši teica, — man liekas, vai Svedenborgam nav Daugavmalā kāds kantoris... Jeb tas bija Serensens. Man tādi ārzemnieku vārdi lāga nestāv prātā. Kas attiecas uz Šneideri, tad varu teikt droši, ka viņu pazīstu, tas ir kapakmeņu kalējs Miera ielā un pie viņa es pagājušā gadā pasūtīju savai krustmātei pieminekli, kuŗš Lielajos kapos, blakus minot, ir viens no dārgākiem... Vai tad Šneiders arī pie jums nācis kaut ko uzzināt?

Zilberiene ļāva Buka kungam izrunāt līdz galam, tad tikko manāmi pasmaidīja un mierīgi teica:

— Jūs mani pārpratāt, cienīts kungs, — es nerunāju par mūsu personīgiem paziņām, bet slaveņiem medijiem. Svedenborgs bija labi izglītots un plaši pazīstams zviedru zinātnieks, kas dzīvoja no 1688. līdz 1772. gadam un savas dzīves pēdējā pusē pilnīgi nodevās teoloģijai un mistikai, uzrakstīdams šai laukā vairākus ievērojamus darbus. Viņā iemita ģeniāla mediija spējas, tā pa piemēram, viņš Gēteborgā viesodamies pie Viljama šartēla, kādā vakarā 15 cilvēkiem tīri negaidot pareģoja, ka Stokholmā izcēlies ugunsgrēks. Bet Stokholma no Gēteborgas ir 50 jūdzes tālu. Viņš pareģoja arī, ka uguns pēc pāris stundām apdzēsta. Tā visa ir skaidra patiesība, par to varat pārliecināties vēsturiskos dokumentos. Arī Vilis šneiders ir slavens medijs, pēc profesijas zobārsts Minchenē un okultisma mācība izdarījis daudzos seansos neatsveramus pakalpojumus. Es varētu par daudziem un dažādiem brīnumiem jums stāstīt, bet esmu nogurusi.

Zilberiene atļaidās krēslā un runājot viņas acis kavējās pie Buka kunga dārgā kažoka, viņa lielām, kādreiz sastrādātām rokām, kas tagad bija apaugušas ar iedzelteni mīksti taukainu ādu; tāpat viņas vērīgais skats redzēja plato laulības riņķi viņa pirkstā un tālāk gar atpogātā kažoka un svārka malu, pāri pulksteņa ķēdei slīdot uz augšu ieurbās viņa diezgan muļķīgā, bet stipri nelaimīgā ģimī.

— Man liekas, — viņa sacīja, — jūs nekā nebūsiet dzirdējuši par okultisma metodēm. Dažā ziņā tas labi: jūs ar savu nezināšanu man atvieglāsiet darbu un ietiepīgi nesāksiet par visu šaubīties, ja uzreiz neuztveršu jūsu likteni patiesības gaismā; bet dažā ziņā arī slikti: jo ir dažas tīri elementāras lietas, kurās ikvienam vajaga zināt, kas grib ko panākt okultisma ceļā.

Buka kungs klausījās zīlnieces vārdos, bet daudz neko no visa nesaprata. Šai brīdī viņš visvairāk izjuta izglītības trūkumu, un savu neziņu, kas tam vienu otru reizi dzīvē atriebās. Viņš skolā bija gājis tikai divas ziemas un vēlāk nekas nebija klāt nācis, jo visu laiku viņš bija dzīvojis uz laukiem, līdz nomira krustmāte un atstāja viņam krietnu mantojumu. Naudai bija spēks, par to varēja ātri visu pirkt, tikai šo izglītību, šo nolādēto grāmatu gudrību nē.

Viņš atkal pakasīja pakausi un gribēja zīlniecei aizrādīt, ka viņa lieta nav tik sarežģīta kā sāpīga, ka viņš grib tikai vienu skaidrību zināt, bet — apdomājās. Zīlniecei taču pašai viss jāuzzin, ja viņa vispār kaut ko spēj.

Liēkas, Zilberiene to nojauca, viņa piecēlās, piegāja aizsegtam logam un nolaida vēl vienu priekškaru. Telpā nu atkal bija tumsa.

— Sāksim, pamēģināsim, — viņa sacīja un atlaidusies uz ādas kušetes, deva dažus paskaidrojumus par transa jeb nemaņas stāvokli, kurā tā drīz ieies. Brīdī iestājās dziļš klusums un Zilberiene izstiepusies visā gaŗumā nepakustējās. Pēc laiciņa tā sāka divaini vaidēt un griezt zobus, bet Buka kungam izskrēja tirpas caur miesu. Arī viņš sajuta divainu spiedienu galvā un dzirdēja pats savas sirds nekārtīgos sitienus. Viņš sēdēja un nedrīkstēja pakustēties. Tad uzreiz Zilberiene pacēla roku un braukot sev pieri un acis, iesaucās savādā gārdošā balsī:

— Vai! Es redzu vienu spožu krustiņu.

Pēc laiciņa, kad Buka kungs klusēja viņa tādā pat balsī vaicāja, vai viņa dzīvē kaut kas nestāv sakarā ar krustu. Varbūt kāda tuva cilvēka nāve? Varbūt slimība? Varbūt lielas dvēseles ciešanas?

Buka kungs apdomājās. Nekas jau nu tāds nebija, izņemot krustmātes nāvi divus gadus atpakaļ, bet tas nebija nekas bēdīgs, jo viņš saņēma mantojumu. Slimība? Dvēseles ciešanas? Jā gan. Sieva bija drusku savārgusi ar nerviem, bet tas tomēr nebija galvenais. Un viņš tā arī paskaidroja zīlniecei.

— Varbūt tas krustiņš būs kādā sakarā ar kristībām, — Zilberiene neatlaidās, bet arī tas nebija Buka kungam uz sirds. Zīlniece no jauna slīga baigā transā un vēstīja, ka redzot gan zvaigznītes, gan naudas ripiņas, gan skaistas sievietes, bet Buka kungs pārdomājās atrada, ka tam visam nav nekāda sakara ar viņa lietu.

Pareģe aplkusa un pēc brīža piecēlās sviedrus slaucīdama no sejas.

— Tā jau es domāju, — viņa sacīja, — esmu ļoti nogurusi un jūtu, ka jūs mani transa stāvoklī stipri kavējat. Lai es varētu jūsu lietu pārredzēt, jums vajaga nemitīgi tikai par viņu domāt, bet jūs laikam to nevarat.

Tad viņa ņēmās Buka kungam izstāstīt vai visu okultisma teōriju gan par parafiziskām, gan par parapsīhiskām parādībām, materiālizāciju, telepātiju un telekineziju. Buka kungam arī sāka sāpēt galva. Redzot viņa nogurumu, Zilberiene it kā palika spēcīgāka un runīgāka. Viņa sāka to apiet uzmanīgiem jautājumiem, it kā prasīdama piemērus no viņa dzīves, lai illūstrētu savus dīvainos spoku stāstus. Runājot par cilvēka gadiem, viņai nejauši laimējās dabūt zināt, ka Buka kungam ir gados stipri jaunāka sieva. Tagad krītot atkal transā, Zilberiene teica, ka redzot Buka kunga sievu ar kādu jaunu vīrieti.

Nu bija naglai uz galvas un Buka kungs dziļi

nodrebēja. Tā jau bija viņa lieta, kādēļ tas bija šurpu nācis.

— Ko jūs vēl redzat, — viņš uztraukts prasīja, bet Zilberiene uzstādīja pretjautājumu, vai redzētais nav patiesība. Buka kungam atlika tikai atbildēt piekritoši un pamazām vārdu pa vārdam visu izstāstīt. Kā pārdurots augons viņš izplūda žultī un nejaukā aizdomās, ka viņa sieva uztura sakarus ar kādu jaunu cilvēku, vārdā Lapmani. — Vai tas taisnība? — viņš jautāja pareģei, bet šī gribēja zināt visus sīkumus par jauno cilvēku, attiecībā uz viņa materiālo stāvokli.

Jā, Lapmanis bija bagāts un Buka kunga namā iecienīts viesis, nebūtu tikai šo neglīto baumu par viņa uzvešanos. Neko aizdomīgu resnais vīrs gan netika manījis, bet dažas dienas atpakaļ klubā kāds draugs bija izmetis aizdomīgu frazi, kas saindēja Buka kunga sirdi. Aizgājis mājās viņš nebija no cieties neizvaicājis sievu, kuŗa protams visu noliedza. Varbūt viņš apmierinātos un turētu nākotnē tikai acis vaļā, bet jauns apstākļis tam to neļāva: sieva jau nedēļu atpakaļ kamēr taisījās braukt uz ārzemēm uzlabot savus nervus, bet kas tas trakākais — viņai līdzī Lapmanis.

— Es viņiem atļauju devu, — Buka kungs teica, — jo tad vēl nekā nezināju par baumām.

Zilberiene ilgi svaidījās nemanā un runāja krustām šķērsām.

— Viņi nav vainīgi, viņi ir tikai draugi, — beidzot tā paziņoja tādā balsī, kas Buka kungam iegriezās kā asmenis apziņā. Viņš brīdi sakustējās krēslā it kā ievainotais, kam no rētas izplūst spēks, tad nopurināja gaļīgo galvu un nopūtās.

— Paldies Dievam! — viņš atviegloti sacīja un palika bezdomīgi sēdot, kamēr pareģe piecēlās no

savas guļvietas. Kad logam atkal atvilka vienu aizkaru un telpa kļuva gaiša, Buka kungs saprata, ka audience beigusies. Viss taču, laikam, bija uzziņāts? Bet naudu ņemot no maku un noskaitot zīlnieces priekšā uz galda, viņš atminējās vēl vienu lietu. Patiesībā vienu apstākli, kas attiecās uz to pašu. Sieva bija jauna, temperāmentīga un tur ārzemēs, romantiskos apstākļos, varēja jau atgadīties, ka viņi tomēr samīlas.

Buka kungs pakasīja pakausi un pateica to pareģei.

— Kas man to var galvot, ka tā nenotiks? — viņš domīgi jautāja.

— To jums neviens nevar galvot, — zīlniece atbildēja.

Protams, tas stāvēja cilvēka sirds un Dieva varā, Buka kungs to tūliņ saprata, bet viņam gribējās vismaz zināt agrāki, ja tamlīdzīgi kaut kas gadītos. Viņam ļoti nepatika, ja sieva tam uzliktu ragus.

— Zinat ko, — Zilberiene sacīja, neizlaizdama no acīm Buka kunga biezo naudas maku, — jūs to varat uzzināt ar gaišredzības metodi, ko sekmīgi okultisko zinātņu pētīšanā pielietojuši Di Prells un fon Šrenks-Notcings, tā ir pavisam vienkārša, un ja mēs to vairākas reizes pielietotu, tad panākumi būtu labākie. Dievs pas', tikai tādā gadījumā, ja jums ir patīkšana, — zīlniece nobeidza, redzēdama Buka kunga sejā atvairīgus vaibstus.

— Man nebūs daudz vaļas te nākt, — pacients lēni teica un nezināja ko iesākt, jo varēja gadīties, ka ziņkārība un šaubas tam uzmācas ļoti bieži, varbūt pat nakts vidū.

— Pagaidat...

— Ko jūs gribējāt teikt?

Zilberiene sataisīja bezcerīgu ģīmi:

— Tas jums maksātu daudz naudas. Lai labāk paliek.

Buka kungs kļuva ziņkārīgs un neatlaidīgs — par naudu lai nerunānot, jā tikai kaut kā varot līdzēt. Viņš bija it kā dīvaina murga varā, viņam vajadzēja no augstākās varas izkaulēt kādu palīdzību.

Zilberiene aizgāja aiz priekškara un atnesa mazu pudelīti pildītu ar skaidru šķidrumu.

— Vienkāršs nieciņš, vai nē? — viņa to pagrozīja Buka kungam acupriekšā un pakratīja. — Pēc izskata tīrais ūdens un pēc būtības tas arī ir, bet caur medija spēku tas var tapt dažādi iespaidots. Ja jūsu sieva to kādu stundu sasildīs uz savām krūtīm, tas mantos īpašību mainīt krāsu. Ja viņa kļūs jums neuzticīga — ūdens kļūs melns kā tinte; turpretim, ja viņa ārzemēs godam dzīvos, — ūdens paliks tīrs kā bijis. Pudelīte jums jāuzglabā tumšā vietā, kaut kur skapī vai uz plaukta pie sevis mājās. Sievai viss jāizstāsta un ja viņa to zinās — tā sargāsies grēkā krist. Mans spēks iet šim nieciņam līdzī, es būšu par jums nomodā.

Zilberiene runāja svinīgi kā pēc bībeles un no viņas spožā skatiena Buka kungam palika nelabi. Viņš paņēma pudelīti no zīlnieces rokām un brīdi to aplūkojis sažņaudza sauējā. Savāda, trauksmīga dziņa lika to paslēpt kabatā. Lai maksātu ko maksādams, viņam vajadzēja pudelīti iegūt.

— Cik jūs gribat? — viņš vaicāja.

Pareģe nebija mulķe, viņa prasīja krietnu summu. Buka kungs nekaulējās un kad bija naudu atdevis, tad jūta, ka tagad viss izdarīts un var mierīgi iet mājās. Dīvainā pacilātība negribēja izgaist un mainīdamās ar nogurumu ļāva prātam iz-

baudīt rožainākās cerības un lielas varas apziņu. Viņam bija rokā pārdabīgs ierocis ap kuru tas aizdomu uzplūdā varēs mīlināties kā noziedznieks ap kinžala smaili.

Pacēlis pudelīti vēl reiz pret gaismu, viņš to smīnēdams aplūkoja un vairākas reizes pie sevis murmināja: — Tas ir jocīgi, diezgan jocīgi.

— Jūs redzēsiet brīnumus, — pareģe pārlicienoši teica un pavadīja to līdz durvīm. — Ja jums kas gadās, atnāciet, es jūs pieņemšu katrā laikā. Jums nav vajadzīgi nekādi citu ieteikumi... Bet kundzi laižat, lai viņa brauc.

* * *

Brīnums notika sešus mēnešus vēlāk, tieši divas dienas pēc Buka kundzes un jaunā Lapmaņa atgriešanās no Rivjeras. Tā tik bija velna pudele! Notikums tā savīļņoja Buka kungu, ka viņš to ne tikai atcerējās visu mūžu, bet uzsāka arī radikālas pārmaiņas visā savā dzīvē. Viņš kļuva kaislīgs okulists un šīs mācības sirdīgākais aizstāvis, ne jau tikai fanatiski ticot, bet iedziļinoties noslēpumainās mācības pašos pamatos.

Jaunībā apmeklējot skolu, viņam bija „grūta galva”; vismaz tā apgalvoja skolotājs, bet vēlāk Buka kungs nāca pie atziņas, ka toreiz viņš nebija vis mulķis bijis, tikai ļoti savdabīgs, kam neinteresēja tas, ko tur mācīja. Dzīve to pierādīja, jo pēc burvības ar pudelīti, viņš iekaisa interesē uz pārdabīgo un pētot iemanījās bez grūtībām saprast visai speciālus rakstus par šo jautājumu. Viņam metās kauns, atceroties savu mulķību pirmo reiz pie Zilberienes, kad samainīja slavenu cilvēku vārdus

ar personīgiem paziņām. Vēlāk viņš ne tikai zināja, kas ir Franeks Kluskis, Stefans Ossoveckis, Jānis Gūziks u. d. citi, bet izstudēja katra šī medijs pareģojumus uz pamatīgāko un argūmentējās ar tiem savu draugu priekšā, ja tie iedomājās kaut ko apšaubīt. Viņš lasīja ar lielu aizraušanos Viljama Kruksa piezīmes un protokolus, tāpat sirsnīgi juta līdzī nevainīgai Kesselhutu ģimenei, kuŗu mājā Dibberdorfā 1767. gada 2. decembrī, plkst. 6 vakarā bija ieradies noslēpumains gars „klauvētājs“, kas nerimās, līdz to nāca klausīties vai visa Vācija ar Braunšveigas hercogiem Kārli un Fridrihu priekšgalā; kas klauvēja sienās un zem grīdas arī tad, kad visu Kesselhutu ģimeni apvainoja krāpšanā un iemeta cietumā... Bet tagad jaunākais notikums ar Zilberienes iedoto pudelīti! Par to bija ko padomāt.

Burvība ne mazāk pārsteidza arī Buka kundzi, sevišķi pašā sākumā, bet viņa, kā jau sieviete, prātam neizskaidrojamo laida vieglāki pār galvu, tajā daudz neiedziļinādamās. Viņa bija jauna un dzīves prieka pilna un katra vienkārša diena tai jau varēja daudz burvīga un neizskaidrojama dot. Kad pirms ārzemju brauciena Buka kungs viņai stāstīja par Zilberieni un rādīja mazo pudelīti, tai nāca par visu šo komēdiju smieklī, bet lai nesakaitinātu vīru un drīzāk redzētu Vidusjūras gleznainos krastus, viņai vajadzēja piekāpties un izpildīt zīlnieces noteikumus. Viņa sildīja pudelīti uz krūtīm un nīrgājās par Buka kungu, kuŗš bija tik negodīgs, ka drikstēja šaubīties par viņas uzticību.

— Fu, Lapmanis! Tas jau ir kautrīgs kā jērs, — viņa sacīja un redzēja, ka Buka kungs nomierinājās. Kad stunda bija pagājusi, viņš paņēma

pudelīti un nolikdams kabinetā uz plaukta apmierināts teica:

— Viņā es skatīšos kā pulkstenī un domāšu par tevi. Ja šķidrums paliks melns, tad zini, kas tevi sagaida.

Pēc jauki pavadītiem mēnešiem, Buka kundze bija atkal mājās.

Bet kā tad īsti tā burvība notika?

Viņa jau bija par šo muļķīgo pudelīti galīgi aizmirsusi un arī Buka kungs neko nebija minējis, bet divas dienas pēc atbraukšanas, kad viņa viena iegāja vīra kabinetā, tā nejauši uzskatīja to uz plaukta un bailēs sastinga. Šķidrums bija melns kā tinte.

Vai patiesi Zilberienes vārdi piepildās? Vai kāds nejauks gars tiešām bija viņai izsekojis ārzemēs? Buka kundze juta divainas bailes un piegājusi plauktam, uzlūkoja pudelīti kā kādu dzīvu būtni. Melns un melns! Viņa to redzēja skaidri, acis nevēla.

Brīdi stāvot un baigās izjūtās drebot, viņai šķita, ka kāds neredzams nostājas blakus un ļauni draud. Piepeši iedomājās vīru. Ko viņš teiks?

Saķēra pudelīti divos pirkstos, it kā tā būtu karsta un gribēja izsviest pa logu, bet apdomājās. Labāk nē. Redzēs ka pazudusi, būs nikns.

Ienāca prātā cits plāns: aiznesa pudeli virtuvē un saturu izlēja. Šķidrums bija lipīgs un grūti nācās izskalot. Baidījās pirkstus sasmērēt. Tad piepildīja ar skaidru ūdeni un nolika vecajā vietā uz plaukta.

No sirds novēlās kā akmens, bet gluži labi vēl nebija. Izgāja zālē, bet nāca atkal atpakaļ, lai pamestu acis uz plauktu. Nē, bija viss kārtībā. Vi-

ņas noslēpumus vairs skaidrais ūdens nevarēja izpaust.

Pēc šī pārdzīvojuma viņa gribēja aiziet pie Lapmaņa un aprunāties, kā nākotnē izsargāties no tādām burvju varām, jo varēja gadīties, ka vīrs ap viņiem vija vēl citas slepenas burvju cilpas. Bet priekšnamā sadūrās ar Lapmani un Buka kungu, kuri bija labā omā.

Tālāk notika tas, ko kundze vismazāk sagaidīja: kamēr viņi ar Lapmani atsēdās zālē, Buka kungs iegāja kabinetā un pēc brīža iznāca pavisam dīvains. Viņa apaļais ģimīs savādi raustījās un bija pilns neparastu domu. Rokā tas nesa pudelīti un pacēlis to pret gaismu, murmināja tāpat kā toreiz pie Zilberienes:

— Tas ir jocīgi, pavisam jocīgi.

— Kas tur ir, vīriņ? — kundze jautāja izlikdamās.

Buka kungs atzinās mazā nerātnībā, kuŗu pastrādājis šodien no rīta. Gribēdams savu uzticīgo sieviņu mazliet pabiedēt, viņš piejaucis skaidrajam šķidrumam melnu krāsu un nolīcis pudelīti vecajā vietā. Bet tagad ūdens esot palicis atkal gluži skaidrs, redzams, nevainīgu cilvēku nevarot pataisīt vainīgu.

— Nu sakat vēl, ka burvības nav! — viņš noheidza svinīgi un nemanīja, ka kundze palīdzēdama brīnēties, zagšus paskatījās Lapmanī un sāji pasmīnēja.

No šī brīža Buka kungu ikviens pazīst kā dedzīgu okultisma pravieti.

NEMIERĪGA NAKTS

Pēc gara ceļa, lietainā Vasarsvētku sestdienas vakarā, aģents Toms Lodziņš beidzot nokļuva Sērenes miestā. Viņš bija izmircis un noguris, bet pagāja vēl pusstunda, iekams tas dabūja naktsmājas „Zelta Auna“ iebraucamā vietā, kur viņam ierādīja mazu, šauru, zārkam līdzīgu istabiņu. Toms bija šodien pavisam sapīcis uz savu amatu: kamēr citi ļaudis taisījās uz svētku atpūtu vai priekiem, viņam vajadzēja strādāt. Tāds nu reiz bij dzīves likums.

Lietus vēl lija un vienmuļi grabinājās loga rūtīs, kad viņš novilka slāpējās drēbes un klusi nopūzdamies palīda gultā zem segas. Miegš uzkrita kā akmens un pēc dažiem acumirkļiem Toms jau krāca.

Bet īsi pirms pusnakts viņu uzmodināja aizdomīgs troksnis. Šķita, ka kaut kur stumdītu krēslus, daudzītu kājas un plēstu stiklus. Aģents piecēlās gultā sēdus un, atbalstījies spilvenos, sāka klausīties. Bet tagad viss bija klusu, tikai vējš šņāca ārā un lietusslāses sitās logā.

Pagaidījis brīdi, viņš no jauna laidās miegā, bet tad izdzirda balsis blakusistabā. Siena bija plāna un gribot negribot vajadzēja dzirdēt katru vārdu.

— Otto, mīlais Otto, klausies taču, ko es saku, — runāja kāda sieviete un viņas balss bija lūdzošu

asaru pilna, — es tevi neesmu vilusi, tici man...
Otto...

Toms pagrozījās savā gultā. Laikam kāda mīlas scēna, viņš nodomāja un, pārvilcis segu galvai, mēģināja aizmigt. Bet tas viņam neizdevās: sievietes balss griezās ausīs:

— Es runāju patiesību... Tici, Otto... Tikai divas reizes viņu redzēju viesībās... Starp mums nekas nav bijis... Tici, Otto... mīlais...

Vīrietis, kam bija domāti šie vārdi, neatbildēja. Cauri sienai dzirdēja tikai viņa smagās elsas. Bet kad sieviete nemitējās lūgties un saukt viņu par savu mīlo, tas iekliedzās tik stipri un mežonīgi, ka ūdens karafe un glāze uz Toma nakstgaldiņa skanēdamas sadūrās.

— Nemelo! Es tevi pazīstu... Tagad starp mums visam beigas. Vai saproti?..

Sieviete sāka dievoties un histēriski raudāt. Toms dzirdēja, ka Otto viņu sparīgi atgrūž un tā streipuļodama atsitās pret sienu. Gulēšana jau nu vairs nebija, aģents saprata, un nolēma incidentā noklausīties līdz galam. Pāris nosnaustās stundās nogurums bija pārgājis, tajā vietā atstājot nervozu satraukumu, ko pastiprināja balsis aiz sienas.

— Es tev varu zvērēt, — sieviete teica.

— Pie kā tu zvērēsi? — vīrietis draudoši jautāja.

— Vienalga... Pie savas dzīvības.

Skala pļauka ķēra sievieti sejā un viņa smagi novēlās uz grīdas.

— Tu zvērēji, — Otto elsa, — bet te man rokā tavas mīlestības vēstules, rakstītas viņam... Tev jāmirst...

Būtu jāiet palīgā, — iekrita aģentam prātā, — tas to sievieti patiesi nogalinās.

Kā šo aizdomu apstiprinājumu izdzirda, ka Otto saķer savu upuri pie kakla un velka pa istabu kā smagu maisu. Sieviete iegārdzās.

Aģents steidzīgi izkāpa no gultas un sameklēja savu revolveri. Zobi no uztraukuma klabēja. Apdomājās, ka smieklīgi iet kreklā; uzvilka mēteli. Vēl brīdi vilcinājās neziņā, bet kad no blakus telpas atskanēja dziestošs palīgā sauciens, vairs nevarēja kavēties. Izskrēja koridorī un atrāva trokšņaino kaimiņu durvis. Revolveri gan Toms neturēja rokā paceltu, bet kabatā paslēptu, gatavu katru brīdi šaušanai, tomēr durvis atverot un acīm apskrejot gaiši apgaismoto telpu, tas uzreiz saprata, ka nedabūs ieroci lietot. Viņš bij iedomājies, ka ieraudzīs savā priekšā nožņaugtu sievieti un viņai blakus slepkavu satriektiem vaibstiem, bet kā par brīnumu, tur stāvēja divi cilvēki — vīrietis un sieviete — pilnīgi veseli, tikai mazliet samulsuši un jautājošiem ģimjiem. Toms jutās ne mazāk apmulsis un gudoja, vai nav ātrumā pārskatījies un ieskrējis citā istabā.

— Atvainojat, — viņš murmināja un neveikli palocījās.

Plecīgais vīrs ar noskūto seju, kas stāvēja dāmai līdzās, pasmaidīja un atplauka. Ak, lai piedodot! Šie laikam par daudz esot trokšņojuši tik vēlā stundā. Nezinājuši, ka blakus telpā kāds viesis. Viņi esot Ceļojošā teātra aktieŗi un rīt, kā pie pirmiem Vasarsvētkiem, tiem Sērenē jāuzstājas. Patlaban taisījuši mazu mēģinājumu — abiem jāspēlējot galvenās lomas kādā diezgan tukšā vācu rakstnieka lugā. Bet tādi gabali lauciniekiem ejot vairāk pie sirds.

Tā tās lietas. Un Toms juta dziļu kaunu par savu uztraukumu. Tik vēl trūka, ka viņš te būtu

ieskrējis vienā kreklā! Noglabājis revolveri dziļāk kabatā, viņš teica aktieriem, ka neesot nācis bārties, vienkārši misējušās durvis — gribējis iet savā istabā. Vai viņi noticēja, Dievs to zin, bet Toms novēlējis labunakti gāja atpakaļ un ilgi nevarēja aizmigt.

RĪGAS JĀNIS

Jūs būsiet dzirdējuši par Jāni no Limbažiem, bet tas ir pavisam citādāks. Rīgas Jānis staigā arvien eleganti ģērbies, dažreiz ar cilindri galvā un baltiem cimdiem rokās. Viņam ir brūni cirtaini mati un skūts ģimis, bet no viņa acīm dzirkst asas prieka uguntiņas it kā par visu pasauli smejojoties.

Labā omā, smalks kā parasti, savā vārda dienā ap pusnakti, viņš viens pats ieradās „Zaļā dārza” klubā un, ļāvies sevi atbrīvot no virsdrēbēm, nevērīgi nometa garderobes jaunkundzei piecus latus. Zālē nebij daudz viesu, tikai tādi panīkuši komiji un dažas bārdāmas, kuriem apstākļi neatļāva braukt uz laukiem līgot. Baltiem diviļiem uz rokas, atspiedušies gar sienām, viesmīļi stāvēja bēdīgi galvas noliekuši it kā pie kapa, kurā patlaban kaut ko dārgu ielaiduši. Visi atdzīvojās, kad ienāca elegantais kungs un atsēdās redzamākā vietā pie liela galda zem smaržīgām bērzu meijām. Jāni še neviens nepazina, bet pret uzmanību un laipnību, ko viņam tūlī parādīja, tas sākumā izturējās diezgan atturīgi un stingri noprasīja pienākušam viesmīlim, vai šē par savu naudu viņš varot dabūt visu, ko vien vēloties.

— Jā, protams, — viesmīlis iztapīgi atbildēja un palocījās bez citkārt parastās familjāritātes, jo Jāņa izskats modināja viņā dziļu godbijību.

Bet viesis neapmierināti pakustināja delnu: nē, šis vēloties vispirms runāt ar kluba īpašnieku. Lai pasaucot.

Sulainis brīdi apsvēra, vai nav kaut kā smalko viesi apvainojis, tad lēni aizvilkās un pēc laiciņa pieveda paresnu kungu. Tas stādījās Jānim priekšā un pasniedza strupu, mīkstu roku.

— Jūs esat kluba īpašnieks? Jānis jautāja un saņēmis apstiprinošu atbildi prasīja stipri, lai arī citi dzird:

— Vai pie jums es par savu naudu varu dabūt visu, ko vien vēlos?.. Teiksim — šampanieti?

Komiju un bārdāmu acis pagriezās uz Jāņa pusi, bet īpašnieks norija it kā lielu kumosu. Kāpēc nē, visu varat dabūt un viņš pameta viesmīlim, lai izpilda kunga vēlēšanos. Tik smalks viesis ilgi nebij redzēts „Zaļā dārza“ klubā un to vajadzēja labi uzņemt. Sākās dzīvība, sāka spēlēt mūzika un īpašnieks iesūtīja no blakus istabas zālē labākās bārdāmas. Jānim viena iepatikās. Viņš lika to atsaukt, bet viņa atveda līdz arī savu draudzeni, kuņai gribējās ēst. Citas noskatījās žēlām acīm draudzeņu laimē. Jānis bija sajūsmināts par vienas skaistām rokām, kas kailas līdz pleciem, labi atdalījās no tumšā ģērba. Viņš pilnam apmierināja katru mazāko viņas vēlēšanos, kas, protams, nebij mazas, jo īpašnieks bij paspējis tai iečukstēt vajadzīgos aizrādījumus. Jānis jauki iereiba un viņa draudzība drīz pievilka pie galda vairākus jaunus ļaudis, kas kāri dzēra uz viņa rēķina. Dabūjuši zināt, ka viņu sauc par Jāni, tie to kronēja ar zilu rudzupuķu vaiņagu un ietina serpentīna lentēs. Mūzika gandrīz bez pārtraukuma spēlēja „līgo“ un visi dziedāja līdz.

Tā bij reti jauka Jāņu nakts „Zaļā dārza“ klubā. Pret rīta pusi viesmīlis sāka biežāki grozīties ap Jāņa galdu. Rēķins bij krietni prāvs, bet

glaunais viesis ne tik pārāk iereibis, lai tam prasītu tūliņ samaksu. Varēja vēl apvainot un viesmīlis zināja no piedzīvojumiem, ka dzērāji ir diezgan kašķīgi. Beidzot Jānis pats vēlējās rēķinu nokārtot. Viņam pasniedza gaŗu skaitļu rindu, kuŗu tas ilgi smaidīdams pārskatīja savām zobgalīgām acīm. Viņš bij apmierināts. Beidzot tas iebāza pirkstus vestes kabatā un izvilcis divus latus, svinīgi nolika tos sulainim priekšā uz galda.

— Tā ir visa mana nauda, — viņš teica nopietni. Viesmīlis uzreiz saprata, ka kungs runā taisnību, bet vēl pārsteigumā mēģināja taisīt pieklājīgus pārmetumus. Iestājās apjukums un viesi un bārdāmas klusām attālinājās no jautrā galda.

— Kā? — Jānis brīnējās, — kur ir saimnieks? Pasaucat saimnieku.

Īpašnieks atnāca sasarcis, dusmu pilns. Kas tā bija par cūcību — dzert un nemaksāt!

— Es jums prasīju tikai par s a v u naudu, — Jānis uzsvēra, — un jūs man apsoliāt. Te ir m a n a nauda, — un viņš piedūrās ar pirkstu diviem latiem uz galda, — vairāk man nav.

Jānim bij taisnība, to pirmīt dzirdēja arī citi, ka viņš prasīja tikai par s a v u naudu, neminot nekādas summas. Kāpēc tad saimnieks pats solīja?

Izcēlās tomēr negants tracis. Kluba īpašnieks tādas vārdu spēles neatzina un atsauca policiju, kas sastādīja protokolu. Bet no Jāņa nebij ko ņemt. Kārtībnieks brīnējās, kā saimnieks un viesmīļi nav Jāni pazinuši: tas taču staigājot irētā uzvalkā un restorānos par velti izēsties un izdzerties esot viņa speciālitāte.

Bet Jānis šo aprunāšanu uzņēma pavisam mierīgi, viņš tikai smīnēja, jo savu vārda dienu bij jauki nosvinējis.

ALPERA NODOKLIS

Skice

Savādi bij ar Kārli Dimbu: finansu ministrijā viņu uzlūkoja par priekšzīmīgu ierēdņi, kam valsts labums stāv pirmā vietā, kas savu darbu veic ar lielu uzticību un sekmēm. Bet rajonā, kur tas strādāja, nepateicīgā sabiedrība to turēja par savām lielākām briesmām. Bija parasta parādība, ka viņu neviens nevēlējās satikt un izvairījās cik spēja, bet netrūka dažu ciniķu, kas tam tieši deguna priekšā aizcirta durvis un uz ielas uzlūkoja nicināšanas pilniem skatiem.

Iemesls gluži vienkāršs — Dimba bij nodokļu piedzinējs. Viņš dziļi izjuta šo sabiedrības netaisno izturēšanos un savkārt katru nemaksātāju uzskatīja par personīgu ienaidnieku, kas spaidams līdz nāvei. Īpašu baudu tam sagādāja, ja kāds, nevarēdams nodokļus samaksāt, krita bankrotā vai izdarīja pašnāvību. Nu ko? Šie skopie ēzeļi..!

50 gadu vecam vīram nekad neienāca galvā filozofiska doma, ka viņš dzīvo un ēd savu maizi pateicoties šiem inaidniekiem; viņu neinteresēja arī valsts kases labums, bet ko lai dara — tam vienkārši patika dažu lepnu stūrgalvi, tā — tautiski izsakoties — iegāst dimbā. To viņš darīja ar lielu kaislību, tāpēc kāds Valdis Alpers, slaists, uzdzīvotājs, nodokļu nemaksātājs, bij nicinoši Dimbu salīdzinājis ar suni, kas savu medījumu neizlaiž, iekams

nav to nobeidzis. Bērnībā Alperam esot bijis viens tāds kaislīgs suns, vārdā Boika.

Tā daži iesāka Dimbu saukt arī šai palamā. Nodokļu piedzinējs neizrādīja dusmas, bet viņa sirds vārījās. Lai tik šis Alpers pagaida!

Savas piecdesmit reizes Dimba bij mēģinājis noķert Alperi mājās, bet vienmēr nesekmīgi: šis nelietis prata izvairīties. Viņam nāca ausīs, ka Alpers savas mantas jau nobēdzinājis pie draugiem, bet tomēr dzīvokli taču kaut kam vēl vajadzēja atrasties. Bet kā lai noķer?... Tā vien šķita, ka šim kundziņam kāds iepriekš pavēsta visus nodokļu piedzinēja nodomus, jeb vai tam pašam bij suņa deguns. Dimba nolēma nevienam, pat tuvākam cilvēkam vairs neizteikt savus nolūkus pret Alperi.

Vasaru nodokļu piedzinējs ar sievu pavadīja jūrmalā. Kādu rītu, kad viņam pāris nedēļas skaitījās atvaļinājums, tas piecēlās agrāki kā parasts — bij jāaizbrauc Rīgā nokārtot dažas darīšanas hipotēku bankā. Sieva vēl gulēja, viņš to nemodināja, tikai piegājis uz pirkstgaliem, viegli apmīloja viņas kailo muguru un noskūpstīja melno kārpiņu zem kreisās lāpstiņas.

Būšu vakarā atpakaļ — viņš maigi čukstēja.

Diena bij tveicīgi karsta un Dimba krietni svīda, skraidīdams pa Rīgas ielām dažādās darīšanās. Pēcpusdienā nākot no ārlietu ministrijas, viņš piepeši ieraudzīja Alperi, kas lēni vilkās zem bulvāra liepām. Dimba palēnināja gaitu: Alpers gāja uz savu dzīvokli. Boikas sirdī pamodās vecās dusmas: na, tagad viņš būs rokā! Slepni sekojams, viņš nogaidīja, kamēr Alpers ieiet dzīvoklī, tad ātri palūdza no stūŗa policistu kā liecinieku. Uzgāja pa trepēm, piezvanīja. Vienreiz. Otrreiz. Klusums. Beidzot balss jautāja: kas ir?

— Policija, — Dimba pavēstīja un tiklīdz pavērās durvis, viņš aši iegrūda zābaku starpā un svinīgi policista pavadībā, iegāja dzīvoklī.

Alpers sākmā izskatījās samulsis, bet tad cīniski pasmīnēja: — Ak jūs tas esat, piedzinēja kungs? Bet jums nav no manis ko ņemt, izņemot vienu vecu vannu, kurā es šad tad atvēsinājos un šī apdriskātā kušete... pienācīgi kalpojusi.

Tiešām 2-istabu dzīvoklī vairāk nekā nebij. Arī virtuve bij tukša.

Alpers sataisīja nožēlnieka seju un paskaidroja, ka viņš patiesi esot nabags. To varot paprasīt katrā Rīgas krogā.

Dimba viņā daudz neklausījās, bet vēlējās apskatīt to vannu. Uzdzīvotājs mēģināja atrunāt: neesot vērts skatīt tādu vecu grabažu, bet piedzinējs jau pavēra katūna aizkarus virtuves kaktā. Tas ilga tikai dažas sekundes, tad viņš aši atgriezās pret policistu un nosarcis teica:

— Tiešām nav vērts! Veca grabaža!

Balss skanēja dobji, seja izskatījās muļķīga. Aiz priekšvara viņš bij redzējis kailu sievietes muguru un pazinis to no melnās kārpiņas kreisajā pusē.

— Iesim, — viņš sirdīgi sacīja policistam, bet Alpers, viņus pavadīdams, it kā apvainojies runāja:

— Ko jūs tur sakat: veca grabaža? Tik traki jau nav: vēl var iztikt. Labi, ja citam tāda būtu visu mūžu.

Nu Dimbam daudz kas noskaidrojās, kāpēc Alpers bij tik labi informēts par viņa gaitām. Bet viņš nevēlējās skandāla — lai Dievs žēlīgs!

3. HUMORS UN SATIRA

RAKSTNIEKS JĀNIS
JAUNSUDRABIŅŠ.

Lūk, te jau sēd kā stabiņš,
Kā ronītis laiski lēns
Šis Jānis Jaunsudrabiņš,
Ko pazīst katris zēns.

Kā paraugs vispusībā
Tas katram labi der:
Viņš pindzelē, viņš raksta
Un veikli zivis ķer.

DAILES TEĀTRĀ DIREKTORS
ED. SMILĢIS.

Šo sarežģīto lomu,
Kā gudri ļaudis teic,
Ar apgarotu domu
Vislabāk Smilģis veic.

VASARASSVĒTKOS.

Pavasara zaļā vara
Rīgā trakas lietas dara:
Prom no akmeņiem un dūmiem
Pilsētnieki bēg uz krūmiem:
Diezgan dzīvots kā pa maisu,
Laiks nu ierīt svaigu gaisu.
Jauni, veci, tukli, vāji,
Ierēdnīši, tirgotāji,
Zirgi, „takši“, autobusi —
Visi dzied uz jūras pusi.
Bet kam naudas nav un spara,
Tas tepat to lietu dara:
Noklāj segu, guļus slīd —
Dieva saule visur spīd!

DZEJNIECE ANNA BRIGADERE.

Te Tērvete caur pļavām čalo skaista,
Te Sprīdīši aiz kokiem jumtus laista,
Te Gundega, te Brusubārda brīnās,
Kā rakstniece ap lielo lomū cīnās.

KĀDĒL VISI TRAUCAS UZ PRESĒSBALLI.

Lai simtas balles zūd un gaist,
Bet preses — nedrīkst gažām laist,
Jo katram muļķim, cik vien spēs,
Tur preses pīle olas dēs.

Pat Mūza, it kā dārgu mantu,
Tur saudzēs katru diletantu
Un rūpīgi, ar gudru prātu,
To pārvērtīs par laureātu.

Ikviens ar izdevību retu,
Tur dabūs redzēt Amoretu,
Kas jaunas sirdis dūris iesmā,
Bez žēlām izceps mīlas liesmā.

Tur džesbenda un dziesmu naktī,
Līdz rītam brīnišķīgā taktī,
Kā zvaigzne šūposies pie rūts,
Ikviens pie savas mīlas krūts.

JĀNIS JĀŅOS.

Vai gan velns to Jāņa tēti
Trenc tik bieži skriet uz klēti?
Nē, tur viņš ar veco Andžu
Brūvē Jāņu dienai kandžu.

Jāņu māte katru dienu
Pagrabā stiepj visu pienu —
Sieram jākrāj katris stopiņš,
Ko tai kūtī izdod lopiņš.

Meitas lielas, meitas mazas
Uzbrūk ozoliem kā kazas,
Lapas saliekot pa pāram,
Taisa kroni jubilāram.

Puiši dzīvo vienās rūpēs:
Vai tā muca degs, vai kūpēs?
Tumsā nevar svētkus svinēt,
Jāprot arī illūminēt.

Jānis pats kā purva cinis
Stāv un neliekas ne zinis.
Plašos apstākļos un šauros,
Viņš tāpat kā bifels bauros.

Skaista tava diena, Janci,
Tad var ēst un izvilkt danci;
Glāzes iekšā mest kā ogas,
Kamēr iztrūkst vestēm pogas.

Kad no Jāņa tēva dziņas
Matos sanāk dažas šķiras, —
Jāņa māte klāt ar sieru,
Pabaŗo, lai noslēdz mieru.

Kamēr citi cīnās karā,
Jānis šoreiz rāmā garā,
Klusi, apskāvienos siltos
Saberž ienaidnieku miltos.

ZIEMAS SPORTS PAVASARĪ.

Lielais sportists Gaiļakrūts
Slidas pērk un sevī rūc:
„Gaŗos stiepienos un rikŗos
Esplanādei apkārt likŗos.“

Ne jau katrreiz domāts — darīts,
Jāzin, kāds būs rīts un parīts —
Pēkŗņi sirdī viss top smags:
Barometris krīt kā traks!

Lielās dusmās, tā kā stūri,
Sportists paceļ gaisā dūri
Drupās triecot termometri,
Kas virs nulles rāda četri.

Fiksa doma... Rūc tā bode!
Sportists ņņākdams skrien kā lode.
Kādi plāni prātā ņim,
To mēs tūliņ redzēsim.

Veŗuks raujas sviedriem pierē,
Sportists stāv un komandierē,
Kamēr lielus ledus kluŗus
Rindā saliek divus duŗus.

Slidām nevajaga smēres,
Sportists kājas pleŗ kā ņķēres
Un ar ņauŗalīgu joni
Sporta mākslai uzliek kroni.

SPORTA KLIZMAS.

Jūrmalā grib glēvais Mikus
Atdarināt citu trikus:
Rumpi saliec viņš kā krāgu,
Rezultātā — sasit māgu.

Nerātņi aiz krūma lūrē
Kā pa ceļu sportists stūrē —
Dūriens riepā... brīdis baigs...
Čempionam nobāl vaigs.

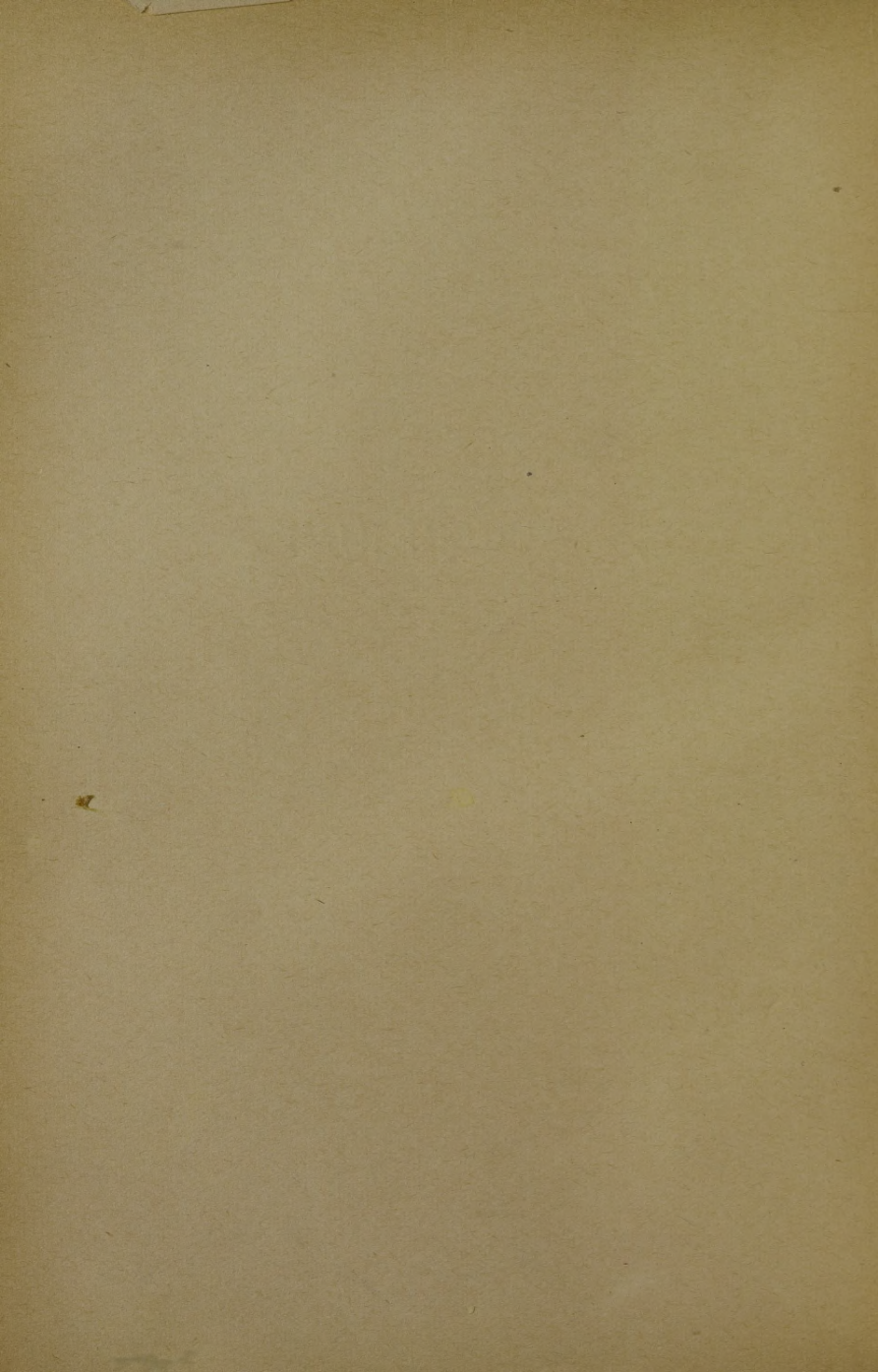
Zin to visi muļķadesas —
Jachta jūrā labi nesas,
Dāma tomēr dreb kā lapa:
„Nu man visa kleita slapa!”

Mammā mājō sporta gars,
Pārāk stabils miesas svars,
Skrituļslidas kāju bīda,
Jāizjūt būs cietā grīda.

Nevar teniss būt bez joku,
Ja tā stiprāk palaiž roku:
Dāma tiesnesim ar bumbu
Izlīdzina sejā grumbu.

Ielas audzudēls ar draugu
Mācas makšķerēt pa spraugu,
Tiem no lielā saldumblāķa
Šis tas uzķeras uz āķa.

4. APCERĒJUMI

MŪSU JUBILĀRI

1.

1923. gada beigās un 1924. g. sākumā četri mūsu ievērojami rakstnieki atskatās uz savu 25 g. ilgo darbību mūsu literātūrā.

Tie ir: Andrējs Upītis, Viktors Eglītis, Kārlis Jēkabsons un Edvarts Čālītis.

25 gadi ir liels laiks, vesela trešdaļa no cilvēka mūža, bet ja mēs sakām darba gadi, tad tas nozīmē daudz ko vairāk.

25 gados cilvēks jau ir pilnīgi noskaidrojis savu garīgo seju un nodibinājis savus uzskatus, viņa darbos jau atrodam daudz ko veselu, nogatavojušos un harmoniski noslēgtu.

Lai gan visi min. rakstnieki ir viena laikmeta un vienas paaudzes auklējums, taču kā rakstnieki tie stāv tālu viens no otra, tādēļ arī šai gadījumā aplūkosim tos katru atsevišķi.

Andrējs Upītis, dzimis 22. novembrī (v. st.) 1877. g., Vidzemē, Rīgas apr. Aizkraukles draudzes Skrīveros, kā rentnieka dēls. Pēc vietējās pagasta skolas beigšanas, kad par augstāku skolu apmeklēšanu nebij ko domāt, nākošais rakstnieks nododas zemkopībai, taču gara augstākās slāpes un dziņas nebij apslāpējamas. Ar pašmācību un pienācīgi sagatavojies noliek skolotāja eksāmenu. Pēc

tam skolotāja arodā strādā vispirms Mangaļos, tad — Rīgā. 1898./1899. g. atklātībā parādas viņa pirmie darbi — dažas skices, pēc tam dzejojums „Jaunības sapņi” (1899. g. „Jaunā Ražā”) u. c.

Jaunais rakstnieks ir ārkārtīgi čakls un ražīgs, viņa stiprā puse — proza. Cits pakal citam parādas garāki un īsāki sacerējumi ar mazāku un lielāku mākslas vērtību, „Dienas Lapā” un „Austrumā” 1901. g. Turpmāk nāk viņa garākie darbi: „Dzirulu mantinieces” („Austrumā” 1902. gadā), „Plūdi” (turpat 1903. g.) u. c. Atsevišķās grāmatās iznāk satira „Pilsoņi” (1907. g.), kurā graizīta mūsu ārēji izlepusē, iekšēji tukšā un garīgi trulā pilsonība.

Vispār pēc 1905. gada Upīša rakstniecības darbībā nāk jaunas idejiskas tendences un atziņas, pie kuŗām rakstnieks nāk lēni, pakāpeniski, kā jau arvien īsts, vecās vērtības pāraudzis un pārvērtējis mākslinieks. 1905. gadā, kad pēc noslāpētās revolūcijas iestājās nežēlīgā cariskā reakcija un necilvēcīgās represijas, — daudzi senākie pārliecinātie ideju paudēji, nevarēdami vajāšanas un pastāvīgos spaidus izturēt, ieslīga galējā skepticismā un visa noliegšanā. Pretim šim skepticismam un savā ziņā — gļēvulībai gluži dabīgi izaug Andrēja Upīša svaigais sarkasms un pretskepticisms, asi graizot tos, kam zudusi ticība pēc pirmā šāviena, vai arī tos, kas nekad nekā jauna neilgojas. Šis jaunais viedoklis ir tiešākais dzīves pulss, kuŗu rakstnieks gluži kaislu un siltu ienes savos darbos. Sevišķu meistarību rakstnieks uzrāda tēlojot sadzīves tumšās puses. Gribot negribot lasītāju pārņem bezgalīga tukšuma un skumju sajūta, sekojot rakstniekam šādā viņa pasaulē.

Lai kādai parādībai pieskaŗas un tēlo rakst-

nieks — negatīvais, ko viņš tajā rāda, ir arvien viņa visistākais un vērtīgākais. Jau savos pirmajos darbos Upītis vēl pusneapzinīgi, t. i. intuitīvi, galvenā kārtā attēloja dzīves ēnas puses, piem. „Mazie cilvēki” („Austrumā” 1902.—1905. g.), arī „Lielpilsētas straumē” u. d. c., bet jo sevišķi asi vēlākos romānos „Sieviete” (1910. g.) un „Jauni avoti” (1908.—1922.—1922. g.). „Jaunos avotos” gan rakstnieks pūlējies rādīt arī pozitīvās dzīves sejas, ņemot Mārtiņu kā ideālo varoni, taču šai ziņā viņš Upīti-noliedzēju neaizsniedz. — Otrā literāriskā darbības periodā rodas Upīša labākie mākslas darbi. Iekšēji nostiprinājies un tālu pārāudzis savus pirmos uzskatus, viņš saraksta bez jau minētās triloģijas „Robežnieki” („Jaunie avoti”, „Zilā tīklā” un „Ziemeļa vējš”), vēl lugas: „Balss un atbalss” (1911. g.), „Viens un daudzie” (1914. g.), „Saule un tvaiks” (1919. g.), „Laimes lācis” (1923. g.), „Peldētāja Zuzanna” (1923. g.), viencēlienus: „Nanniņa”, „Ragana”, „Amacones”, „Pārcilvēki”, „Privātīpašums” (1923. g.), romānu „Zelts” („Domās” 1914. g.), stāstu „Pēdējais latvietis” („Domās” 1912. g.), noveles „Atkusnī” (1919. g.) un „Vēju kauja” (1921. g.).

Upītis rakstījis tik daudz, ka visus viņa darbus no galvas atcerēties grūti. Tomēr visi tie mūsu stāstošā prōzā ir visai ipatnēji un vērtīgi. Reāli spēcīgā izteiksme rit brīvi, stils nogludināts un gleznām bagāts. Arī viņa lugās daudz veiklu situāciju un dzīvs drāmatisks risinājums.

Bez prōzas darbiem Upīšam ir arī dzejas, sakopotas un izdotas grāmatiņā „Mazas drāmas” (1911. g.). Dzejnieks arī še paliek savām idejām uzticīgs, reāli un skaidri izteikdams savas sirds domas. Upīša dzejās visvairāk attēlota gaismas un

tumsas cīņa, bērņības ainas, bet vismazāk — erōtiskā mīlestība. Plaši pazīstams tautā Andrējs Upītis ir kā literātūras kritiķis. Sevišķi pirms kara gados viņš gandrīz bij vai vienīgais kritiķis, kas rakstīja ar žulti un ar liesmām. Viņa vārdos bij dzīvs spēks, kuŗu visi baidījās un cīnīja. Produktivitātes ziņā kritiķi visi kopā labi ja padara to, ko toreiz Upītis padarīja viens pats. Cik diletantu vien viņš neapklusināja uz visiem laikiem, kurpretim tagad tie liptin lip pie mūsu zaļā dzejas koka, dižodamies ar savām papīrpuķēm. Upīša vārdus dzirdēja visi, saprata arī un — galvenais — ņēma pie sirds.

Viņa iespaids bija tik liels, ka daudzi tā iespaidojās, ka sāka aklī kalpot tām idejām, ko Upītis pauda, tādā kārtā samocīdami savu individuālitāti un īpatnību līdz nejdzībai, citi atkal pārgāja afektā, bargajam kritiķim divkārši atmaksājot ar personīgu naidu. Toreiz mēs pārdzīvojām tādu laikmetu, ko citas jau sen pārlaidušas sāka aizmirst, un lai gan Andrējs Upītis kā kritiķis, nosvērdamies uz vēsturiskā materiālisma viedokļa, nebij ne tik kreiss kā krievu Friče, ne tik nopietns kā Pļechanovs un Kohans, tomēr ar viņu nāca kaut kas jauns, svaigs un veselīgs. Šo jauno laiku, ko pie mums iezvanīja J. Jansons (Brauns), Upītis veidoja tālāk, līdz pati dzīve, revolūcionārā kārtā aizsteigusies priekšā, nospēlēja finālu.

Upīša garākie kritiskie raksti izdoti grāmatās „Studijas un kritikas” (I. 1910. g., II. 1911. g.), citi vēl izkaisīti laikrakstos un žurnālos, kā arī rakstu krāj. „Vārds”.

Bez tam Upīšam ir vairākas tīri tendenciōzas brošūras („Dzimtenes Vēstnesis” un viņa loma latviešu sadzīvē”, „Proletāriskā māksla” 1919. g.),

kuŗas, kā teikt, rakstītas karstām asinīm, un daudzreiz stipri subjektīvi, tamdēļ arī mazāk vērtīgas. Arī kritikās Upītis, kur tas ir karsts un subjektīvs, ievij daudz humora, kas brīžam pāriet asās satīrās, jo aplūkojamos darbos viņš allaž uziet vājākās vietas, kuŗas tad vēl izkarīķētas top par smieklu priekšmetu arī lasītājam. Pa daļai tādā pat stilā viņš uzrakstījis 2 sējumus „Latviešu jaunākās rakstniecības vēstures“. Pirmais sējums iznāca 1911. gadā, bet vēlāk 1922. g. rakstnieks to pārgrozītu (mīkstinot aso izteiksmi dažās vietās) izdod reizē ar otro sējumu.

Gandrīz pilnīgs pretstats Andrējam Upīšam ir otrs mūsu jubilārs Viktors Eglītis.

Taisni šo pretešķību dēļ abu populāro rakstnieku starpā līdz šim notikusi nemitīga cīņa un savstarpēja apkaŗošana. Daudz šķēpu lauŗts un izliets daudz ŷulŗts, bet taisni tāpēc viņu abu vārdi pa lielāakai daļai minēti arvien kopā, kā divi pretpoli. Pretēji Upīša sabiedriskām tendencēm mākslā, Viktora Eglīŗa centieni, līdzīgi dzejnieka Valēŗija Brjusova uzskatam, taisni iziet šķīstīt dzeju no visiem ārējiem blakus mēŗķiem, bet jo seviŗķi sabiedriskām tendencēm, padzīŗinot to līdz cilvēces mūŗģīgiem, pat mistiskiem problēmiem, izmantojot tautu mīŗtus un rūpīgi izkopjot krāŗņu stilu, dzeju jauninājot dažādiem neparastiem tēliem un svaigām izjūtām. Viktors Eglītis šo virzienu mēģinājis gan teorētiski aizstāvēt, izcelt un slavināt, gan arī tieŗi sniegt veselus mākslas darbus: romānus, stāstus un dzejas kā spilgtākos savu mākslas principu paraugus. Bet gluŗi pretēji tam, taisni tajos literāriskos darbos, kur autors vismazāk pieturējies pie saviem teorētiski uzstādītiem mākslas principiem

un vērtībām, viskrāšņāki un saistošāki ir izpau-
dušās viņa paša mākslinieciskās spējas.

Eglīša pirmie literāriskie sacerējumi atklātībā
parādījušies 1899. g. februārī, vispirms „Austrumā“,
pēc tam ar 1901. g. visvairāk „Mājas Viesa Mē-
nešrakstā“. Tie ir stāsti: „Grūta nakts“, „Pazu-
dušais dēls“, „Ziedu reibonī“, „Rīta blāzma“, (visi
„Austrumā“), „Antonija“, „Sfinksa“ u. d. c. („M. V.
Mēnešrakstā“). Tiem sekoja vesela rinda lirisku dze-
joļu, kuri tajā laikā atšķīrās ar īpatnēju izteiksmi un
temperāmentu. Eglīša vārda nodibināšanos mūsu li-
terātūrā vēl sekmēja viņa daudzo sev vistuvāk stā-
vošo autoru tulkojumi no krievu valodas, kā: Brju-
sova, Baļmonta, Rozanova, Bielija, V. Janova u. c.,
no kuriem tas pats ļāvās iespaidoties. To moderno
literārisko virzienu, kas pazīstams zem vārda de-
kadentisms, ko no Vakareiropas literatūras krievos
ar lielu novēlošanos ienesa Baļmonts un Brjusovs,
Viktors Eglītis sāka pārdēsīt un populārizēt arī
mūsu literātūrā. Protams, uz to nekāda nopietnāka
atbalss neatsaucās, jo viss, kas mākslīgi pārdēstīts
un izslavināts, palika bez nepieciešami idejiskā at-
balsta tikai par spožu izkārtņi, aiz kuņas slēpās pa
lielākai daļai mākslinieciski nespēcīgas personības,
meklēdamas patvērumu no asās opozīcijas kritikas
dažāda kalibra literātu ar diezgan ievērojamām
spējām.

Bet viss tas Eglīti nebūt neiebidēja, gluži
otrādi: viņš atradās tagad cīņas priekšgalā, un tam
vajadzēja cīnīties. Viens pēc otra nāk klajā viņa
literāriskie sacerējumi gan prōzā, gan dzejā, kuņas
tas it kā visiem par spīti jo skaidrāk cenšas pastrī-
pot sava virziena sasniegumus. Šajos tendenciōzos
darbos visai apdāvinātais rakstnieks izšķiedis ļoti
daudz enerģijas, un lai gan viņš allaž uzsver un

aizstāv visdziļāko individuālismu, izceldams savu „es“, tomēr sevī patiesi un dziļi, bez ārēja kairinājuma un tendences, viņš visai reti nogremdējies. Formulēdams jaunās mākslas principus viņš jau iekaist, aizraujas un cenšas pretiebildumus, apstrīdējumus un varbūtējos uzbrukumus atspēkot, tā radot darbu, kuram reizē divi uzdevumi: 1) nobīdīt pie malas visus apkaņojumus un 2) nodibināt jaunu virzienu. Ar šādām divām tendencēm piedzimst tad mākslas darbs, kā putns ar diviem spārniem, kuriem gan ir viens kopējs mērķis, bet divi pretēji ceļi uz to; galu galā nevienam nenokļūt galā.

Ja Eglītis ar dažā ziņā centies pieskaņoties jaunlaiku nervozās, pārkairinātās lielpilsētas intelligences gaumei, tad tomēr šie autora darbi ir un paliek, kā jau teikts, tikai mēģināšanās pieskaņoties, bet nevis zināmas sabiedrības daļas domu, sajūtu un tieksmju patiesss izpaudums. Eglīša īpatnība pastāv nemītīgā krāsu un noskaņu maiņā. Sevišķi tas redzams viņa dzejā. Prōzas darbos ir lielāka noteiktība. — Tāpat kā Andrējs Upītis, Viktors Eglītis rakstījis ļoti daudz. Pie viņa labākiem darbiem jāpieskaita „Skolotāja Kalēja piedzīvojumi“. Savos garākos darbos, kā piem., romānos „Līdzvainīgie“ (1920. g.) un „Juku laikos“ (1923. g.), viņš neaizsniedz tik plastiska stāstījuma. Viņa dzejas iznākušas grāmatās: „Hipokrena“, „Elegijas“. Jaunākā laikā iznākusē grāmatīņa „Divas poēmas“ (1921. g.) pieskaitāma labākiem dzejas darbiem mūsu literātūrā, kurpretim poēma „Upeslejas precības“ (1921. g.) jau stāv tāļu pakaļ. Labākiem darbiem pieskaitāms arī viņa „Barons Maidels“ (1923. g.), kurā zem dažādiem vārdiem tēloti vairāki populāri Baltijas muižnieki. Eglītis uzrakstījis arī lugas: „Galmā“, „Ceļa biedri“, „Lauku miljo-

nārs". No Eglīša publicistiskiem rakstiem kā svarīgākais jāmin drīzumā iznākošais apcerējums par Andrievu Niedru, viņa dzīvi un darbiem. Grāmata sastādīta pēc Latvijas Universitātē lasītām autora lekcijām par latvju literātūru. Bez tam ievērojamas ir jau agrāk iznākušās Viktora Eglīša Poruka un Fallija monografijas.

Viktors Eglītis dzimis 3. apr. (v. st.) 1877. g. Lazdones draudzes Sarkanās muižas Lejas-Kaupeiros. Vitebskā 1898. g. nobeidzis garīgo semināru un pēc tam iestājies Penzas mākslas skolā un vēlāk Pēterpilī mākslas kursos, kur sabijis līdz 1901. gadam, bet tad atgriezies dzimtenē, Rīgā. Jau seminārā viņš kaislīgi interesējas par literātūru un saraksta pirmos stāstus, kuŗi kopš 1899. gada parādījušies drukā. (Sk. Viktora Eglīša autobiografiju „Ritumā”).

Līdzās Viktoram Eglīšam arī K ā r l i s J ē k a b s o n s ir viens no visbiežāk pieminētiem rakstniekiem. Viņa galvenie nopelni mūsu literātūrā ir kā lirīķim. Dzimis 24. martā (v. st.) 1879. g., Ērgļu draudzes Ogres pagasta „Skuķos”. Apmeklējis vietējo pagasta skolu, 1896. gadā iestājās K. Müllera — (Zariņu Kārļa) privātreālskolā un mazliet vēlāk pāriet uz jaunatvērto Mironova komercskolu, kuŗas pilnu kursu beidz 1902. gadā. Līdz 1910. g. viņš nodarbojas tikai ar literātūru, sarakstīdams oriģinālus un tulkodams sev radniecīgākus sveštautu rakstniekus; nāk tuvākos sakaros ar dzejniekiem, iepazīstas ar slaveno Rūdolfu Blaumani, kuŗš uz Jēkabsonu sākumā atstāja lielu iespaidu, Zvārguli Krūzu, Akurāteri, Strālu un daudz citiem. Tad 1910. g., izturēdams konkursa eksāmenu, iestājas Rīgas politehnikas komercnodalā, kur ar pārtraukumu studē 2 gadus. Tomēr galveno vērību pie-

griezdamis literātūrai un nododamies tai ar dziļāko kaislību, studijas nenobeidz.

Pirmos Jēkabsona dzejoļus nodrukā Rūdolfs Blaumanis „Dienas Lapā” (1898. g.).

1904. gadā iznāk Jēkabsona pirmais dzeju krājums „Uz mūsu zemes”, kuŗā starp diezgan bāliem, vēl neapzinīgiem dzejas mēģinājumiem jau atmirdz dzidras rindas. Tam 1905. gadā seko grāmatiņa „Gaitniecības ceļš” (bez autora paraksta), kuŗā starp Jēkabsona oriģināliem ievietoti arī tulkojumi, ieturēti toreizējo laiku garā. Tomēr šē par Jēkabsonu jāsaka, ka viņš nav savā elementā. Reālistiski-sabiedriskam virzienam viņš gan simpatizē, taču ir pēc savas dabas romantiķis impresionists, kuŗa dzejas galvenā pazīme lirisms. Šis lirisms ir naīvi lauciniecisks, visdziļāks un harmoniskāks tad, kad dzejnieks pieskaŗas dzimtenes dabas idilliskām ainām. Viņa turpmākās grāmatiņas: „Uz aizlauzta zara” (1906. g.) un „Pie meŗa ezera” taisni tamdēļ izceļamas, ka dzejnieks šē licis trīcēt vienai savas kokles daiļākai stīgai. Vēl skaidrāk tas dzirdas krājumā „Dziļš miers” (1922. g., otrs pārlabots izdevums), kur Jēkabsons jau intuitīvos pārdzīvojumus pilnīgi pārvalda, formulēdams dzeju īsos, vieglos ritmos, radīdams rindu viļņainā plūdumā melodismu un parasti elementāro krāsu sakopojumos caurstarotas ainas. Te nevar vairs runāt par svārstīšanos un pagadīšanos dzejnieka radīšanas brīŗos, te krāsa krāsu un skaņa skaņu papildina apvienotā trauksmē uz harmoniju. Ar „Dziļo mieru” Jēkabsons vispār nodibināja sava vārda labo skaņu. Arī grāmatiņa „Mīla” pilnīgi stādāma blakus „Dziļam mieram”. Te visparastākais jeb nolietotākais dzejas temats — mīlestība, oriģinālā uztverē, rotaļīgās jūtu impresijās atkal atdzīvojas visā pasaulē neskaitāmo un

pirmo reiz. Cik ar savādi neizklausās, bet pēc tā-
ļiem idejiskiem meklējumiem un cīņām rakstnieks
nonāk vecu vecā vietā atpakaļ, no kurienes izgājis
ar karstām ilgām sirdī, un — brīnums! Te ir
meklētais, ilgotais, cīnītais, te, dziļā mierā un mīlas
svētlaimē. Tikai tas, kas izgājis tālo svešumu, zin,
cik dzimtene mīla, un mīl to citādi nekā parastie
cilvēki. Tāpēc starp mākslinieka un ikdienišķa cil-
vēka vienkāršību ir milzu starpība.

Jēkabsona dzeja plūst ar elementāru svaigumu,
līdzīgi zemes elpai, kas pavasarī pilna ar apaugļo-
jošiem ziedu putekļiem un visas radības gavilēm.
Viņā dominē daiļā neuzvaramais spēks — mīla. Un
šai mīlā nav nekā traģiska, nekā sātāniska, plosošā.
Viņa uzvar ne nāvējot, bet spēcinoš. To var arī
pielīdzināt tveicējošai versmei, kas no vasaras me-
daiņā ziedu klēpja mums straujo pretim, jo tajā
slēpies viss Jēkabsona emociju saldaiss svars. Dzej-
nieka impresionistiskos pārdzīvojumos patiesi daudz
mums tik parastās romantikas, bet tā nav trausla
kā Porukam vai Bārdam un nav arī cīņas ugunī
kaitēta vai dažreiz žultī piesātināta kā Aspāzijai,
Jēkabsona romantika nav pagātnes vai nākotnes ro-
mantika, tā piepilda šo dienu ar zilganu gaismu līdz
pašām debesīm. Viņa mīlas dziesmās nav strauju,
mocošu jūtu pretrunu: viņa tieksmes plūst ideālā sa-
skaņā uz savu sapņu objektu. — Tāda ir Jēkabsona
lirika.

Viņa episkie dziedājumi: „Sniegbaltīte“ (1906.
gadā), „Stāsts par kalpa sievu Ilzi“ (1907. g.), „Lie-
tavas sargi“, „Laumīte“, „3 meldeņa meitas un
velns“, „Kēniņa znots“ (1909. g.) arī krāsainību
manto pateicoties galvenā kārtā tikai liriskiem ele-
mentiem.

No Jēkabsona prozas darbiem jāmin divi garā-

kie romāni: „Muižnieka meita“ (1921. g.) un „Sievietes grēks“ (1923. g.), kur pirmajā vēl viscauri redzama nedroša, neiestrādājusies roka, kamēr „Sievietes grēkā“ jau redzams stiprs progress. Stils nogludinājies, stāstījums mākslinieciskāks. Mistiskus pavedienus rakstnieks mēģina risināt stāstu grāmatīnā „Vīzijas“, bet vietumis tomēr izspīd cauri konstruētas, ne mākslinieciski radītas ainas.

Misticisms liekas aizņemts no citurienes, mazāk izritošs no paša mākslinieciskās pieredzes sfēras. — Kā drāmatīķis Jēkabsons spēcīgāks. Viņa lugās ir raksturi un kustība. Pie pirmā laikā rakstītām pieredz: „Viēglprātības augļi“ (1910. g.), „Burtnieks“ un „Nemnauda mantinieki“ (1911. g.), „Pilsētnieks“ (1912. g.); vēlākā laikā: „Sirdsapziņa“ (pēc romāna „Sievietes grēks“) un „Līgo“. Arī kā literātūras recenzents Jēkabsons ražīgs, taču savās kritikās viņš ne pie kāda viedokļa nepieturas. Tāpat daudz viņš rakstījis satiriskus rakstus zem pseud. Robert s Skarga (piem. „Kas ir tautas ienaidnieks?“, „Ko tas Kungs mīlo, tos Viņš pārmāca“ u. t. t.) un sniedzis dažādus tulkojumus gan periodiskā presē, gan atsevišķi grāmatās.

Mazāk populārs tautā, nekā trīs aplūkotie jubilāri, ir ceturtais — prōzaiķis Edvarts Cālītis. Visus šos 25 garos gadus viņš klusi nostrādājis mūsu vidū, ne ar ko sevi citiem neatgādinādam, tikai šad tad izlaizdam atklātībā pa stāstam vai stāstiņam, atklājot mums savas klusās sirds loļojumus un pieredzes dzīves mainīgajās gaitās. Viņa darbu nav daudz, bet tie katrs stāv savā vietā, apgaisojot mums paša autora garīgo fiziognomiju visā pilnībā. Tie ir kā cieši darināti pakāpieni, kas ved augšup uz lielāku pilnību — ja viena no tiem trūktu, mēs pazaudētu sakara dabīgo pavedienu rakstnieka

attīstības gaitā. No „Celmiem un ataugām“ (rakstnieka pirmā skiču un stāstu sakopojuma) caur „Kinkinas plūdiem“ un „Pa saules taku“, līdz „Intam Grīnam“, „Vienalga“ un „Partizāņiem“, Cālītis gājis katru soli mācīdamies un izcīnīdams. Tas gaiši atklājas šos darbus lasot un salīdzinot. Visai sekmiņš šis ceļš viņam izvēršas pamazām, bez traucējumiem tikai tāpēc, ka viņš jau pašā sākumā nostājies uz pareiziem pamatiem, lēnītiņām iejuzdamies savā elementā. „Celmos un ataugās“ viņš tēlo zemniekus, savus vispazīstamākos ļaudis. Sākumā viņš apraksta tikai ārējo: ārējās kustības, vaibstus, sarunas, visizšķērdīgāk lietodams skumji pelēkos epitētus, brīžam veldams tos kā smagus akmens blukus. Bet šīs skumjas un drūmums nav tā tēlots, kā latvju rakstniekam parasts: sentimentāli-rezignējoši. Cālītis apraksta naturālo naturālistiskā stilā; rupjam un nekrietnam atļaujot runāt un darīt rupības un nekrietnības, nesodot un nemoralizējot. Tas viņa tēlošanas paņēmienos kaut kas radniecīgs Gorkijam un atgādina šī krievu ģenija monotono vienmuļības poēziju. Psiholoģiski pareizi zīmētu tipu Cālīša pirmajos stāstos vēl maz. Viss, ko šie cilvēki dara, pa daļai vēl ir ārēju kairekļu rezultāts, viegli acumirkļa refleksi, lai gan redzams, ka rakstnieks nopietni cenšas iespiesties viņu iekšējās darbības noslēpumos. Dvēsele, lūk īstā tabula rasa, jo kas raksta tajā, ir radītājs — Dievs. Un Cālītis pakāpeniski, neatlaidīgi arī aizsniedz to. Vispirms gan vēl nāk viņa sāņus meklējumi („Kinkinas plūdi“) irreālā un reālā savienošanā izmērīt izziņas robežas un uzminēt intuitīvi cilvēka gara kustību, bet jau nākošos darbos viņš ar mākslinieka apskaidrību zīmē jaukus tipus („Ints Grīns“). Nekādas abstraktas filozofijas nenoved mākslinieku tādās

daiļuma un gara sfērās kā vienkāršs cilvēcis prieks iemilēt otru cilvēku, t. i. savu tēlojamo tipu viņa dzīves vienmuļīgajās ejās. Cālītis savu Grīnu iemīlojis, tāpēc tas kļuvis par visai vērtīgu stāstu. Tas pats sakāms par viņa „Vienalga“, kurā rādīts, kā neprātīga nodarbošanās illūzijām beidzas tāpat traģiski kā bezgriba, glēvums un padošanās svešiem iespaidiem. Vēl pie labākiem Cālīša darbiem pieskaitāms garāks stāsts „Partizāņi“, kurā rakstnieks sniedzis pamatīgu laikmeta ainu. Atstāstīdams kāda cilvēka piedzīvojumus lielnieku laikā, viņš diezgan vienmuļo tematu padarījis dzīvu ar savu iejūtu un saistošo stāstījumu. Cālītis ir tipisks reālists, citās formās, tik viņš velti maldījies un paliekošo darbu vietā sniedzis eksperimentus. Reālas pieredzes, reāli tēlotas, jau pašas par sevi neļaujas pārprasties, un mākslinieks, kas šai virzienā strādā, nevar tā grēkot, vienkāršu samistrojumu izceļot par vērtīgu darbu, kā kaut kāds mistiķis vai simbolists.

Cālītis pazīstams arī kā veikls žurnālists un dzēlīgu feļetonu rakstītājs. Še viņam īpatnēja uztvere un spirts humora pilns stils. .

Edvarts Cālītis dzimis Rīgā, 20. aprīlī 1881. g. Viņš ir tikai 3—4 gadus vecs, kad viņa vecāki pāriet dzīvot uz laukiem Ezeres pagastā, Kurzemē. Tur viņš pavada bērnību un manto pirmos iespaidus. Pēc ministrijas skolas beigšanas Cālītis čakli nododas pašmācībai, noliek vajadzīgos eksāmenus un gatavojas iestāties augstskolā. Tomēr dažādu citu apstākļu dēļ domas par studēšanu jāatmet. Pēc tam viņš strādā Rīgā dažādās iestādēs, vēlāk pāriet uz laukiem, kur arī saraksta savus pirmos stāstus. 1898. gadā „Dienas Lapā“ parādās viņa pāris ievadraksti, un mazliet vēlāk tai pašā gadā turpat —

pirmais stāsts. No 1902. g. Cālītis nodevies tikai rakstniecībai. —

Bez jau minētiem rakstniekiem-jubilāriem 50 g. dzimšanas dienu (9. dec. v. st. 1923. g.) un grāmatu izdevniecības 20 g. jubileju svin mūsu grāmatu izdevējs un rakstnieks Ansis Gulbis. Viņš ir viens no latvju visievērojamākiem grāmatu izdevējiem. Apgādniecība dibināta 1903. gadā, un visā šai 20 gadu garā darba laikā izdevusi pāri par 500 grāmatām, kuŗas nodrukātas vairāk miljonu eksemplāros un izplatītas gan Latvijā, gan ārzemēs.

Pirmā ideja nodibināt plašāku grāmatapgādniecību A. Gulbim radusies Daugavpilī, nelaide tautas dziesminieka Andrēja Pumpura sabiedrībā, kad Pumpurs izteicis vēlēšanos izdot savus kopotos rakstus. 1901. gadā Gulbis pārgājis uz Pēterpili, tur arī tad ievadīti pirmie darbi un likts pirmais pamats nodomātam pasākumam. Vēlāk iegūti izdošanai Pērsieša, Aspazijas, Doku Ata kopoti raksti, un Gulbis uzaicinājis J. Raini un Aspaziju (kas tolaik uzturējās Vjatkā) pārtulkot Ģētes rakstus. Plaša vispārēja vērība tiek piegriezta Gulbja 1904. g. Zinību Komisijā nolasītam referātam „Par latviešu grāmatniecības uzdevumiem“, kam drīz vien seko turpat „Vasaras sapulcēs“ ierosinātais jautājums par grāmatu izdevēju biedrības nodibināšanu, lai veicinātu grāmatu apgādātāju idejisku kopdarbību. Bet jau tā paša gada rudenī A. Gulbim radusies ideja aizceļot studiju nolūkā uz ārzemēm (Leipcigu), kādēļ viņš visus iegūtos manuskriptus nodomājis atdāvināt „Derīgu grāmatu nodaļai“, taču nejaušs gadījums viņu savedis kopā ar nelaidei (1905. g. nošauto) ideālo latviešu grāmatu draugu un izdevēju J. Ozolu, Cēsīs, kuŗš viņu atrunājis no šī nodoma un uzņēmis pirmos izdevumus iespiest rakstos. Īsi

pirms tam Pēterpilī nodibinājusies Bredenfelda drukātava, kurā tad 1904. un 1905. g. iespiestas ap 40 dažāda satura grāmatas, apgādātas no min. grāmatu apgādniecības.

1905. g. Gulbis ņem arī dzīvu dalību pie jaunnodibinātā laikraksta „Pēterburgas Latvietis“ un 1907. g. izdod žurnālu „Rīts“, kuram līdz nāk Jāņa Asara „Vispārējā literatūras vēsture“ un citi izdevumi. Tomēr žurnāls izdevējam nes prāvus zaudējumus, kuŗu dēļ tam pat vēlāk divus gadus jāatsakās no jaunu grāmatu izdošanas. Turpmākais Gulbja izdevums ir — „Universālā bibliotēka“, kas prasījis ārkārtīgas pūles un enerģiju, jo Gulbis pats dzīvoja Pēterpilī, bet grāmatas tika drukātas Rīgā. — Kaŗa laikā Gulbim „Universālās bibliotēkas“ izdošana bij jāpārtrauc, taču apgādāšanas darbu viņš joprojām turpina. Pa kaŗa laiku viņš izdod „Jaunās Pēterpils Avīzes“, kurām bijusi liela nozīme, kad no dzimtenes izdzītie latvju bēgļi klīda pa Krieviju. Vēl kā izdevējs Gulbis piedalījies pie „Jaunā Vārda“ un „Baltijas“.

Ar 1918. gadu A. Gulbis atjaunojis savu apgādniecību Rīgā, šē attīstīdams vēl jo intensīvāku un auglīgāku darbību savas tautas vidū nekā tālā svešumā. Te viņš veicis lielu ar atzinību minamu kultūras darbu, kas pierāda viņa nesalaužamu gribu, neizsīkstošu darba enerģiju un dziļu mīlestību uz to. Gulbis, tāpat kā mēs kuŗš katrs, cēlies no mazturīgiem vecākiem, bet viņa apgādniecība šimbrīžam ir viena no vislabākām un priekšzīmīgākām, kādas vien mums Latvijā bijušas un tagad ir. Būdams pats rakstnieks, viņš pratis nodibināt ciešas un sirsnīgas saites ar saviem darba biedriem un apgādājamos sacerējumus izraudzīties ar stingru māksliniecisku kritēriju. Tāpēc Gulbja grāmatu apgād-

niecībai ir tik laba slava. Šis lielais kultūrālais pasākums nav aptverams un novērtējams nedaudz vārdos. — Gulbis ir pirmais, kas sāk izdot plašākos apmēros mūsu rakstnieku kopotos rakstus, „Latvju jaunāko rakstniecību“, nodibina glīto, parocīgo un lēto „Universālo bibliotēku“, ievēdot mūsu literātūrā daudz labāko ciltautu rakstnieku sacerējumus, glītos tulkojumus. Populārā un plaši izplatītā „Universālā bibliotēka“ savā pirmā serijā līdz pasaules kaŗam gan sastāv galvenā kārtā no ciltautu rakstnieku sacerējumiem, kur būtu minami daudzi ievērojami vārdi. Pēdējā „U. b.“ pusē sāk plašākos apmēros parādīties arī latvju autoru darbi, kurpretim jaunākie sacerējumi kādu laiku iznāca jau min. serijā „Latvju jaun. rakstn.“. Bez šīm serijās iznākušām grāmatām Gulbim ir ļoti daudz citu izdevumu, starp kuŗiem kā masīvākie jāmin: Aspazijas, Doku Ata, Ausekļa, Andrēja Pumpura, J. Raiņa, Pērsieša u. c. kopoti raksti, no kuŗiem daži iznāk jau vairāk izdevumos. Ievērojama arī Teodora Zeiferta „Latviešu rakstniecības vēsture“, kuŗa patlaban ir vislielākais un pilnīgākais darbs par mūsu rakstniecību. Tālāk seko vesela virkne lielāku un mazāku dzeju, stāstu, romānu grāmatu, apcerējumi par literātūru, valodu, tautsaimniecību, mākslu, pol. ekonomiju, ar vārdu sakot nav gandrīz rakstniecības nozares, kuŗā Gulbis nebūtu izdevis kautkādu grāmatu vai brošūru. Gulbis pūlējies populārizēt mūsu rakstniekus arī ārzemēs, izdodams ar Kultūras fonda pabalstu virkni latvju rakstnieku darbu vācu valodā.

Kā rakstnieks A. Gulbis mūsu stāstošo prōzaiķu plejadē ieņem visai redzamu vietu. Viņa pirmie literāriskie sacerējumi atklātībā parādījušies ap 1903. gadu; tie ir vispirms dažas skices un noveles,

kam vēlāk seko dažas lugas, no kuŗām pēdējā „Kaspars un Biruta“ ar labiem panākumiem vairākkārt izrādīta. Tomēr Gulbjam redzamāku vietu un vārdu nodibināja viņa lielie romāni „Olģerts Silarājs“ un „Pēc simts gadiem“. Pirmā Gulbis pievilcīgi tēlojis latvju censoni (domājams pats sevi), kuŗā arī gaiši apgaismotas tās pūles, kuŗas tam bijušas jāpārvar kā latvju grāmatu izdevējam. Otrā romānā darbojas tāpat personas, kuŗu prototipi ņemti no dzīves. Ikvienam šie darbi būs jo mīļāki tāpēc, ka šie dzīvi notēloti daudzi mūsu sabiedriskie darbinieki (piem. J. Jansons, Brauns u. c.) un līdz ar viņiem viss laikmets.

Beidzot vērību vēl pelna A. Jessens, populārā žurnāla „Jaunības Tekas“ redaktors un pazīstamais jaunības literatūras izdevējs, kas 14. aprīlī 1923. g. klusi savu draugu un tuvāko līdzstrādnieku vidū nosvinēja 50. dzimšanas dienu. A. Jessens pieder tiem retajiem pedagogiem, jaunatnes audzinātājiem, kuŗa darbība neierobežojas vienīgi skolas šaurajās sienās, viņa ideālisms daudz plašāks un dziļāks, viņš runā ar visas Latvijas jaunatni, iejūsmodams un iedēstīdams jaunajās sirdīs mīlu uz mākslu un cēlas slāpes pēc gara gaismas. Siltu piekrišanu viņš iemantojis ne tikai ar vērtīgo, priekšzīmīgi vadīto žurnālu, bet arī ar veselu rindu dažādu grāmatu jaunībai, gan beletristiska, gan zinātniska satura, no mūsu un cittautu ievērojamākiem bērnu un jaunības rakstniekiem. Tulkojumus viņš allaž izraudzījis ar tālredzīgu audzinātāja saprātu un mākslas gaumi, cenzdamies sekot sava laikmeta progresīvām idejām. Šie izdevumi, lai gan galvenā kārtā domāti bērniem un jaunībai, taču interesēs arī pieaugušos, jo bez vieglās un saprotamās valodas viņos ietverts arī neizsmēlams māksliniecisks dziļums, harmonija,

spēks un apaugļojošs dzīves prieks. Lai palasāmieš vien kaut to pašu norveģu H. Anrudu, cik apbrīnojami daiļa plastika stāstījumā un cik dziļi izprasta bērna psiholoģija! Un bez Anruda Jessena izdevumos sastopami arī daudzi citi jauki vārdi: B. Bjernsons, Andersens, Marlò, Grimmi un daudz citi no visām kultūras tautām.

Jessens nav apmierinājies ar grāmatu izdošanu vien — viņš arī pats daudz rakstījis dažādus populāri-zinātniskus rakstus skolai un jaunatnei, kā arī par pārdarītājiem jautājumiem. Starp tiem ievērojama ir plaši izplatītā „Kultūras Vēsture“, kurā gaiši izpaužas cienījamā darbinieka izprotošais skats uz dzīvi. A. Jessens dzimis 14. aprīlī, 1873. g. Kamrades pagastā, agrāk Kauņas guberņā, kā zemtura dēls. Izglītojies Bauskas apriņķa skolā un Baltijas skolotāju seminārā, pēc tam strādājis kā skolotājs vairākās vietās Latvijā, vispirms Olainē pie ievērojamā literatūras kritiķa un vēsturnieka Teodora Zeiferta, tad Rīgā, Jāņa baznīcas u. c. skolās, arvien aktīvi piedalīdamies sabiedriskā dzīvē, visvairāk skolotāju aprindās un arī rakstniecībā. Tagad pilsētas pamatskolas pārzinis Rīgā. Jāvēlās, lai arī turpmāk čaklam grāmatu izdevējam un jaunības audzinātājam nepietrūktu sajūsmas strādāt mūsu tautas labā.

Nobeidzot šīs rindas, jānovēl visiem cienījamiem jubilāriem vēl daudz sekmīgu darba gadu.

2.

Pagājušā [1925.] literāriskā gadā atzīmējamas piecas ievērojamu rakstnieku jubilejas: Teodora Zeiferta, Jēkaba Janševska, Valda-Valdemāra Zālīša,

J. Raiņa un Kārļa Krūzas. Visi šie rakstnieki (izņemot Krūzu) viena laikmeta un vienas paaudzes darbinieki, tomēr rakstniecībā tie pa lielākai daļai strādājuši katrs savā nozarē, gājuši katrs savus atsevišķus, īpatnus ceļus.

Teodors Zeiferts (rakstnieka vārdā Teodors), kuŗu ar pilnu tiesību varam apzīmēt par pirmo ievērojamāko latviešu mākslas kritiķi un nopietnāko literātūras vēsturnieku, iesāka rakstīt pagājušā gadsimteņa 80. gadu vidū, t. i. tajā laikā, kad latviešu tautiskie centieni jau lepojās ievērojamiem panākumiem, kad nodibinājās apzinīga latviešu pilsonība, kuŗas ideoloģiju uz laukiem pauda Māteru Juris savā „Baltijas Zemkopī“, pilsētā — Rīgas latviešu biedrība; kad šai pilsonībai pamazām pretim sāka attīstīties kreisā intelligēnce, savkārt grupēdamās ap „Dienas Lapu“. Tad arī literātūrā radās stāvoklis, kas prasīja ne tikai estētisku, bet plašāku, vispusīgāku sabiedriski-kultūrālu novērtējumu. Nepietika vairs ar īsiem subjektīviem pārsprīdumiem, tēvišķiem aizrādījumiem satura un stila ziņā, vajadzēja nākt kritiķim ar plašāku skatu, aptverošāku un reizē arī objektīvāku mākslas viedokli. Un tāds radās Teodora Zeiferta personā. Piesavinājies plašu literārisku izglītību, galvenā kārtā pašmācības ceļā, viņš jau pašos pirmos rakstos par Hugenberģeri un Juri Alunānu (skat. „Austrums“ 1886.) parādās kā ievērojams literārisku darbu iztīrātājs un novērotājs, taču viņa jaunais kritiķa viedoklis un īpatnējās spējas visgaišāk kļuva redzamas turpmākos rakstos turpat „Austrumā“ (1887.) par Ausekļa, bet sevišķi Lautenbacha-Jūsmaņa dzeju. Pēdējais raksts tāpēc arī izsauca dzīvu principiālu polemiku, kuŗā pirmo reiz Teodora pretinieks ir Tērbatas universitātes latvju valodas lek-

tors un tā laika cildinātais dzejnieks J. Lautenbachs-Jūsminš, bet otrreiz tās pašas universitātes stud. theol. J. Grinberģis.

Zeiferts savus kritikas principus ievērojami izkopis gan pie Lessinga, gan Tēna, bet visvairāk pie ievērojamā dāņu kritiķa Georga Brandesa. Tāpat kā Brandess, viņš pārrunājot kādu mākslas ražojumu, ved vispirms to sakarā ar vispārējām rakstniecības strāvām un virzieniem, cenšoties sacerējuma savādības izskaidrot galvenā kārtā ar ārējo apstākļu ierosinājumu. Viņa nopietnās domas, pamatīgā nodziļināšanās un iejušanās rakstnieku darbos, tāpat skaidrie, lietišķie spriedumi, viņos laikos, kad mūsu kritika vēl bija tikpat kā bērna autos, ieplūst kā spirta vēsma latviešu rakstniecībā. Un kā ikvienam jaunu ceļu uzsācējam, tam nācās atsist ne vienu vien pretinieka uzbrukumu, gan visvairāk no tautisko epigonu vidus, kuŗu pseudoromantiku viņš kā reālisma principu piekritējs nesaudzīgi parādīja visā kailumā. Šis literāriskās cīņas tomēr Zeifertam nākušas tikai par labu. Ar saviem rakstiem būdams pastāvīgi plašākas uzmanības centrā, viņš visos 40 darba gados arvien attīstījies un izkopies tālāk. Tāpēc varam teikt Kārļa Egles vārdiem, ka arī jaunais laikmets mūsu literātūrā, kā kritiķim vārda pilnā nozīmē, pieder Zeifertam. Ar šo laikmetu reizē nācis, audzis, viņš ar sirdi un dvēseli tam pieķēries, dzīvojis līdz visdažādākos acumirkļos. Ar lielāko entūziasmu viņš allaž saņēmis katru nopietnu jaunu novirzienu mūsu rakstniecībā, katru nopietnāku parādību. Nekad viņš nav tiecīes nepamatoti uzbrukt pretējām domām, noniecināt citus virzienus, ciktāl tie nenovirzās no īstas mākslas pamatiem. Šo principu viņš ievērojis un cieši izvedis arī savā kapitālā darbā „Latviešu literātūras

vēsture", raksturodams katra atsevišķa autora darbus. Šīs īpašības dēļ viņa lielajam darbam būs nepārejoša nozīme.

Līdztekus kritiskiem un vairākiem publicistiskiem rakstiem Teodors rakstījis arī dzejoļus. Tie izdoti krājumos „Kārķu svilpe” (1890.), „Stari” (1897.) un „Pumpuri” (1907.). Viņos izskan klusa apcere, pamirdz glītas dabas gleznas. Vairāki no tiem pārgājuši tautā. Bez tam viņš ļoti daudz strādājis kā redaktors. Ievērojams viņa rediģētais periodiskais rakstu krājums: „Jaunā Raža”.

Teodors Zeiferts dzimis 3. aprīlī 1865. g. Džūkstes Pēternieku Lūļu mājās. Izglītojies no 1881.—1884. g. Irlavas skolotāju seminārā, tas vispirms septiņus gadus strādā kā skolotājs Lub-Ezerē, pēc tam divdesmittrīs gadus Olainē. Pēc pasaules kara pārnācis uz Rīgu. Tagad Latvijas universitātes lektors un „Izglītības Ministrijas Mēnešraksta” redaktors.

Čaklajam kritiķim, dzejniekam un tautas audzinātājam Latvju rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība, atzīmējot viņa 60. dzimundienu un 40 g. literārisko darbību, sarīkoja pag. gada 3. aprīlī Konservātorijā nelielu svētku aktu.

Šādās rakstnieku jubilejās allaž valda patiesa, nemākslota sirsnība, brīvas domas un prieks; parastajam oficiālismam, forsētai svinībai te nekad nav vietas. To redzējām arī Jēkaba Janševska 60. dzimundienas un 40. g. literāriskās darbības jubilejās vakarā p. g. 14. martā.

Jēkabs Janševskis, tāpat kā Teodors Zeiferts, atklātībā parādījās vispirms ar dzejoļiem turpat „Austrumā” 1885. g. Tie sākumā parakstīti ar pseudonīmu Atvasa, bet 1890. gadā zem īstā vārda izdoti krājumā „Pagātnes pausmas un nākot-

nes jausmas". Viņa lirika sākumā reāli vienkārša ar noteiktu domu saturu, vēlākos gados tā jau kļuvusi ievērojami maigāka, klusāka, intimāka. Ja viņa pirmajās stāstu dzejās, piem. „Ubags” (1893.) un „Jūrnieks” (1901.), dominē episkais elements, tad to vairs nevaram teikt par dzejā vīto jaunības stāstu „Maiga” (1923.), kas pēc savas dabas ir liriska poēma, sastāvoša no atsevišķiem dzejoļiem — jūtu refleksijām, kuŗas viscaur vieno viena kopēja doma, notikums. Visai smalki, atsaucīgi Janševskis prot saklausīt savas sirds domas, dvēseles slepenākās trīsas. Viņa dziesmiņās netrūkst arī zināmas virtuozitātes un apķērības, vienīgi izteiksmē, kas vietumis šķietas novecojusi, mazliet traucē.

Tomēr gluži tāpat kā Teodora kritiķa slava apēno Teodora dzeju, arī Janševskis prōzaiķis tālu pārspēj Jansevski dzejnieku. Jau pirmajos stāstos, kuŗi tēlo Lejaskurzemes raksturīgo zemnieku dzīvi, piem. „Varkaļu pagasta skolotājs”, „Bagātā Čapiņa dēls” u. c., Janševskis parādās kā ass novērotājs un veikls stāstītājs, kas slaidos teikumos tiecas ietvert ir ļaužu bēdas, ir prieku, ir visu apkārtni. Taču te vēl manāma it kā tendence pastiprināt šur tur tipu raksturojumos dažādu situāciju un stāvokļu kōmismu, kas dažreiz iegūst pārspilējumu nokrāsu. Visas šīs negātīvās īpašības zudušas Janševska lielajā darbā — romānā „Dzimtene”, pie kuŗa tas strādājis vairāk kā divdesmit gadus. Te līdz ar daudz raksturīgiem tipiem, reāli-humoristiskā, vietumis liriskā tēlojumā rakstnieks sniedzis plašu kultūrvēsturisku ainu no Lejaskurzemes latviešu zemniecības dzīves astoņdesmitos gados, pie tam savus uzskatus un tendences pilnīgi noklusēdams, rādīdams vienīgi dzīvi viņas kailumā, dzīvodams saviem varoņiem līdz. Un

tie ir ļaudis, kuŗus viņš labi pazīst, kuŗus viņš mīl; tie ir viņa dzimtenes ļaudis.

Rakstniekam ir arī daudzi citi vērtīgi stāsti, no kuŗiem daži atklātībā parādījušies tikai pēdējā laikā. Janševskis sastādījis arī latviešu dzeju antoloģiju, bez tam šo to tulkojis no cittautu literātūras.

Ģarājā rakstnieka mūžā Janševskis pieredzējis diezgan daudz dažādas literātūras strāvas, tomēr nevienai viņš nav modes dēļ tiecies līdz. Viņš allaž spirdzinājies un mācījies atrast augstākas, nepārejošākas vērtības slavenāko klasiķu darbos; viņa mīļākie paraugi bijuši Ģete, Heine, Puškins u. c.

Jēkabs Janševskis dzimis 16. februārī 1865. g. Nīgrandes Kalna Krīcmaņos, Kurzemē. Sākumā strādājis kā skolotājs Nīcā, vēlāk pārgājis uz dzīvi Liepājā un nodevies vienīgi rakstniecībai. 1902. g. viņš pārnāk uz Rīgu. Še strādājis vairākās laikrakstu redakcijās, veiktas spējas parādīdams arī žurnālistikā. Tagad „Valdības Vēstneša“ redakcijas loceklis.

Janševskim pretējs prōzas darbos ir Valdis (īstā vārdā Valdemārs Zālīts). Viņš izvairās no episkā plašuma, viņa pasaule ir daba un cilvēka dvēsele. Populārā grāmata „Staburaga bērni“ ir viena vienīgā dzeja par dabu, par krāšņajiem gada laikiem skaistajos Daugavas krastos. Mūs valdzināt valdzina rakstnieka vienkāršā valoda, skaidrie priekšstati un dziļā izjūta. Vārdi, kas ārēji liekas pavisam parasti, sevī nes lielu impresīvu spēku; tie vienlīdz spēcīgi izceļ pavasara plūdu lieliskumu un vienlīdz tiksmi atveļ vasaras nakts smaržīgos dziļumus. Un tas tāpēc, ka Valdis dabu redz un glezno dvēseles atjūtās. Viņš ar izsmalcināta estēta gaumi izteiksmē ievērojis vissmalkākos samērus, nepalaižot ģarām neuztvertas vissīkākās krāsu niansas. „Sta-

buraga bērnos", paši kļūstam bērni un saplūstam ar visu dabu it kā vienā būtņē.

Vispār šī grāmata ir tā, kas Valdim nodibinājusi jaunības rakstnieka slavu, kas viņa vārdam devusi daiļskaņu, ierakstot to uz visiem laikiem mūsu literātūras vēsturē.

Turpretim Valda dzejoļi, kuŗi iznākuši krājumā „Sirds domas“, nav tik populāri, kaut gan arī te dzirdas īsta dzejnieka sirds, kas spēji sacelās pret visu, kas dzīvē neīsts, nejēdzīgs, sekls.

Valdis nepieder pie tiem rakstniekiem, kas pastāvīgi mīl sevi atgādināt — pavisam nemanot atstājis literārisko darba lauku, viņš vairāk kā gadu desmitu klusējis, galvenā kārtā savus spēkus upurēdams jaunatnes audzināšanas darbā. Tomēr rakstniecību tas nav atmetis: šai laikā viņš pabeidzis ap 20 drukas lokšņu gaŗu dzejojumu, romānu „Juris Brasa“, kas skaitās turpinājums „Staburaga bērniem“ un no kuŗa daŗi glīti fragmenti jau parādījušies periodiskā presē. Arī viņa „Staburaga bērni“ tagad izdoti no jauna pievilcīgā tērpā ar illūstrācijām.

Lai gan Valdis pag. gada 28. septembrī līdz ar 60. šūpla dienu oficiāli svinēja it kā 35. g. darba svētkus, tomēr tas vairāk zīmējās uz viņa pādidzīgo darbu. Literātūrā viņa vārdu uzejam jau 1883. g., t. i., kad „Mājas Viesi“ parādījās kāds viņa tulkojums. Arī vēlāk tas daudz tulkojis šo to no ievērojamiem cittautu rakstniekiem, kā: Mopasāna, Matildes Serao, Mačteta, Grilparcera („Sapnis — dzīve“) u. c. Ievērojami arī viņa raksti par teātri, kuŗus tas sniedza visvairāk „Austrumā“, Teodora redīgētā „Jaunā Raŗā“ un citur.

Valda dzimtenē — Sausnējas muiŗa Vidzemē, Vietalvas draudzē. Beidzis Baltijas skolotāju semi-

nāru un vēlāk Viļņas skolotāju institūtu, viņš strādājis kā skolotājs vairākās vietās Latvijā un beidzot Rīgā.

Sešdesmitā dzimumdiena 13. septembrī pagāja arī mūsu ievērojamam simboliskās drāmas celmlauzim un liriskam dzejniekam J. Rainim. Plašāk šie šūpla svētki tika svinēti 19. oktobrī Nacionālā teātrī.

Rainis atklātībā vispirms reprezentējās kā žurnālists, kā progresīvās „Dienas Lapas“ redaktors, demokratisks politiķis (1891.—1895.). Viņa noteiktība, principu skaidrība un drosme saskanēja ar toreizējo sabiedrisko domu un tendencēm; viņš puda tās šķiras ideoloģiju, kuŗa pieauga spēkā, kuŗai bija izredzes nākotnē. Arī tad, kad cariskā valdība „Dienas Lapu“ slēdza (1897.) un Rainim vajadzēja emigrēt, viņš palika savām idejām uzticīgs. Trimdā tas jūtas vientulis, top it kā ārēji mierīgāks, bet viņa dvēselē sāpes dzeļas jo dziļāk. Dzimtenes postu tas sajūt kā savas dvēseles neapklusināmās bēdas; sajūt un meklē tām vārdus. Bet kā šos vārdus izrunāt, kad mutei jāklus? Kā tiem pārsniegt milzīgo plašumu uz tālo dzimteni?.. Un Rainis runāja caur sirdi — viņš dzejoja. Ne sūdzēdamies, vaidēdams; tas nebij viņa dabā, — ciets, ass, spēji liesmojošs traucās viņa dzejas pants. „Nesūdzies,“ viņš mierina sevi, „tava atmiņa ir bagātāka nekā tava klēts, — tava sirds ir dziļāka nekā tava aka.“ Vai arī: „Katrai mūsu dzīves parādībai pašā pamatā — sāpes, bet nākotnē būs prieks.“

Ticēdams šim atziņām, viņš nepamet idejisko ceļu, seko savai mākslinieciskai intuīcijai, runādams no pilnas sirds. Viss, ko tas redz dabā, viss, kas mostas viņā pašā, ir tikai ietērps vienai lielai sabiedriskai idejai (sk. dzeju krājumu „Gals un sā-

kums"). Pat viņa subjektīvā milas lirika, kas ietilpst grāmatās „Treji loki” un „Sudrabota gaisma”, nav šķirama no vispārējā ideju loka — kā daļa no dzejnieka personības, tā ļauj mums ieskatīties jo dziļāk Raiņa idejiskās būtības un mākslinieciskās radīšanas dziļumos.

Rainis ir simbolists ne tikai lirikā, bet arī drāmā. Viņš pretēji Blaumaņa reāli-psiholoģiskai drāmai, savās lugās ieved idejisku simbolismu, diezgan plaši izmantodams teiku, pasaku, bībeles, vēstures u. c. sižetus. Drāmatiskais elements visai spilgts.

Raiņa lugu ir liels pulks, no kuŗām dažas tulkotas un izrādītas cittautu teātros.

Dzejniekam pienākas arī gods, kā veklam klausiņu tulkotājam. Pie tiem viņš mācījies un atradis sevi. —

Vēl atzīmējama Kārļa Krūzas 25. g. literāriskās darbības jubileja, kuŗu tas klusi nosvinēja 16. oktobrī savu audzēkņu vidū II. pilsētas vidusskolā.

K r ū z a ir atmiņu un pārdomu dzejnieks; rāms vērotājs, atturīgi-vēss estēts, kuŗš dzīvi skata bez kaislībām: iekšēju rūgtumu, sāpes, irōniju, dvēseles saldākos noslēpumus izgaisinot it kā tālā laika perspektīvē, pārvēršot savas sāpes un priekus it kā par cita cilvēka priekiem un sāpēm, lai tos skatītu mierīgi, atturīgi caur smalkas estētikas plīvuru. Šī maniere dažā ziņā atgādina Valdemāru Dambergu, bet Krūza nemil Damberga abstrakciju; šai ziņā viņš daudz vienkāršāks, tāpēc arī liekas maigāks, patiesāks.

Divdesmit pieci gadi atpakaļ, kad tas sāka rakstīt zem pseudonima Vēsmiņu Kārlis, viņa dzejā vēl bija jūtama neskaidra romantika, brīžam trausmīgi aktīva, brīžam rezignēti gausa, tomēr tajā varēja samaniīt īsta dzejnieka iedvesmi un apgarotību.

Palēnām, bet noteikti viņš arvien vairāk sevī noskaidrojas, izsmalcinās, līdz tīri intuitīvā ceļā nonāk pie tagadējā estētiski-objektīvā pasaules uzskata.

Līdzī Krūzas iekšējai pasaulei izaug un izsmalcinās viņa dzejas forma. Te viņš mācījies pie kristalldzidrā Feta un virtuozā Gotjē. Rūpīgi gludinādams un plastizēdams vārdus, vērīgi ieklausīdamies sīkākās skaņu niansēs, attapīgi uzķerdams vārdu daiļumu, viņš tos saveļ gleznainās, alliterāciju bagātās vārsnās. Šī formas meistarība visgaišāk redzama Krūzas trioletās, sonētās un negarās četrindās, kurās viņš nosauc par „akordiem”. Pat dzeju krājumu virsrakstos viņš visnotaļ spilgti pastrīpo vārdu alliterāciju, piem.: „Trauslā traukā”, „Tautas tiesa”, „Teiku tīklā”, „Liesmu lokā”, „Ēnu ejas”, „Skaidrie strauti”, „Zemes zīmes” u. t. t.

Krūza ir viens no ražīgākiem latvju dzejniekiem-lirīkiem: divdesmit piecu gadu laikā tas sarakstījis ievērojamu daudzumu grāmatu. Tās nes sev līdz skanīgu rudens debesu dzidrumu.

Dzejnieks dzimis 1884. gadā Kurzemē, Jaunzvārdes pagastā. Kad 1905. gadā uzliesmo revolūcija, viņš līdz ar citiem kolēģiem-rakstniekiem tiek ierauts vispārējā kustībā un cariskās valdības arestēts, ilgāku laiku noturēts cietumā. Vēlāk strādājis „Zalkša” un „Latvijas” redakcijās. Tagad no 1920. g. latviešu valodas skolotājs Rīgas pilsētas II. vidusskolā.

Krūza rakstījis arī stāstus, kritikas, humoristiskus dzejoļus (pseud. Bendradarbis). Glīti un gludi viņa tulkojumi un atdzejojumi no krievu un vācu lirikas.

DZEJNIECES ASPAZIJAS NOPELNI

Šī [1928.] gada 17. martā dzejniece Aspazija nosvinēja 60. dzimšanas dienu, bet rudenī, 26. novembrī būs viņas 30 gadu literāriskās darbības atcere. Pārskatot Aspazijas rakstnieces gaitu tikai īsumā, šie 60 gadi, šis vairāk kā pusgadusimtenis, tomēr liekas diezgan īss laika sprīdis un it kā nobāl dzejnieces sekmju un padarītā darba priekšā.

Aspazija ienāca mūsu rakstniecībā kā iekarotāja un ieņēma tur vadošu jeb izcilus lomu, jo viņas dzejai bija stiprs pamats — tā laikmeta ideoloģija, kas sabiedrisku apstākļu izauklēta tiecās uz savu piepildījumu. Tās bija pa daļai revolūcionāras, pa daļai tīri kultūrālas tieksmes, kurās arī atsevišķs cilvēks varēja izplest savas individuālītātes spārnus, jo ideja un cilvēks tad bija viena vesela harmoniska pasaule, kas iet pretim savam ziedu laikam. Tad Aspazijas „Sarkanās puķes“ sildīja kā kvēlojošas ogles, brīžam uzliesmojot sārtām, brīžam zilām romantikas liesmām. Dzejniecei sabiedrojoties ar J. Raini, drīz vien to daudzina kā strādniecības dzejnieci, bet vairāk gan viņa arvien bijusi tīra ideālistiska cīnītāja, kas nekad neupurē dzīvo cilvēku Marksa, vai kaut kādu citu ideju sausajām teorijām. Viņas augstākā ideja nav „nepazīt cilvēka žēluma“, bet gan otrādi: pazīt to visā dziļumā un saprast cilvēku visos viņa maldos, sapņos un kaislībās. Sekojot laika garam, Aspazija tomēr paceļas

plašākā vispārcilvēcīgākā augstumā un viņas darbības gaita rāda, ka viņa netic dialektiskā materiālisma teorētiku sapnim, — it kā varētu rasties un izveidoties kaut kāda, tīri proletāriska jeb strādniecības māksla, kamēr cilvēks paliek tas pats vecais, kas jūt un sapņo simtējādi. Aspazija ir vairāk revolūcionāre, mazāk sociāliste un viņa nav baidījies kaut kādas partijas vai šķiras dēļ izteikt savus uzskatus par mākslu. Teorijas nokauj dvēseli, bet dzīve dod idejas, kas dvēseli apaugļo. Un nekāda māksla nav iedomājama bez dvēseles.

Aspazijas cīnītājas spilgtums it kā apdziest — kad viņa seko J. Rainim līdzī trimdā, paliekot tam par labo sargu, draugu un ierosinātāju tumšās dienās. Te sākas viņas lielākais, pašreizējais darbs, no kura tikai mazu atspulgu sniedz dzejnieces literāriskie darbi. Ārzemēs viņa ļoti maz, tikpat kā nemaz, varējusi nodoties rakstniecībai un kaut daudzkārt dvēsele degusi un vēlējusies izpausties mākslā — dzīves ikdienu tomēr prasījusi lielāko daļu spēka un enerģijas. Bet dzejnieka dvēseli iesprostot, aizliegt tai brīvību un izpausmi, vai tas nav vēl vairāk kā atņemt ziedam saules gaismu? Totiesu J. Rainis varējis strādāt mierīgāk, pašpalāvīgāk, un ja runājam par viņa nopelniem, tad jāatminas arī Aspazija, jāredz viņas nopelni tur, kur nav katrreiz parakstīts viņas vārds. No ārzemju gadiem dzejniece tomēr paņēmusi līdz daudz pieredzējumu un iespaidu, kas joprojām viņai ir kā dārgs mantojums nākotnei. Tagad dzimtenē, pēdējos gados Aspazija patiesi daudz strādājusi, sarakstot veselu rindu lugu un dzeju krājumu, kas kopā ar agrākiem iztaisa krietnu „ziedu klēpi“ mūsu literātūrā. Dzejā kā īsta sieviete, Aspazija ienāca ar puķēm un puķe ir galvenais sim-

bols visā viņas lirikā, kuŗas daudzkrāsainībā tā mēģinājusi atspoguļot dzīvi un dvēselīgas izjūtas. Par puķēm ir arī viņas pēdējais, godalgotais dzeju krājums *Asteru laikā* (A. Gulbja izdev., Rīgā 1927.), kuŗā dzejniece parāda ritmu un formas meistarību, tāpat fantazijas vieglu lidojumu. Tiesa, viņas rindām piemīt zināma rētorika, bet tā sakūst ar visu dzejnieces īpatnību tā, ka viņas stils bez rētorikas nav iedomājams un atļauj māksliniecei lielu svabadību vārdu izvēlē, izteicot daudzas atziņas, kas citādi ar emociju vien nav parādāmas. Aspazijas dzejā nejutam traucējošus tādus terminus, kam galvenā vieta būtu filozofiskā apcerējumā vai kritikā: dzejnieces stilā tie ievijas nemanāmi kā koka zaru kailums lapu un ziedu krāsainā kuplumā. — Ritmu raibā maiņa savukārt sniedz dažādību, darot šos dzejoļus sevišķi pateicīgus deklamēšanai.

Aspazija visvairāk mācījusies no vācu dzejniekiem, sevišķi jaunībā, jo vācu valoda tai ir it kā otra mātes valoda. Gotčāla „Poētika” — dzejnieces iemīļotākā rokas grāmata jau no skolas laikiem. Tāpat ļoti daudz dzejniecei snieguši franču ievērojamākie autori, kuŗu dzejas saulē tā sildījusi dvēseles spārnus sevišķi svešniecības gados — ārzemēs. Tuvī Aspazijai bijuši arī lietuvju rakstnieki un leišu tautas garamantas ar savu vienkāršo, dziļi skaidro mirdzumu; tāpēc arī mūsu tuvie kaimiņi dzejnieci vispirmie atcerējās un apsveica 60. dzimšanas dienā, veltot plašākus rakstus viņas šūņplasvētu gadījumā. Aspazijas spožais talants dod pēdējos gados un sola arī turpmāk bagātīgu ražu kā lirikā, tā drāmā, kas viņai vienmēr stāvējušas vistuvāk pie sirds.

PIEZĪMES PAR FR. BĀRDAS DZEJU

Ja ikvienu no mūsu redzamākiem dzejniekiem publika tā lasītu kā Fr. Bārdu, tad tagadējo laikmetu varētu saukt par dzejas ziedu laiku. Bibliotēkās, skolās un gandrīz katra intelligentā cilvēka mājās šis dzejnieks vai vienīgais iekarotājs plašākas simpatijas, sevišķi jaunās paaudzes siltu piekrišanu.

Fr. Bārda aizgāja no dzīves klusi, nemanīti, tādā laikā, kad visa pasaule bij sabangota kā jūra, kad ikkatrs domāja tikai par sevi. Izlasot laikrakstos nedaudzās rindiņas par viņa nāvi, toreiz neviens nejutās sevišķi pārsteigts, tas bija nāves laikmets un tam tā vajadzēja būt. Un nebij jau Bārda nekāds tautas tribūns vai populārs revolūcijas vadonis, kuŗa nāve izsauktu dziļu savilņojumu plašākās masās. Viņš bija tikai vienkāršs dzejnieks un pie tam tāds kluss sapņotājs, romantiķis, kas dziedāja par puķēm un zilo debesi; par dvēseles maigumu un mīlestību. Viņš dziedāja par lietām, kas nepavisam toreiz nebij populāras, kuŗas pat nosodīja.

Tagad pēc desmit gadiem no dzejnieka nāves, kad apklusis ieroču troksnis, izklīduši kuŗa putekļi un tautas dvēselē norimušas postošās kaislības, no jauna mēs atminamies Fr. Bārdu un dziļi sajūtam ko esam zaudējuši. No jauna atgriezami pie viņa poēzijas klusās burvības un vēl ar dziļāku interesi un mīlestību nekā tad, kad iznāca pirmo reiz viņa

dzeju krājums „Zemes dēls“, šī daudzkrāsainā zvaigžņu gaismas un zemes ziedu smaržas pilnā grāmata. Toreiz sabiedrības plašākā daļa vairāk simpatizēja tam idejiski sabiedriskam virzienam, ko pauda žurnāls „Domas“; Fr. Bārda stāvēja pretējā pusē un paliekot sev uzticīgs līdz galam, kā tāds saņēma līdzās cildinošām atsauksmēm par savu dzeju, ne mazums arī pārmetumu. Un tas ir dabīgi, jo mēs zinām no literatūras vēstures, ka katrai dzejai ir savs laiks. Ko mums pauž Fr. Bārda savā lirikā, tās nav šīsdienas aktuālās idejas, tās ir slāpes pēc garīgas apskaidrības, pēc gaismas un dvēseles dievišķās brīvības. Tā tad — vispārcilvēcīgais, mūžīgi vecais, kas iezīmē vai ikviena romantiķa dzeju, bet kas atjaunojas katra dzejnieka īpatnībā. Un Fr. Bārdas īpatnība ir reti spilgta. Viņš, kā neviens cits mūsu dzejnieks, mīl krāsas, gleznas un tēlus. Tas visai redzami izpaužas jau viņa vispirmos mēģinājumos, vēlāk arvien vairāk izkopjoties un uzdziedot krāšņāki. Interesanti atzīmēt, kā par to savā laikā atsaucās kritika, kad iznāca pirmo reiz „Zemes dēls“. Līgotņu Jēkabs rakstīja, ka „ne cīņas, ne ierosinājuma, bet tagadnes, dabas un dzīves glezniecības elements ir valdošais Fr. Bārdas lirika.“ Lasītājam ar prātu esot grūti aptvert Bārdas neparastos gleznainos salīdzinājumus, bet lasot un baudot šo dzeju, šī rotaļāšanās ar krāsām topot saprotama. Bet krāsu lietošana Bārdū vēl nepadarot par dzejnieku. To panākot sirsnība, dziļa saprašana modināt mūsu dvēseles maigākās stīdziņas. — Arī Kārlis Krūza jau pašā sākumā bij aizrādījis, ka jaunajam dzejniekam Bārdam dvēsele pilna gleznu. Tikai viņa lirikā vēl jāvēloties redzēt vairāk domu un pārdzīvojumu plašuma; glezniņu mūsu dzejā jau tā esot pa pilnam.

Kāds cits recenzents runājot par krāsu elementiem Fr. Bārdas lirikā, nosauc dzejnieku visai rupjā kārtā par idillisku pastkaršu gleznotāju, kuram trūkstot kaut kāda nopietnāka mērķa.

Tai laikā kritika vēl lāga neizprata Fr. Bārdas krāsu un gleznu brīnišķīgo pasauli. Tā šķita pārāk žilbinoša un neparasta. Un ja arī tagad varam saukt Bārdas dzeju mazliet izraibinātu, mazliet nogurdinošu, tad toreiz to sajuta vēl vairāk, jo bija pavisam kas jauns. Fr. Bārdas domāšana aizvien norit gandrīz pārspīlētā tēlainībā. Krāsas, gleznas, tēli ir viņa galvenie izteiksmes līdzekļi, bet tie nebūt nav tikai ārējas dabas. Tā nav vienkārša rotaļāšanās ar krāsām, nav arī bezmērķīga idilliska gleznošana — tajā slēpjas visa Fr. Bārdas dzejas būtība. Atņemot to, un jūs būsit atņēmuši Fr. Bārdas dzejai viņas pašu galveno — viņas dvēseli. Jūs būsit atņēmuši arī to, ko Līgotnis sauc par „sirsniņu un dziļo saprašanu modināt mūsu dvēselē maiģākās stīdziņas.“ Jūs būsit atņēmuši viņai visu.

Gleznu un tēlu krāsainā simboliskā ievijas Bārdas pasaules uzskats, viņa zemes dēla ilgas zvaigžņu meitai, viņa lūgšanas dzīvības kokam, viņa ticība mūžīgai gaismai. Pat pieskaroties visabstraktākiem temātiem, viņš galveno vērību piegriež krāsām, nemaz nerunājot par viņa dabas dzejoļiem: sidrabainām mēneša naktīm, kas nāk „ar zilganzaļu gliemēžvāku“, kad sapņi „ar raibiem taurenīšiem laižas gar logu un zilās uguntiņas kaut kur virina“; par rudeni, vasaru, pavasari; par ziediem un smaržām, kas viss ir viens vienīgs krāsu vijums.

Fr. Bārda, kā zinām, ļoti mīlējis filozofiju. Vairāk lasītie autori bijuši Bergsons, Ničse; arī Vunds, Platōns, Džemss, Freidts u. d. citi, taču iespaidi un uzskati, kurus tas būs no viena otra mantojis, viņa

dzejā nekur neizspīd tieši, kaili; visām augstajām domām un atziņām viņš meklējis visvienkāršāko ietērpju caur sevi, pilnīgi atdodamies intuīcijai. Viņš pieķeras ar dziļu mīlestību vissīkākām lietiņām un iedvesmē ceļ mirdzošas mozaīkas, neskopodamies vienīgi krāsām.

Fr. Bārdas pasaules uzskats ir lauciniecišķi ideālistisks. Pilsēta viņu tikpat kā nemaz nav iespaidojusi, lai gan dzejnieks ilgi dzīvojis Rīgā un īstā lielpilsētā Vīnē. To viņš apliecina ne tikai savās dzejās, bet noteikti arī kādā rakstā „Pilsētas dzeja“, kur viņš mazliet vienpusīgi, bet ar īstu „Zemes dēla“ aizrautību aizstāv lauku poēziju, kuŗa vienīgā spējot dot augstākos gara baudījumus — dabas mistiku. Arī viņa vēstulēs, kuŗas tas raksta no Vīnes saviem draugiem, izskan tas pats. Tā tad — daba ir templis, kuŗā dzejnieks skaita savas lūgšanas. Te izplaukst viņa mistika kā teiksmaina puķe, kas vijas augšup staru trīcošos pavedienos līdz zvaigžņu bezgalībai. Te atraisās viņa dvēseles sapņi un krāsainās vīzijās vienojas ar dabas dvēseli. Un tas ir panteisms, ko dzejnieks pats ļoti jauki izteic dzejolī „Mans Dievs“.

Es ilgi meklēju un minēju,
kur esi tu? kur esi paslēpies,
mans Dievs?

Bet nu vēl ilgāk meklēju es jau,
mans Dievs, kur tevis nav?

Kurp skats mans slīd, kurp acis paveŗu —
es visur visur tevi ieraugu.

Ar lietu tu uz zemi krīti,
ar zvaigznēm tumšā naktī spīdi.

Tu dīgsti zaļā velēnā,

tu smejiem brūnā pumpurā.
 Ar tārpu ābeles zargalā
 tu šūpojies zaļajā paēnā.
 Pa pļavu lido tu ar balto taurenīti.
 No sūnas izlieni ar sārto bērزلapīti.
 Kur vagas galā cīrulīts
 sēd ligzdiņā mīkstā — tu sēdi tam līdz.
 Pa tumšajiem rugājiem rudenī
 tu eji pelēkā mētelī
 un raudi par nīkstošiem asniņiem
 un velēnu gultiņas sasildi tiem.
 Tu bēdu ļaudīm pēdējo sveci dzēsi,
 tu laimes bērniem ziedu klēpjus nesi.
 Tev vienā rokā nakts un iznīcība,
 bet otrā — visa zvaigžņu bezgalība.
 Un velti meklēju es ilgi jau,
 kur tevis nav, kur tevis nav? —
 līdz atzinu:
 nav lietas, kurā tevis nebūtu!
 Tik tie vēl tevi meklēt var, mans Dievs,
 kas domā vēl: tu esi paslēpies!

Nekur dzejnieks nejūtas tik labi kā dabā. Te viņš ir rada putniem, puķēm, zālei; mazajam kukaiņītim, kas šūpojas smilgas galā, sīkajai skudriņai, kas veikli tekā pa koka saknēm. Viņš jūtas kā „zieda puteklīts, kas mūžības vēju nests lido un trīc.“ Kad viņš jautā šiem vējiem: „kur zieds tas, no kā esmu atšķīries?“ tie dziedot tam atbild: „to ziedu sauc — Dievs.“ Un dziesminieka lūgšana ir:

Lai zemei sāpes nav,
 Kad manas kājas to min.
 Lai puķei jācieš nav,
 Kad bērns viņu vaiņagā pin.

Reizēm Fr. Bārdas dzidrajā lirikā ievijas tumša sēru pavediens, ieskanas traģiskas un smeldzes pilni akordi. Sevišķi tas jūtams beidzamos gados, kad pieņemams dzejnieka slimība un sagādā tam grūtas ciešanas. Viņa jūtīgai un izsmalcinātai dvēselei stipri sāpēja arī vispārējais tautas posts un nepanesams bija rupjais dūres un cīņu laiks. Fr. Bārda, kā liecina viņa tuvākie draugi, bijis kluss, atturīgs, vairāk mīlējis klausīties nekā runāt. Viņš nemīlējis straujas pārmaiņas, viņa dabā bijusi novērojoša sapņainība un tieksme nodziļināties mierīgā darbā. Varbūt savā dvēselē viņš izcīnīja lielākās un grūtākās cīņas, tikai to negribēja katram parādīt. Tā piem., viņš izsakas kādā dzejolī:

Un beigās tak viss nemiers meklēšanās manās
ir skumju tik un sāpju pilna atgriešanās
pie Dzīvības un Gaismas pirmavota,
no kuŗa man šī dvēs'les uguntiņa dota.

Tik atcerēšanās — šī atzīšana visa!
Lūk, skumju cēlonis: reiz bija gaišs, tad dzisa.
Un pilnība — šī ilga visusvētā —
ir tumša atmiņa no vienreiz pazaudētā...

Apmēram to pašu izteic cits dzejolis, kur dzejnieks dzīvi pielīdzina tumšam tunelim. Kur tunelis sākas — bij gaisma un kur viņš beigsies — būs gaisma.

Tieksmē pēc garīgas apskaidrības, pēc dvēseles brīvības un šķīstības, Fr. Bārda dažā ziņā pielīdzināms Porukam. Sevišķi viņa vairākkārt izteiktās domas „ko neatrod dzīvē, tas jāatrod sevī,” atgādina Poruku. Tomēr visā būtībā Fr. Bārda ir pretējs pēdējam — viņa dzīvē un personībā grūti saskatīt

to duālismu, kas visu mūžu karojot sadzīvoja Poruka sirdī. Fr. Bārda nav bijis bohēmas cilvēks, kas vienā acumirkli iespēj visu atdot vai iznīcināt, lai pēc tam padarīto nožēlotu. Fr. Bārda drīzāk vedis asketa dzīvi, cik vien iespējams novēršoties un attālinot no sevis visu, kas varētu kaut kā viņa garīgo pasauli aptumšot. Tāpēc arī visumā viņa dzeja ir gaiša, sirsnīga, bez gruzdoša pesimisma, kaut gan to nereti mēdz saukt nevien par sapņu, bet arī skumju dzeju.

ĪSAS PIEZĪMES PAR SKALBES DZEJU

Šī [1929.] gada 7. novembrī Kārlis Skalbe svinēja savu 50. dzimšanas dienu. Viens otrs, kas dzejnieku pazīst tikai no viņa darbiem, vai arī tikai vārda pēc, mēdz izbrīnēties jautāt: „Vai viņš tik jauns? Viņš taču raksta sen.” Un ir zināms iemesls tā vaicājot — likt dzejnieka populāritāti uz laika rēķina, jo Kārļa Skalbes vārds ir tautā ļoti pierasts un iemīlots, grūti iedomāties, ka kādreiz tas nebūtu tā bijis. Pat tāds, kas savā mūžā nav izlasījis nevienu dzeju, vismaz būs dzirdējis Skalbes vārdu. Skalbe līdzās Rainim, viens no mūsu populārākiem dzejniekiem.

Raksturojot viņa dzeju, gribas atmest visus gudros un atvietojamus klasifikācijas terminus, visus „ismus”, kādus mēdz lietot kritiķi; gribas būt tikpat vienkāršam un sirsnīgam, kāds ir pats dzejnieks savos darbos. Tas, liekas, ir pareizākais pieejas un izpratnes ceļš Skalbes dzejai, jo tā ir jūtu dzeja, kas sirds atjūtās tulkojama. Viņa savā vienkāršībā ir par skaidru un saprotamu, lai to vēl kritizētu un izskaidrotu gudri vārdi. Viņa ir jūtīga kā amacones zieds, kas aizveras rokai pieskaroties.

Pirmajā dzeju krājumā „Cietumnieka sapņi”, kas iznāca 1904. gadā, kā jau pats grāmatas virsraksts liecina, pār Skalbes liriku guļ it kā klusa nospīestība un ilgas pēc kaut kā augstāka, lielāka, ilgas pēc plašuma un brīvības. Tajā izteicas tās dzejnieka jūtas, kas to mocīja, kad viņš vēl bija jauns nepazīstams censonis, kad viņa dzīve ritēja

grūtā, šauru materiālu apstākļu lokā, kad ikdienība daudzreiz rupji pazemoja viņa jūtīgo dvēseli. Bet citkārt nepielūdzamā un kaprisā dzejas dieve bija izvēlējusies sev jaunu, lielu pravieti — pēc 1905. gada Skalbes lirika jau iegūst savu pilnskaņu. Viņa uzied kā brīnišķīgs dārzs, pilns izjūtu un krāsu burvības, ne kā siltumnīca raibi eksotiski, bet kā idilisks, ziedu un medus smaržas pilns latviešu lauku dārzs. Tajā zied ābeles, un vēsma, kas šūpo baltās ziedu kupenas, nes sevī dvēseles sapņaino mūziku. Un ne tikai to — te jau dzirdas arī laikmeta ieskaņas, tiešākas vēstis no ārējās pasaules. Bet viss tas pārkausēts sevī, veidots izjūtās. Idejas Skalbes dzejā nekur neizspīd kaili, kliezsoši; viņas nav kaili formulētas (kas arī nedrīkst būt nevienā īstā dzejā), idejas pauž Skalbes dzejas tēli un simboli. Dzejnieks nesludina pārejošo, viendienīgo, viņš tiecas pēc augstāka un tālāka lidojuma; viņš ir dziļas sirdsgudrības pilns. Par viņu var runāt kā ideju paudēju, kas dziļš ētiskās, estētiskās un arī reliģiskās atziņās. Bet visraksturīgākais Skalbes dzejā ir viņa latviskums. Tas ļoti skaidri izpaužas jau viņa vispirmajos darbos, ko tūlīņ ievēroja arī kritika. Sērā noskaņa, sērdieņu skumjas un ilgas, kas dominē latviešu tautasdziesmās, dominē arī Skalbes lirikā. Un tas tīri dabīgi, jo tanī laikā, kad Skalbe veidojās kā dzejnieks, viņš bija vistuvākā sakarā ar savu tautu, ar savas dzimtenes laukiem un dabu.

Reakcijas laikā, kad cara režīms vajāja 1905. gada revolūcionārus, kāds bija arī Skalbe, mūsu dzejnieks, aizbēdzis uz Somiju un Norvēģiju, paņēma sev līdz latvju daiņas, it kā savas tautas sirdi, lai tur svešumā būtu ar viņu kopā. Šai laikā viņš raksta savas „Emigranta dziesmas“, drūmāko liriku,

kas vispār Skalbem ir. Viņa dzejā līdz tam pār visām sāpēm spīdēja mīlā dzimtenes saule, skumjas bij apdvestas ar liegu, mierinošu lirismu. „Emigranta dziesmās“ ieaužas jau tumša, smaga traģika, neatvairāma likteņa izjūtas. Tas jauns vilciens Skalbes dzejā, kas veidojies un vēlāk sastopams arī nākošās grāmatās. Bet „Emigranta dziesmās“ tas, liekas, vislabāki redzams. Tā, piemēram, pats pirmais dzejolis „Elēģija“ atšķiras tik krasi, ka dažam liksies, ka to nav rakstījis Skalbe:

Vai redzēji atvērtu grāmatu —
Vējš sajauktās lapas šķirsta.
Vai redzēji rozi,
Rozi,
Kas vīst uz miroņa šķirsta,
Vanaga spārnu, ko vējš pa gaisu nes?
Tā likstu es.
Vai redzēji zeltainu audumu,
Ko saules roka
Pirkstiem sārti asarotiem
Caurstarotiem,
Raisa
No klusa koka
Un kaisa,
No tērauda pelēkiem zariem
Zelta diedziņiem gaŗiem
Vasaras audums kā irst? —
Vienkrāsaina ziemas gaisma
Bēŗu samtā birst.

Līdzīgas krāsas ar drūmu noskaņu vēlāk uz-
ejam visvairāk dzejnieka laikmetiskās dzejās, kara
laikā un arī vēlāk.

Emigrācijā dzīvojot un pētot latvju dainas,
Skalbe viņās iedzīvojas un iejūtas, manto no tām

dziļus, apaugļojošus iespaidus un spēku. Viņš no tām mācās arī lielo vienkāršību, šo brīnišķo īpašību, kas vēlāk Skalbes dzeju dara tik populāru un skaidru kā tautas dziesmas. Ar apskaužamu vienkāršību Skalbe prot ietērt dziļus atzinumus un domas visiem saprotamos vārdos. Visu, ko viņš rakstījis, var lasot tikpat labi uzņemt mazāk izglītoti lasītāji. Šai apstākļi lielā mērā slēpjās Skalbes dzejas kultūras spēks. Gudrus vārdus, kas aiziet vējā nesaprasti, dzejnieks nav sacījis. Netikai valoda, izteiksme, arī dzejas ārējā forma Skalbem ļoti vienkārša: īsas, savvaļīgas rindiņas, it kā bez kontūrām, bet apbrīnojami cieši savā starpā saistītas — ne vārda viņās neatrast par daudz, bet tomēr tik daudz viņās izteikts! Dzejnieks jau vispār raksta netikai sevi izteikdams, bet lai viņu arī lasītu. Skalbes dzeja ir nepretencioza un klusa, viņa it kā prasās arī klusa izpildījuma. Tā — ar dažiem izņēmumiem — mazāk pateicīga deklamēšanai uz skatuves, skaļi visiem priekšā. Viņa ir viegli samtaina, pilna pustoņu un pārāk intima. Viņai trūkst Plūdoņa un Aspazijas dzejas ritmu skaļuma. Skalbes grāmatu vislabāk ir atšķirt klusā vientulībā, kaut kad vakara krēslā, kad esi trokšņaino ikdienu apnicis. Klusumā atveŗas Skalbes dzejas brīnišķais zieds visā savā krāsu un smaržu burvībā; tad sāk spīdēt dzeltenās pieņēnu saulītes un skanēt zilie un zeltainie ziedu zvaniņi.

Idilliska burvība, bērnišķa naīvitāte, pārmaiņus — un saplūstot ar dziļu grūtsirdības smeldzi — aizslīd gaŗām dīvainā vīzionārā sapņu svītā. Lieļākā daļa Skalbes dzejoļu ir tādas mazas vīzijas, nomoda sapņi, kas izaug uz dzimtenes dabas fona.

Dzimteni viņš dziļi mīl un seko tautas gara dzī-

vei ar kļu su interesi arī pēc atgriešanās no emigrācijas. Viņam nav tā skaļuma, kas viņa laikabiedriem, nav aktivitātes tīri ikdienišķos jautājumos, jo ar savu tautu viņš saistījies vairāk kā līdzcietējs, viņas dvēseles tulkš, vairāk kā mākslinieks, mazāk kā žurnālists.

Kad iesākas pasaules karš un ierauj krusta ugunīs latvju zemi, kad tiek dibināti latvju strēlnieku bataljoni un sūtīti kaujās, kad visa latvju garīgā dzīve panīkst: ļaudis gandrīz nekā vairs nelasa, izņemot avīzes, kuŗas pildītas vai vienīgi kuŗa ziņām — šai drūmā laikā cauri kauju dārdiem un uzvaru gavilēm, kā klusa sērīga šalka no citas pasaules reizēm ieskanas Skalbes dzeja. Tā skan kā viegli sirds puksti, — tautas sirdī, kuŗa asiņo.

Iesaukts arī pats armijā, dzejnieks kā kareivis runā:

Es nāvi vaigā redzēju,
Es pazinu badu un briesmas,
Es visu, visu aizmirsu
Dēļ vienas mazas dziesmas
Par dzimteni, dzimteni mīļo,
Ko dziedāja cīruls un strazds.

Citā vietā viņš pravietiski saka:

Viss iesaukts ir, raud tukšās sētās bāri,
Bet nebūs dzimtene vēl ienaidnieka tiesa.
Pret viņu spītī ceļas gars un miesa u. t. t.

Tā arī notika: pēc strēlnieku bataljoniem vēl nāca jauni varoņi — Latvijas brīvvalsts aizstāvji, kas kāvās pret landesvēru pie Cēsīm un Daugavas. Skalbe raksta arī savus kuŗa tēlojumus un bēgļu laikmeta ainas, kas vēlāk iznāk grāmatā. Tās ir

drūmas lappuses, rakstītas dziļākām dvēseles sāpēm daloties tautas liktenī. Latvijas tapšanas laikā, kad neatkarīgas valsts ideja bija vēl tikai dīglī, Skalbe runā dzīvus liesmainus vārdus, gan kā dzejnieks, gan kā politiķis: viņš savu tautu pazīst un zin viņas intuitīvās tieksmes — viņa domas ir par brīvu Latviju. Skalbe, Akuraters, arī Virza un daži citi ir tā laika lielākie fantasti, kas ar visu sirdi un dvēseli ticēja un pauda Latvijas neatkarības ideju, kurpretim daudzi tagadējie varas vīri toreiz par šo ideju izteicās nievājoši. Tagad, kad dzejnieku sapņi un cīņas piepildītas, viņi paši, šie ticīgie fantasti — nogājuši vairāk pie malas. Viņi redz, ka daudz kas no sapnotā dzīvē neattaisnojas — ideālu vietā praktiskie ļaudis dzen savus veikalus un taisa neideālu politiku. Un tāds jau ir vispār dzejnieka liktenis: viņš iet kā burvju strēlnieks caur dzīves tumšo mežu, viņa bultas veic lielus medījuma, kuŗus uzlasa citi. Dzejniekam pietiek ar medīšanas kaislību un prieku.

Un ko Skalbe var teikt par savu dzimteni — ir skumja atziņa:

Kas, dzimtene, pie tevis mani sējis?
Vai puķu kāti, salda rožu vija?
Ir nabags vergs, to klinti iemīlējis,
Pie kuŗas sāpēs piekalts bija.

Pēdējos gados dzejnieks atkal vairāk iegrimst sevī, savā sapņu burvībā. Viņš piegriežas atkal dvēselei un dabai, šīm divām pasaulēm, kuŗās var paglābties no cilvēku apvainojumiem. Un kaut arī te ir daudz pelnu, daudz sadegušu atmiņu un izkvēlojušu sapņu, pār viņiem tomēr lidinās ar saviem smaržīgiem spārniem sāpju saldums.

Dabā ejot dzejnieks it kā iegrimst un savienojas ar visām lietām vienā būtņē, domā viņu domas un pārdzīvo viņu jūtas. Viņam ir apbrīnojama iejušanās spēja, sākot ar bērnišķu vientiesību un naīvtāti, dziļu jūsmību un beidzot ar gaiša miera apmirdzētām domām. Pats tas jūtas kā daļa dabas, kam nolemts skanēt unisonā ar visumu. Viņš ceļ savas acis uz debesīm un jūtas brīvs un laimīgs.

Citreiz viņa dziesma skan sīkajam akmetiņam uz ceļa, mazajam kukainītn trauslas smilgas galā, tāpat kokiem, ziediem, putniem, saulei; viņa dzijas elpa saplūst ar meža šalkām, ar lauku darbu ritumu, ar mākoņu un ūdeņu tālajām skrejām, saplūst ar pašas lielās dabas elpu. Pret visu un visiem, dzejniekam ir liela iecietība, pazemība, kas viņu tomēr nepazemo, bet, gluži otrādi, pacel kā cēlu augstirdības paraugu pāri citiem. Pret visu Skalbe jūt gaišu universālu simpatiju: viņš tiecas visu mīlēt, apskaidroti saprast, caurredzēt un augstsirdīgi piedot. Viņam nepietiek mīlēt tikai skaistumu un to, kas labs, viņš mīlēs arī savas sāpes. Pat par nabadzību, šo dzīves pretīgo viešņu, viņam nav slikta vārda:

Es nesūdzos par nabadzību,
Man nabadzība māte bij,
Es apsūdzu tik ikdienību.
Kad tā ap mani cilpas vij.

Šai universālā simpatijā un mīlā uz visu Skalbes mīlestība uz sievieti arī nevar būt egoistiska, piemēram, viņš dzied:

Man nava laimes tevi mīlēt —
Es mīlēt gribu tavu māsu,

Ik jausma salda man no tevis
Es mīlu tavu drēbju krāsu.
Es mīlu tavu saules sargu
Un platmalīti priekšnamā,
Un tavu lakatu uz krēsla
Un gaisu tavā istabā u. t. t.

Citā vietā viņš saka: „Mīlēt un strādāt — lielāku vārdu cilvēcei nav.“

Vēl spilgtu piemēru var pievest no Skalbes prozas darbiem. Te pasakā „Kaķīša dzirnavas“, kādā naktī ķēniņš prasa kaķīšam, kādu sodu lai viņš spriež palaidņiem zēniem, kas kaķīti mocījuši. Pēdējais atbild: „Ei, ķēniņ, es nepieminu ļauna! Dari viņiem tikai labu. Kāpēc vairost sāpes pasaulē.“

Šī augstsirdība, šī ļauna nepiemīnēšana un izvairīšanās darīt citiem sāpes, paceļ Skalbi vienu no visiem augstumiem. Tur neviens viņam nevar sekot un šajā vientulībā, paša dvēseles siltumā plaukst viņa sapņu puķe.

Šai ziņā Skalbe līdzīgs Raiņa kalnā kāpējam, kas kļūst vientulīgāks gadu no gada, no kuŗa palēnām atšķeļas draugi. Ir tikai tāda starpība, ka kalnā kāpējs šo vientulību jūt kā fatālu smagumu: viņš, no visiem stāvēdams augsti un vientuļi, tomēr deg ilgās ar visiem sajusties kopā, saplūst viena mīlā; Skalbe turpretim vientulību sajūt kā saldumu, kur tas var kavēties sevī. Viņš iet ļaudīs, lai „starp simtām sejām paslēptu savu seju“, tas viņu netraucē citus dziļi mīlēt, kā jau to redzējām iepriekš. Kalnā kāpējam dvēselē šķelta dziļa pretrunu plaisa; Skalbem — dziļa harmonija.

Skalbes dzejai, tāpat kā viņa prozai — stāstiem un pasakām (kas būtībā arī ir tikai dzeja) piemīt dziļš ētiskss spēks, kas lasītājā modina svētuma

jūtas, mudina klūt labākam. Tas mums netiek pasniegts pamācību vai padomu veidā, to pauž viņa dzejas patiesīgie tēli, konkrētizētais pārdzīvojums. Tie neapzinīgi saņem lasītāju savā varā, nesot kā silts vilnis uz citu labāku krastu. Un ja nu visu kopā saņemot vērojam, cik iegūstam no Skalbes dzejas, tad redzam, ka ļoti daudz. Skalbem piekrīt liels nopelns, jo viņš izkopies tautas dvēseli s m a l k u m ā, padarot viņu dziļāku, daiļjūtīgāku, intelligentāku. Ja par Raini varam teikt, ka viņš vārdu mākslas pilij cēlis monumentālu korpusu, tad par Skalbi jāsaka, ka viņš izdaiļojis pils iekšieni, ienesis viņā saturu un dvēseli.

Vēl jāaizrāda uz kādu ievērojamu Skalbes īpašību. Savā lirikā viņš arvien prot ienest jaunas glēznas un salīdzinājumus; prot atrast svaigus, ī p a t n ē j u s d z e j a s t ē l u s. Tā ir izcilus jaunradītāja spēja, kāda vēl no mūsu dzejniekiem piemita tikai Rainim. Skalbes atrastie pirmtēli drīz vien pāriet visā latvju dzejā — jaunie dzejnieki ņemas tos pielietot, atdarināt un variēt tālāk. Bet pati Skalbes dzeja paliek neatdarināta un monumentāla savā klusi kautrā krāšņumā.

5. ATSAUKSMES, REFERĒJUMI

LATVJU MĀKSLA. Neatkarīgo mākslinieku vienība. I. Izdevis E. Dubavs Cēsīs. Vāks J. Sprinģa. Reprodukcijas A. Roziņa.

Tagad mūsu mākslas pasaulē nošķīrojušās trīs mākslinieku grupas. Par sevišķām skolām viņas nevar saukt, jo neviena no tām nav diez ko jaunu, nebijušu ienesusi mūsu mākslā. Kas mums ir, tas mums ir jau no agrākiem laikiem, iekams vēl šāda nogrupēšanās bij manāma.

Par pirmo grupu varētu dēvēt mūsu vecos māksliniekus (Purvīti, Tilbergu un c.), kuŗi pašreiz stipri norobežojas.

Pavisam pretējas dabas ir otra grupa — ekspresionisti. Ar saviem skaļiem lozungiem viņi atraduši publikā diezgan dzīvu atbalsi, par ko liecina viņu nesenās izstādes bagātais apmeklētāju skaits. Patiesību sakot, viena otra glezna viņu izstādē bij daudz labāka, kā to no kliezdošās reklāmas varēja cerēt.

Trešā grupā — neatkarīgo mākslinieku vienība savos solījumos daudz mērenāka, un tomēr starp viņiem ir mākslinieki ar nemiera pilnu meklētāja talantu, un kuŗi visas tehniskās grūtības pamazām pārspēdami virzas uz priekšu. (Te vēl jāpiemin, ka Brencēns ar savu neliekuļoto drosmi un krāsu bagātību (kādu nesastopam pat pie Rozentāla) stipri vien atšķiras no pārējiem mūsu māksliniekiem.)

Almanachā „Latvju māksla“, tad nu ar ietilpst neatkarīgo mākslinieku vienības „Pavasara izstādes“

galveno darbu reprodukcijas (24 uzņēmumos). Izdevējs priekšvārdā sola šādus izdevumus turpmāk pasniegt periodiskā kārtībā, un vēlams arī tas būtu, jo latviešiem šādu izdevumu mākslas literatūrā pavisam nav.

Nesaprotami tikai tas, kādēļ vispirms vajadzēja ķerties pie neatkarīgiem, kad pirmā numurā, vismaz kā sevišķai cieņai, vajadzēja parādīties mūsu mirušo mākslinieku (Rozentāla, Ūdra, Krastiņa, Matveja un c.) darbiem.

Tagad mirušo mākslinieku gleznas izkaisītas šur tur pa pilsoņu (vairāk vāciešu) zaloniem un ēdamistabām, bet plašākai tautai nav pat šo darbu reprodukciju.

Foto-kīmiskā ceļā pagatavotas reprodukcijas iznāk ļoti apmierinošas, par ko liecina almanacha pirmais izlaidums. Par darba pozitīviem panākumiem gan galvenā kārtā jāpateicas reprodukciju pagatavotājam A. Roziņam, kurš jau labi pazīstams no senākām provincē (Valmierā, Cēsīs) sarīkotām izstādēm. Pienācīgi noskaņoti toņi atstāj tīkamu iespaidu uz aplūkotāju. Labākie visā almanachā tomēr ir iznākuši Brencēna darbi; tas izskaidrojams ar to, ka oriģinālā Brencēna krāsu kolorīts stipri pieskaņojas reālai dabai. Mazāk izdevies Brastiņa „Skūpstis“, kur reprodukcijā dabūtais tonis pastipri atšķiras no oriģināla. Uzņēmums laikam būs izdarīts bez objektīva filtra. Vēl būtu minami šādi tādi trūkumi pie Jaunsudrabiņa Kaukaza un Pētersona dabas skatiem, bet jāceļ, ka nākošos izdevumos tehniskie grūtumi tiks pārspēti.

Cik nepieciešams mums beletristisks ražojums, tikpat nepieciešams arī mākslas almanachs. Tādu iegādāties spēj arī mazturīgāks cilvēks, tādā ceļā

dabūdams ieskatīties kad patīk tur, kur viņam citādi izdevība nokļūt tikai retumis.

Bez tam almanacham piekrīt tā svarīgā loma sveštautiešu iepazīstināšanā ar mūsu mākslu, kurai ir savas nacionālas īpatnības un vērtības, tā kā viņas ārējie sīkie darbiņi tomēr nenobāl lielo pasaules ģeniju priekšā.

Atliek tikai vēlēties, lai pirmais pasākums nepaliktu saucēja balss tuksnesī, kurā nespētu pat aizspiesties līdz viena otra turīgāka pilsoņa naudas makam. Jo ir tiešām tiesa, ka taupība mākslas lietās neatmaksājas.

A. Švābe. BULVĀRI. Poēmas. 1913.—1920. „Kultūras Balss“ apgādībā.

Arī šo A. Švābes nelielo grāmatiņu, tāpat kā „Klusos ciemus“, var zināmā mērā uzskatīt kā pagātnes dokumentu. „Bulvāru“ poēmas sarakstītas pa lielākai daļai priekškaŗa (labāk priekšrevolūcijas) gados. Tajā laikā latvju dzejnieks-intelligents vēl tikko raisījās valā no savas dzimtenes, sava tēva saulaino lauku idilliskās burvības, tvīkdams plašāka darba lauka savai nobriedušai enerģijai. Pilsētas proletāriāts, kurš jau manāmi bij nogatavojies, nevarēja iztikt bez savas mākslas un nu radās vesela plejada veselīgu zemnieku dēlu, kurī uzmetās par proletāriāta mākslas ideologiem. Starp viņiem bija arī Arvēds Švābe, kurš toreiz nāca klajā („Domās“) ar savām poēmām, izpelnīdamies no toreizējās kritikas diezgan labas atsauksmes. Tagad Švābe šīs poēmas sakopojis grāmatiņā „Bulvāri“.

Laiks šiem darbiem jau uzspiedis savu zīmogu, mums atliek tikai apstiprināt. Bet ne visiem mākslas darbiem laiks tik noteikti uzliek savu rezolūciju. Tas atkarājas no paša mākslas darba, kādās attiecībās tas stāv ar savu laiku, bet jo sevišķi no

visas dzīves progresa. Revolūcijas straujās dienas mūsu dzīvi stipri aizrāvušas uz priekšu. Švābe palicis it kā pakaļ. Pareizāk: viņa grāmata klajā parādījusies pārāk vēlu. „Bulvāri“ ir tikai mēģinājums zināmā virzienā.

Švābes pēdējo gadu poēmās jau stipri izmanāma cenšanās pēc mākslinieciskas skaidrības. Še jau švābe droši nes to, ko ņēmis uz saviem pleciem. Spēji progresēdams formā, autors manto arī dziļāku emocijonālu iejūsmu. Episkie dzejas elementi dabū lirisko kolorītu. Poēmās „Honkonga“ un „Cei-lona“ švābe neliekas vadīties vairs no kailas izdo-mas vien, bet seko tieši savam mākslinieka intelek-tam. Tāpat skanīga un īsta ir poēmas „Mandžū-rija“ pirmā puse, kurā stipri ievērota forma, kur-pretim otrā pusē autors, negribēdams formas dēļ at-laist dažādas satura vērtības, padevies brīvam rit-mam, kurš nav tik spēcīgs, lai varētu lasītāju aizraut tik tālu, ka tas nemanītu zināmas formas nepilnī-bas. To, liekas, būs sapratis arī pats autors, tādēļ viņš, gribēdams panākt daiļskanību, bieži jaunu pantu sākot, atkārtoti jau iepriekšējā teiktos vārdus. Tā tas ik dzejoli, un te nevar būt runa par zināma satura pastrīpojumu.

Visā grāmatīnā stipri atšķirami divi attīstības posmi, starp kuriem ilgāks klusuma brīdis ir ne-senā revolūcija. To autors neaizķer savās poēmās, bet tā tomēr kā ēna nostājusies mākslinieka attīstī-bas ceļā, pārļauzdamā to citos virzienos.

Cerēsīm, ka švābe savā jaunā gaitā iegūs daudz nevīstošākus laurus, nekā tas bij viņa rakstnieka un dzejnieka karjēras sākumā.

V o l d. D a m b e r g s. DVĒSELES RITMI. Dze-joli no 1909.—1920. g. „Letas“ apgādībā, Rīgā, 1921. g.

Voldemārs Dambergs ir vairāk prāta, nekā jūtu dzejnieks. Viņa „Dvēseles ritmi“ skan tīri, virtuōzi, bet neapgaroti; vijīgi, meistariski, bet — nedzīvi. Viņš strādā kā grafiķis sīki jo sīki, vairāk ar uzcītību, mazāk ar sajūsmu. (Raksturīgi viņa dzejoļu krājumu virsraksti: „Zīmējumi“, „Bareljefi“, „Mozaīka“). Dzejolī „Maestro“ (133. lap. p.) Dambergs pastāsta interesantas ziņas par savu dzejnieka attīstību: jau jaunībā no ritmu jautrās spēles viņš ticis valdzināts, tad apmulsis no brīnumskaistā vārda *s l a v a* un apņēmies kļūt par dzejnieku. Tōmēr sākumā viņš vilies: „es nopratu, ka virtuōzs un formas meistars vien vēl maz ko dos“, un lai dziļāk izprastu un uzmeklētu istās mākslas noslēpumu, kuŗš ne tik Olīmpā, bet arī peklē jāmēģina noklausīt, jaunais dzejnieks metas pašas dzīves ōkeanā, kur viņa kuģis tiek sadragāts. Nu viņš atkal atgriežas pie atstātiem ritmiem, bet šoreis ne tikai kā tukšs formas meistars, bet — *m a e s t r o*, kuŗam ritmi tā padodas un izskan dzejā, kā miesās sirds. Un tūliņ viņš arī demonstrē jambus, trochajus, anapestus un amfibrachijus, kā savādas sugas zirgus pār vairākām lappusēm. Lasītājam tik atliek pabrīnēties par Damberga veiklību. Tikai pabrīnēties, bet ne sajūsmināties. Iekšienē pār Damberga dzeju guļ it kā vēss noguruma plīvurs. Sprēgā tikai vārdi un atskaņas. Dambergs pēc dabas lēns, kūtrs, gandrīz pasīvs pret katru ārēju iespaidu. Tikai sevī viņš skatas kā burvja spogulī, skatas un tikai savus dvēseles ritmus klausas. Viņš mīl „rudens lietainu un apmākušos dienu, kad ārā viss nepievilcīgi drūms“, tad viņam, apbruņotam ar zīmuli, uz kušetes guļošam pienāk viņa mūza, un viņš var ar to runāt, *k a s p r ā t ā i e n ā k*. (50. un 58. lap. p.). Un ērmeta tiešām ir šī saruna, it kā iešūpošanās

dzeju ritmos un atskaņās, it kā viegls vibrējošs flirts ar tumšmataino mūzu:

„Es zinu: vientulīgums bieži tevīm mīļš,
Un skatiens tev tad nojautu un domu zviļš.
Bet prātā šoreiz tevīm kas? Kāds nodoms tevīm?
Un ko tu izvēlies par dzejas vielu sevīm? (50. lap. p.)

Ne vēsts no parastās domu pārpilnības un ideju degošā nemiera. Un Dambergs bieži sevī grib atrast to, kā tur pavisam nav. Tad iznāk sīka pašmocība, tukša forsēšanās, bet lasītājs to neprasa no dzejnieka. Dvēseles tukšumā Dambergs liek savu ritumu un tur tad viņš viens skan. Ārējos iespaidus tikpat kā nemaz neuzņem: „Laut dzīves jautrībai es sevi neuzdrīkstos, un ne tādēļ, ka krūtīs man pret dzīvi naidis“, bet „tādēļ, ka gars mans ļaunas varbūtības zina, un top tas uzmanīgs“ (18. l. p.) Un pat tad, kad gažām tam „iet trokšņodams dzīves karnevāls, pilns jaunavām ar rozēm vītām“, Dambergs ir tikai (varbūt mazliet) iedvesmēts un tikai pasmaida. Viktors Eglītis gan šo Damberga īpatnību, kā viņa labākais pazinējs, nosauc par kaut ko klasisku, bet tas ir maldīgi, tāpēc ka Dambergam trūkst klasiskas vienkāršības un domu bagātības. Reizēm pat liekas, ka ritums, vārdi un atskaņas pilnīgi pārņem dzejnieku savā varā, tā kā tas dzeju sākdamš nezina pats, pie kādām beigām nonāks. Kā dzejniekam impresionistam emocijonālā iejūsma steidzas visam pa priekšu, neapzinīgi meklējot vārdus un gleznas, piem., Raiņa dzej. „Topošā dvēsele“:

„... Sirds ar ilgām viņojas pēc vārdiem:
Sniedzas dziļumā un smel no sāpēm,
Acis lasa tos no visām puķēm.

Lēni — vilcīgi kā tekošs medus
— Ziedu saldums jaukts ar skumju sūrsmi —
Vārdi lejas tumšā, smagā zeltā, —“—

tāpat Dambergs iepriekš sajūt ritmu, bet ir tik rutinēts, ka tajā iepin visu, kas priekšā pagadas. Tā rodas dzejiskā fraze, kuŗu lasītājs tikpat drīz aizmirst, kā dzejnieks sadzejojis. Bet šē kritikai cieņības dēļ nevazāt klasisko diženumu pa visām literāriskām renstelēm. Ar Vikt. Eglīti pašu salīdzinot, Dambergs ir vēl daudz vienmuļāks un sausāks, varbūt tikai simpatiskāks ar savu nomaļo nepretenciozitāti.

No „Zīmējumiem“ un „Bareljefiem“ līdz „Dvēseles ritmiem“ Dambergs ir spēris lielu attīstības soli uz priekšu. Viņam, kā zināmās literāriskās skolas dzejniekam mūsu literātūras vēsturē, vienaldzīgi garām nevarēs paiet.

Apsesdēls. GAR AIZU MALU. Dzejoļi. D. Zeltiņa un A. Golta apgādībā, Rīgā, 1921.

Orģināls, bet vientulis (kritikas maz aplūkots) dzejnieks ir Apsesdēls. No viņa dzejas mums pretim nesitas to eksotisko ziedu smarža, kuŗu prasa šo laiku modernā, kaŗa gados psīchiski izsalkušā, baudu kārā cilvēka sirds. Un viņa dzejai nav arī tā sabiedriskā pamata, kas pēc marksistiskās kritikas domām ikvienam proletāriešu dzejniekam nepieciešama. Tāpēc Apsesdēls ir tik vientulis, lai gan, varbūt, strādnieka psīchei vistuvākais. Cilvēkam arvien piemīt tendence attīstīt ikvienu teōriju līdz viņas galējām robežām, vienalga, vai tā būtu sabiedriskā, jeb tīri individuāla rakstura. Un bieži vien šī tālākā attīstība nav vairāk nekā, kā viens minus, kas pašu teōriju viņas būtībā pilnīgi sadragā. Lai iedomājamies vien tos ērmoti kuriōzos etapus, pie kādiem savā laikā pieturējusies visa cilvēces zinātne, filozofija un arī māksla. Līdzīgi progresējusi ir arī mūsu marksistiskā kritika, un kā pie krieviem Friče uz dialektiskā materiālisma pamata sa-

bradā to, kas vēl Beļinskim, Lunačarskim, Koganam, Beļtovam (Pļechanovam) svēts, tāpat viens otrs mūsu dialektiskais jeb vēsturiskais materiālists pārgājis sen mākslinieciskās kritērijas robežas, noliedz Raini, Aspaziju, noliedz Apesdēlu. Bet īstais proletāriskais mākslinieks vēl nenāk un nenāk. Un laikam arī nekad nenāks, jo mākslinieks nevar būt tāds, kādu viņu grib, bet tāds, kāds viņš ir. Neņemdam vērā nekādus kritikas norādījumus, Apesdēls mums rādas tieši, kāds viņš ir. Jo spilgtāk vēl tāpēc, ka viņš problēmu dzejnieks, kuram valoda skaidra un skarba. Nekādu dievu, nekādu elku, nekādu kopēju sabiedrisku mērķu nākotnē viņš neuzstāda. Viņš ir individuālists-anarchists un atzīst tikai cilvēku kā mērogu visiem jēdzieniem un veidiem, jo

„Kas vienīgs dzīvei mērķi spraud,
kas vienīgs saturu tās traukā lej,
tas — cilvēks — tu
ar savu radīšanas ārpātu.“

(Gar aizu malu. 19. lap. p.)

un:

„pat ja pasaulei bij tāpēc grūt,
ka visam kaps,
ne ceļš es gribu kam uz patiesību būt,
ne ceļa stabs,“

jo viņš taču nevienu sev sekot neaicina, bet:

„viens gājis es, un viens es iešu;
ja raudāšu, tad viens, ja smiešos, viens tad smiešu.“
(38. lap. p.)

Ar citiem viņam kopējs ceļš var tikai sagadīties: „Ne saukts ar jums es kopā gāju“, bet „mēs ceļā tikāmieš, uz vienu pusi gāja tas.“ Un brīžam dzejnieks pesimistiski sajūtas kā „atriekts riecenis, kurū spaidi un glāsti kā gribi, — nepielips vairs“ (125. l. p.). Līdzīga vientulības sajūta iz-

skan daudz traģiskāki vienā no skaistākiem dzejoļiem „Tomēr viens“.

„Cik daudz ir cilvēku, — cik daudz ir viņu! —
Bet cilvēks tomēr viens, tik viens! —
Un viena brūcs tam krūtīs nesadzīst.“ (13. lap. p.)

Apsesdēls cenšas tikai cilvēku piepildīt. Ja viņa iekšējais „es“ prasa uzpurēšanos sabiedrības labā, tad viņš to dara bez mazākās stomīšanās. Vēl vairāk, tad viņš, neskatoties uz to, ka „rads rada velns“ (81. l. p.), pat „meklē daudziem nevaramo spēt: slogs nebūt sev, pats sevī nepazust un visiem piederēt.“ (121. l. p.)

Viņš dziļi mīl „to zemi, kas dumpī ceļas pret lāstu dievu“ un dziļi mīl „tās debesis, kur mirdz, svaiga kā radības ceturtnā, brālīga s taisnības saule“. Viņš no pastāvošās varas neprasa visu, bet katra cilvēka prasību apmierināšanu, un tas nav viens un tas pats, ko sludina sociālisms.

Krājumu „Gar aizu malu“ var uzlūkot par „Smago domu“ tiešu turpinājumu. Tikai šie Apsesdēls daudz problēmātiskāks, skarbāks, dzeļošāks un dziļāks. Panti īsi koncentrēti. Tikai valodas jauninājumi mazliet smagi.

TRAUSLĀ TRAUKĀ. Kārļa Krūzas trioletas. „Vainaga“ izdevums, Rīgā, 1922.

K. Krūza ir mūsu labākais trioletu meistars. Šī izsmalcinātā dzejas forma, kuŗas dzimtene ir Francija, mums gan pazīstama jau no Juŗa Allunāna laikiem, bet Krūza ir pirmais, kas sācis šai formā plašāki rakstīt, to vēl tālāk izkopdams. Viņa trioleta daiļskanības labad līdzšinējo 7 rindu vietā dabū arī astoto, bet domu un jūsmu smalkjūtīgās nianšes

Krūzas trioletu paceļ augstu pāri citām mūsu rakstniecībā. Varam teikt paša dzejnieka vārdiem :

Tev ir tik dzintardzidras dziesmas,
Tev dziļu dzelmēs dzintars dus',
Kā dzintars tavas saules liesmas
Tev ir tik dzintardzidras dziesmas,
Un kad pār klintīm brāžas briesmas,
Mirdz dzintardzilēs dziļums kluss,
Tev ir tik dzintardzidras dziesmas
Un tavās dzelmēs dzintars dus.

Iekšējā būtībā Krūza palicis tas pats senākais: atmiņu un skumju dzejnieks. Katra aina, žests, vai smaids uzmodina viņā veselu skumju atmiņu pasauli. Dzejnieks pārdomā: „cik savādi tas viss ir gājis; maz laimes, drūmu dienu daudz un kaut kas mūžam maldinājis“. Viņš jūt — „arī tagadējās dienas tāpat par bijušām reiz klūs“ un „kā vecam invalīdam“, tad būs klusi jānoiet malā. Traukas kaislības, skaļu prieku un žēlabas Krūza nemīl un neielej trioletu „trauslā traukā“, jo šī forma ir kā ziedu putekļu trauciņš, kas sadrūp vieglākā vēsmiņā. Tāpēc Krūzas dzejas sīki-pērļaino skaistumu redzēs tikai īsts mākslas cienītājs. „Vaiņaga“ izdevums glīts.

HO-TAI. Linarda Laicēna dzejoļi 1921.—1922. „Vaiņaga“ izdevums, Rīgā.

Sabiedriskas tendences mūsu literātūrā ienesušas tikpat daudz laba, kā ļauna. Pirmajam nevajaga tāļu piemēru meklēt: lai tik atceramies, cik vienpusīgs un miegains gara stāvoklis valdīja visā mūsu rakstniecībā pirms J. Jansona-Brauna uzstāšanās (1893. g. rudenī ar „Domām par jaunlaiku literātūru“) un kāda varena dzīvība un idejiskas cīņas sākās pēc tam. Radās vesela plejada jaunu kriķu un mākslinieku. Visu veco bārgi nokritizēja;

tika uzstādīti jauni mākslas principi. Likās, ka vai perpetuum mobile atrasta un ka nu vairs nebūs ne nojautu ēnas mākslinieka galvā, kuŗas jau neredzētu un nezinātu novērtēt marksists, apbruņojies ar dialektiskās metodes brilli un olekti. Bet jauno ideju ļaunās puses neslēpās ilgi.

Marksistiskie kritiķi viens pēc otra uzskrēja no mākslas izpratnes dziļumiem tukši-skaļā publicistisku fražu sēkli. Bet pēc tam, nomazgājuši rokas nevainībā, atsacījās uz visiem laikiem no visspēcīgās dialektiskās metodes.

Bet daudz sliktāk klājās nabaga dzejniekiem un rakstniekiem, kas par visu vari centās savu māksliniecisko dvēseli izgriezt pēc marksistiskās šnites. Mākslinieciskais talants nonīka brīvi īpatnēji neatīstīties, — smalkā materiĶa satērēta neveikliem diletantiskiem griezieniem. Stiprākais tomēr nīkuļoja tālāk, svaīdīdamies no vienas strāvas otrā, no viena virziena pie otra u. t. t., mūžam neapmierināts, nepiepildījis pats sevi. Līdzīga likteņa bērns ir arī Linards Laicēns. Mūsdienu politiskie vēji to pilnīgi pārņēmuši savā varā. Viņa mūžīgā neapmierinātība un pārlicību mainīšana neļauj mums viņu uzskatīt kā pilnībai tuvojošos māksliniecisku individuālitāti.

Viņš atgādina stādu (pēc kāda kritiķa vārdiem), kuŗu pastāvīgi pārstāda, iekams tas paspējis pienācīgi iesakņoties. Taču neskatoties uz to, mākslinieciskā dzirkstele Laicēnā ir tik stipra, ka tā ik pie viena spējāka uzliesmojuma modina mūsos cerību: nupat, nupat viss iedegsies neredzēti skaistā gaismu un krāsu spektā; modina cerību, ka Laicēns kļūs patstāvīgs mākslinieks ar īpatnēju neatsavināmu pasauli. Tagad pēc daudz un dažādiem estētiskā ziņā neapmierinošiem pantiem (darinātiem apm. krievu

imažinistu garā) Laicēns sniedz mums kaut ko patiesi vērtīgāku — dzejoļu krājumiņu „Ho-Taī“. Šeit gandrīz ik no rindas, ar maz izņēmumiem, verd pretim vienīgi tīra lirika. Lasot ienāk prātā it kā lielais krievu dzejnieks Aleksandrs Bloks. Ho-Taī — Laicēna Brīnišķīgā Dāma. Kas viņa īsti ir? — savā laikā nezināja tieši pateikt Aleksandrs Bloks un nezin arī Laicēns. Mīlestība? Brīvība? Māksla? Jeb visas viņas kopā? Mēs varam arī šo minēšanu bezgalīgi turpināt: ticība? Dievs? u. t. t., u. t. t., un tomēr liekas, ka neviens no šiem vārdiem neizsmēļ viņas būtību. Viņu redz tikai mākslinieka acs un jūt tikai mākslinieka sirds, bet katra mākslinieka — citādi, īpatnēji. Laicēnam viņa rādas austrumnieciskā dzeltenī-zaļā gaismā kā tikai „tējas roze, kas smaržo kalnu dārzos“. „Es izplaukstu ar Tevi, es Tevi visur jūtu“ (13. lpp.). Bez Ho-Taī dzejnieka „domas saplēn pelnos“, „acis nobāl“ un „tepiķis top bez krāsām“, jo Ho-Taī nesēd uz tā (14. lpp.). Dzejnieka liktenis viņu meklēt visur: „pa ielu dārdoņu, starp važoniem un zirgiem; zem viaduktiem un zem tilta velvēm; pie elevātoriem, starp ratiem tirgū“ (15. lpp.). Visur, visur: ostās, veikalos, puķu mājās, teātros un kino filmās. Viņš pat tepiķus un gleznas izpēta, vienmēr un visur vienas lielas un varenas domas valdzināts — par Ho-Taī. Viņas vārdu tas izsauc: gan koku šalkās, putnu āziesmās, jūras rūkoņā, vēju auros, gan arī: kara maršos, lielgabalu dārdos, mašīnā un tvaika svilpēs — visur, visur. Un meklējot un saucot tam liekas, ka viņš pats sāk pazust „starp lietām izgaidams, starp kustībām un laiku“ (16. lpp.); liekas ka „viss par mazu“, kas vārdos un dzejā izteicams, jo „viss kļūst par nebeidzamu „Vairāk“ (27. lpp.).

Lai gan šie dzejoļi ļoti skaisti un ar izmeklētu

noskaņu uzrakstīti, tomēr nav īpatnēji-laicēniski. Dzejnieks tiem nepieķeras ar dziļāku iekšēju mīlestību. Viņam degtin deg uz lūpām: „Es jaunu veidošu — kur sievietē, ne seksuālie spoki!” Šo spārnoto, bet nedzejisko frāzi viņš tomēr atstāj nepiepildītu: viņa dzeja taisni tur visdziļāka, kur tas savu draugu Ho-Taī meklē mīlas apreibinātām acīm, kad šais acīs atmirdz Ho-Taī „kāju jaukums”.

Laicēna dzeja pilnīgi moderna: formā brīva un skaidra. Dažos vārdos slēpjas pat vesela gleznu pasaule. Skaistākie dzejoļi ir: „Uz lielā Libekas tilta” (7. lpp.), „Bez Tevis” (14. lpp.), „Vairāk” (27. lpp.) un sevišķi „Kāds agrs rīts” (10. lpp.). Vispār jāsaka, ka tik noskaņots dzejoļu krājums kā šis ir rets paraugs dzeju krājumam mūsu literatūrā. Niklava Strunkes austrumnieciskais vāka zīmējums un „Vaiņaga” oriģinālais apgāds — glīti.

J. Kārklīņš. MĒNEŠNAKTIS. Dzejas. Vāku zīmējis E. Brencēns. Valtera un Rapas akc. sab. izdevums. 1922. 8°. 127. 50 r.

Šī grāmata sarakstīta Latvijas liktenīgās dienās. Bet pārdzīvotās kaŗa un revolūciju vētrās Kārklīņš vairs neizteicas tik reāli un patētiski, kā savā priekšpēdējā dzeju krājumā „Kad lielgabali runā”. Tagad, nostādamies objektīvākā attālumā, pārejot no viegla liriska panta uz baladu, viņš visu vēro mierīgi, klusi caur iezilganu romantikas prizmu. Uz maigā mēnešnakšu fona iznirst dzintara kuģis „pilnupilns starošiem dārgumiem”, vieglbaltām buŗām un mirdzošām ugunīm augstos mastos; iznirst gulbis „gaisu lidonis, kas savā sapnī sevi aizmirsis”; tāpat — „kaŗā kauto dvēselītes, kad kāvi nolikuši asiņainās āvas” un „tukšos gaisos zilganblāvi, baigās ēnās iegrimuši atmirdz tāli, kaili lauki”. Pār visām krāsām mēnešnaktī pārvilkta viena vieno-

joša — sudrabainā krāsa un visas skaņas mēnešnaktī liekas tiecamies vienotā notī uz augstāku noskaņu. Platons, Kristus, Nicše, Markss, šie galējie ideju pretpoli mēnešnakts mirdzā vienojas. Mērķu un ideju ir daudz, bet cilvēks ar savu tieksmi un sapņiem — viens. Un kaut šī atziņa kā atradums nav nekas jauns un pie tam maldīga, tak jauna viņa paliek arvien. Kārkliņš kļuvis sapņotājs, „sapņu ceļinieks“, kas debess ceļu bezgalīgā raismā — brīvs un radošs“. Ar to arī izskaidrojama viņa tieksme uz vēsturiskiem sižetiem.

Vispāri ņemot, grāmatas saturs plašs un dažāds. Še sastopami tēlojumi no mūsu kaimiņu: leišu, poļu, somu un igauņu pagātnes; netrūkst arī bibelisku un tīri individuālu motīvu. No poļu valodas atdzejotie K. Tetmajera dzejoļi saista ar spēcīgo izteiksmi.

J. A k u r ā t e r s. ROŽAINS VĒJS. Dzejas (1920.—1922.). J. Rozes apgādībā, Rīgā, 1922. g.

Jānis Akurāters nepieder tiem dzejniekiem, kuri rūpīgi iedziļinādamies veido un attīsta savu dzeju. Viņš mīl radīt pirmā sajūsmā, izšķērdīgā izteiksmē, iekšēja nemiera un patosa pilns, savas domas palaizdams kā spārnotus patvaļīgus putņus romantisko sfēru zilgmē. Savāda trauksme liedz viņam apstāties pie atsevišķiem vārdiem un teikumiem, liriskā plūsme kā ūdenskritums rauj viņu lejup. Kustība viņa izteiksmē brīžam pat sajauc krāsu un līniju kontūras, neļaujot ienākties skaidriem plastiskiem tēliem un simboliem. Bet tas viss tikai veicina dzejas grāciju un melodismu. Ar anakreonisku vieglumu rakstīta grāmata „Rožains vējs“. Še dzejnieks atmetis visu problēmatisko, ikdienišķi smago; atlikušās tikai sapņu un mīlas jūsmu krāsainās refleksijas. Līdzīgi Anakreonam Akurāters še dzied trijām dievībām: Erosam, Mūzai un Bekchum, bet

viņa dziesmām vijas cauri nervōza sapņainība ar
saldi-grūtu noskaņu. Kaut visi dzejoļi skan mīlai,
taču sievietes tēls viņos visai maz jaužams, jo Akura-
tera dzeja viscauri ir abstrakta mīlas filo-
zofija. Visu cēli lielisko jūtu un fantaziju avots
ir dzejnieka paša sirds. Kā vasaru, kā viņa trauku
noslēptu uz mūžu mūžiem, kā sievu dvēseli apburto,
bet sapņos dzīvu, viņš sajūt savu sirdi sevī dusot,
staigādams pa ziedošiem laukiem. Un caur viņu,
kā caur brīnišķīgu krāsu prizmu reibinādamies un
alkdams lūkojas dzīvē, bet

„niekus, ziedus, dzīves baudas
Tam sveša vara apskaut liedz“,

jo:

„atziņu viņš tik daudz guvis.
Kā salda viņa“.

Pilsonisku pašapmierinātību, klusu laimi un sas-
kaņu dzejnieks nepazīst. Sevī viņš jūt augstāku
aicinājumu meklēt „to kas nav bijis“, „meklēt mū-
žību smaidā“. Kā mirdzoši nemierīgi putni viņa do-
mas skrien uz Daiļo, aiz pulka pulks. Un tikai šai
skrējienā un gaidās tam tiek tuva un mīļa
mūžība. Bet tomēr:

„Ir nebālošas tikai zvaigznes
No visa, kas virs zemes dails,
Drīz sapņus gadu vētra aiznes,
Un dzīves koks — paliek kails.“

Daiļais „bij kā nāve vēs“.

Pie mīlākās trauklās sirds velti meklējam laimi,
atliek pelni, viltus, galanti meli un smaidi. Atkal
kā putns vējos pazūd pilnības zelta doma. Iegu-
vums?

„ — Tava dvaša,
Ko aiznes laiks un vējs.“

Dzejnieka laime ir laimi meklēt. Viss, ko viņš iemanto, tikai acumirkļa vērts. Tāpēc:

„Vairāk ne, kā tikai mirkli,
Stundām steidzoties uz mūžiem,
Tavās domās vēlos ietverts
Mazu mirkli būt, vismīlā.“

Jo:

„Nevaru vairs aiziet bojā.
Apsvētīts ar tavu mīlu.“

Un:

„Kamēr domas tevi glabā
Izmisums man bēg no ceļa
Smaržo rozes, čalo strūklas,
Dzeja dzīvo manā sirdī.“

Dzejnieka liktens ir — ziedot un atkal ziedot. Viņa dvēseles bagātības neizsīkst, jo viņš sevī arvien atjaunojas. Bet līdzī skaistumam atjaunojas arī mokas, tāpēc pesimistiska, bet dziļi cilvēcīga ir atziņa:

„Kas mīlot rokās slēgts, — tas guvums viss.

„Rožains vējš“, šis virsraksts labi raksturo Akurātera dzejas saturu. Nevienā viņa grāmatā nav tāda viegluma un grācijai, kas pa daļai atgādina modernos franču liriskus. Grāmatiņas vāku zīmējis Z. Vidbergs.

Arnis. LIKTENĪGIE CEĻI. Dzejoļi ar autora ģimetni. Izdevis K. Dūnis, Valmierā-Cēsīs, 1923. g.

Ir mums dzejnieki un rakstnieki, kuri gandrīz katru gadu izdod pa grāmatai un dažreiz pat vairākas vienā gadā. Bet ir arī tādi, kas tikai pēc ilgiem, ilgiem laikiem atklātības priekšā noliek savu darbu. Pie pēdējiem pieder Arnis. Šis ir viņa pirmais dzejoļu krājums 15—16 g. garā darba laikā. Arņa dzeja tikpat raiba, kā viņa dzīve: vispirms to iezīmē

1905. g. revolūcijas vētrainās sajūsmas vilnis, tad ilgie nežēlīgie trimdas gadi, atgriešanās dzimtenē, izirušās cerības, sāpes un pesimistiski-skeptiskās atziņas:

„Nākotnei nav ideālu,
Ir tik reti ceļa stabi...
Nerūpējies: kur tiem beigas? —
Zemes virsū visam beigas.
Netraucies, — līdz kapa kopai
Noiesi bez kādas steigas.“

Arnis līdzīgi mirušam dzejniekam J. Gulbim raksta pagātnes sēru rindas par neizdevušos cīņu un veltiem upuriem. („Turp vēl arvienu domas maldas pa tekām, as'nīm slacītām pie ceļa malas kapsētām.“) Rubikons pāriets. Ar rožu sārto vakaru aizgājusi Laimīte dusēt. Līdzī sabiedriskiem ideāliem dzisusi arī personīgā ticība uz dzīvi dzejnieka dvēselē. Dzīves laime, mīlestība viņam tapušas par tukšu skaņu. Kazemats visu paņēmis, arī jaunību un sapņus. Pēdējo gadu dzejoļos Arnis uzrāda patīkamu progresu. Viņa doma pamazām modernizējas, jūtoņa meklē jaunas kontūras. No pagātnes sapņu kapsētas dzejnieks atgriežas dzīvē, meklēdams šē kaut ko tīkamu un attaisnojošu savai garīgai personībai, diezgan oriģināli ietverdams dzejā dažādus lielpilsētas dzīves motīvus un izjūtas. Taču acumirkļa baudai, kas saucoši uzzib kaut kur restorānā, daiļas dejotājas-Kolumbīnes, vai vienkāršas ielu staigules-bulvāru karalienes acīs, dzejnieks nekad nespēj atdoties pilnīgi viss, viņa aizrautībai un sajūsmai arvien ir otra puse: mūžam vērtējošā, neticīgi-skumjā, kas neļauj dvēselei pacelties un izskanēt harmonijā ar ārpasauli. Tehnika un emocijonālā iešūpošanās dzeju ritmos Arnim tomēr vēl lāga nepadodas. Un tas ir manāms trūkums, ja

dzejnieks nopietni grib veidot tālāk savu simpatisko jūtu pasauli. Tāpat šīs dzejas uzņemšanu traucē daudzie parastie teicieni, skaņu un gleznu nemērīgi ielaistās disonances un vietumis pat frazeoloģija. Vajag lielas rutīnas un smalkjūtības dažādus dzejas elementus apvienojot, pretējā gadījumā tie kompozīcijā viens otru iznīcina. Arņa dzejoļi patīkami tāpēc, ka tie ļoti vienkārši un saprotami uzrakstīti. Arnis nav modē esošo sonetu u. c. forsētu dzejas formu draugs, bet maldīgi būtu teikt, ka tāpēc viņa dzejai trūks cienītāju. Vienkāršībā — dzejas spēks.

K ā r l i s S k a l b e. PĒCLAIKĀ. Dzejoļi. A. Gulbja apgādībā, Rīgā, 1923. g.

K. Skalbes dzeja ir intimi liega jūsmu trīsa, gandrīz bez vārdiem, brīžam blāzmaini dzidra un dievišķīga, brīžam saldi skumja līdz pat nāvei. Bet klusa tā arvien, pavisam klusa kā zvaigžņu mirgošana tālos pusnakts dziļumos. Dzejnieka dvēsele — burvja avots, kurā atspoguļojas pasaules notikumi un ikdienišķās dzīves pelēkās gaitas, brīnišķā kārtā pārvērsties daiļāko sapņu un pasaku tēlos. Šai dievišķīgā avota bezgalīgā perspektīvē tagad ne top par pagātni, un dzejnieks smaida par visām bēdām un rūpēm, jo bijušais var būt tikai skaists. Bet Skalbe var arī izcelt pagātni no sirmā laika klēpja, var pasakas pārvērst patiesībā ar viņu varoņiem un likt mums līdzī raudāt. Kāpēc? Tāpēc, ka viņa dzeja ir sirds dzeja. Ar šo grāmatu Skalbe atkal parāda, cik liela vērtība ir vissīkākai pērlītei, ja vien viņa ir īsta. Tā atsver visas grandiozās un aizņemtās skaļo vārdu gudrības un mēs ar pilnu tiesību varam uz dzejnieku attiecināt viņa paša vārdus:

„Kas gan tava mīlestība?
Pavasara apskaidrība.“

Grāmatīnā vietumis ieskanas ļoti drūmas skaņas — dziļa, citkārt pazīstamam Skalbem neiespējama melanholiņa, kas, domājams, ir dziļi nožēlojamo sarūgtinājumu rezultāts dzejnieka personīgā dzīvē. To jau arī viņš pats apstiprina:

„Kā ūdens, kas ap klinti maļas,
Ap mani griežas ļaužu paļas.
Kas ievērojamas šīnī lietā? —
Nu tas, ka stāvu savā vietā.“

Kā pasīvs sapņu un skumju dzejnieks, taisni Skalbe ļoti tālu gājis prom no egoisma, pašlabuma un „polstētās, netikami glītās“ sabiedrības — dvēseles kapsētas, palikdams par lielu vientuli, kas pat kafejnīcā ieiedams sev jautā: ko es tur darišu? Un:

„Atradišu savu delnu.
Galvu atspiedis uz delnas,
Atradišu savas skumjas.“

Bet personīgā mīlā, mīlā uz sievieti viņš top „pieticīgs milētājs“ — sevis aizmirsējs:

„Es mīlēt gribu ļaudis svešus,
Kam smaidi tu un roku spied,“

brīžam pats sevi izsmiedams ar asprātīgu heinisku humoru:

„Skuķi, mans brīnišķkais skuķi,
Kur vēl muļķis ir tāds?
Skatos — kā suns uz puķi,
Kad tu tik skaista nāc.“

jo:

„Skaistumu nevar apkampt —
Suns nevar puķīti ēst“ u. t. t.

Jo Skalbes dzeja klusāka, jo lielāks viņas dzīvības spēks. Un šī lirika ir tik kristaltīra, ka ikviens to lasīdams, pats top tīrāks un gaišāks.

Antons Austrīņš. SAULES GRIEŽI. Vec-latviskais gads. Dzejoļi. J. Rozes apgādībā, Rīgā, 1923. gadā.

Šajos dzejoļos tāda vienība, ka tie liekas visi vienā paņēmienā uzrakstīti. Antona Austrīņa vec-latviskais gads patiesi padevies ļoti kupls un ražens, vienlīdz apstarots un apvests no iejūtu laipnās saules, smaržainu gleznu un vieglu ritmu vēlīgām vēsmām. Tāpat daudzi jauki vārdi nolīst kā atveldzējoši rāsas pilieni šī gada dienu daiņainā laidā. Antons Austrīņš ir mūsu lauku dzīves skaņākais dziedonis — cīrulis, kas no mākoņu perspektīves sumina Māras svētībā dusošos dzimtenes klajus. Un ne tik vien, viņš apdzied arī pašus cilvēkus, lauku darba ļaudis visās viņu gaitās, iejūtoties un izprazdams viņu garīgo un laicīgo dzīvi visos sīkumos. Antons Austrīņš ir mūsu folklorists-amatiērs ar dziļu un visai plašu erudīciju. Sevišķi minami viņa Latgales motīvi kā dzejā, tā arī prōzā. Tās senas mūsu tautas īpatnējās ierašas un valodas savādības, kuŗas sāk izskaust modernie laiki, dzejnieks ar dziļu mīlestību paglābis un pasniedz mums šai grāmatā atpakaļ. Kaut kas brīnišķīgi tāls, mīļš un pazīstams atšalc pie mums šajos „Saules griežos”. „Gulšņava ziema”, Māras pavasars”, „Pērkoņa vasara”, „Potrimpa rudenis”, tādas no daļas seko viena otrai uzburot mūsos vienu pagātnes ainu pēc otras. Dzirdās vērpēju ratiņu monotonā rūkšana, skalu sprakstēšana sienas dobumā, tad — daiņu saldās vijotnes un gavēndienu svinīgais klusums. Dzejnieks izsargājies no abstrakcijām un neskaidriem simboliem, lai gan visam tam temats būtu diezgan pateicīgs, savas domas un pieredzējumus turpretim ietērpdamas svaigi-naturāli, vienkāršos un nepieciešamos vārdos. Šai ziņā Au-

striņu var dēvēt par lielu meistarū, jo viņa paņēmiens un takts ar kādu tas sajūtas prot pārdot lasītājam tik pirmatnēji un spēcīgi, nav tikai labas rutīnas rezultāts vien, te slēpjas viņa mākslinieciskās individuālītātes pusneapzinīgās bagātības. Austrīņa dzejas dinamika izaug kopēji ar pašu saturu koncentrēdamās un beidzot salūzdamā apraudlās spēcīgās vārsnās. Un taisni tāpēc, ka viņš divas atsevišķas enerģijas prot apvienot vienā — viņa dzeja manto suģestējošu spēku (piem., dzejolis „Elijas nakts“ 44. lp.). Atstājot neminētas nedaudzās „Saules griežu“ negātīvās īpašības, šī grāmata atzīstama par ieguvumu mūsu jaunākā dzejā, jo Antons Austrīņš šē sniedz taisni to, kas mums trūkst. Grāmata vāku zīmējis mākslinieks Jūlijs Madernieks. J. Rozes apģādiens nevainojams.

K ā r l i s S t u d e n t s. ZVAIGŽNU KRUSTS. Dzejas. „Lapsenes“ izdevums. Rīgā 1923. g.

Līdz ar kultūrālās dzīves atjaunošanos atjaunojusies un atplaukusi arī mūsu rakstniecība. Jauno liriku plejādē Kārlis Students ieņem izcilus vietu, viņa dzeja jau atkāpusies no pirmajiem meklējumiem izteiksmes, formas un satura ziņā, iekļaudamās panteistiski rezignējošā noskaņā vilņaina nemiera trīsās, aptverot tomēr plašus horizontus. Viņa dzeja vairāk tēlojoša nekā liriska, tomēr gleznainā rindu plūdumā cauri jaušams emōciju saldums kā ikvienā liriskā dzejā. Students netraucas pakāļ ievilņotu jūtu strāvām, viņš mēģina vispirms pats viņas apvaldīt un aptvert, ievadot tās filozofisku atziņu gultnēs, tāpēc viņš — intelekta dzejnieks, kas savas domas tērpj plastiskos teikumos, valdzinādams un saistīdams lasītāju ne atsevišķiem vārdiem, bet visā visumā ar domu gājienu. Viņš nemil jūsmot, bet aprakstīt, intuitīvās

tendences sevī noskaidrodams. Neaiziedams tomēr līdz galējai visu iejūtu analīzei, viņš paliek it kā pusceļā ar savu stāstījumu, neatrisināmo pārklādam ar kaut kādu raksturojošu gleznu. Tā piem. ievada dzejā „Zvaigžņu krusts“, atstāstīdams savas izjūtas visai episki, konkrētā veidā, viņš tiešā tēlā nenotveramo gara vibrāciju ievij simbolā. „Zvaigžņu krusts“, kurš ar savu gleznainību liek mums intuitīvi uzņemt to, ko dzejnieks izjutis, bet nav tālāk aprakstījis. To vārda tiešā nozīmē nevar nosaukt par impresionismu, lai gan impresionistiskai izteiksmei arvienu piemīt tāda aprautība (neizteiktība līdz galam). Dzejniekam dažreiz pat viss dzejolis ir šādu nenotveramu izjūtu gleznojums, iekšējo pārdzīvojumu simbolisks bilžu raksts. Tāpēc ja ar daži atsevišķi vārdi Studenta dziesmās mazāk ko izteic, mums vajaga ieskatīties ciešāk visā viņa dzejas un pantu uzbūvē, lai redzētu tajā apvienotu un māksliniecisku harmoniju. Skaņu un krāsu plūsmē dzejnieka vārsmas modina lasītāja dvēselē dažādas nekur nepieminētas izjūtas. „Zvaigžņu krusts“ ir viss viens liels simbols, kurā dzejnieks mēģinājis iemiesot savu pasaules uzskatu, visu savu māksliniecisko credo. Te visraibāko krāsu un gleznu švīkās, spēcīgiem vilcieniem reljefi izcelta paša dzejnieka individuālitate, lepnā spītība un brīžam pat kailā savrūpībā, dažādāku tieksmju apstrāvota. Brīžam tā atmirdz kaislā priekā, brīžam drūmās pārdomās, bet arvienu īsti, nemāksloti, vaļēji. Dzejnieks jau pats saka:

„Kas dažreiz lasījis un lasa manas dzejas,
Būs varbūt vērojis un iegaumējis to,
Ka forma saturu kaut aptumšo —
Var viņās saredzēt un nojaust divas sejas.“

Un šīs divas sejas esot viena smaidoša, otra —

ēnaini skumja un pētoša. Tā arī redzam visās gaitās dzejnieka divdabību un jūtu nesamierināmo duālismu, kas viņa patētiskām vārsēm vēl pievieno svaigu drāmatisku nokrāsu. Pati grāmata „Zvaigžņu krusts“ nav sīks atsevišķu dzeju ciklu kopums, bet gan vesela dvēseles ilgu, sapņu un pārdzīvojumu pasaule, kas sadalīta nodaļās kā vēsture veselos laikmetos, kas visai zīmīgi ietver sevī lielos notikumus. Dzejnieks izdzīvo šo vēsturi cauri līdz galam, vispirms atļaudamies dzīvības bezgala saldām „reibam ritumam“, kuņā tam atļauts brīnišķā taktī pret gaismu šūpoties. No zemes viņam pretī sitas reibinoši salds un vētrainu prieku pārpildīts straujas mīlas un dzīvības pulss, no debesīm — mūžīga gaisma. Šai ritumā viņš pats samulsis jūtas kā lielas dabas sīks ķermenītis, kam līdz ar mūžīgo dota nemirstība, jo

„Nav iznikstošs nekas un nespēj trūdēt trūdods,
Tik veidu maina viss un skatu citu gūst
Un jaunā ritumā par citu spēku kļūst,
Kas virsmo mūžīgi un griežas zilos plūdus.“ (21. lp.)

Tālāk viņa gaita ievijas „rūsas atspīdumos“ jeb atmiņu pasaulē. Te dzejnieks rezignēti sērs staigā pa senajām tekām dabas smaržainā klēpī un pacēlis no zemes novītušu lapu ilgi to aplūko drebošos pirkstos. Reiz bija dzīve — viss liekas dabā čukst un aizgriežas uz ēnas pusi. Dzejniekā mostas smagas izjūtas, brīžam sabiezot nāves šausmās. „Lai kos un likteņos“ dzejnieks brīdi sevi aizmirst, nogremdēdamies ar dziļu skatienu citu likteņos. Kā mīlus, dārgus draugus viņš aplūko dažādas nedzīvas lietas un priekšmetus: „Ezeru purvā“, „Šķūni pļavā“, „Mežābeli“, „Kartupeļu lauku“ u. t. t., izceldams viņu raksturīgās īpašības un savā ekstāzē dodams tiem dzīvību, iedvešot viņos māksliniecisku

radītāja elpu. Iziedams visus šos ceļus, dzejnieks saviem meklējumiem cenšas atrast attaisnojumu, šajās gaitās atdzīvinātiem problēmiem, tezēm un antitezēm atrast sintezi. Visās gaitās un pārdzīvojumos viņš būtu tikpat dziļa spēka un labsajūtības pilns kā „reibā ritumā“, ja vien viņš pats savā individuālītātē jau nenestu visur līdz savu skumju plošošo dīgli — savu dvēseles duālismu, savas divas sejas. Tāpēc arī sinteze, kuŗu tas izteic ievada (šai ziņā arī beigu) dzejoļos, mūs nepārsteidz ar kaut ko neparastu. Tā ir tikai melancholiska, nāves skumji izteikta atziņa:

„Garam caur tumsu gaišs zvaigžņu krusts spīd.“
Bet neskatoties uz to, viņa ir cerību maigā sēkliņa uz nākotnes aizmūžu zilajiem krastiem. Lai viņa nes brīnišķi jaukus augļus!

Adolfs Erss. AMORA DĀRZS. Dzejas no 1913.—1923. gadam. „Latvju kultūras“ izdevums. Rīgā, 1923. gadā 240. lp. p., 8°.

Teic, kā tu visu vērt par skaistumu?
— Vērs' acis, uzskati visu esošu
Par bijušu.

(J. Rainis.)

Tagadne ir trokšņu un kņadu pilna kā sajaukts ūdens. Ikdienas pelēkās gaitās cilvēki steidzas, klūp un cieš. Kur te daile? Kur poēzija? Būtu nu vēl kādi cēli mērķi, kuŗu vārdā censties un ciest?! Romantiķis dzejnieks, aizsedzis acis, bēg no tādas dzīves. Viņam rieb disharmonija un chaoss, viņš nespēj jūsmot citiem līdz par Ēģiptes gaļas podiem, viņš meklē skaidrību, mieru un gaišu saskaņu. Tāpēc vai nu pagātnē vai nākotnē nogremdējas viņš ar visu savu būtņi. Vairāk gan pagātnē, jo tagad perspektīvē viss bijušais noskaidrojas, vērtīgais atšķīras no nevērtīgā, daļlais no nedaiļā. Bet tomēr

ir arī tādi dzejnieki romantiķi, kas šīs dienas notikumos cenšas dzīvot cēlo sapņu dzīvi, fiksējot tos pašus iespaidus, ko dzīve acumirkli sniedz. Dziļos pārdzīvojuma brīžos tie tricēt tric nepiecietībā uzrakstīt acumirklīgās jūtas un iespaidus. Svaigs emociju vilnis pārņem visu mākslinieka būtņi, neatvairama vēlēšanās atsvabināties no estētiskās nassas, svara, intuitīvi rod formu jaunam mākslas tēlam. Adolfs Erss pieder pie tiem māksliniekiem radītājiem, kas nekad neuzraksta savus pārdzīvojumus tūlīņ, bet arvien pēc kāda laika, kad pārdzīvojums dvēselē izkūsājis un noskaidrojies. Viņš nekad neatļaujas straujākiem jūtu izplūdumiem, tāpēc viņa darbos nav neviena neapvaldīta žesta, nevienas degošākas frazes, pār viņa dzeju klajies apskaidrots klusums un miers. Atšķīruši viņa grāmatu, mēs ieejam patiesi kā Amora dārzā, klusā dievnamā, kur smaržo vīrāks, un zeltainu sveču degošā gaismā, dārgakmeņiem izgreznotā rāmī, kas apvīts zaļām paparžu lapiņām un staipeknīšiem, pretim mums raugās mater dolorosa biklām sēri lielām acīm, sakrustojusi uz krūtīm rokas, dievišķā pozā sastingusi. Tā — dzejnieka „baltā Magdalēna“, ar dieves mūžīgo cēlumu, bet reizē arī cilvēcīgi silta un pavedinoša. Bet kad šai dievnamā iesāk elpot Bacha svinīgie korāļi, sveces satumst un caur atvērtiem logiem pēkšņi ieplūst bezgalīgi gaismas un smaržas vilņi. Rubīni, safīri, smaragdī iedegās, Magdalēna atdzīvojas maigā cilvēcīgā tēlā, paceldama dzejnieka dvēseli pretim debesu mirdzumam un mūžīgai dailei. Ersa dzejā nav sastrēdzināta drāmatisma un kaisli sabangota izmisuma. Dzejnieka sāpes galvenā kārtā vērsas uz iekšieni, atpakaļ uz sirdi, to no jauna apaugļojot un tirdot. Dzejnieks vispirms pārdzīvo, uzvar, nomierinās un

tikai tad tiecas uzrakstīt. Viņš visas savas kaislības un tieksmes vēro objektīvi un lēnām laika perspektīvē, dziedādams par tām gan mīlām skumjām, bet bez smeldzes, it kā par cita cilvēka likteni. Acumirkļa jūtas viņu nospiež kā salds neatvairāms sapnis, kurā tas nevar orientēties un aptvert, iekams nav pamodies un nomierinājies; tāpēc dzejnieks izsaucas:

„Nu veltīgi meklēju atskaņas dziesmai,
Kur kādreiz ik vārdā tās ieraišījās.
Ne laukus, ne mežus, ne pilsētu kņadu
Vairs apdziedāt varu, tik viens ausis skan.
„Es mīlu, es mīlu“ — —“

Bet nebūs ilgi, paies laiks, dzejnieks acumirkliģo pārdzīvos un:

„Tad vasaras mīla, kas viegla kā dūmi,
Var viela kļūt balādei iemilētai.
Kad puteņa vaidos tev klausīties drūmi,
Tad rindai uzticies stilizētai.“

„Amora dārzs“ tāpēc ir liriska atmiņu grāmata, kurā Erss iedēstījis smaržīgi klusas puķes, klusas rudens puķes no kādreizējiem gaismas un gaviļu laukiem. Par visu un ar visu viņš runā sērā atcerē, vai klejodams pa pilsētu vientulis, garā aizlidojis prom pagātnē pie dzelzu bruņiniekiem un vientuļiem mūkiem viņu šaurajās cellēs, vai atkal vientulis sēdēdams klusā istabā pie galda dziļā naktī, kad „miers kā laipns burvis māj“, atnākdam „bez sapņiem un bez maigās mīlestības“. Kad netikas viņam vairs krēsla, tad iedez lampu, kurā gaismā klusa krīt „pār galdautu ar rakstiem dziestošiem, kur redzama Barklaj-de-Tolli ūsa un Napoleons bāls starp maršaiem“. Un atkal domas, domas par pagātni, par bijušo. Katrs priekšmets, katra lieta izsauc viņā veselu skumju atmiņu pa-

sauli. Šī lampa pat, mātei kāzās kādreiz dota; še — albums, kuŗā „seno dienu maigās ēnas liek pieminēt vēl dzīvi aizmirstu“; še — vēstules, kuŗas pirksti ķeŗ dreboši stīvi, kad gribas sajust vēl šo dzīvi, kuŗa tik atmiņās vēl valdzinādama atmirdz gaiši; še — portreja, arī no bijušām dienām, kuŗā tik tikko vairs no acīm pašām pazīt sevi; še — gardīnes, krēsli, kārtis, vāzes, še viss bijušais, še — visa pagātne. Bāls dzejnieks sēd un stīvi raugās savā priekšā. Domu kuģis aizslīdējis pagātnē. Visas lietas ap viņu dzīvas un klusi runājošas, visās viņās reiz dziesminieks iedvesis savas dvēseles gaismu un izjūtu siltumu. Dzidras atmiņu refleksijas viņa dzejā atblāzmojas zeltaini cita aiz citas, atnesot no reiz pārdzīvotām vētrām liegi spirdziņošu vēsmu, no smeldzošām mokām rezignējoši saldu paļāvību. „Reiz bij“, dzejnieks atceras un pārdomu plūdumā nav ne vēsts vairs no neprāta un kaislībām. Tik „maigums jūtams pagurušo dienu ēnā“, pats savu pagātnes tēlu iemilējis. Viņa sirds kā smaržās noreibusi bite san „Amora dārza“ ziedu burvībā. Aizplīvotām sapņotāja acīm Erss arī esošo mīl ieraudzīt un uzlūkot par bijušu, tāpēc viņa rindās ieskanas tāds svētījošs skaistums par visu un visiem, kam vien viņš dzied. Ersa dzeja līdzinās klusai peonijai, kuŗa pieticīgi izplaukst krēslainā istabā un aptveŗ savu vienkāršo ziedu saldumu tam, kas ir tikpat kluss, vientulīgs un pieticīgs. Dzejnieks atrod daiļumu tur, kur cits cilvēks kaujas ar tukšumu un vientulību. Un patiesi tam vajaga būt istam un izsmalcinātam lirīķim, kas savā „Amora dārzā“ ienes kā visdārgākās mantas dažādas ikdienības lietas no antikvāra puteklainiem plauktiem, paceldams no zemes visnevērtīgāko sīkumu, ko citi cilvēki pat gaŗām iedami neuzlūko.

Veselu simfōniju viņš dzird vienkāršā vāzē, viņas daiļajā veidojumā un grāciozās līnijās. Nedzīvi ornāmenti, saldas leduspuķes, sīki gravējumi, viss, viss viņam atbur krāsas, gaismu un dzīvību. Un tā jau ir dzejnieka bagātība, ka Dievs viņam visās lietās ļauj redzēt gaismu un daiļumu un kas to redz, tas arī sajūt mīlu, brīvību un laimi. Amora dārzā starp citām ietilpst arī nodaļas „Baltā Magdalēna” un „Latgalē”, kurās Erss mums apgaismojis latgaliešu īpatnējo gāra dzīvi un ierašas visai svaigos vilcienos. Katoliski rezignējošais daiļi savienojas vieglā harmonijā ar dionīsiski gavilējošo. Tāpat Latgales dabas teiksmainais skaistums atzviļo un uzplaukst vaļavīksnas liesmainās krāsās. Mēs vēl Latgali nepazīstam, bet reiz, agri vai vēlu mācīsimies meklēt šai kalnu un ezeru zemē apmierinājumu savām estētiskām jūtām, kā to jau darījis Erss. Pārējās „Amora dārza” nodaļas saucas „Viegli”, „Klusās dienas”, „Sena romantika” un „Aprīļa vērtos”. Visās viņās spilgti izpaužas dzejnieka mākslinieciskā individuālitate un izjūtu dziļums.

Pēteris Ērmanis. ES ŠAUBOS, ES TICU. Dzejojumi no 1920.—1922. gadam. „Letas” mazā bibliotēka Nr. 26/27.

Lai gan Pēteris Ērmanis ir dzejnieks romantiķis, taču ne tāds, kas līdzīgi Poruka Silenieku Jāņam noiet kaut kur klusumā, prom no dzīves trokšņa, vientulībā sapņot savus cēlos Cezara sapņus. Pēteris Ērmanis sapņus izteic skaņi, spārnoti-spēcīgos vārdos, iesildīdams un iejūsminādams ikvienu svētas un taisnas lietas labā. Gan viņa dzejas pamatos ir Zalkšņu tēva žēlsirdība, tomēr tā ir aktīva, aicinoša un skaņa. Jo mūsu laiks ir cīņu un netaisnību laiks, kad ikvienam pašam jāsaģiftē

savs dzelons stāvot nomodā par savām tiesībām. Un vai tam, kam nav spēka un viltus! Ērmanis runā apspiesto un verdzināto vietā, tāpēc viņa dzeja ir pilna straujas dinamikas. Viņš stāv otrā attīstības pakāpē no Poruka sapņotāja tipa, pilns pāri kūsājošas aktivitātes, jo aplam ir askētiskā mierā panest pārestības un ļaut sevi pārspēt, nogremdējoties ļaunuma aplūkošanā un analizēšanā, lai pēc tam hamletiski aizietu bojā. Aplam ir pašam sadedgt savā ugunī, kad citi mirst salā. Pēteris Ērmanis tādā kārtā laimīgi apvieno veco ar jauno: hernhūtisko sirdsšķīstību ar moderno uitmanisko dzejas plūdumu. Viņš nemīl ilgi un pamatīgi gluudināt jauno izteiksmes formu — viņš tajā jūtas brīvs, tāpēc arī oriģinālā patvaļa, daudzie salikteni kalpo tikai vienam viēnīgam mērķim — visu izteikt. Dzejnieks ir sabiedrības sirdsapziņa jeb dvēsele, viņu pirmo ķer visi savilņojumi un tendences, tāpēc arī pirmam viņam jāsāk viss runāt. Viņa vārdi tad list kā devīgas straumes bez mēra, bez sāta — vielas smagums neļauj iekrāt un nogludināt. Izteikdams sevi, viņš instinktīvi jūt tos, kuŗu vārdā tiek runāts, lielā sāpju nasta spiež viņa dvēseli kā liela atbildība. Un dzejnieka dziesma skan brīvi, pilna gaiši-dievišķīgas ticības uz dzīvi, nākotni un cilvēku ideāliem, brīžam izdzisdama bezprātīgu šaubu un izmisuma čukstos. Pretēji klasiskam mieram, šais dziesmiņās ļoti daudz trauksmes, uguns un nemiera. Šai nenosvērtībā, krasā duālismā, kur gaisma mūžam cīnas ar tumsu, ļaunais ar labo, ticība ar šaubām, — izaug Ērmaņa īpatnība, kā savāds augs, sīvi kaŗodams ar laikmeta vētrām. Viņa saknes dziļi iezīdušās hernhūtiskās ietiepības dogmās, bet galotne šupojas jaunajās strāvās. Man šķiet, ka maldīgi būtu meklēt

Ērmaņa darbos divkosīga šķiras vai partijas ideologa tendences, jo viņš ir atklāts tāpat kā jaunie dzejnieki Jānis Sudrabkalns un Richards Rudzītis, kuŗu dzejas lozungs tāpat kā Ērmanim skan — būsim cilvēciģi!

Ērmaņa „upurēto eņģelis“ dzied dziļā pusnaktī, stundā vēli tumšā un klusā: „Un zini: nav augsta tā ideja, kas nepazīst cilvēka žēluma.“ Un šis eņģelis ir gurdi sērs, jo viņš nes sirdī visu to cilvēku sāpes un nāves, kas upurēti kaut kādai idejai „saltaugstai“. Vienalģa, lai šo ideju sludina Kristus, Markss vai cits kāds, jo „pieceļas Kristus, saskūpstās abi ar Marksu.“ Asinis reiz lēja cilvēce Kristus ideju labā, tagad — Marksa. Nekas visā cilvēka psīches būtībā nav pārvērsts, mainās tikai cīņas savos veidos. Un tā kā ļaunumam pašam par sevi nav nekādas vērtības, tad viņam tiesība eksistēt tikai labā dēļ, lai cīņā ar to labums pieaugtu spēkā un mantotu savu pilnību. Vai gan starp labu un ļaunu, kā saka filozofs, nav tas pats attiecību mists, kas starp gaismu un tumsu? Gleznotājs nevar izcelt gaismu bez ēnām, dzejnieks nevar izcelt daiļo un mūģigo, nenostādot tam pretim neglīto un riebīģo. Un tā arī nav galēja ētiskā ideāla parauga Ērmaņa dailes vēstījumos, jo cilvēciģais, kuŗu viņš sludina, pat neaizsniegts jau atblāzmo dieviģģigā aureolā. Dzejnieks savu lasītāju ved romantikas zilajā perspektīvē, kur vairs nav jaušams dzīves katastrofiskais ritums, bet vienīģi sintezēts augstāģo atziņu un cēlu jūtu plūdums. Ērmaņa gara pasaule ir visai plaša un bagāta gan dailes, gan vēstures ainām; viņa atmiņa visu kaut kur reiz lasīto vai redzēto ievij ģaiģšā nekad nesatumstoģšā lokā, tāpēc ar jo pieaugoģu interesi jāseko viņa ideģiskiem un mākslinieciski tēloģoģiem

meklējumiem sintezēt šīs ainas un tēlus gatavos mākslas darbos. Sevišķi daudz smagas vielas vēl radīšanas ugunī nepārkausētas ir viņa gaŗākos dzejojumos kā: „Latvietis Krievijā“, „Krievija“, „Sarkanā Rīga“, „Viesojums pie Sātāna“ u. c., bet citādi viņu drāmatiskais kāpinājums un lietu raibums sacel jo lielāku interesi. Viņi ir ļoti oriģināli viscauri izdomā; kurpretīm citādā dzejas formā dzejojot daudz kas būtu jāatlaiž nedzejiskuma dēļ. Viens no labākiem dzejoļiem visā grāmatiņā ir pastāstījums par Jūlija Jullas likteni (laikam ir Ērmaņa paŗportreja). Tālāk par vislabākiem jāatzīst mazākie dzejojumi, kā „Upurēto eņģelis“, „Vienīgā gaisma“ u. c., kuŗu patētiskās rindās daudz siltas un apstarotas aizgrābtības.

J. Rainis. DAUGAVA. Sērdieņu dziesma. Treŗšais izdevums. A. Gulbja apgādībā. Rīgā, 1923. 8° 96.

Īsi, bet lietišķi jau pats dzejnieks grāmatas treŗšā izdevuma priekŗvārdā aprādījis šīs sērdieņu dziesmas lielo idejisko nozīmi, savu „Daugavu“ nosaukdam par darbu, kam bijis vēsturisks uzdevums. Nevaram piekrist vienīgi tam, ka turpat tālāk Rainis saka, ka šis darbs savu uzdevumu jau izpildījis un nu paliekot vienīgi kā dokuments mūsu valsts tapšanas vēsturē. Šī sērdieņu dziesma Latvijas atbrīvošanas dienās bij idejiskā spēka spirdzinoŗšais avots sevišķi tiem, kas gāja aktīvās kaujās. Dziesmas deva varoņiem ērgļa spārnus laisties pretim uzvarai. Ņo sērdieņu dziesmu skaņi toreiz izdvesa v i s a t a u t a. Kā lai nu tagad mēs to aizmirstam? Kā lai aizmirstam sevi? Gluŗi pareizi, — šī dziesma vairs neskan uz ielas, tā līdz ar mūsu mierīgāko dzīvi pārnākusi mums līdz mājās un kvēlo sirdīs joprojām. Dārgas jūtas ne-

mēdz skaļi izpaust, to darījām tikai tad, kad svešas varas nāca mūs šaut un nomaitāt. Varam atkal teikt līdz ar dzejnieku:

„Nu tie ziedi novītuši,
Nu tie spārni nolūzuši.
Kautrēdamās dzimten-mīla
Ir no ielas aizgājusi,
Klusi mājās slēpusies,
Tikai dvēslēs kvēlo tālāk.“ (11. lp.)

Tāpat varam piekrist, ka ir cilvēki, kasneprot dārgumus cienīt, kaut arī senās cīņas dienās viņi bij tāpat cēlas sajūsmas aizrauti par kopēju lietu — dzimtenes brīvību. Tāpēc:

„Kautrās dzimten-mīlas vietā
Nekautrīga ārišķība
Skaļi gaisu tricināja,
Sumināja sevi pašu.“ (11. lp.)

Ja arī pieliktu domas, ka Raiņa „Daugava“ savu vēsturiski idejisko uzdevumu beigusi, tad tomēr, viņa nekad savu uzdevumu nevar nobeigt kā skaitliski dzeja un tīrākā jūtu lirika, kurai arvien būs nemirstīga vara pār mūsu dvēseli. Šai sērdieņu dziesmā lielais dzejnieks jau iepriekš intuitīvi gara acīm pieredzējis un sevī izjutis to, kam vajadzēja dzīvē notikt. Še gaiši apstiprinās tas, ka dzejnieks redz, dzird un jūt dziļāk nekā citi cilvēki, viņš garā saplūst ar visumu-kosmosu un pravietiski lidinās cauri gadu simtiem. Trešā „Daugavas“ izdevumā no jauna nāk klāt prologs „18. novembris“ un neliels epilogs jeb noslēgums, kas visam darbam piešķir lielāku pilnīgumu.

Jānis Sudrabkalns. PĀRVĒRTĪBAS. Dzejas no 1918.—1923. g. Valtera un Rapas akciju sabiedrības izdevums. Rīgā, 1923.

Sudrabkalna „Pārvērtības“ nav vājākas par viņa

pirmo lielo dzeju krājumu, kuŗā tas plašiem, drošiem vilcieniem nosprauda savas mākslinieciskās darbības robežas (visnoteiktāki idejiskā ziņā). „Spārnotā Armada“ tiecās uzvarēt un aptvert tos bezgalīgos plašumus, kuŗus dzejnieka gara acis bij dziļos sajūsmas brīžos, vientulībā skatījušas. „Pārvērtībās“ viņš aptverto un uzvarēto cenšas ne tikai paturēt, bet galvenā kārtā izveidot, izsmalcināt. Viņš netiecas vairs tā pēc plašuma un vispusības, viņa skats slīd lejup, dzeldamies dziļumā. Dzejnieks nogrimst sevī, savā apkārtņē un parādībās, cik tālu iedvesmes prieku sajūt viņa sirds. Runāt viņš runā gan tāpat: aizgrābtīgi, patētiski, silti, neskopojas gleznām un krāsām, bet visur visā tomēr jaušama viegla pārvērtība. Pavasarīgi sidrabainās krāsas, kas atgādina jūnija dienvidus sauli, maija mēnešnaktis un nemierīgo strautu ūdeņus, caur dziestošu savienojumu pāriet zeltainā rudenībā. No sidrabainās čaloņas — klusuciešanas zeltā; no mirdzošā zieda, domīgā augļu svarā. „Armada“ nāca ar pavasarīgām gavilēm, vējiem un spēkiem. Sudrabkalns bij modernās dvēseles tulks, kam jaunība uzsmaidīja; viņa idejas gaiši apgrotas skanēja kā solījums. Viņu cildināja. „Pārvērtībās“ viņš vairs nesola, bet tikai dod. Vissvētākās jūtas, visintimākās sapņu pieredzes šē izlejas šalcošā priekā kā debess rasa pār ziediem. Dzejnieks sevi ziedo. Tāpēc man šķiet, viņam tā vairs neuzgavilē: sevi atdot, ziedot ir klusa mistērija, kluss brīnuma sapnis, kuŗa izskaidrojums jeb atslēga slēpta individuāli-subjektīvās jūtoņas dziļumos. Ikvienam no mums, lai mēs dzejnieku pilnīgi saprastu un iemīlētu, nepieciešami iedziļināties savā dvēselē, jāatrod tur tā intimi klusā, dreboši liegā stīga, kuŗa ar dzejnieka izjūtām unisonā noska-

nota. Viss tas dažādašs saturs un tematu izvēle, kam Sudrabkalns pieskaras, pārvēršas neparasti oriģināls, dīvains. Tikai intuitīvi varam visu saprast un uzņemt kā skaidru liriku. Sudrabkalns ir moderns romantiķis, kas dzīvē raugās pats caur sevi, nemeklēdams mūžīgas patiesības un skaidrības ārpus sevi. Caur savu piesliešanos labam un daiļam, viņš iedez savu uguntiņu vispasaules tumsā. Viņš tic vispirms sev, un līdz ar to visai dzīvei, viņa dziesmā nedzird grūtsirdības un šaubu, viņš jūt kontaktā ar visumu. Un lai cik jau reizes arī pats nav "dziļos dvēš'les kapos laidis zārkus", apracis visu dārgāko un „vilcis melnos mūžu skumju svārkus“, tomēr atkal un atkal „no jauna atgriezies mājās, kā pēc gadu gadiem trimdnieks, sajuzdams atkal dzīves lielisko plūsmu, sauli, prieku un aizmirstību. Retas ir dziesmiņas, kuŗās izskan tikai bēdas, kur krāsas nodziest un gars neatrod vairs izeju. Tās tad arī vairāk ir tikai negaŗas izjūtu refleksijas, bez dziļākām domām. Dažādības un krājuma noskaņotības labad, tāpēc visai jaukas. Sudrabkalns ir viens no tiem mūsu jaunākiem dzejniekiem, kas daudz iespaidojies un mācījies no sveštautu autoriem, viņa rindās maz latviskas īpatnības. Viņš sevi tik tālu jau pārvērtis jeb pārrādījis, piesavinoties vispārēju kultūrālu žestu, ka pat intimajā mīlas lirikā paliek nesalauzts modernā evaņģelija pravietis, skaidrs estēts, kuŗa smeldzošās sāpju rindās Klodijai nav ne vēsts no zemnieciska smaguma vai sentimentālītātes. Šellijs, Verlēns, Kits, Bloks un daudzi citi sveštautieši ir tie, kuŗu darbu un arī personību Sudrabkalns dievina. Sevišķi pēdējais (t. i. Bloks) atstājis lielu iespaidu ar savu dīvaino simboliku, parasto dzejisko abstrakciju vietā radīdams dzīvi jaušamus tēlus, kuŗi

reiz gara acīm skatīti, mūžam neizdzies no atmiņas. Blokam Sudrabkalns veltījis vairākas dzejas, un Bloka gars arī bieži stāvējis kūmās dzejniekam radot. Un kāpēc gan nē, jo abi dziesminieki ir kā divas atvases no viena koka, kas kopēji tiecas arī uz vienu sauli. Abi viņi dzied vienai dievei — Brīnišķai Dāmai, kurās „dievišķais rītblāzmas vaigs” ir jaunotās cilvēces vaigs:

„Paldies man lejas pār lūpām, kā mūžīgu ūdeņu straume:
„Kalpodams Vientuļai Tev, ticis es cilvēkiem draugs.”

Še skaidri saskatāmi arī Sudrabkalna romantiķa vaibsti, kādi nav ne romantiskai cīņu dzejniecei Aspazijai, ne pagātnes atmiņu daiņotājam Kārlim Skalbem. Sudrabkalns nespēj iekāst acumirkļa jautājumos un cīņas zobenu vieglot cildinošām gaviļēm, viņš nemēl arī izografētus rakstus tagadnei tulkot, jo raudzīdamies no citās perspektīves, viņš reizē aptver tuvo un tālo. Viņš neuzgavilē cilvēka, bet cilvēces uzvarām, aizgrābtībā sekodams visvarenā gara ģeniālam lidojumam. Tas ir intuitīvs, bet sugestējoši ciešs skatiens, kas dzejnieka dvēseli saista ar visu mūžību, neizsīkstošās un nezūdošās enerģijas avotu. Kas liek planetām un zvaigznēm riņķot pa debess izplatījumu, kas norāda ūdensstrāumju virzienu zemes virsū, kas liek tūkstoš mašīnām griezties, kuģiem skriet pār okeaniem, radio viļņos sasaukties zemju zemēm, zeltam skanēt, liелgabaliem rēkt un aprīt miljonus dzīvo cilvēku, tam skan dzejnieka aizgrābtīgā, patētiski brīvā un cildinošā dziesma. Arī izteiksmē Sudrabkalns savu dzeju pārvērš citādu, greznāku, krāsaināku, lai gan tikai parastie vienkāršie teicieni (ja tikai tie izjusti) dara dzeju ģeniālu. Tomēr Sudrabkalna vārsnās arī ir sava vienkāršība, kas viņa dze-

jai piedod zināmu dzidrumu un plastiku. Gan vienkāršo teicienu vietā viņš savelk vārdu pie vārda, gleznu pie gleznas, kas viss sākumā lasās mazliet smagi, sarežģīti, bet ja visu dzeju jau izlasa vairākas reizes, tad līdz ar ārējo izrunas neveiklību pēkšņi it kā pazūd arī skaņu un vārdu raibums, neparastā sajukuma vietā atmirdz jauka kompozīcija, kuŗa iespaidīgi dvašo mums pretim no viņa dzejoļa. Te nevar būt runa par samākslotu neskaidrību, še izpaužas vienīgi dzejnieka mākslinieciskās izteiksmes savādības, kad jūtoņa ārkārtīgi strauja, gleznu raksts ņirbošs, bet izteicamiem vārdiem nav tās kustības, saviļņojuma un pārlicības dziļā spēka, kas viļņo dzejnieka dvēselē. Tikai kad dzejas temats ir sevišķi piemērots un saturs viegli ļaujas veidoties, dzeja plūst rāmākā tempā un vārdi nav tik neparasti. Sudrabkalna dzejas vienkāršība redzama ne atsevišķās frazēs, bet visa dzejoļa izbūvē, kas sevišķi izceļas oriģinālā spilgtumā — deklamējot. Taisni fōnētikas labad Sudrabkalna dzeja atrod siltu uzņemšanu deklamāciju vakaros u. c. Svešvārdi, teikumu un vārdu savienojumi, kā arī vispārējā izteiksmes krāsainība jeb gleznums, kas, R. Egles vārdiem runājot, stāv tālu nost no pārdzīvoto laiku izbālojušām dzejiskām klišē, Jāņa Sudrabkalna dzejai pievelk daudz sajūsminātu cēnītāju un pakaldarītāju, kuŗi, nevarēdami atšķirt ģeniālu vienkāršību no diletantiskas nemākulības, lielā pacilātībā metas uz Saudrabkalna dzejas ārējiem izrotājumiem, atdarinādami visu pēc sava prāta jeb „ģīmja un līdzības“, Sudrabkalna īsto pārļu vietā apmierinādamies ar neīstiem stikla vizuļiem. Stila greznums lielam māksliniekam kalpo, bet diletantam ir tikai par lieku nastu, kuŗu tas nespēj nomest, jo tad visi redzēs viņa nespēku un naba-

dzību. Jāņa Sudrabkalna dzeja ir kā milzīgs, grezni izrotāts luksturis, kurš netikai kalpo kā rotas lieta, bet arī mirdz, izplatīdams gaismu.

J. Akurātera. ELEGISKI MOMENTI. Lirika. „Latvju Kultūras“ izdevums. Rīgā, 1925. g.

Trauksmīgs nemiers — Akurātera lirikas galvenā iezīme, tas jūtams ikvienā viņa rindā, ikvienā vārdā, tas nes dzejnieka domas, spārno izjūtas, pašķir viņa idejām ceļu. Dzejniekam mīlestība — īss dienu prieks, kas ataust un noriet ar sauli; nē — rožains vējš, kas pāršalc notraukdams ziedus; nē, nē, — tikai elegisks moments, kas uzmirdz, iedrebas un nodziest.

Gads vai stunda, vai ik mirklis —
Mūžībai viss tikai pelni.

Šīs skumjās atziņas augstumos stāvot, dzejnieks pārredz visu ap sevi un sevī. Viņš vēro skrejošo laiku, kas drupina cilvēka dzīvi, pieminekļus, kas kā nenogurstošs kapteinis skarbi sauc savu liktenīgo „iekāpiet“; viņš vēro pats sevi raibajā drūzmā „dzīves niekiem padotu“, aizrāvušos daiļu acu gaismā, noreibušu pie lūpu saldā biķeŗa. Un tomēr:

Ja gars vēl salauzts nav caur dzīvi ejot,
Tad tādēļ vien, ka sapņu gaišais skats
Caur dienām mirdz man pretī gavilējot.

Vien sapņos un mīlas sīkajos niekos iemīt visvērtīgākais, pesimistiskas filozofijas čaulā apslēptais dzīvais kodols.

Dzejnieks to zin, jo

Vissaldāko vīnu ir dzēris,
No dzīves trauka kas dzer.

Un šis dzīvais trauks ir mīlestība, gaiša, dziļa, kaut acumirkliģa, mīlestība, kurū sniedz sievietē. Taču Akurātera mīlas dzejā uzejam diezgan maz

tīri jūtekliskus, reāli tiešus elementus, ar kādiem tik pārsātinātas citu mūsu dzejnieku dzejas, tie te kristalizējušies atziņu tēlos, abstraktā mīlas filozofijā. Sievieti šē nekur neredzam naturāli izģērbtu, kairi pavedinošu, arvien tai piemīt kaut kas augstāks, cildēnāks. Ja tā ir kaila, tad mūžam pār viņu izliets antiskais Venus daiļums, kuŗā miesa un dvēsele viens jēdziens. Dzejnieks no skrejošu mākoņu augstuma raugas lejup, sastapdams tikai laiku sagŗautu postašu, siku, nelietīgu cilvēku dzīvi bez dailes, bez kaislibām, kur viss spārnotais smiets, kur lido vienīgi zelta mušas. Mirdzošā Dionisa vietā tikai žūpas pa sētmalām maldās. Dzejniekā sāp dzīves tukšība, liekulība un posts. „Brāļi dusošie“, viņš uzrunā kritušos varoņus:

„Tiešām, goda vairāk bij cīņiņā krist,
Nekā dzīvot kaunpilnus brīžus te“,

kur:

„Dvēseles, kas reiz bija, kā baložu pulks,
Peld, kā pīles, ikdienas diļos pie mums.“

Tā ir sāpīga apsūdzība par tagadnes dzīves sekulību. Par šo atklātību un drosmi J. Akurāteram kā estētiskam cīnītājam, nemiera un mūžīgās jaunības dzejniekam daudzas jaunas sirdis būs dziļi pateicīgas.

Teodors. SAULRIETI. Dzejas. O. Jēpes apgādiens, Rīgā, 1926. g.

Par Teodoru Zeifertu kā dzejnieku diezgan maz rakstīts. Tas tāpēc, ka viņš ir daudz ievērojamāks kā literātūrvēsturnieks, kas šai nozarē sniedzis kapitālus darbus. Taču viņa lirikai šoreiz garām paiet nevaram: dzeju krājums „Saulrieti“ ir veselu 25 gadu darbs, plašs apcirknis, kuŗā savākta zeltainā raža. Tajā pilnīgi pārrēdzam dzejnieka garīgo seju, atrodam visu viņa būtību. Ja Zeiferts kā vēstur-

nieks ļoti objektīvs, tad par viņu kā dzejnieku jā-saka gluži pretējais: tā ir dziļi subjektīva lirika, iespaidu un pieredzes izauklēta, kaut arī vairāk vēsi prātnieciska, apcerošā. Viss, par ko viņš dzied, nes sevī patiesa notikuma spilgtumu, vēsu izpratni, no-dziestot it kā vieglā rezignācijā. Plašajā grāmatā vairums — mīlestības dzejoļu, smaržīgi savā vien-kāršībā un veselīgā tieksmē pēc svētlaimes, apskaid-rības. Dvēsele un miesa — harmonisks vienojums, kas vairas galējību šausmu un ekstāzes. Daudzi dzejoļi pārgājuši tautā. Izdevums nevainojams.

K ā r l i s š t r ā l s. ZEMES ELPA. Lirika, 1911.—1923. g. „Letas“ izdevums.

Kārļa štrāla dzeju krājums krietni biezs un smags, viņā ir daudz dārga metalla, kaut arī ne pil-nīgi šķīstīta radīšanas ugunīs. Nebūtu par ļaunu, ja autors to būtu vēl vairāk slīpējis: i no labākiem izlasītiem dzejoļiem varētu gūt pilnīgu dzejnieka mākslinieciskās sejas atspoguļojumu.

Kārlis štrāls nav jūtu dzejnieks, kuŗa rindās trīsotu pilna sirds: viņa dzejā vadošā loma piekrīt domām, kuŗās visvairāk valda sāpju rūgtums par visu dzīvi, sevi pašu; runā atziņu skumjas un viegla, mistiska baiļu nojauta, kas klīst kā neskaidrs tēls pār kaislību tumšo līmeni. Tā ir zemes elpa, kas brīžam pilna smagas nāves dvingas, brīžam kairas rožu smaržas, un šī pēdējā tāpat iedveš baigu neiz-skaidrojamu sajūtu, kā iznīcības tuvums. Miesa un dvēsele tai rada.

Runājot par Kārli štrālu, Pēteris Ērmanis kādā vietā saka, ka nekas štrālam nav tik tāls kā forsē-tas ciešanas vai patētiska poza, kaut arī par sāpēm un ciešanām viņš visvairāk dzied. Izteicoties gra-nītcietā formā, štrāla dzeja liekoties kā salti-mēms templis, kuŗa pamatos iemūrēti dzīvi cilvēki. Un

gribas vēl piebilst, ka Štrāla lirika vispārliciecināši ieskanas tajās vietās, kur autors kādu domu sevi pilnīgi noskaidrojis un izteicot to tērpis gleznās vai devis tai drāmatisku kāpinājumu dažādās formās. Tā, piem., ir radušies skaistie dzejoļi: „Ave Maria“ (288. lp.), „Kādas cerības gals“ (100. lp.), (282. lp.), (124. lp.), tāpat heiniskie dzejoļi (73., 79., 68. lp.) un Ļermontoviskais „Mākonīši“ (26. lp.). Dažās dzējās traucējoši liekas vārdu: „no kuŗa“, „aiz kuŗa“, „pret kuŗu“ u. t. t., bet tie tomēr ir sīkumi, kas neatbaidīs dzejnieka dzejas cienītājus atšķirt „Zemes elpu“, šo 12 gadu lirisko dzīves gājumu.

K. Skalbe. VAKARA UGUNIS. Dzejas. Apģādājis A. Gulbis, Rīgā. Universālā bibliotēka Nr. 314/15.

Atšķirot Skalbes „Vakara ugunis“, nemeklējat pilsētu zilā krēslā ar mirdzošām logu acīm, trīcošām elektrības spuldzēm un zvīlām kinoteātru reklāmām — Skalbes vakara ugunis nenāk no pilsētas, viņām ir cits tālāks, mūžīgs mājoklis; tās ir zeltainas norieta blāzmas, mēneša sidrabainās trīsas, vizoši zvaigžņu putekļi. Tās spīd visgaišāk lauku dziļā mierā, kur stāv egles uz pakalniem, kur klusums tik dziļš, ka dzird zelta čiekuŗu vieglo saduršanos, kur dzird krūtīs savu sirdi. Lai dzejnieks iet kurp iedams, šis ugunis viņu pavada, tās mirdz visur, tās deg viņam sirdī un izdzīs tikai reizē ar sirdi. Šo uguŗu apmirdzēts viņš lasa dzīves tumšos rakstus, kad gaismas neatrod cilvēku sejās. Daba und vēsele — divas lietas, kas Skalbes dzējā saplūst vienā veselā: dvēsele runā dabas simbolos, jo viņa pati daļa no tās. Dzejnieks nemīl mākslīgas gaismas: sēžot mirdzošā kafējnīcā, vai klīstot pa pilsētas ielām, viņš neredz žilbinošās ugunis, bet redz kādu tālu zvaigzni debess dzidrumos;

viņš neredz smagos akmens namus, bet redz laipnīgos bulvāra kokus, kuri viegli dreb, ietīti pelēku putekļu mēteļos. Tāpat viņš nedzird drudzainās kustības troksni: auto rēcienu un tramvaju zvanīšanu, bet dzird šo pašu koku klusās valodas. Viņš iet uz ārpilsētu, kur debesis plašākas, kur jaužamāka dabas elpa, kur gaismu un atdusu daļa vakara rožainā delna. Vai arī sēd uz ceļa aiz pilsētiņas klusi vērodams novakara gleznas. Skalbe — klusuma un vientulības dzejnieks. Viņa dziesmiņas līdzinās Kamila Koro apdvestiem audekliem, kas pilni sidrabaiņu toņu, klusa maiguma un dvēselīgas poēzijas; vai arī kā sīki lauku ziediņi sevī slēpj veselu krāsu simfoniju, kuŗas burvību bauda vientulis ceļnieks nolikdams nogurušo galvu kaut kur ceļa malā. Instinktīvi juzdams savas dvēseles bagātības, dzejnieks allaž paliek savrūp, viņa prieks ir vientulības un sapņu prieks.

Bet būtu maldīgi teikt, ka Skalbe ilgus gadus pilsētā dzīvodams nekā no tās nav mantojis. Pilsēta uz dzejnieka radošo garu atstājusi lielu, īpatnēju iespaidu, ienesot viņa dzejā trauslu smalkumu, liegu jūtīgumu, kādu nepazīst pat rafinētākie un nervozākie pilsētas dzejnieki. Tas vislabāk redzams, salīdzinot dzejnieka agrākās grāmatas ar pēdējām. Tomēr viņa sirds pieder citai pasaulei — viņš ir no tās pilsētas, kuŗai (kā pats dzied) maldā apkārt klist, nevarēdams atrast vārtu. No turienes dzejnieks savā sirdī paņēmis līdz Prometeja dzirksti un aizdedzinājis brīnišķās „Vakara ugunis“.

Poruku Jāņa KOPOTI RAKSTI. Pirmais sējums. Stāsti. J. Rozes izdevums, Rīgā, 1929. g.

Mums gandrīz nav otra tāda dzejnieka, ko tauta tā pazītu un mīlētu, kā Poruku Jāni. Jaunībā, sevišķi skolas gados, ikviens viņu lasa ar aizgrābtību

un sajūsmu un vēlāk šī interese par dzejnieku paliek arī uz priekšu kā mantojums dzīvei, jo Poruku Jānis ir dziļš mākslinieks, kas valdzina ar savu jūtu siltumu, māksliniecisكو patiesību un ideālismu. Jūtas, svaigas un dziļas ir viņa galvenais spēks: viņa skumjā smeldze, dzidrais maigums; viņa sentimentālitate, slimīgā jūtība un izmisums — viss tas ir sevī auklēts, tāpēc paties un saistošs. Viņa sāpēs ir kaut kas no jaunā Vertera un Čailda Harolda ciešanām, tās ir vispārējas, bet reizē arī savdabīgas un izsauc lasītājā dziļas atjūtas.

Kāds profesors (P. Šmidts), pag. gada jūnijā, kādā priekšlasījumā izteicās, ka mūsu rakstniekus sabiedrība cienot un slaēvjot nepelnīti augsti, bet patiesībā tie nesot jaunatnei daudz ļauna. Kā piemēru profesora kungs minēja Poruku Jāni, kas ar savu nespēku un pesimismu atstājot uz jaunatni negātīvu iespaidu — daudzi jaunieši, kam neesot nobriedis pasaules uzskats, salasījušies Poruka drūmos sacerējumus, nereti padarot savai dzīvībai galu u. t. t.

Bet gribas vaicāt, kam gan ir vēl vairāk ideālismā, kā Porukam, kas gan vairāk savos rakstos paudis dvēseles skaidrību kā šis dzejnieks? Vai jaunatnei tas nedod vēl lielāku ticību un pašapziņu, ja viņa atrod dzejnieka tēlotos varoņos sev gara draugus? Bez tam, runājot Pēterā Ērmaņa vārdiem — Poruks nebūt nav tikai sāpju un asaru dziesminieks, kā to līdz apnikumam atkārto dažs mūsu kritiķis. Tiesa, viņa dvēsele ir viegli ievainojama, trausla, sāpēt spējīga, bet šis sāpes paceļas līdz dievišķam izmisumam, līdz vispasaulībai. Poruks caur sāpju šķidrautu saskata arī izlīdzinošo prieka gaismu un raudām cauri dzird jūtu dievišķo saskaņu un mieru. Poruka lirikā blakus drūmajām sāpju dziesmām at-

rodamas arī gaišas, ticības pilnas, priecīgas. — Mūsu jaunatnei nav iemesla atgriezties tālā pagātnē, smelties „ticību“ Mancelija un Fūrekeras sprediķos, kā to ieteic mūsu profesoru aprindas, tie rakstnieki pieder vēsturniekiem, bet Poruks — jaunatnei. — No Poruka kopotiem rakstiem J. Rozes apgādībā iznākuši jau divi pirmie sējumi. Tās ir divas skaistas grāmatas ar dzejnieka vēl nekur neiespiestām ģimelnēm, autogrāfiem u. c.

Rakstus chronoloģiskā kārtībā lietpratīgi rediģē kritiķis Kārlis Egle un dzejnieks Pēteris Ērmanis. Pēdējais sniedzis pirmā sējumā arī nelielu raksturojumu „Galvenie vilcieni Poruka īpatnībā“ un lai gan šis rakstiņš nepretendē sniegt kaut ko sevišķu, tomēr tajā ir daudz jauna: dziļi izprasta Poruka gara pasaule un raksturota vienkāršos vārdos. Sējumu beigās ievietotas interesantas bibliografiskas piezīmes. Katra grāmata maksā tikai vienu latu. „Grāmatas par velti“ — var sacīt par šo skaisto un vērtīgo Poruka rakstu izdevumu.

ČETRAS DZEJOĻU GRĀMATAS

K. Sausnītis, Sirds un saule. Dzejas. Autora izdevums. Rīgā, 1930. Anete Stūre, Ikdienai. Dzejas. Autores izd. Rīgā, 1930. 29 lapp. A. Punka, Grācija. Dzejas. Izdevis „Rūķis“. Rīgā, 1930. 30. lapp. Arvīds Jansons, Esi svicināts, Cezār! Dzejas. Krājumā „Praktiskā bibliotēkā“. Rīgā, 1930. 95 lapp.

No šiem četriem autoriem vienīgi K. Sausnītim ir kāda nojauta par dzeju. Viņa mazajā grāmatīnā atrodam dažas izjustas rindas, kas gan nav sevišķi īpatnējas un vairāk atgādina citu populāru dzejnieku atdarinājumu (piem. grāmatīņas virsraksts arī aiz-

gūts no K. Skalbes), tomēr tās pietiekoši gludas un pieņemamas. Visumā autors vēl apzinīgi neizprot dzeju: viņš liek gludajām vārdsmām līdzās neveiklus virknējumus un vietumis sabojā labi sākto dzejoli ar vienu neveiklu vārdu. — Nemierīga un oriģinēla grib būt Anete Stūre. Viņa uzstājas pret ikdienību un lingo efektīgus vārdus, bet iznāk revolūcija sieviešu buduārā, kur „pieklājība svārkus pazaudējusi“, kur „mīla raudot šansonē“ un „skaistums ņaud pēc kosmētikas ģifts“. Reizēm autore grib būt biedriska, tad viņa dzejo: „Ēst! Tukšums trīs. Reibst. Uzmanība sajūt lēkšās. Skats kož, prāts ož — tik ēst, kaut plēst!“ ... u. t. t. Pēc vispusīgu vārdu biruma, liekas, autore ir inteliģenta meiča, varbūt studente, bet viņas grāmatā gan tikai kāds zulukaferis atradīs dzeju. — A. Punke savai grāmatiņai virsrakstā uzlicis taisni to, kas viņam līdz ar citām lietām visvairāk trūkst. Būdams ārēji vientiesīgāks kā Stūre, viņš pats atzīstas: „Viens un viens ir divi, Trīs vēl reizēm jūk, Ilma teiktais „dribi“ Retāk vaļā sprūk.“ Autoram šis „dribi“ pasprūk šādos vārdos: „Ļauj mežģīnes lai raisās, Ļauj klēpī skūpstus bērt“, vai arī: „Kā smilkstošs suns pie Tavām kājām Reiz lūdzos — „Mīlā, talkā nāc!“ Nē, nē, ej prom uz savām mājām — Vēl tagad ausīs manim šņāc.“ — Arvēdam Jansonam ir visbiezākā grāmata — veselas 6 loksnes. Nav viņam grūti bijis to sarakstīt: vienkāršu prōzas teikumu tipografiskā ceļā pataisīt par dzeju, salaužot to pantiņos. Mīl filozofēt ar pubertātes laikmeta pašapziņu par dažādām lietām. Vislabāki izteikties paša autora vārdiem: „Man rādas aina — redzu jaunu zenķi, kas arī grib būt liels. Ieliek zobos papirosu, sabāž rokas bikšu kabatās un lepni saka: vai neesmu es tagad tāds kā visi lielie?“

DIVAS DZEJU GRĀMATAS

Ed. Alainis. Ziedu zvani. Dzejas. Lap-senes izdevums. Rīgā, 1930. g. 48 lapp. — G. Orhidejs Pravieša kronis. Dzejas. Autora izdevums. Rīgā, 1930. g., 8 lapp.

Vasaru parasti mūsu grāmatniecībā iestājas klu-sums. Rakstnieku vairums dzīvo uz laukiem un ga-tavo jaunus manuskriptus rudens sezonai. Taču Rīgā viens otrs iesācējs, kamēr drukātavas svabadā-kas, sadūšojas un laiž pasaulē savus gara bērnus, priecīgi paberzējot rokas un sveicot pats sevi kā „laimīgu tēvu“. Šovasar iznākusi tikai viena tāda grāmatiņa — Orhideja: Pravieša kronis; Alaiņa: Ziedu zvani parādījās jau agrāk. Ed. Alainis plašāki pazīstams kā grāmatu izdevējs (Lapsene), kas sevišķi čakli darbojās 20. gadu pirmajā pusē, tāpat arī kā sparīgs runātājs lauku sapulcēs un ka-lendāru sastādītājs. Viņa prāts vairāk nesas uz satiras un humora pusi, ko tam savā laikā aizrādīja arī nel. Zeiferts. Grāmatiņā „Ziedu zvani“, blakus nopietni domātām rindām ievietota otra, mazāka daļa, kas saucas: „Ar pirts slotu“ un ir krietni la-bāka par pirmo. Te autors izlasījis no kalendāriem savus dzejojumus ar vispārējāku nozīmi. Tie pa da-ļai iet virzienā, ko ietekmējis Ed. Treumanis-Zvār-gulis, gan neaizsniedzot Zvārguļa panta vijību un asumu.

G. Orhideju, kas novijis savu „Pravieša kroni“, pazīstu kā ņipru sarkanmatainu jaunekli, kas šad tad iegriežas redakcijā un mīl aprunāties par dzeju. Dzejā gan laikam vislielākā nozīme esot ortografijai, tā kādreiz viņš jautāja un bija prie-cīgs dzirdot, ka šo trūkumu ar atļauju var novērst arī drukātavas korektors. Satura ziņā līdzīga naīvi-tāte atrodama arī Orhideja grāmatiņā, kurai ir tikai pusloksnes apmērs.

SKOLU APSTĀKĻI LATGALĒ

Izglītības ministrija pietiekošā skaitā sagatavojusi Latgalei skolotājus, atvēlējusi arī izglītības veicināšanai pietiekošu budžetu, bet kaut kas tomēr nav kārtībā. Atbildīgais skolu organizēšanas un iekārtošanas darbs sāk nīkuļot. Viens no sāpīgākiem jautājumiem ir skolu izlabošana. Latgalē nav gandrīz nevienas skolas, kurai nebūtu vajadzīga izlabošana, par jaunorganizējamām nemaz nerunājot. Bet darbs nekust no vietas. Neveiksmju iemesli dažādi, bet vispārējais gan ir mazais praktisku zināšanu krājums, kādu ikviens skolotājs paspējis paķert līdzī no vasaras īsiem sagatavošanas kursiem. Bez tam sievietēm-skolotājām, kur Latgalē ir krietni vairāk, nekā skolotāju-vīriešu, trūkst organizatora spējas. Vaina pa daļai uzkrāujama arī aprīņķa skolu valdēm, kurās bieži pašas nepazīst skolu apstākļus uz vietām un tā notiek nepareiza darba spēju sadalīšana, nosūtot mazāk spējīgos skolotājus turp, kur vajadzētu komandēt enerģiskākos. Bēdīgi ir arī ar Latgales skolu inventāru. Vissāpīgāk sajūtams solu trūkums, kādēļ daudzi bērni paliek pagaidām ārpus skolas. Vismaz šogad aprīņķu skolu valdēm neizdosies apgādāt vajadzīgos solus. Bet visļaunāki ir apstākļi ar skolu mācības līdzekļiem, sevišķi grāmatām. Tās nevien trūkst, bet lietojamās sastādītas nepraktiski, pat kļūdaini. Viena no tādām ir Fr. Trasuna „Skolas Dorzs“, kurā ieturēto ortografiju vispār Latgalē nelieto, bet nesen iznākusē lasāmgrāmata „Oluts“ I, augstās cenas dēļ lēni izplatas. Latgales skolu apstākļu uzlabošanai nepieciešami, lai turp aizplūstu no pārējās Latvijas labi pādidagōģiski spēki.

CIEMOS PIE RAKSTNIEKA KĀRĻA ŠTRĀLA

(Sakarā ar viņa 25 g. darba svētkiem, kuŗus svin šovakar Mākslinieku klubā.)

Pieminot Kārli Štrālu, nāk prātā žurnāla „Dzelmes“ laiki, kad viņš bij viens no redzamākiem reprezentantiem rakstnieku grupā, ko toreiz dēvēja par dekadentiem. Tagad pār Štrālu klājies it kā viegls aizmirstības plīvurs. Atšķirot lielā romāna „Karš“ lappuses, šķietas, ka pats rakstnieks aizgājis kaut kur tālu Galīcijas drūmajos laukos un no turienes vairs nepārnācis. Bet tas tā nav: Štrāls dzīvo tepat Rīgā, tikai ļoti klusi un pāri Daugavai, šai Aherontas upei, kuŗai otrā pusē dzīvojošie rakstnieki nereti paliek sevī noslēgti vientuļi: jūtīgi, kautri un splīna pilni. Tāds palicis arī šīs dienas jubilārs, jo kautrība, dvēselīgs smalkums un gruzdošas sāpes meklējamas viņa raksturā, ko padziļinājuši piedzīvojumi pasaules karā, asiņainu cīņu frontēs, un padziļinājis arī mūsu nožēlojamais karjērisma, sekla materiālisma pilnais laikmets.

Kad jubilejas priekšvakarā pārcēlos pāri Daugavai un nokļuva Kalnciema ielā, neatrodu rakstnieku mājās, bet mani laipni saņem viņa kundze un Štrāla mazās meitiņas: Ilze un Dacīte — divas kustīgas nerātnes, kuŗas uz rāvienu man ir klēpī un tādas draudzenes, ka tik sargies! Drīz pārnāk arī rakstnieka simpātiskā krustmeita un nu mums ir pavisam omulīgi. Klājam kafejas galdu un tad arī —

mazliet grūtsirdīgs un bāls,
ierodas no Rīgas Štrāls.

Lūdzu, lai pastāsta kaut ko par sevi, jo jubilejas gadījumā gribu mazliet avīzē ierakstīt un nu viņš ir spraugā — rausta plecus. Patiesi nezinot ko

stāstīt, viņš esot tik vispārējs, zināms. Ar gudru ziņu lieku viņu mierā, jo esam daudz runājuši ar kundzi. Gaiši tīrā dzīvoklī valda lielākā vienkāršība un liecina, ka rakstnieku, ģimenes cilvēku, kuŗš pārtiek vienīgi no rakstniecības, nevar apskaust ne ierēdnīši, kuŗi sitas cauri ar savu algu. Štrāls jau pavisam nepieder tiem, kas sūdzas par sevi, kaut gan, liekas, viņš ir laimīgs tikai tad, kad var netraucēti strādāt, kā tas bijis kādreiz dzīvojot Strēlnieku ielā. Tur — stāsta rakstnieka kundze — mitinājies arī vijolnieks Jūlijs Sproģis, kuŗam dažreiz naktīs iešāvusies fiksa ideja spēlēt uz vijoles un pie tam ķēķī, kur tas nošu grāmatu noliceis uz plītes vai atstutējis pret trumuli. Tad naktīs štrāls rakstījis romāna „Kaŗš” I. daļu un klausoties vijoļu dīvaini brīnišķās skaņās, darbs veicies viegli, sekmiģi. Tā romāna pirmā daļa ir dzidrāka, skanīgāka par otro, kuŗu Strāls rakstījis dziļā vientulībā, nereti nenovēršamu ikdienas sīkumu traucēts. Rakstnieka kundze izrādas ne tikai gādīga namamāte, bet arī laba literātūras pazinēja un cienītāja; viņas siltā valodā dzirdas reizēm prieks un vieglas šķumjas. Štrāls nereti varot sēdēt caurām naktīm pie kādas grāmatas un reizēm tā esot kāda ģeografiska enciklopēdija, vai vismiļāk algebra, kuŗas studijās un matēmatiskās formulās viņš kavējoties ar dīvainu entūziasmu sev pašam par prieku un aizbildinoties, ka mācoties loģiski domāt. Viņa miļākie rakstnieki — Virģilijs, Šekspirs un Bairons; sevišķi pēdējais, kuŗš uz Štrāla dzeju atstājis lielu iespaidu.

Štrāls dzimis Pļaviņās, 1880. g., tur pie Daugavas audzis un dzīvojis arī jaunības gadus; tur viņam arī vēl tagad sava vasaras „rezidence” pie brāļa — mākslinieka Aleksandra. 25 gadus darbojamies latvju literātūrā, štrāls devis daudz vērtīgu

un skaistu darbu, kas dzīvos literātūras vēsturē un tautā. Gaišus darba svētkus un nākotni viņam varam no sirds vēlēt.

DZEJNIEKA LIKTENIS

Nožēlojams ir tāda dzejnieka liktenis, kuŗu pēc sekmīgas un grūtas darba gaitas pamet novārtā. Es domāju šoreiz par vienu no lielākiem mūsu pagājušā gadusimtena dzejniekiem — Rietekli. Viņš bij iemīļots ar savas dzejas vienkāršību un sirsnību: viņās izpaudās tas, ko Heine apzīmē par lirisko iejušanos, t. i. emociju.

Apmeklēju nesen dzejnieku viņa tagadējā mītnē — Valmieras pag. nespējnieku jeb Lacarus namā. Tur viņš dzīvo augšas stāvā, vienkāršā, bet tīri uzpostā istabiņā. Biju viņu iedomājies sīku, sagrauztu vectētiņu, kuŗam iet garām pasaules tagadējās gaitas, bet jutos izbrīnēts, kad no krēsla man pretim piecēlās slaiks, sirms vīrs.

— Es jūs nepazīstu, viņš klusi saka, kad sniedzu tam roku un ar sirsnīgu žestu norāda man uz krēslu pie galda, kur viņš tikko sēdējis un kaut ko strādājis.

Apsēžos un redzu, ka tas ir nepabeigts dzejolis, ko sirmais dziesminieks iesācis. Uzrakstu uz papīra savu vārdu un Rietekļa vaigs noskaidrojas.

— O, tad nu es labi zinu! — viņš saka, un man brīnums, cik viņš sīki informēts par mani un citiem latvju dzejniekiem, kuŗus tas min ar kļu godbijību. Sirmais dziesminieks strādā joprojām, kaut gan liktenis tam galīgi laupījis dzirdi, pats galvenais — acu gaišma tam vēl ir. Un šīs acis staro savādā spožumā, dīvainā iejūsmā, kas atgādina bērna acis.

Par dzīvi Lācarus namā Rieteklis sevišķi nesūrojas: kā agrāko laiku cilvēks, viņš radis neš lielās grūtības un ir laimīgs, ka vecuma dienās ir maizes garoza. Tomēr bieži trūkstot visniecīgāko ikdienas sīkumu, kuŗus varētu novērst, ja būtu mazliet nauda. Tagad dzejnieka vienīgais ieņēmums — honorārs par dzejoļiem, kuŗi šad tad parādās „Jaunākās Ziņās“, un šis tas no citiem rakstiem mācītāja K. Belđau'a rediģētā „Draudzes Vēstnesī“.

— Šajā namā, kur tagad atrodos — saka dzejnieks — visi esam vienlīdzīgi: nav nevienam no otra jākaunās — visi esam no straujās dzīves izmestie likteņa pabērņi.

Uz jautājumu, kas dzejnieku spiedis atstāt dzimto sētu, — viņš atbild: „Pa daļai smagā gadu nasta, bet visvairāk iedzimtais ģimenes lepnums. Atrādu prātīgāki šķirties no zemes stūrīša, kur manu tēvu sviedri lijuši, pirms kaut kāda laicīga vara mani no turienes izraida.“

Savu ierašanos Lācarus namā Rieteklis atstāsta skumji smaidīdams:

„Šķīros no bijušās dzīves vietas — tēva mājas — bez sevišķa žēluma. Pasaulē jau no visa, kas mīļš un dārgs — vienreiz jāatvadas jeb kā Platons saka: „Visa dzīve ir mūžīga šķiršanās.“

Klēpī dzejniekam bijis jubilejas vainags, kuŗu tam 1924. g. pasniedza Latv. rakstn. žurn. arod biedrība, tagad tas sakaltis brūns. Par šo jubileju sirmam dzejniekam visgaišākās atmiņas, tas — lielākais atzišanas kalngals viņa rakstnieka gaitā.

— Pirmais, kas mani apsveica ierodoties Lācarus namā — saka Rieteklis — bija manas bērniņas draudzene Gauja. Un viņš man rāda skaisto pano-

rāmu no sava loga uz Valmieras baznīcu un Valtera kalniņu.

Viņa acīs mirdz atkal bērna acu nevainīgais spožums un balss skan klusi, apspiesti, kā vēja šalka kokos.

Kultūras fondam nevajadzētu aizmirst šo sirmo latvju dzejnieku, kurš pēc Lautenbacha - Jūsmiņa ir vecākais latvju dziesminieku saimē. Viņš šo ievērību pelnījis.

PIE DZEJNIEKA J. RAIŅA

„Roze visjaukāk smaržo, kad vīst; cilvēks viscēlāks, kad cieš,” — saka angļu dzejnieks Džons Kitss, un šie vārdi nejauši ienāk prātā, apmeklējot dzejnieku J. Raini, kurš pēdējās dienās atkal sasirdzis un guļ uz gultas. Tomēr viņš pasmaida, ieraugot ciemiņu, un ir laipnāks kā parasti, kad to tirda ikdienība ar dažādiem pienākumiem. Mitrāis, nepatīkamais rudenis stipri atsaucas uz dzejnieka veselību: dažas dienas jūtoties pilnīgi vesels, bet te atkal slimība klāt. Dzejnieks stāsta, ka mūsu mainīgo klimatu viņa organisms vispār vāji panesot: — saulainajā Kastanjolā, gadu atpakaļ, tas juties kā no jauna piedzimis. Slimība pati par sevi viņam nedarītu raizes, bet tā laupa iespēju domāt un rakstīt, kas radošam māksliniekam nepieciešamāks par dienišķu maizi. Rīgā dzejnieks kaut ko nopietnāku strādāt nevarot: — nākot viesi, traucējot ikdienišķās rūpes. Tādās reizēs Rainis mēdz aizbraukt uz jūrmalu vai tuvāko pilsētas apkārtni, kur neviens nezina, lai tur dziļā vientulībā domātu un rakstītu savus darbus. Pēdējā laikā Mūza viņam bijusi labvēlīga: sarakstīts vairums dzeju, se-

višķi bērnu dzejoļi (tos sniegsim žurnālā „Atpūta“). Iesāktas vairākas lugas: kādreiz jau minētās „Ziedu nāras“, „Skunduriņš“ un „Imants“, bet tagad dzejnieks iejuties jaunā tematā un tā būs 5 cēlienu bērnu luga „S u n s u n k a ķ e“. Laba tiesa no jaunā darba jau veikta un dzejnieks man viņu parāda. Tas ir krietns manuskriptu žūksnis — aprakstītas Saeimas vēlēšanu neizlietotās listes.

Iešaujas prātā kas cits, un jautāju dzejniekam, vai ir kāds pamats baumām, ka viņš nodomājis atteikties no deputāta mandāta.

— Jā, to jau es gribētu gan, — saka dzejnieks, bet neiespējami esot atteikties no pienākuma pret saviem vēlētājiem, jo par viņu vispār nodotas 220.000 balsis. Tas esot pat vairāk kā iepriekšējos gados. Saeima viņu tomēr mazāk traucēšot literāriskā darbā, nekā tas bijis ministra laikā, kad nevarējis gandrīz neko uzrakstīt. Bez minētām lugām dzejnieks vēl strādā pie savu kopotu rakstu pēdējo sējumu sagatavošanas, kuŗos ietilps viņa vēstules, runas, domas un c. Vaļīgākos brīžos ķeršoties pie savas biogrāfijas uzrakstīšanas, kas, zināms, būs ļoti interesanta, jo Rainis audzis cauri visai mūsu kultūras dzīvei kā daiļš ziedošs koks, kas redzējis daudz un devis daudz.

KĀ RADĀS ASPAZIJAS VAIDELOTE

Dzejniece Aspazija savu jubileju šovakar svin sakarā ar lugu „Vaidelotes“ pirmizrādi Rīgas latviešu biedrības teātrī pirms 35 gadiem. Tāpēc interesanti atzīmēt, kā dzejniecei radusies ideja sarakstīt šo darbu un kā tas noticis.

Mākslinieka iedvesmi varam pielīdzināt ugunij, kas sākumā iemirdzas kā maza dzirkstele, bet vēlāk plēšas arvien plašumā. Lielu mākslas darbu nereti ierosina siks, ikdienišķs gadījums. Tā bijis arī Aspazijai ar „Vaideloti“. Kādreiz ap 1890. g. dzejniece iebraukusi no savām lauku mājām Rīgā. Ejot pa toreizējo Suvorova ielu, viņa apstājusies pie Bērziņa grāmatu tirgotavas loga un jutusies dziļi aizgrābta no kādas bildes, kurā bijusi tēlota vaidelote, iemūrēta klostera velvē ar ūdenskrūzi pie kājām. Bilde bijusi skaisti zīmēta ar kāda Krēslīņa parakstu. Kas bijis šis gleznotājs, dzejniece īsti nezina. Bet šis gadījums bijis pirmais ierosinājums lugai „Vaidelote“. Tāpat dziļu iespaidu Aspazija mantojusi no Aronu Matīsa sakop, tautas dziesmām. Vācu skolā audzinātai, viņai bijis liels pārsteigums iepazīties ar latvju tautas gramantu poētisko daiļumu. Tad viņa ķērusies pie lugas uzrakstīšanas. To veikusi diezgan ātrā laikā, vēlāk pārstrādājusi. Manuskriptu paņēmis nel. Bergs, toreizējais latv. teātra komisijas priekšnieks. Tas it kā solījis lugu uzvest, jo Aspazijas vārds tad latviešu biedrības vīriem bijis labi pazīstams, sakarā ar dzejnieces liesmaino prologu biedrības jubilejai. (Šo prologu, kad tas iznācis atsevišķā grāmatīnā, Ģēliņa izdevumā, visus, vairāk simtu eksemplārus, nopircis kāds O. kgs viens pats, aiz dziļas cienības un sajūsmas par jauno dzejnieci.) Bet ar lugas izrādīšanu negājis tik viegli, Aspazija ilgāku laiku šai lietā veltī sarakstījusies ar Berga brāļa dēlu. Teātris aizbildinājies, ka neesot līdzekļu tādas lugas uzvešanai. Aspazija jutusies kā no laivas izsviesta, jo tai laikā viņai gadījušās arī citas klizmas: vajadzējis atstāt dzimtās Daukšu mājas un meklēt darbu kā skolotājai kaut kur Vid-

zemē. Aizbraukusi pavisam sarūgtināta, ar skumjām atceŗoties kādreizējos Bernharda Dīriķa un Rodes-Ebelinga ieteikumus — mācīties par aktrisi. Kāds paziņa (tagad bagāts Rīgas namsaimnieks R.) Aspazijai devis padomu „mest plinti krūmos“, jo šī velti cerot uz rakstnieces godu. Tas dzejniecei vispār bijis rūgts pārbaudījumu laiks. Arī pirmo gaŗāko dzejojumu „Saules meita“ tai laikā „Austruma“ red. Velme atraidījis kā nederīgu. Bet tad uzreiz viņa saņēmusi prieka vēsti: atrakstījis teātra komisijas loceklis, maģistrs Birzmanis, ka „Vaideloti“ pēc 2 gadu dusas teātra achīvā — izrādis. Šis B. bijis ļoti sajūsmināts par jauno dzejnieci un viņas talantu, viņš arī devis teātrim galvenos līdzekļus „Vaidelotes“ uzvešanai. Rakstījis, lai Aspazija brauc uz Rīgu, nebēdādot par nākotni, jo viņas talants esot pietiekoši stiprs stāties dzīves cīņā. Dzejniece paklausījusi, un tā „Vaidelote“ pirmo reizi redzējusi gaismu 19. janv. 1894. g. Tas bijis liels notikums latviešu biedrības teātrī un Aspazija saņēmusi ļoti daudz godinājumus un dāvanas. Luga izrādīta vairākas reizes un arvien autore izsaukta un apbalvota ziediem. Izrādi ar skaistiem tēlojumiem veikuši: Jūlija Skaidrīte (Asja), Freimanis (Laimonis), Dace Akmentiņa (Mirdza), Brigaderu Maija (karaliene), Brigaders (karalis), Duburs (krīvs), T. Valdšmits (Daumants), Lanka (Jautrīte). Asjas lomu ar labiem panākumiem tēlojušas vēl Melkerta un Tērvetes jkdzes. Sevišķi sajūsmināts bijis Rud. Blaumanis. Negātīvi atsaucies kādā vietējā vācu avīzē vienīgi Adolfs Alunāns, kuŗu pēc tam Blaumanis vairākos rakstos pamatīgi „piespiedis pie sienas“.

JOCĪGU „RAKSTNIEKU“ VAKARS

Pusgadu, vai gadu atpakaļ, laikrakstos parādījās sludinājumi, par kādas jaunas rakstnieku biedrības dibināšanu. Kas tie par ļaudīm, neviens īsti nezināja. Daži teica, ka tur laikam darbojoties Netenberģu Kristaps, vai vecais „vijoles Orfejs“ Lapsingeru Juris. Tagad šī noslēpumainība zudusi — biedrība sarīkojusi pirmo „rakstnieku vakaru“.

Murevskas rokdarbu skolā sanākuši ap 20 cilvēku. Pie durvīm pret ziedojumiem kāds padzīvojis kungs izdala programmas, skumji atvainodamies, ka tās par nožēlošanu vēl neesot drukātas, bet ar laiku jau biedrība panākšot visu. „Jaunie rakstnieki“, kā viņi paši dēvējas, arī vairums izrādas padzīvojuši kungi — ar un bez ūsām. Viņu priekšnieks, kāds V. Everts, svinīgi trīcošā balsī tura runu. Biedrības sauciens esot „ķēris“ simtu un atkal simtu ausis — nu viņi esot liela organizācija, ar daudzām nodaļām uz laukiem, kas strādāšot „rakstniecības druvā“. Tad priekšnieks apsēžas un kaprāļa balsī sauc: „B i r k h ā n!“

No koridora iznāk ap 40 g. vecs vīrs un sāk lasīt savus garabērnus: visi gribot dzīvot tikai pilīs, bet viņš — „mazā būdiņā, straujas upes maliņā.“ Klausītāji smīn — nieki vien būs! Tad jau būtu dzīvojis un strādājis uz laukiem, ne nācis te lasīt savas rīmes. Tālāk seko citi „jaunie“. Kāds Adata braucīdams melnās ūsas, salīdzina sevi ar Bethovenu, Baironu un „šofenu“; kāds Rozenblata kungs nolasa savus domrakstus ar visām skolotāja izstrīpotām kļūdām, bet kareivis Liepa ceļ priekšā veselu poēmu, kā mežā ārprātīgs zaķis viņam solas sabojāt ģīmi u. t. t. Visdrošāk, ignorēdams lopu aizsardzības biedrību, jaunais mūzas

dēls Ribkins triec savu pegazu: „Skrej ātrāk kaulainais lops! Ar skaistām pērlēm man dzejā jā-aizpilda robs!“ Uzstājās arī divas dāmas: A g a l ā j a un S t u n d a. Pirmai „čaukst sirdī apīņi“ un viņa ļoti bāla ar dobjū balsi; otra ir vecāka, bet deklamē saldā, falcētā — „dziļāk, dziļāk!“ Vēl viens O s i s kā „sapņotājs slapstas gar stūriem“ un viens Ā b o l i ņ š parāda savu dzejnieka dvēseli izbužinātos matos un lepnā smokingā. Priekšnieks noslēdz vakaru ar vārdiem: „Jābūt cēlam zamarietīm, jābūt tā, kā tirannam.“

17 JAUNO RAKSTNIEKU VAKARS

kuŗu sarīkoja Latv. jaun. sav., pulcinājis pilnu „māmuļas“ mazo zāli apmeklētājus. Ievadā A d o l f s E r s s lasa referātu „Jauno dzeja“, kuŗā neizsaka topošiem ne glaimus, ne pārmetumus, bet, izejot no dzejas satura un formas likumiem, mēģina šo jauno „zvaigzņu miglāju“ mazliet noskaidrot, cik un kādas izredzes vienam, otram izveidoties par jaunu vērtību radošu mākslinieku. Pēdējais pusgadu desmits devis dažus jaunus vārdus, bet tādu, kas dzejo, no jaunajiem esot saradies 30—50. Pakavējas tuvāki pie Grota, Ķikuta, Fr. Gulbja, Čaka un Jāņa Medņa. Referāta laikā, blakus no bufetes istabas dzirdas jautras balis, skan šķīvji un pudeļu korķi omulīgi paukšķ, — tur jaunie mūzas dēli stiprinājas, lai varētu ar godu uzstāties. Pirmās iesāk dāmas. Lilija A u z a, sarkanā kleitā, atklāti un droši pauž par jauku vakaru, zeltainu matu skūpstīšanu un citu. Viņai seko M i r d z a B e n d r u p e, kas savos ritmos pajokojas ar čigāniem un beidzot „iemet skūpstu kā raķeti vectētiņam bārdā“. L e o n ī d s B r e i k š s vēl gluži jauns zēns, bet lasa baritonā; viņa rindās, liekas, bij iz-

jūtu siltums. Kārlis Eliāss dalas ar publiku dažos Venecijas iespaidos, bet labāki izskanēja dzeja par Singapuras spieķi. Jānis Grots deklamē par ormani un manto ilgus applausus. Marta Grimma uznāk taisna un tieviņa, bet viņas salīdzinājumi ir reti sulīgi: Rūjienas meitām esot „pilnīgas krūtis kā telēm“. Frīdrichs Gulbis lasa garāku dzeju par jūru, kuņģa viņa sarauštītās gleznas labi izcēla viņu nemieru. Hugo Krūmiņš pārtrumpoja Grimmu, skaidri un gaiši pateikdams: „katris sivēns kļūs reiz cūka,“ bet kad vakara dalībnieki sāka ausīties, uz ko tas zīmējas, lasītājs par apmierinājumu nobeidz: „cūkas ir tie, kas nepērk un nelasa dzejas“. Valda Moors stāstīja par stūrmani, kas protot stūrēt, Kārlis Rabacs uzvilka pa modernai skicei, bet Jānis Plaudis atturīgi pacilāja skaistu geišu. Erika Raistera rindas vijās ap krogiem, bet ja viņš ar vārdiem nebūtu tik izšķērdīgs, — panāktu vairāk. Anna Zakss lasa kautri: „akmeni, iemāci man smiet“; bet diezgan korpulentā Hilda Vīk lasa tik klusi, ka izdodas sadzirdēt tikai vienu vārdu — „vītoli“. Vakaru noslēdz ar lielu piekrišanu Aleksandrs Čaks, iešaudams daiļā sievietē acis, kā divas lodes.

KĀ DZIVO UN STRĀDĀ DZEJNIECE ASPAZIJA

Dzejniece Aspazija pēc grūtas slimības, kopš pārnākusi no slimnīcas mājās, gan atspirgusi, bet ne tik labi, lai jau varētu netraucēti nodoties darbam. Slimība, kas sakarā ar nerviem, bieži liek sevi manīt: tad iestājas nogurums, migrēna un par garīgu darbu nav ko domāt. Neskatoties uz to, dzejniece arvienu lolo jaunas idejas un domas, kas būtu ietērpja-

mas mākslas tēlos. Pirmais, ko viņa vēlas, ir J. Raiņa un savas biogrāfijas uzrakstīšana. Tālāk viņa nodomājusi izdot Raiņa atlikušos un nenobeigtos darbus ar saviem papildinājumiem un paskaidrojumiem.

Sevišķi interesanta šai ziņā būs mirušā dzejnieka dienasgrāmata, no kuŗas daļu jau iespiež žurnāls „Atpūta“. Šī dienasgrāmata aptver vairāk desmit klades, kuŗas Rainis pierakstījis ar savu sīko rokrakstu. Rakstīšanu viņš turpinājis gandrīz ikdienas, līdz pat pēdējam laikam un tajā ievijis savus iespaidus par pazīstamām personām un daudz citu. Tomēr te ir arī daudz tīri bibliografiska materiāla, kas var interesēt tikai dzejnieka biografus. Dienasgrāmatas rediģēšanas darbu Aspazija strādā sistēmātiski ik dienas. — Ja atliks laika pāri, — dzejniece saka, — tad rakstīšu lugas, romānus, noveles u. c., kas jau sen padomā un konspektīvi uzņemts.

No galda atvilktnes Aspazija izņem maz u burtņiņu melnos vākos un parāda. Tajā uzrakstītas ap 30 dzejas, pēdējā laikā, bet neesot vēl pienācīgi izstrādātas. Mīļākā nodarbošanās dzejniecei pašreiz ir J. Raiņa kapa kopšana. Turp uz kapsētu nobraucot vai ikdienas. Raiņa atdusas vieta jauki izdaiļota dzeltenām puķēm, t. i. saules krāsā, kas viņam bijusi mīļākā krāsa. Raiņa piemiņas fonds gribējis pagaidām uz kapa likt marmora plāksni ar attiecīgu uzrakstu, bet dzejniece atrod to par lieku: ja kaut ko domā, tad labāk skaistu pieminekli. Raiņa pieminekļa ideju Aspazija jau izdomājusi: tās pamatā divi citāti no paša Raiņa un Aspazijas

darbiem. (No „Jāzeps un viņa brāļi“ un „Mēness starus stīgo“.) Pieminekļi būs izcirsti Raiņa un Aspazijas attēli. Šī darba radīšanai izsludināšot konkursu. Ceļojot pa ārzemēm Aspazija redzējusi daudzus skaistus pieminekļus un vēlas, ka arī Latvijas lielākam dzejniekam tāds netrūktu. Viņa parāda albumu ar daudz dažādiem pieminekļu attēliem, kurus tā sakrājusi ārzemēs.

Jautāju, kāpēc dzejniece nebrauc uz jūrmalu tik skaistās vasaras dienās, ja pašai tur sava vasarnīca. Aspazija atmet ar roku. Ar to vasarnīcu esot vairāk nepatīkšanas, kā prieka: arvienu jāinteresējoties pašai līdz par daudzām saimnieciskām lietām, kur viņai tas mazāk patīkot. Tagad gan vasarnīca skaisti izremontēta, bet pati tur dzīvot nevarot — lāgā nepanesot mitrā jūras gaisa. Bez tam viņai Majoros arī nepatīkot: tur vienmēr daudz ļaužu, bet viņa vēloties mieru. Domājot vasarnīcu pārdot.

— Vai nedomājat braukt uz ārzemēm?

Pagaidām nē. Viņu nemaz nevelkot Parīze vai Vīne, drīzāk gan Itālija vai Grieķija. Bet tie tikai sapņi: tagad slimai kaut kur tālāk ceļot neiespējami.

Rīgas dzīvokli arī dzejniece uzposusi un saskaņojusi stilā. Zāle ieturēta gaiši zilā krāsā: tādas ir mēbeles, tepīkis uz grīdas un sienas izrotājumi. — Citi domā, ka es diez cik grezni ierīkojusies, — dzejniece joko, — bet visu laiku jau dzīvoklim vajadzēja remonta un kad jau kaut ko taisa, tad daudz maz lai atbilst estētiskai gaumei. — Gar sienām gleznas, kur visredzamāki izceļas Raiņa ģimetne, ko gleznojis Tilbergs. Abām Raiņa bistēm, kas stāv zālē, uzlikti ozola vainagi. Tie vēl no Jāņadienas. — Es viņu aplīgoju, — saka

Aspazija. Mirušos vajagot uzskatīt kā dzīvus — tā darījuši senie romieši. Dzīvokli dzejniece pēc savas nāves domājot atstāt kā Raiņa un savu muzeju. — Tam visam tā jāpaliek, kā tagad ir. Sētas pusē, zem ēdamistabas logiem piebūvēts lievenis, kas apstādīts vīnstīgām un puķēm. Te zied kreses, kliņģerītes, ķeizarkroņi un citas puķes. Dominē dzeltenā un zilā krāsa. Uz lieveņa saulainās dienās dzejniece šad tad atpūšas un kalpone Anniņa strādā savu mājas darbu. Bet visbiežāk tur saulē gozējas rūzganais dzejnieces mīlulis — kaķis Inga un ķeķ garlaikodamies mušas, jo no pelēm tam bail. Kopš Raiņa nāves Aspazija sabiedrībā rādās pavisam reti. Gandrīz vienīgā izklaidēšanās — kino, kurp dzejniece šad tad aiziet. Viņa labprāt ciena labas filmas un pareģo skaņufilmāi lielu uzvaru. No Amerikas tai paziņas rakstot, ka tur jau jaunākās skaņufilmās visi traucējošie defekti novērsti un nebūt vairs izrunā nedzirdot to ņaudošo pieskaņu, kas ir tagad. Dzejniece domā, ka tas teātrim dos lielu triecienu. Par skaņufilmu ļoti interesējies arī Rainis un dažreiz izteicies, ka nākotnē būšot jārakstot lugas filmāi.

6. VĒSTULES

Sveiks principāl!

Kā jau būsi dzerdējis, tad mums ar kaŗu atkal veicās vāji. Vācieši jau pie Siguldas. Diezgan skaidri var dzirdēt lielgabalus. Mana māte un māsa domā bēgt uz Sibiriju Tobojskas gub., jo tur dzīvo mans tēva brālis. Es domāju še palikt vēl līdz beigām. Labi būtu, ja Tu varētu atbraukt un kādas sev nepieciešamās lietas līdz aizvest. Tagad gan vilcieni neiet kārtīgi un pie tam šausmīgi pārpildīti. Es palikšu līdz beigām. Gribu nokārtot līdzšinējos darbus. Tad kad vāci bombardēja Rīgu un plūda cauri bēgļi, tad darba man nebija, bet nu atkal kā apraduši, iet viss pa vecam. Zaldāti arī nāks laikam atkal iekšā un darba vēl daudz. Tu varētu citas mantas aizpekelēt, bet es vēl ar mazo aparātu paliktu un ja īsti nevarētu vairs, tad bēgtu. Strenču postkantorim bij ziņa, lai pārceļas uz Sarātovu, tas ir pie Volgas, bet šajās dienās atkal to ziņu atcēla, jo vāciešu iebrukumu drusku apturēja. Tagad, kamēr vēl var, Tev vajadzētu savu naudu izņemt no kases. Procentes biedrībā es kā sliktu paredzēdams jau diezgan sen neesmu maksājis un kā nu izrādās, tad to ar vairs nevajadzēs darīt. Mans mazais brālis palika Rīgā. Nezin vai maz vairs būs dzīvs. Strencī visi uztraukti, daudzi ved mantas prom.

Cits viss pa vecam.

Ja Tu atbrauktu, tad varētu daudz maz nokārtot irnieku lietas, jo Bormanis arī vēl nav maksājis. Kurmi solās nobarot cūku, bet pēc tam laisties lapās. Ja še nebūtu taisni zem uguns, es paliktu arī vāciem ienākot. Būtu vairāk maizes kā tālajā Krievijā. Atraksti uz drīzāko, ko Tu domā.

Ar sveicienu Jānis.

2. Richardam Rudzītim [Miševas skolā, 5./11. 21.]

Esiet sveicināti!

Nu jau veselu mēnesi dzīvoju pa Latgali, bet vēl nav un nav tā kā vajadzētu. Jūsu padoms: „Cherchez vous Dieu“¹ negrib piepildīties un man vienalga, kur esmu un ko daru. Dzīvot tāpat riebjas, bet mirt vēl netīk. — Še gan ļoti jauka apkārtnē; arī ar čangalīšiem varētu iztikt, bet es nekā nevaru priecāties. Vēl neesmu vesels.

Atraksti kādreiz!

J. Ziemeļnieks.

Adr.: Kaunatu pasta nod. „Miševas“ muižā, skol. D. Grasim priekš J. Z.

Ar D. Gr.[aša] roku pierakstīts:

Atsūtiet, lūdzu, Valtera Meldera mājas adresi, uz Augstskolu negribu rakstīt.

D. Gr.

3. [1922. g. jūlijā.]

Mīlais Richard!

Dabūju dzirdēt, ka Tu esot atgriezies no sava ceļojuma. Nu gribētu Tevi satikt, bet pašreiz neiznāk uz Rīgu braukt. Būs jau vesels mēnesis, ka-

¹ Meklējat Dievu. Red.

mēr mitinos Strencī, laikam drīz ievietošos tieši vājprātīgo namā. „Vājprātīgo“ — skan gan neglīti, bet tik slikti tai slimnīcā nav. Varbūt līdz rudenim, apm. sept. mēnesim, būšu galīgi vesels un tad katrā ziņā vajadzētu sarīkot kādu literārisku vakaru. Pietiktu ar mums sešiem: Tevi, Veseli, Austru Dāli, Pēt. Ērmani, Aliju Baumani un mani. Šo sastāvu varētu arī mainīt, bet par 6 cilv. mazāk gan nav labi. — Ja tik varētu piedabūt Ērmani un Veseli, tad par tām meitām nav ko šaubīties — viņas jau neatteiksies. — — —

— — — Iedomājies tik — mums būtu laba peļņa! Varbūt iznāktu pat tik daudz, ka trīsreiz Vāciju izbraukt. — Ja nu tiešām kādu no min. nevar pierunāt, tad var aicināt arī K. Studentu, tas ir drošs un „ektīgs“.

Palūdz (arī manā vārdā) Tu Ērmani un Veseli, lai viņi apņemas. Tad apm. uz septembra beigām mēs varētu visu izvest galā. —

Es tagad šo to uzrakstu no jauna un Tu jau ar nebūsi tukšā. —

Gaidīšu no Tevis kādu atbildi. Sveicini visus mūsējos no manis.

Pateicos par Tavu kartiņu no Vācijas.

Ar sveic.

J. Ziemeļnieks.

Mana adr.: Strencī, Rīgas ielā Nr. 19, dz. 7.
J. Z.

4. Strencī, 6. aug. 1922.

Mīlais Richard!

Rakstu Tev jau otru vēstuli un ceru, ka Tu jau nedusmosies par to. Kaujos ar vientulību un gar-

laicīgi nelāgām domām. Tikai šo to rakstot mazliet aizmirstos, bet pēc tam atkal viss sliktais sakrīt pār mani. Es aizrakstīju Austrai Dālei ar par to rakstn. vakaru, kuŗu tā nu esmu tikai galvā izdomājis, bet viņa vēl nav atbildējusi. Šoreiz es gribu no Tevis kaut ko izkaulēt, proti — man ļoti vajadzētu Knuta Hamsuna rakstus krievu tulkojumā. Tu jau zini, ka agrāk žurnālam „Nīvai“ tie nāca kā pielikums. Tur bij visi Hamsuna kopotie raksti, bet es galvenā kārtā gribu tikai viņa dzejas. Tu varbūt brīnēsies, bet ir viņam arī dzejas. Vai Tu, Richard, nevarētu man kaut kur viņas dabūt? Tev jau ir daudz dažādi paziņas (piem. Vītiņu Jānis), kuŗiem diezgan prāvas māju bibliotēkas. Un ja nu Tev laimētos, tad Tu man atsūtītu pa pastu (kā bandrolētu sūtījumu), kas nebūs visai dārgi un ko Tev vēlāk es atmaksātu. Tikai neļauņojies, ka Tevi apgrūtinu un nedomā, ka es esmu pametis vai nozaudējis to grāmatu (Ovidija dzejas), ko reiz man devi. Tas sievišķis, priekš kuŗa min. grāmatu ņēmu, vēl mātās un lūdz, lai pa vasaru viņai vēl atstāju. Par grāmatas teicamo veselību lieku savu galvu ķilā. — Ļoti Tevi lūzdu, atsūti arī kādu savu jaunāko dzejoli man sirds uztaisīšanai. Tu jau tagad iesācis klusēt un es velti čamdos gan pa „Latv. Vēstn.“, „J. Ziņām“, gan pa „L. Kareivi“ cerībā kaut ko atrast no Tevis. Kā sastāv ar Tavu stāstu? Vai Bērziņš nesāks reiz iespiest.

Pasveicini no manis Arni (varbūt viņš var līdzēt Hamsuna dzeju lietā), Ģiezēnu u. c. Sveicini arī Mūžiģi Daiļo. Bet par visām lietām — atraksti man. Būšu Tev arvien pateicģis.

J. Ziemeļnieks.

Adr.: Strencģ, Rģgas ielā Nr. 19. J. Z.

Redzi, Richard, es uz Tavu iegalvojumu esmu sarakstījis garāku darbu — stāstu „Decembra nakts“. Drīzāk tā ir dzeja, bet pats par viņu es esmu ļoti labās domās. Vēl gan šis tas jānogludina, bet tas nekas! Man traki labs prāts uz Tevi, jo tas jau Tavš nopelns. Še klāt es pielieku vēstuli Ģiezēnam, jo nezinu viņa adresi. Tur es rakstu, lai viņš iedams uz „J. Ziņu“ redakciju izdara man mazu pakalpojumu — aiznes dažas rindiņas kā aizrādījumu par manu dzejoļu krāj., kuram es tā sākot esmu atrādis kādu onkuli — izdevēju. —

Ar veselību man arvien nav labi. Ja man nekur nesāpētu, ak tad es daudz, daudz varētu darīt!

Varbūt es pats drīz būšu Rīgā, tad vispirms apmeklēšu Tevi. Ko Tu saki, Richard, ja es par „Cilvēka dziesmām“ uzrakstītu „Jaunības Tekām“? Bērziņš to recenziju droši vien būs pametis un ja ar es uzrakstītu par jaunu, viņš atkal nenodrukātu. Tagad es esmu Tavu dzeju labāk izstudējis, tagad ar es varētu daudz pozitīvāki rakstīt. „Ritumam“ es norakstīju par „Amoru un Psīchi“, bet nezinu vai Rozīts drukās. Sesto „Rit.“ Nr. neesmu vēl redzējis, diez vai tā recenzija par „Sudraboto gaismu“ ir iekšā? Jeb patiesi viņš (Rozīts) būs tik personīgs.

Novēlu Tev čakli strādāt!

Tavs

J. Ziemeļnieks.

P. S. Esi tik labs un nones tūliņ A. Ģiezēnam to vēstuli. — Sveicini Ērmani un Vītiņu, ja satiec. Diez kādēļ Ērmanis vairs neraksta Jūlijai?

Austra Dāle man atrakstīja, ka viņa ar mieru piedalīties rakstn. vakarā. Redzi, Richard, ka sievietes enerģiskākas par mums. Vajadzētu gan padomāt. Arī Rozīts piekrīt.

6.

Mīļais Richard!

Rakstnieku vakars notiks, bet tikai 27. janv., jo Egle nevarot līdz 20. nenieka uzrakstīt. Bez tam arī telpu ziņā parocīgāki, ja pagaidām nedēļu vēlāk. Turies, mīļais!

10./I. 23.

Tavs

J. Ziemeļnieks.

7. Kārlim Eglem

God. Egles kgs!

Esiet tik labi un rīt nofotografējaties „Klio” fotografijā. Pasūtiet 12 bildes, par kuņām samaksās arodbiedrība. Bilde vajadzīgas rakstn. vakarā pārdošanai. Bet katrā ziņā rīt. Es tur būšu pl. 12, bet Jūs varat nākt kādā laikā Jums izdevīgāki.

Ar sveic.

15./I. 23.

J. Ziemeļnieks.

8. Teodoram Zeifertam

[Rīgā, 1923. ?]

God. Zeiferta kgs!

Še nu beidzot piesūtu Jums vienu no tām senapsolītām recenzijām. Tiešām bij tādi apstākļi, ka nevarēju un nevarēju ne rindu uzrakstīt.

Ļoti atvainojos, ka pagājušo reiz Jūs tādā ne-
vaļas laikā traucēju un biju pat tik neattapīgs, ka
Jums vajadzēja it kā mani aizdzīt. Toreiz gan es
gribēju Jums kaut ko stāstīt, man bija lielas bēdas,
bet nekas neiznāca. Laikam tam tā vajadzēja no-
tikt, jo kas zin kā būtu pēc tam.

Ar mīļu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

9. E. Birzniekam-Upītim

[1923. beigās]

Birznieka kungs, neļauņojaties, ka es nevaru
savu solījumu izpildīt — esmu pavisam saslimis —
sāp kakls un galva un pie tam esmu pamatīgi aiz-
smacis. Tā priecājos, ka varēšu pie Jums atkal pa-
viesoties, bet nu nekā. Šīs pēdējās dienas neesmu
nekur bijis, pat pa āru maz staigājis un nesaprotu,
kur gan tā esmu sasaldējies. Pašreiz gan man ir
viena diezgan patīkama nodarbošanās — raudzēta
piena dzeršana — Jūsu „padēklis“ darbojas lieliski.

Sveicināt visus savējus un atvainojāt manu iz-
trūkumu.

Pēc svētkiem es aiziešu pie Jums „Kult. B.“.

Ar mīļu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

10. Māsai Alīdai

Rīgā, 24./II. 24. g.

L a b a d i e n a !

Tavu vēstuli saņēmu jau sen, bet neviņoju visu
laiku atbildēt. Rūdis ar šād tad pa rindai atraksta.

Redzi nu, kā Tava istā vieta ir turpat Valmierā;
citur Tev neietu nemaz labāk, jo vienmēr prātā
būtu pagātne. Vismaz tagad Tu visu redzi skai-
dri — ļaunu un labu. Lai nu tas Alberts izālējas

vien, tādi tipi kā viņš, ir pasaulē vesels pulks. Lai viņš nodzīvo visu līdz kreklam, lai sāk sajust bezgalīgu postu un badu, gan tad vēlāk viņš būs atkal uz ceļa. Nožēlojami tikai tas, ka Tēv ar viņam līdz jābadojās. Labi būtu, ja Tu šad tad varētu sev kaut ko ietaupīt, vismaz nelaist viņam visu vērtīgāko izputināt, jo kad mazliet ir manta, tad ir arī tāds kā drošāks pamats. Es gan līdz šim esmu kā putns uz zara. Cik nopelnu, tik izdodu un tā kuļos tālāk. Ja nebūtu tā slimība, tad gan būtu Dieva darbus jau izdarījis. Bet es ticu, ka reiz man būs pavisam labi. Varbūt jau nākam gadu varēšu braukt uz ārzemēm, jo sen tā punktiērēju. Ja tikai būtu ciešāka griba, tad jau tagad pat varētu braukt, jo par naudu man nebūtu ko bēdāt — rakstnieku ceļojumiem fonds labprāt izsniedz pabalstus un es jau esmu ļoti labās attiecībās ar visiem. Tikai slimība vēl baida un arī valodu (angļu) neprotu. Rīgā pavisam nav jauki dzīvot, ir pat vēl dažā ziņā nejaukāki kā Valmierā. Tev, varbūt, reizēm uznāk domas: ech, laidīšos uz Rīgu un pelnīšu pati maizi, bet tad gan Tu vēlāk redzētu, cik viss te tukšs, muļķīgs un nabadzīgs. Visi teātri un operas nav nekas, tikai atspīdums no daiļuma, kāds varētu kādreiz būt, un kā vajadzētu būt. No sākuma jau patiktu, bet vēlāk beigtos vai nost no tukšuma sajūtas. Visjaukāki tomēr ir, kad še atbrauc tikai neilgu laiciņu patīksmināties, tad vēl var apmierināties. Ja kādreiz man ies labi, tad jau pie manis varēs paspārni atrast visi „Kraukļi”. Šimbrīžam tas izklausās gan vairāk kā pasaka. —

Dzīvo vien un darbojies kā pati redzi. Es jau tagad nezīnu Tev nekādu padomu dot. Tomēr neizrādi Eglēnam pārāk sava vājuma un arī nemākslo

savu labsirdību. Cik vien vari — centies būt pavisam vienaldzīga. Un netikai ārēji, bet taisni sevī. Tad vēlāk pati brīnēsies par savu spēku. Tāpat nedomā, ka esi jau vecene. Katrīna II. arī sāka valdīt tikai no 33. dzīves gada un no šī laika arī sāk visintensīvāki dzīvot savu personīgo dzīvi. Nekad neviens gadu ziņā nav par vecu, ja vien viņa gars, dvēsele ir jauni. Un to var iegūt tikai pašaudzināšanā ar savu gribu. Vajag sevi vadīt, dari to un tad Tev pašai būs brīnums. Tagad, varbūt, Tev tas izlikšies smieklīgi; tāpat bija arī man, bet gan jau redzēsi vēlāk. Bojā jau Tu neaiziesi, ja arī Eglēns nomirtu. Vēro viņu no augšienes it kā pārākuma apziņā un Tu redzēsi, cik viņš nožēlojams un vienaldzīgs Tev izlikšies. Kad jau man kādreiz ies labi, tad jau palīdzēšu arī Tev un visiem. Apsoliju mammai nopirkt tapētes, ko istabu izlīmēt un uz pavasaŗa pusi to izdarīšu. Tad braukšu uz Strenci un iegriezīšos, varbūt, arī Valmierā. Bet atraksti atkal, kad iznāk laiks un ir attiecīga dūša.

Ar sveic.

Jāča.

Vēstulei augšā, sākumā, uz malas:

Lai nu B. dzīvo vien ar savu šoferi. Cerams, ka viņi vairs nešķirsies un par to tikai atliek priecāties. Eglēns viņu aizmirsīs ātrāk, nekā mēs domājam.

Jāča.

Sveicina Leonīda.

11. Pēterim Ermanim

Rīga, 28./III. 24.

Mīļo dziesminiek!

Varbūt Jūs būsiet mazliet ļauni uz mani, jo es esmu izdarījis šo to citādi, nekā vēlējāties. Lieta

grozās ap to Jūsu dzeju, ko vispirms nodevu „Nedēļai“. Tur Poriets sākumā ļoti priecājās, bet vēlāk sāka čīkstēt, ka nāk. numurā nevarot ielikt — esot par garu. Lai nu pagaidot vēl līdz nākošam numuram. Es sākumā viņam piekritu, bet nejauši satikos ar „Ilustr. žurnāla“ redakcijas vīriem, kuri laipni lūdza, lai es labāk ņemot Poriēšam nost un atnesot viņiem, jo nāk. „Il. ž.“ esot svētku (t. i. 100) numurs, kurā min. dzeja labi iederot. Tā es ar izdarīju, jo esmu taču šai lietā ļoti ieinteresēts. Bet vai nu Jūs neesat ļauni? — Tie divi pārējie dzejoliši gan parādīsies „Nedēļā“, bet es tad Jums pēc nodrukāšanas attiec. nr. (kā „Ned.“, tā „Il. ž.“) nosūtīšu uz Ruķiem. — Sveicināt no manis Kārli un atgādināt, lai viņš man atraksta. Es viņam drīzumā sūtīšu attiecīgas lietišas, kurās gan tikai ļoti nevižīgi esmu savācis. Šais dienā būs „Kult. Fonda“ sēde un es ticu Skalbem, ka Jansonu Kārlis naudu dabūs. Bet nu ar sveicienu visapkārt, arī Ruķu birzītei, kur gāju ganos, sapņodams par jauku skaistu dzīvi. Daiļums tomēr palika tur.

J. Ziemeļnieks.

12. Kārlim Eglem

Rīgā, 24./IX. 24.

Mīļais Kārlī!

Esmu slimis un nevaru pie Tevis aiziet. Nav arī ne graša pie dvēseles, tāpēc ļoti lūdzu izskaiti „Skaidrībā“ manu recenziju rindās un ieraksti šai kvītē, kā šī jkdze man var no Cielēna naudu dabūt. Pašam man to „Skaidrības“ numuru nav, tāpat nav naudas ko nopirkt. Ļoti lūdzu izdari to priekš manis, jo Jēpes veikalā jau min. numuri būs. Par „Četrām sejām“ ir nodrukāts tai numurā, kur ma donna uz vāka, bet par „Eiropas b.[ojā] ie-

šanu" būs tai visjaunākā „Skaidrības“ numurā, kurš iznāk šodien. Ļoti lūdzu izpalīdzi, man ļoti vajag naudas, jo esmu pilnīgi bešā. Šīs zīmītes nonesējai var visu uzticēt.

Tavs

J. Ziemeļnieks.

Uz maliņas vēl piezīmēts:

Skaiti visus virsrakstus un parakstus, lai man vairāk iznāk.

J. Z.

13. Kārlim Studentam

[1924., septembrī].

Mīļais Kārlī!

Patlaban jau nu tā slimnīcas lieta ir nokārtota, tāpēc Tev rakstu, lai Tu par velti tālāk nepūlētos. Tas sievišķis mans rada gabals izrunājies ar dažādiem ārstiem un tagad es iešu Šoenfeldta slimnīcā kādu laiciņu, kur katrā ziņā ceru izārstēties pilnīgi. Arī Erss ir ar mieru, jo viņš taču arī grib man visu labu darīt. Lai nu tad tas Kazaks paliek, jo viņš jau, kā dzirdēji, mani neapņemās izārstēt, lai gan lielās to izdarīt 48 stundās. Tu jau vakar dzirdēji, kad runājām par slimnīcu — viņš nebūt nesolīja to 48 stundu eksperimentu pie manis lietot, bet gan runāja jau par 5—6 dienām, kuŗas man būšot kritiskas. Bez tam, nav labi, ja es guļu kādā slimnīcā, kur ārsts nebūtu pastāvīgi klāt. Kā dzirdēju — Kazakam esot pašam sava baraka pilsētas slimnīcā, bet ļoti nožēlojamā stāvoklī, tāpēc viņš neko mums neteica, kaut gan es vairākas reizes ieminējos, ka būtu labi, ja viņš mani ārstētu. Bet lai nu kā, tagad es tikšu slimnīcā, kuŗā par mani rūpēsies un kur es gribu izārstēties pilnīgi, kaut ar mani ārstēs pēc vecas metodes: pa-

mazām samazinot porcijas un peldinot vannās. — Ļoti Tev pateicos par visām pūlēm, ko manis labā esi darījis! Ja nebūtu Tevis un Klezberga, nebūtu arī manis vairs. Esmu Jums abiem arī naudu parādā, bet atdošu uz drīzāko, tiklīdz man būs kāds lielāks honorārs. Klezbergs vakar mani apciemoja pēc tam, kad Tu ar Kazaku aizgāji. Man bij tik ļoti neveikli ap dūšu, jo es zinu, ka viņam v a j a g naudas, bet viņš kautrējās man prasīt. Es pats gan ierunājos, bet viņš atteicās un tā kā man nebij ne graša pie dvēseles, tad viņš aizgāja bešā. Bet vienreiz jau būs citādi, kad būšu vesels. Kādreiz Tu, draugs, atnāc uz slimnīcu mani apciemot, es jau tad paziņošu, jo no sākuma grūtajās dienās pie manis nevienu varbūt nepielaidīs. Dzīvo nu vesels un neļauņojies uz mani! Ja vēl tas Kazaks noprasa, tad pasaki viņam, ka nu tā lieta notiek š. slimnīcā, kur mani a p s o l ā s p i l n ī g i i z ā r s t ē t. Es nevaru vairs ilgāk mocīties, es gribu palikt vesels.

Ar mīlu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

14. Kārlim Eglem

[1924. septembrī].

Mīlais draugs!

Nu esmu reiz istā vietā: slimnīcā. Vienu laiku jāguļ būs, kamēr atjaunošos. Neļauņojies, ka Tevi atkal traucēju, bet man atkal mazs lūgums: vai Tu man nevarētu kaut kā pagādāt šē uzrakstītās grāmatas, tās es neesmu lasījis, bet laika kavēklim ļoti vajadzētu. Nekas labs jau viņās nebūs, bet es jau varu arī bez iesaņaidošanas sliktus raņojumus lasīt. Pēc dažām dienām Tev viņas atdošu tikpat veselās atpakaļ. Man apm. nedēļu vai pat ilgāk būs jāizcieš elles mokas, tāpēc būtu labi, ja gadī-

tos kaut kas ko darīt. Ļoti Tev pateicos par naudu — labi noderēja, jo biju pavisam bešā. Citreiz atmaksāšu visas pūles. Esmu gan daudziem cilvēkiem parādnieks visādā ziņā.

Ar mīļu sveicienu Tavs nelaimīgais²

J. Ziemeļnieks.

15.

6./X. 24.

Mīļais Kārli!

Sirsnīgi pateicos Tev par visu, visu! Nu jau lielākās mokas beigušās, tomēr vēl ir ļoti slikti. Grāmatas, neskatoties uz visām mokām, izlasīju. Ja Tev iznāk, neaizmirsti arī turpmāk man kaut ko lasīšanai atsūtīt, jo bez darba ir garlaicīgi. Varbūt pēc kādiem 3—4 mēn. būšu vesels, tad Tev par visu labu atlīdzināšu.

Ar sveicienu

J. Ziemeļnieks.

16.

9./X. 24.

Kārli, nedusmo ka Tevi tik bieži apgrūtinu. Ir ļoti garlaicīgi — vienīgā nodarbošanās — lasīt. Tāpēc iet tik ātri. Ja iespējams, atsūti man „Ritumu“ 1923. gadu un D. Landona „Pirms Ādama laikiem“. No galvas nezinu, ko neesmu vēl lasījis, tāpēc būšu par visu Tev pateicīgs, ko vien jaunu man atsūtīsi. Vai Tavā rīcībā nav tulkojumi no Tolstoja „Karš un miers“? „Anna Kareņina“ u. c.? Es tulkojumā neesmu lasījis.

J. Ziemeļnieks.

² Satiekoties bieži sauca J., pa jokam, par „nelaimīgo“, tālab šāds paraksts. Redīg.

Lui Dimira „Tēvijas grāvēji“, Pola un Viktora Margaritu romānus „Nelaulātā“ u. c. (Vinķela izdots), Silfilda „Prērijā pie Jacintas“ (tulk. R. Bērziņš - R. Valdess), Svena Hedina „Nāves tuvumā“ tulk. J., „Indiešu kapenes“ romāns, laikam tulk. Zelma Kroder, Blasko Ibaņjesa romānus, kādi nu būtu iznākuši, Džeka Londona „Zēģelējumu ar apžilb. [inošo]“, „Kad senču asinis runā“.

17. Kārlim Studentam

Torņkalnā, 16./X. 24.

Mīļais Kārlī!

Redzi, galu galā es esmu uzvarējis savu elku. Tagad pat ne acumirkli nešaubos par galīgu izvešeļošanu. Bij briesmīgi grūti, bet noturējos. Varbūt ja mani ieliktu tādā iestādē, kur logi aizrestoti (kā Kazaks ieteica), varbūt, tad es gan ko sliktu sev izdarītu, tāpēc ka ar mani apietos tik neuzticīgi. Sāpēs cilvēks arvien ir naidīgs, neuzticīgs un nikns. Bet es jau šē nevarēju savu neiecietību izrādīt tiem cilvēkiem, kuŗi tik ļoti man dara labu, kaut arī tas sākumā man sagādāja velnišķu mocību. Grūtajās dienās 30 gramu vietā deva tikai nepilnus 4 gramus, kuŗus es pat negribēju pieņemt, jo tas manas sāpes nemaz neremdēja. Mazliet vēlāk deva tikai dažus pilienus — tīru ūdeni bez mazākās piegāršas. Tad es izprovēdams divas dienas nenieka nepieņemu, man bij dusmas, ka viņi 5—6 pilienu opija man sniedz ar tādu piekāpīgu svinību, it kā man atdotu visus 30 gramus. Viņi nemaz nezināja, ka es tos pilienus izlēju pa logu un mocījos tik pat kā ar visu iedzeršanu. Vismaz man sirds apziņa bij mierīga, apzinoties, ka neesmu nenieka dzēris. Tagad jau vairs ar man nedod nekā

un taisni tāpēc es priecājos. Vienīgās moka ir — nāvīgs nespēks, jānācās staigāt kā mazam bērnam. Pirmajā nedēļā visvairāk sāpēja vēders, kā jau galvenais centrs, kur viss „labums“ kādreiz satecēja. Kaut kāda „garīgā tukšuma“, kā Kazaks teica, sevišķi nejūtu. Mazliet jau īgnums nospiež, bet tā jau ir visiem slimniekiem, kuŗi nav vēl galīgi veseli. Es varu zvērēt pie savas galvas un pravieša bārdas, ka palikšu drīz vien pavisam normāls un vesels. Ārsti saka, ka es esot ļoti mazasinīgs, tāpēc tas lielais nespēks, un viss cits. Karstas vannas ikdienas mani nomierina, tāpēc arī naktīs vairs nemocos ar bezmiegu un sāpēm, bet guļu diezgan kārtīgi. Netici pļāpām, it kā es kādreiz redzēts uz ielas. Mežsēts droši vien jokojis, jo es neticu, ka viņš būtu ar nolūku mani denuncējis. Še ik brīdī esmu starp cilvēkiem un es nezīnu kāds tracis tad iznāktu, ja es mēģinātu kaut ko līdzīgu darīt. Es pat pirmajās dienās uzvedos kārtīgi, neplātījos ar savām sāpēm un nekad neesmu prasījis, lai dod jeb lai palielina opija porciju. Tas nebija spēks, bet spītība, jo es negribēju ierādīt, ka esmu tik nevarīgs. Mājās nekad to nespētu, jo tur es būtu pats ar sevi un sev dotie solījumi un apņemšanās jau nekad nav nekas nepārkāpjams, vismaz kas attiecas uz mani. Bez tam visi tie pretlīdzekļi, kas še, mājās nav iedomājami. Baŗot mani baŗo labi. Esmu jau 11 mārčiņas svarā pieņēmis, jo pēc pirmās nedēļas ēstgriba ir kā zirgam. Es pat sevi nepielaižu domas, ka esmu opija lietošanas dēļ saslimis, tāpēc nekad neesmu sevī (pat negribot ne) lolojis slepenu tendenci vēl opiju lietot. Ir cilvēki, kuŗiem vēl daudz grūtāk nekā man, un viņiem nav nekādas citas izejas kā vien izciest visas moka, lai paliktu veseli. Kāpēc tad lai es tāds nebūtu?

Esmu Tev un mīļam Klezbergam liels parādnieks, bet ceru, ka kādreiz visu spēšu atmaksāt. Nekad es neaizmirsīšu Jūsu pūles, kad senāk mani glābāt no nevajadzīgas mocības, jo tad es taču neko nevarēju darīt un cerēt. Ārsts arī saka, ka labi esot, ka es pirmo reiz saņēmis visu dūšu, jo tas tikai būtu manu karakteri vājinājis, ja es kādas dienas sevi pārbaudīdams mocītu un nedzērdams pārliecinātos par opija nesatricināmo autoritāti un neuzvaramību. Tagad tas ir citādi: man labu nevēlētu tas, kas tagad man mēģinātu slepeni opiju nest. Sveicini visus manus draugus, sevišķi Klezbergu un lūdz, lai viņš neļauņojas, ka vēl neesmu viņam par visu samaksājis. Pēc slimnīcas es būšu bagāts kā Krēzus. — Tā nu esmu Tev visu sevi izklāstījis, tāpēc beigšu.

Ar mīļu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

Tu esot zvanījis še uz slimnīcu: vai es esot bijis pilsētā. Nekad neesmu šo 3 ned. laikā ārpus vārtiem bijis, bet ja ar Tev būtu apšaubāma atbilde pa telefonu dota, tad tomēr tā nav patiesība, jo tas telefons atrodas ārsta privātdzīvoklī, kur mītinās dažādas sievas mātes un tantes, kuņas par slimniekiem nezin vairāk kā suns no mēneša. Mani nepazīst un par mani nezin neviens neniēka, izņemot ārstus un tās māsas, kuņas mani apkopj, ar tiem esmu ik brīdi kopā.

J. Ziemeļnieks.

18. E. Bīrzniekam-Upītim

God. Upīša kgs!

Sen atpakaļ vienreiz Jūs man lūdzāt kādu dzeloli bērniem („Jaunības Tekām“) un es ar apso-

lījos Jums tos drīzumā nodot. Tāpat priecājos par grāmatām, kuras man apsoliņāt iedāvināt, bet nu jau pagājuši divi mēneši un es vēl neesmu pie Jums aizgājis, jo drīz pēc tam paliku pavisam slimš un atbraucu uz Dr. Šönfeldta nervu slimnīcu. Neļauņojaties, ka neturēju vārdu. Drīz ceru slimnīcu atstāt un tad jau kādreiz Jūs apciemošu „Domu“ redakcijā.

Ar mīļu sveicienu

Tornkalnā, 6. nov. 1924.

J. Ziemeļnieks.

19. Brālim Konradam

L a b a d i e n a !

Dzīvoju pa vecam: tupu un tuos. Esmu tikpat kā vesels, bet vesels neesmu tik pat kā. Nu jau nu vairs nav ne druskas tā nelabuma, kas bij vēl Strenčos dzīvojot tās pāra nedēļas. Retu retumis vēl uznāk gan kaut kas tamlīdzīgs, bet man ir tik daudz darišanu un šeftu, ka neatliek laika filozofēt un prātot. Tagad pelnos ar rakstīšanu un tas ir vislabākais. Palīdzu Art. Bērziņam teātra vēsturi gatavot un šis man par to solās maksāt 4000 r. mēnesī. — — — — — — — — — —

Dzīvoklis man pamatīgs, neviens nebāžas virsū. Pa visu šo laiku tikai divas reizes esmu redzējis savu dzīvokļa saimnieci un pie tam tikai uz ielas. Viņa nemaz neinteresējas, ko es daru un kā dzīvoju. Adis³ ar raksta, varbūt uz pavasari brauks šurp. Rūdim aizrakstīju, bet vēl nav atbildējis.

Ar mīļu sveicienu

Rīgā, 31. dec. 1924.

Jānis.

³ Draugs stud. med. Adalberts Mežulis, dilonšlims, ārstejās tolaik ārzemēs. Redīg.

20. Brālim Konradam un mātei

L a b a d i e n a !

Dzīvoju jau pa vecam. Nu jau nu vairs nekādu sāpju nejūtu, bet tomēr nav nekad laba dūša. Citādi man iet labi. Varbūt pa lieldienām aizbraukšu pie jums. Tas Vilmas deķis taču ir Adim līdz, ko šī te nu atradīs. Adim aizsūtīju 5000 rbļ., lai brauc mājā, jo tur jau viņam diez kā vis neiet. Solījās 15. martā izbraukt, bet esot saslimis un nezin vai tad varēšot. Lai tikai Mickēniem neko nesakot par viņa slimību, jo citādi tie bēdāšoties. Kad Adis atbrauks, tad jau dzīvosim atkal kopā. Fišers mani ar varas makti grib ņemt dzīvoklī, jo viņam daudz brīvu istabu un pa vasaru viņš pats ar familiju grib braukt uz laukiem. Viņš nekādas maksas neprasa, bet es tomēr neiešu, jo Adis ar jau drīz būs klāt.

Ar tiem „Mickēniem“ Tu neko nerunā par mums — iznāk tik plāpas. — Par to Rozes Ēm. nekā nezināju. Un ko es tur ietu par velti rēgoties. Kārkliņš ar stipri saslimis — laikam būs plaušu karsonis.

Rūdis šad tad atraksta.

Ar sveicienu

Rīgā, 13. martā, 1925.

Jānis.

21. Mātei

[Rīgā, 17./6. 1925.]

Labdiena! Rūdis jau ar man atrakstīja, vai es braukšot uz Strenčiem, bet es atbildēju ka ne. Patiesībā man neiznāk braukt — jāpasteidz kāds darbs, jo līdz 1. jūlijam vajaga būt gatavam. Ja es pa Jāņiem nestrādāju, tad nekas labs nevar iznākt.

Gan jau aizbraukšu kādreiz. Tik traki jau nav,
vēl visa vasara priekšā. Tad es būšu brīvāks.

Ar sveicienu

Jānis.

22.

Labadiena!

Esat nu tik maktīgi un aiznesat vai aizsūtāt
Adim šo karti, jo viņš ap 1. jūliju solījās braukt
atpakaļ, bet nezina manas adreses. —

Svētkus pavadīju istabā — visas dienas lija.
Rūdis no Strenčiem braukdamš iegriezās arī pie
manis. Redzēs, ja jūlijā būs jauks laiks, tad es
kādreiz aizbraukšu uz Strenci ilgāk padzīvoties.
Tagad tāpat „darbojos tautas labā.“

Ar mīļu sveic.

27./VI. 25.

Jānis.

23. E. Bīrzniekam-Upītim

Mīļi sveicinu!

Neļaujoties par manu laiskumu, — ikdienas
daudz ko apņemos, bet nekā nevaru izpildīt. Un
galu galā: „viss kas dzimis, mirst, viss kas sācies —
beidzas.“ Atstāju Jums savu veco veco grāmatu,
jaunākas nav, jo nevaru piespieties strādāt.

7. okt. 1925.

J. Ziemeļnieks.

24. Kārlim Eglem

Mīļais Kārlī!

Atstāju te Tev mazu tulkojumu „Latv. Jau-
natnei“. Tas mazs stāstiņš no ievērojama angļu
jaunības rakstnieka Marža, kas sevišķi labi pazīst

dzīvnieku dzīvi. Ceru, ka Tev patiks. Viens pui-
sis man rakstīja, bet es diktēju, jo tā iet uz pusi
ātrāk. Varbūt vari šo to stilā vēl nogludināt.

Tavs

12./X. 25.

J. Ziemeļnieks.

25. Brāļim Konradam

Labadiena!

Dzīvoju pa vecam. Gudrojam gan ar Adi meklēt
citu dzīvokli, jo te ir par daudz trokšņaini: daudz
„gavari” un klimperē vecas klavieres. Tomēr neko
iesākuši vēl neesam.

Oktōbra beigās bij iebraucis Rūdis ar sievu.
Emilija saslīmusi ar sirds jeb citu kādu kaiti un
tad staigāja pie ārstiem.

Es pats ar vēl tāds uz pusrata esmu. Tomēr
labāk jau ir kā bija.

Vairāk man nav nekā ko rakstīt.

Ar mīļu sveicienu

Jānis.

Viendien stacijā satiku „lēkšīti”, bet tā kā es
tur gaidīju kādu meitu un tūlīņ to ar satiku, tad
nekā nedabūju runāt. Un šis par saviem „objek-
tīviem” vien zin stāstīt.

Rīgā, 10. nov. 1925.

J.

26. Leontīnei Zaķītei

29./XI 25.

Leonīda, kur Tu aizej, kad es Tevi gribu satikt.
Saņēmu telegrammu no Strenčiem ka Adis šo-
rīt miris.

Rīt pl. 1 gaidīšu Tevi. Braukšu uz Mickeniem
pirmdien.

J. Z.

27. E. Blrzniekam-Upītim [1925., decembra sākumā].

Redziet, cik savāda liktenība — man atkal Jūs jāpieviļ. Nomira mans draugs, ar kuŗu dzīvoju vienā istabā, jābrauc uz bērēm. Pēc dažām dienām gan būšu atpakaļ, bet drošības dēļ tad apsolos pie Jums aiziet 10. dec., ap pl. 2 p. p.

Tagad man ir tik nelabs prāts un nu es tik stipri izjūtu tādu stāvokli, kā Jūs tēlojat negaŗā skicē „Domas“.

Neņemiet ļaunā, ka atkal tā iznācis.

Ar mīļu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

28. Leontinei Zaķītei Strenčos, 3. XII. 25. g.

Leonīda, es būšu atpakaļ tikai 10. dec. vakarā, jo Ada paglabāšana atlikta uz 9. dec.

Še ir ļoti auksts laiks un daudz sniega. Es pa istabu vien gribu mitināties visu nedēļu. Grasim uzrakstu, lai pasūta priekš manis vaiņagu par 800 rbļ., jo te nekā nevar dabūt. Rēdzēs vai izpildīs.

Ar mīļu sveicienu

J. Z.

29. Mātei Rīgā, 11./XII. 25.

L a b a d i e n a !

Atbraucu labi un sāku dzīvot pa vecam. Adi jau gan tik drīz aizmirst nevarēšu. Nosūtu Mickeņiem „Atpūtu“ un avīzi, kuŗā uzrakstīju par Adi. Izlasat un aiznesat viņiem. Drīzumā nosūtīšu arī Ada fotografijas un vēlāk arī citas lietas. Par Ada flintes pārdošanu lai apklausās Eklons, tas ir go-

dīgs cilvēks un labāk zin par mani. Flintēm ir da-
žāda cena un no galvas neviens neko nezina solīt.

Ar mīļu sveic.

Jānis.

Miļš sveiciens māmiņai arī no manis.

Leonīda.

30. Kārlim Egtem

[1925. ?].

Mīļais Kārli!

Neņem ļaunā, ka Tev jau vakar nenodevu šīs
rindas. Bez tam neesmu uzrakstījis par Eldgastu,
jo sestdien biju pavisam slims; arī viņa grāmatu
man nav, izņemot „Sudrabortā saule“. Bet nu jau
ar Tev tas par vēlu.

Ar mīļu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

31. Mātei un brālīm Konradam

Rīgā, 5. janvārī 1926.

Labdien!

Lidas kartiņu saņēmu šodien. Tad nu gan mā-
tei ir gadījies pavisam slikti. Lai Koris vai Lida
vēl atraksta pamatīgāki, vai tā roka ir arī ievai-
nota (t. i. āda pušu), jeb āda vesela. Pirmā ga-
dījumā arvien daudz sliktāk un ja uzmanīgi neap-
rietās, tad roka var palikt kropla. Un nevajaga no-
laisties, kad paliek mazliet labāk, jo vēlāk var iz-
celties visādas vainas. Kurš ārsts tad bij, laikam
Sukurs? — — — — —

— — — — — Varbūt kauls pavisam plīsis nebūs. At-
rakstat man, bet vēstuli, jo vaļējās kartiņas te visi
„bažibozuki izšņākarē“ un tādā kārtā dabū zināt
vairāk kā vajadzīgs. — Es arī pa svētkiem biju

slims — sasaldējies. Uznāca nāvīgs karstums, sāpēja krūtis un aizsmaka kakls. Bet labi izsvīdu un nu esmu atkal uz pekām. Rīgā tāds neveselīgs gaisis: šodien pat tāda migla, ka dažus soļus nevar saredzēt. — Rūdis rakstījis nav. — Par Adi Tranzehe solījās uzrakstīt medinieku žurnālā, tur es iedevu arī Ada bildes klišeju. Kad tas žurnāls iznāks, tad jau nosūtīšu. Arī „Atpūtas“ nu būs daži numuri sakrājušies.

Gaidīšu atbildi

Jānis.

Lida jau varēja palikt ilgāki, jo māte ar slimu roku neko strādāt nevarēs.

32.

Rīgā, 10./III. 26.

L a b a d i e n a !

Es domāju, ka ar to Eglēnu mājas pirkšanu tomēr nekas labs nevar iznākt. Man jau nav naudas un ja ar pa bankām šo to un aizdevuma veidā sagrabinātu, tomēr būtu maz aprēķina. Bez tam, Alberta mātei no svara ir to māju pārdot pēc iespējas dārgāk un nevis skatīties uz kādām radnieku būšanām. Varbūt Rūdis domā citādi, bet man, jā ar būtu nauda, negribētos nekādas mājas un mantas. Alberta mātei vajadzētu izsaukt ekspertus, kas to māju vērtību notaksē un pārdot tikai tādām, kas vairāk dod, nevis radniekiem. Bet es jau no tādām šeptēm nekā nejēdzu un tādēļ neko nezinu darīt. Dzīvoju pa vecam. Vēl arvien jūt to opija nelabumu un diez vai kādreiz maz tas izies. Strādāju diezgan maz, lai būtu tikai iztikšana. Ar Eglēnu tad nu gan ir slikti, bet tā jau viņa paša vaina. — Ja satiekat kādu no Mickēniem, tad pasakat, lai pa-

meklē, vai Adis nav uz māju aizvedis kādu binokli. Viens viņa draugs to kādreiz aizlienējis un tagad prasa atpakaļ. Uz pavasari, kad būs jaukāks laiks, es braukšu uz Strenci, tad aizvedīšu Ada drēbes un arī to binokli paņemšu.

Ar mīļu sveicienu

Jānis.

33.

Labdienā!

Tagad gan es vēl nevaru braukt, jāpaliek redakcijā citu vietā, kas arī slimo. Koris būs tikai sasaldējies un par aklo zarnu jūs ārstam paši būsat iebilduši pa priekšu. Kad nu Mārtiņš slimo ar zarnu, tad jau visiem Kraukļiem uzreiz vienāda slimība nevar būt. Mārtiņš jau mani ar notura par zarnas slimnieku, bet tā nebūt nav, jo man pavisam ir citādas tās sajūtas un sāpes. Bet par to nav iko runāt. Tāpat kā Koris, es nogulēju uz gultas 4 dienas un tikai aizvakar uzcēlos. Bija karstums un grieza vēmienu. Ārstu nesaucu, jo viņi arvien meklē tikai to, ko iedomājās. — Ka Koris sasaldējies, to jau redz no viņa kakla vainas. Lai tikai guļ gultā, kamēr nokrītas karstums, gan būs labi. Tomēr pa sliktu nav, ja izturās tā, it kā būtu aklā zarna iekaisusi. Aizbraucis es nekā nevaru līdzēt un priekš vaidēšanas arī nav vajadzīgs. Kaujos ar aukstu laiku — pie mums centrāle no 1. maija vairs nekurina, tāpēc istaba ir drēgna un nepatīkama. Vispārējais laiks ar ļoti neveselīgs. Opija vaina mani moca arvien. Vēders nekad vairs nesāp, bet pār visu miesu skrien nejaukas trīsas un miesa auksta. Reizēm svīst, ka nezin kurp sprukt. Bet tam tā vajaga būt. Braukšu, kad paliks siltāks.

L a b a d i e n a !

Es dzīvoju pa vecam. Nesen biju gan mazliet it kā slims, bet tagad esmu vesels kā zirgs. Pa svētkiem nebraukšu — auksts laiks un daudz braucēju. Rakstīt vienkārši nevižojū, tāpēc nekas nav drukāts. Rūdis nav rakstījis ilgāku laiku. Arnis grib Valmierā rīkot pa svētkiem rakstnieku vakaru, plijās, lai piedalos es arī, bet redzēs kā patiks, tā darišu.

Sveiciens no manis un Leonīdas

Jānis.

Izsūtu reizē „Atpūtu“ un kalendāru.

J. Z.

37. Leontīnei Zaķītei

L e o n ī d a ,

šovakar ir rakstnieku vakars Blaumaņa ielā. Man jāiet to aprakstīt un tad nāc Tu man līdz paklausīties, jo būs diezgan interesanti. Es atnāksū pie Tevis ap plkst. pus 8, tāpēc esi jau gatava.

J. Ziemeļnieks.

28. febr. 1927.

38. Mātei

Rīgā, 25. aprīlī 1927.

L a b a d i e n a !

Es jau tāpat „gurķojos“ un uz Strenčiem aizbraukt ir vienkārši laiskums. Gan jau, kad paliks siltāks un zaļāks, tad aizbraukšu. Rīgā dzīvoju vairāk viens pats un tikai ar Leonīdu satiekos, jo citi tādi ļurkas vien ir. Fišers arī skaišās, ka pie viņa

neēju, stāstījis citiem, ka es esot lepnis palicis, jo kamēr labi ejot, pie viņa nemaz vairs nerādoties. Protais, jā var iztikt bez citiem cilvēkiem, jo labāk, bez tam Fišers pats bija liels ķeburs un ļoti aizmārsīgs, jo kad aizdeva man naudu, tad bieži aizmirsā, ka to jau esmu atdevis. Viņš pie tam iedomājās, ka dara man milzīgu labumu, par kuru vajaga visu mūžu atcerēties un verdziski zēmoties. — Pašreiz uzrakstīju mazu stāsteli, jo vajaga naudas vasaras uzvalkam. Man gan nekad vairāk drēbju nav, kā tās, kas mugurā, tomēr nekas nekait. Vesels arī esmu, bet bieži gan vēl iesāpās galva un šis tas, it kā no opija laikiem. — Rūdis, kā jau rakstīju, bija ar Emīliju Rīgā iepirkies, Lillis esot dabūjis vietu Ventspilī (neatceros kādu), bet vēl kādu nedēļu braukšot uz Rīgu pamācīties grāmatvedību, ko vajagot jaunajā vietā prast. Ulpe no Krievijas man sācis rakstīt, liek sveicināt visus Strenču paziņas.

Ja varēs, es nosūtīšu to „Pain Normal” caur pastu un kad maijā braukšu, tad ar aizvedīšu. Vajaga ēst vairāk augļu barību, jo tad vēders nebūs tik ciets, un augļus, kā piem., dažādas saknes, jau vasarā varēs dabūt. Rīgā gan jau viss ir: svaigi salāti, redisi u. c., lai gan vēl padārgi. Leonīdas brālis ar pašreiz guļ pilsētas slimnīcā: ārsti sākumā atzinuši, ka esot kuņģī augons un jātaisot operācija, bet tagad nezina, kas īsti ir.

Uz redzēšanos, tā ap maija vidu.

Jānis.

39. Kārlim Eglem

14./V. 27.

Mīlais draugs,

neņem ļaunā, ka tik ilgi „gurķojos” ar rakstīšanu. — Tu jau zini, ka esmu nāvīgi laisks. Bez tam, ļoti

dīvaini, esmu it kā aizmirsis recenzijas rakstīt —
iznāk pārāk patētiski un, varbūt, arī muļķīgi.

Dari nu kā redzi, ja vari, izlabo uzrakstīto, pēc
vajadzības nostrīpojot vai pieliekot.

Es kādu pēcpusdienu aiziešu pie Tevis.

Ar mīļu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

40. Mātei

Rīgā, 2. jūlija 1927.

Labadiena!

Mēs domājam ar Leonīdu braukt svētdien 10. jū-
lijā ar rīta vilcienu, kas Strenčos pieiet ap pus di-
viem. Tad padzīvosimies un varēs braukt ar nakts
vilcienu vai arī pirmsdien atpakaļ. Būtu labi, ja Mār-
tiņš ar atbrauktu no Valmieras. —

Pašreiz pa Rīgu man dūšīgi „jāšiverējās” ar dar-
biem, jo pa ziemu es vairāk slinkoju. Uz citu dzī-
vokli sen gudroju iet, bet nevižoju pārvākties un tā
paliek pa vecam. Rūdis nav rakstījis. Viendien es
redzēju Lilli uz ielas ar vienu otru meiteni; klāt es
negāju, tikai sasveicinājāmies.

Atrakstat vēl, jo mēs varam braukt arī citreiz,
kā jums labāk patīk.

Ar mīļu sveic.

Jāča.

41. Leontīnei Zaķītei

Leonīda, atnāc tūlīn, kad saņem šo zīmīti, man
ļoti steidzami vajaga Tevi satikt. Tikai uz pāris
minūtēm.

J. Z.

23. jūl. 1927.

L a b a d i e n a!

Tagad dzīvoju atkal pa Rīgu. Toreiz braucām pa visām elles malām un gulējām Rēpiņos pa nakti. Vēl bez manis brauca Kārkliņš ar sievu un Arnis ar kādu savu simpātiju. Otru nakti gulējām Viķu muižā pie Dr. Kirchenšteina, t. i. tālu aiz Mazsalaces. Bijām arī Burtniekos, Matīšos, Alojā, Limbažos, Cēsīs un pie Zvārguļu Edvarda Raunas apkārtnē. Ceļš visur bija ļoti labs, tikai vienā vietā aiz Puīķeles gribējām visi nosisties, jo šoferam saulē bij apzīlbušas acis un viņš tikko neielaida grāvī. Citādi bija ļoti jauks un pa pāris dienām es vējā nodegu galīgi brūns. Šo to arī fotografēju avīzei un „Atpūtai”. —

Ar Leonīdu šad tad braucam uz jūrmaļu, bet nu gan atkal sāk biežāk lietūs līt un laiks ir vēsāks. Bez tam Leonīdai lielas bēdas: tēvu pag. ceturtdien ķēra trieka un viņam viena puse (kreisā) pamira. Nu ir pagājušas tikai četras dienas, bet viņš tomēr it kā uzlabojas, lai gan ārsti saka, ka maz cerības, jo sirds viņam galīgi sabeigta.

Nāk. sestdien, ja Leonīdas tēvs uzlabosies, es braukšu dažas dienas pie Akuratera uz laukiem: Staburaga tuvumā viņam ir mājas un viņš tā kā uzburts plijas virsū, lai tak es atbraucot pie viņa. Esmu arvien solījies un nu šoreiz solījums jāizpilda.

Citādi viss pa vecam.

Rūdis ar raksta, lai braucu uz Ventspili, bet šovasar būs jālaiž tas biķeris garām, jo diezgan esmu daudzijies apkārt.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

Atrakstat atkal.

L a b a d i e n a !

Leonīdas tēvs jau tagad gandrīz vesels: staigā pa istabu un sēd pie loga. Bet ārsti teica, ka vajagot mazākais nogulēt uz gultas 6 nedēļas. Tagad ir tikai četras. Tomēr nav vairs šaubu, ka viņš izveselosies. Trieka gan dažreiz mēdz atkārtoties, tāpēc nekad nevar būt drošs. — Citādi jau pa vecam. Es pie Akurātera biju un nodzīvoju dažas dienas. Rūdis ar šad tad raksta. Viendien pie manis uznāca Arnolds no Ventspils: nolīcis augstskolas eksāmenu un bija traki priecīgs.

Tagad tad nāksot uz Rīgu dzīvot. Lilis vēl esot darbā turpat Ventspilī, bet lāga nepatīkot tai vietā, jo alga esot maza. —

Nosūtu „Atpūtas“. Mickēniem jau var teikt, ka es „Atpūtas“ vairs nesūtu un jūs paši pārkat pa numuram.

Esmu vesels un šo to ražoju, jo nauda kā nāk tā iziet.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

L a b a d i e n a !

Es dzīvoju pa vecam un esmu vesels. Tikai dūšīgi ražoju, jo naudas vajaga šur tur. Nopirku uzvalku, cepuri un kurpes par 8000 rbļ. un domāju arī mēteli pirkt. Leonīdas tēvs jau pamazām atvesēlojies: pa istabu mazliet staigā un acim redzot, kādreiz būs vēl labāk. Tikai ir tāds nervōzs, kā jau slimnieki, kad apnicis nīkuļot un iet uz labo pusi. Es domāju, ka Korim tas pāries. Man ar vienu laiku sāpēja kakls un krūtis, bet karstums gan nebija,

jo neesmu mazasinīgs. Lai klausu vien Sukuram, gan būs labi. — Citādi viss pa vecam. Arnolds šad tad atnāk pie manis, viņam pa augstskolu iet labi.

Rūdis pāšreiz nav rakstījis.

Ar mīļu sveic.

Jānis.

Mīļi sveicinu visus

Leonīda.

45.

Rīgā, 20. okt. 1927.

Labadiena!

Lida man atrakstīja un es domāju, māt, ka tā Kora slimība būs nieks, bet Tev pašai vajadzētu atbraukt jaunnedēļ uz Rīgu pie kāda speciālista, lai apskata, kas Tev īsti ir ar to cieto vidu. Kad jau ielaidīs, tad paliks arvien sliktāk un vēlāk būs jānožēlo. Tāpēc katrā ziņā sataisies un atbrauc, tikai pa priekšu man atraksti, lai varu aiziet uz staciju pretīm. Ceļa naudu 20 latus es šē ielieku.

Man iet pagaidām labi, tikai daudz jāstrādā, jo esmu iekīmerējies visādās lietās. Bet ir jau viss labi.

Tā tad gaidīšu Tavu atbildi.

Jāča.

Mīļi sveicinu Loļa.

Brauciet nu gan, tantiņ, katrā ziņā, lai ātrāki noskaidrotu slimību. Man jau ar bij lielas bēdas, bet redziet, ka pie laika ārstē, tad visu var izārstēt. Jānis jau būs rakstījis, ka Paps bij slim, brālis ar bij slim, tāda pate slimība kā Koram, tā nu ir

niecīga, vajaga tik pašam uzpasēties, tad būs vesels tāpat kā brālis.

Nu tad dzīvojat laimīgi

uz redzi

Leonīda.

46.

L a b a d i e n a,

es tagad, māt, vēl uzpravījos 1. pils. slimnīcā, t. i. uzbaņoju nervus un domāju tikai pēc kādas nedēļas iet laukā un tad braukt vai nu pie Rūda padzīvot, vai arī pie Jums uz Valmieru. Viss ļaunais, kas mani mocīja, — slēpjās manī pašā un kad nervi palikuši pavisam slimi un vārgi, tad var velns spēlēt ar mani kā patīk. Es nevainoju neviena cilvēka, jo esmu daudzus mocījis un viņu dvēseles izārdījis pa dziedziņam, neizprotamas sāpīgas ziņkārības dzīts.

Alberts jau var būt laimīgs, viņam garām pagājis viss, kas mums vēl priekšā. Tikai nu neraudat un nebēdājat daudz.

Tad vēlāk jau aizrakstīšu atkal, kā būs ar to braukšanu.

Ar mīļu sveicienu

Jānis.

Rīgā, 8. jūn. 1928.

47. Kārlim Studentam

Valmierā, 18./VII. 28

Mīļais Kārlī!

Neņem ļaunā, ka Tev tik ilgi neesmu rakstījis un nedomā, ka tik drīz varu aizmirst, ko Tu manis labā esi darījis. Es tikai gaidīju, kad man paliks pavisam labi un tad Tev teikšu: nu esmu vīrā!

Tomēr tik ātri neiet — bezmiegs mani vēl āzē un tas notiek periodiski, pie tam es nezinu kāpēc, jo uzbarojies esmu pamatīgi un arī vairs nekādi „ikdienas dūrienīni” nav jāsaņem. Liekas, ka dažādās ģiftis, ko savā laikā esmu patērējis, ir nejauki iezīdušās visā manā miesā un padarījušas mani vēl „sievišķīgāku”, kāds esmu no dzimšanas. Dienās jūtos noguris, lai gan visādi trenējos un daudz uztueros svaigā gaisā. Strādāt neko sevišķu nevaru, tikai kaļu lielus plānus un uzrakstu pa paviršam dzejolim. Visbiežāk gan uznāk Zaula stundas — tad gribas ķerties atkal pie vecā ētera un pagulēt dažas naktis, kā saka, bez pakustēšanās, bet vienīgais, kas mani no tā attura, ir citu ticība uz mani, jo es nevaru pievilt tos, kas par mani rūpējas un domā vislabāko. Pie Šēnfeldta guļot man ļoti gribējās nosprāgt, tad man likās, ka visi ir blēži un cenšas mani pazemot, es biju nomērējis un tāpēc nevarēju objektīvi vērtēt, lai gan tas nebij ārprāts, kā, varbūt, varēja likties.

Tagad es visu ārstēšanās programmu izpildīšu kā klājas, bet ja patiesi arī pēc tam būs nejēdzīgi, grūti, tad nu gan sākšu atkal savu tradicionālo stāigāšanu pa aptiekām.

Nedusmo, draugs, ka to saku. Negribu koķētēt ar savām vainām, kā to man ne vienreiz draugi pārmetuši, bet ja Tu tikai vienu dienu un nakti spētu dzīvot manā ādā, tad Tu mani saprastu un pazītu tās fiziskās un garīgās mokas. Ar dzīvi Valmierā esmu apmierināts — dzīvoju vientulīgi, tikai reiz, kad Arnis te bija, pavadīju vienu nakti „šanā” un piedzēros tā, kā nekad savā mūžā.

Atraksti man, ko Tu tagad dari: vai kur esi ceļojis jeb vēl ceļosi. Man ļoti gribētos ar Tevi mazliet papļāpāt, sevišķi tādos brīžos, kad jūtos

labi un arī pavisam slikti. Tagad, tāpat kā senāk, es no cilvēkiem bēgu, un tā vien liekas, ka viņi runā ar mani aizdomīgi un saudzīgi: sak, tas jau reiz bij sajucis. Lai nu tie ir sīkumi, tomēr man mazliet sāp, jo es zinu, kā dažs labs no tiem ir vairāk ķerts kā es.

Man kādreiz, varbūt, augustā, vajadzēs iebruukt Rīgā izņemt no Labkl. ministr. to naudu; bet es esmu pametis to zīmi un nezinu kādos dātos tur izmaksā. Ja satiec Ansaberga kgu, tad, mīļi lūdzu, paprasi viņam. Varbūt var izmaksāt visu līdz rudenim, tad man nebūtu pa to ministriju jādauzās vairākas reizes un Rakstnieku biedrībai būtu parāds atmaksāts kā pienākas.

Gaidīšu Tavu atbildi un ceru, ka Tu nedomāsi par mani ļaunu, ka Tev nekā nevaru atmaksāt par Tavām rūpēm manis dēļ, kad biju slimnīcā. At-raksti kā klājas Sotakam un citiem.

Ar mīļu sveicienu

J. Ziemeļnieks.

48. Jānim Akurateram

Valmierā, 24./VII. 28.

Mīļais draugs.

Es visiem esmu gandrīz rakstījis, tikai Tev, sa-vam labākam draugam nē. Patiesībā man arī neko sevišķa nav ko teikt, izņemot manu slimību, kas Tev un citiem jau būs apņikusi. Bet tā jau ir: kad sirds pilna — mute runā. Esmu arvien tāds pats nīkulis, tikai nobarojies un ieņemu pasaules telpā lielisku tilpumu. Bet no nobarošanās vien neatka-rājas veselība — slimoju tāpat, un dažreiz ļoti asā formā, pie tam pats sevi vēroju un domāju: Jāni, tu gan esi izlaidies! Morfinisti jau nav ārstējami un kaut es bijis tikai opija lietotājs, tas ir tas pats.

Kas reiz pielicis Tavu apdziedāto „pekles kausu“ pie lūpām, tam mūžīgi slāpst. Es neesmu izņēmums un nevarēšu būt, lai gan ārstēšanās „programmu“ — dzīvot pa vasaru te, izpildišu kā pieklājās. Tāpēc nebēdā un nesēro par mani, ja dzirdi, ka kādreiz esmu nolauzis kaklu, vai arī guļu Strenčos. Man ir sāpīgi to Tev teikt, bet „tumšais ienaidnieks, kam mūsu dienas dotas“ tā grib. — Citiem gan neko nesaki, tikai piebilsti, ka esmu zellis uz visām kantēm, jo tie nebūs meli — rudenī mēs tiksīmies, un jā man turēsies nauda, brauksim uz Alžiru. — Kādā vaļas brīdī atraksti man, Johannes, Tu esi mans labākais draugs un es katram tavam vārdam ticu. Pastāsti, ko Tu tagad labu raksti, tāpat kā senāk to darīji. Avīzē lasu, ka esi Cēsīs bijis, arī es tur biju, tikai citā dienā — braucu satikties ar vienu meitu.

Pielieku šo Tev dāvinātu dziesmu. Ja atrodi drukājamu, nodod Kārkliņam.

Ar mīļu sveicienu Tavš

J. Ziemeļnieks.

49.

Valmierā, 4./VIII. 28.

Mīlais Johannes,

sūtu Tev sveicienus no Valmieras. Toreiz Belevi viesnīcā Tavu zīmīti saņēmu tikai ap pus 12, un kad aizgāju pie švarca, biji jau aizgājis. Man Rīgā bija klapatas ar bagāžu: gribēju šurp pārvest visas savas grāmatas, bet paspēju tikai vienu daļu, jo iznāk diezgan dārgi. Es nezīnu, vai maz rudenī vairs braukt atpakaļ Rīgā — tur tāpat no sevis nekur nevaru izbēgt un mani jau vairs nekas lāgā neinteresē: ne teātri, ne opera. Ja varētu sakrāt

naudu, tad gan gribētu ar Tevi vēl aizbraukt uz Afriku, kā jau reiz runājām.

Sveicini Skalbi, — es viņam apm. pēc nedēļas aizsūtīšu mazu piemiņu, kuŗu, cerams, varēs lietot.

Še pieliktos dzejoļus, lūdzu, nodod Kārķliņam un atraksti man, kad iznāk vaļas.

Sveicini arī savus mājeniekus — kundzi un Laimu.

Tavs

J. Ziemeļnieks.

50. Richardam Rudzītīm

Valmierā, 18./VIII. 28.

Mīlais draugs,

pirms savas slimības kādreiz paņēmu no Tevis bibliotēkā 3 sējumus vispasaules lit. vēst. (Batjuškova) un tā nepaspēju Tev nodot. Tagad tik drīz Rīgā neiebraukšu, tāpēc laipni lūdzu, aizej Tu tām grāmatām pakal uz manu veco dzīvokli (Marijas ielā 55, dz. 33), tur saimniece Tev iedos, jo es viņai teicu, ka Tu kādreiz pēc tām atnāksi pakal. Un neņem ļaunā, draugs, ka esmu bijis tik neuzvedīgs. Tagad dzīvoju pa Valmieru un tik drīz vēl nedomāju „kājas notirināt“, jo jāraksta viena poēma. Īsti vesels gan neesmu, bet nu jau vismaz varu dzīvot. Ko gan lai daru, ka man ir tik nejauka daba: pirmā mīlestība padarīja mani par narkotiķi; otrā iedzina ārprātīgo namā, bet trešā, ja viņa nāks, — atnesīs man nāvi. To es jūtu, un kad visām tām pievienojas vēl citas nelaimes, sevišķi mana filozofija, manas domas, kas atņem un samaitā jūtas, tad Tu vari saprast, cik dzīve ir šausmīga. — Ja satiec Renāti vai Zentu, sveicini viņas no manis labi sirsnīgi un pateicies par viņu līdzietību manās grūtās dienās. Var jau gadīties,

ka es Rīgā nemaz vairs neatgriezos: man vienalga kur esmu. Ja iznāk laiks, atraksti man, kā Tev iet un vai kaut ko raksti? Mana adrese: Valmierā, Pārgaujas ielā 7.

Ar mīļu sveicienu Tavs

J. Ziemeļnieks.

51. Mātel un brālim Konradam

Rīgā, 3. sept. 1928.

Labdienā!

Man jau tagad nekas nesāp un zāles nekādas neesmu dzēris, kamēr toreiz Valmierā. Ēst smeķē labi un guļu kā nosists. Varbūt tagad būšu uz visiem laikiem izārstējies, bet nelon jau punktierēt un prātot. Ražoju redakcijā pa vecam un uz Valmieru nedomāju braukt, jo tad gan būtu jocīgi, ka iekristu tur pašā dubļu laikā un tupētu kā idiots bez darba istabā. Tagad man ir visādas šeftes un ienāk arī nauda, kuŗu galvenā kārtā „nokostēju“, jo ar Leonīdu tikai gudrojam par labām „zakuskām“.

Korim ar vajaga tagad uzpasēties rudens laikā un nepārražoties pa to tumšo istabu.

„Piesaule“ jau ir pasūtīta, tikai nekārtīgi iznāk. 11. un 12. numuru tagad vajadzēs steigt nodrukāt pirms svētkiem. „Daugava“ jau gan iznāk kārtīgi.

Vakar saņēmu vēstuli no Ventspiliešiem — dziļojot pa vecam. —

No šēnfeldta slimnīcas māsa man atnesa arī veļu un nāvīgi brīnējās, cik es esot nobarojies.

Cits viss pa vecam.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

man atrakstīja kartiņu, bet neesmu vēl atbildējis, jo nav nekā ko sacīt. Lida solās jaunnedēļ braukt Rīgā. Viņai tad iedošu „Atpūtas“.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

54. Hertal Sūnai

Rīgā, 25 /IV. 29.

Hertī, nupat dabūju no Alīdas zināt, ka Tava māmuliņa mirusi. Un sevī jūtos it kā vainīgs, ka neesmu Tev rakstījis. Tagad jums visiem lielas bēdas un es varu iedomāties, cik sāpīgi ir zaudēt visdārgāko. Bet tāds jau ir cilvēka liktenis: piedzimt, ciest un nomirt. Ir tomēr labi, ja mums dota kāda izeja, atsvabināšanās no mokām — nebūtībā. Iedomā vien, vai nebūtu daudz briesmīgāki, ja Tavai māmuliņai vajadzētu ilgi un grūti ciest. Bet Tev nevajaga raudāt, jo viņai tas būtu vissāpīgāki, ja tā mūžībā varētu to redzēt. Un saņem spēkus un mierini papu un mazos, dari viņu sāpes vieglākas, tad Tev pašai arī būs labi. Mēģini aizmirsties darbā.

Sveicini papu, Veltu un Maigu un atraksti man, kad paliek pavisam skumji. Tagad jau es uz jūsu pusi tik drīz nevaru braukt; ir šis tas jāstrādā, bet gan jau vasarā tiksīmies.

Kad raksti savam draugam uz Angliju, pasveicini no manis.

J. Ziemeļnieks.

55. Mātel un brālim Konradam

Rīgā, 12. sept. 1929.

L a b a d i e n a.

Šodien nosūtu kurpes, bet nezīnu vai derēs, jo neatminu, kāda lieluma bij tās vecās. Ja Korim neder, lai sūta atpakaļ — pārmainīs. Maksāja 22 lati.

Dzīvoju pa vecam un esmu tāds pusvesals ar tiem nieriem. Kad ievēro ēdienus, tad ir pavisam labi. Mārtiņš ar nupat atrakstījis un „jāšreibē” viņam atpakaļ. Vecais mētēlis jau, laikam, aizgājis garu ceļu, jo es reiz teicu vecenei, lai liek kur grib. Būs laikam pārdevusi, bet bij jau vecs draņķis. Rūdis nav rakstījis.

Ar mīļu sveicienu

Jāča

no manis ar

Leonīda.

56.

24./I. 30.

Labadiena.

Es jau dzīvoju pa vecam un iet labi. Avīzi pasūtīju no 1. febr. līdz 1. aug., t. i. uz pus gadu, bet piesūtīšot Smerķa kioskam jau sākot ar šodienu. Tikai tur vajaga uzprasīt, jo ekspedīcijā solījās norakstīt Smerķim zīmīti, ka sūta 1 eks. „Jaunākās Ziņas” priekš Kraukļa kdzes. „Piesauli” vēl neesmu pasūtījis, jo tikai šodien ir 1. numurs iznācis. Redzēs kā iznāks. Rūdis sen reiz atrakstīja, bet neesmu vēl atbildējis.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

[Augšā un apakšā uz malas vēl]:

Sūtu visiem mīļu sveicienu

Leonīda.

Sabariet Jāni, viņš man sāk palikt neuzticīgs.

Leonīda.

57.

Rīgā, 17. febr. 1930.

Labadiena!

Es domāju, ka Tev, māt, vajadzēs pa vasaru braukt kādu mēnesi uz Ķemeriem ārstēties, jo

maksu es nokārtošu. Varat braukt abi ar Kori, bet tā kā Korim Ķemeru sērains gaiss nebūs tik labs, tad vislabāki Baldonē, kur arī plaušu slimniekiem ieteicams. Uz Baldoni no Rīgas iet autobusi katru dienu un var arī ar vilcienu tikt. Tā tad parocīgi. Vannas, kā liekās, tur sāksies no 15. maija un tad es aizbrauktu tur jums abiem saņemt istabiņu. Tikai vēl vajaga aprunāties ar ārstu, vai vannas Tev der, t. i. vai Tev vesela sirds. To godalgu par grāmatu man izmaksās, laikam, nākošu mēnesi un no tās summas jau iznāks visādām lietām. Strenčos istabu pa vasaru var aizslēgt ciet. Aprunājaties ar Kori, man liekās, ka tā būtu labi.

Man citādi nekas no jauna nav. Pašreiz taisos uz Leonīdas māšas vakaru.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

Atraksti ko Tu domā.

58.

19. martā [1930.].

Labadiena!

Es, māt, nosūtu divās pakās savas vecās drēbes, jo kamēr nauda turās, nopirku šo to jaunu. Tāpat dzīvoju pa vecam un nieres nemaz vairs nesāp. Nervi vien būs bijuši. Nekādas drapītes ne pulveri nav jādzej. Ja tev kā vajaga no ēsmas lietām, atraksti tikai man, jo pa pastu visu var labi nosūtīt un Rīgā visu dabūt. Varbūt uz rudeni izdošu savas dzejas otrā izdevumā, tad jau atkal atlēks kāds grašītis. Ja neiznāks, ražošu tāpat dažādus sikumus un nav bēdas.

Leonīda raujās ap mājas būvi, rudenī 6 stāvu nams būs gatavs.

Rūdis nav rakstījis.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

L a b a d i e n a !

Rūdis ar Emīliju bija Rīgā taisni tad, kad saņēmu vēstuli par Lidas slimību. Bet man pilnīgi aizmirsās Rūdim pastāstīt un tikai kad tos biju aizvadījis, ienāca prātā. Taču, kā redzams, tas bijis tikai labi, jo Rūdis, kā dzirdēju no Spundes, sūtījis mazliet naudu. Es jau ar sūtītu, bet man vienkārši nav, jo algas taču nesaņēmu un jāiztiek kā pagadās ar darbu. Pēc kādām nedēļām „J. Ziņās” drukās manu stāstu, tad jau Mārtiņam lūkošu kādu grasīti atlicināt, jo tad viņam naudu vajadzēs ne mazāk kā tagad.

Satiku viendien Batoriju. Tas turpat uz ielas tūlīn mēģināja „pumpēt”, jo man taču ejot labi, esot populārs vīrs u. t. t., it kā es ar savu popularitāti varētu naudu pelnīt. Man, protams, tai brīdī bija tikai daži santimi ķešā. Apsolījās nākt citu reizi pie manis ciemā.

Es dzīvoju pa vecam. Nekad jau laikam pamatīgi nevarēs to opija nelabumu izdzīt — esmu bijis pie šādiem, tādiem ārstiem un dzēris dažādas zāles, bet arvien vēl nav pavisam labi. Zaķīts tādā ziņā uztura manu kanti un ja viņš nerūpētos, es jau nu būtu atgriezies pie vecām drapītēm. — Emīlija ar vēl slimo ar sirdi. Pie ārsta tomēr nebij aizdzinama — esot kauns no izmeklēšanas. Rūdim ārsts parakstījis brilles. Nu visi Kraukļi ir kā pūces.

Ar mīļu sveicienu

23. apr. [1930.]

Jānis.

Labadiena!

Es, māt, dzīvoju pa vecam un šo to ražoju Benjaminam, jo pa vasaru daudz kas sakrājies. Esmu vesels. Aspazija grib, lai dzīvoju jūrmalā, viņas vasarnīcā, Raiņa istabā, bet man vēl tagad nav vaļas turp braukt. Cita nekā jauna nav. Ļoļa būvē māju un sestdien būs jau ārpuse visa gatava. Rūdis nav rakstījis. Varbūt pa vasaru kādu dienu aizbraukšu uz Valmieru pie Lidas un arī uz Strenčiem. Pagaidām visu labu. Ielieku te 20 latus.

Jāča.

Miļš sveiciens Korim un mammiņai no manis.

Leonīda.

61. Mātei

Rīgā, 16. jūl. 1930.

M i ļ ā m ā t,

Avīzi jau viņi negrib piesūtīt no mēneša vidus, bet arvien no pirmā. Bet tā kā esmu pazīstams, tad man apsolīja līdz 1. augustam kārtīgi piesūtīt. Ja nu nav nav, šodien es pasūtīju atkal uz 3 mēnešiem t. i. apm. līdz 15. okt. Ja sāk gurķoties ar piesūtīšanu, tad atraksti man, es visu nokārtošu. Pasaki tikai Smerķienei ar, ka Tev atkal pienāks 1 eksmeplārs.

Es domāju, ka Tev nevajadzēja ar tiem baptīstiem pīties. Tur jau viņi tāpat vien murgo, jo grib, lai būtu vairāki piekritēji. Bet ja Tev laba sajūta, tad dari kā patīk, jo katram vajaga darīt pēc sirdsapziņas. Man iet pavidam: daudz darbu, bet maz peļņas, jo visi grib, lai strādāju lēti. Esmu vesels, tikai galva šad tad iesāpās un atkal pār-

iet. Leonīda sparīgi būvē mājas. Divas jau gandrīz gatavas un pašreiz sāk trešo, kurā būs skola. Viņai ar daudz nepatīkšanu ar visām tām lietām, bet tomēr rīkojas enerģiski. Es vēl pagaidām dzīvoju pie vecenes, lai gan sen jau apriebies, jo viņa mani, tāpat kā citus, aiz muguras arvien aprunā. Priekšā kūst vai laukā. — Tagad uz Strenčiem tik drīz nedomāju braukt, jo darba daudz, ko uz rudeni vajaga pasteigt. Bet ja kādreiz iepatiksies — aizbraukšu dažas dienas paciemoties pie jums un Mār-tiņa.

Citādi viss pa vecam.

Ar mīļu sveicienu

Jāča.

62.

Labadiena!

Leonīdas brālis jau nīkuļoja vairākus mēnešus un ārsti teica, ka esot plaušu dziedzeņu iekaisums, bet galvenais — vajagot uzpasēties, kā jau pie visām slimībām, kur darišana ar temperātūru. Tagad ir vesels kā zirgs. Gan jau Korim ar paliks labi, lai tik klausu ārstam. Bet Tev, māt, pašai gan vēl vajadzētu biežāki aizbraukt uz Valmieru pie ārsta, jo par zāļu labo iespaidu katrreiz nevar priecāties, varbūt tās ir tikai narkotiskas zāles, kas Tev atņem sāpes un tas viss. Ja es redzētu to recepti, tad nu gan zinātu, kādu labumu tās dara.

Nosūtu uz perevoda 60 latus un „Atpūtas“. Es sev nopirku pamatīgu mēteli par 7000 rbl., kaut gan žīds prasīja 11,000 rbl. Tā tad man visnepieciešamākais tagad ir un nu domāju sākt „gurķoties“, t. i. slinkot, jo diezgan esmu ražojis visādus krā-

mus. — Apm. mēnesi atpakaļ pie manis redakcijā ienāca Cerbuļu Jānis (papas vecs draugs), tāpat apklausīties, kā ejot, jo Tu esot Jenceru Cerbuļam rakstījusi. Es nu gan viņa vairs neatminējos, bet kad sāka stāstīt, ka nācis pie papa uz Bānūzi kārtes spēlēt, tad uzausa tāda kā jausma. Uzdeva savu adresi (Alūksnē, Tirgotāju ielā 16, dz. 1), lai Tu pie gadījuma atrakstot. — Pagājušā nedēļā atkal uznāca Kundziņu Rūdēns [Reit... (?), nesal., brālis] un bija ļoti nobēdājies, jo uz ielas pārlūzusi malkas vezumam ilkss un par labošanu jāmaksājot kalējam 700 rbļ., kuŗu neesot pie rokas. Es viņam aizdevu un tad palika jautrāks. Solījās atdot, kad iebraukšot Rīgā. — Cits viss pa vecam.

Tad nu veseļojaties vien.

Ar mīļu sveicienu

Jānis.

Sveiciens arī no Leonīdas.

REDIĢĒTĀJA PIEZIMES

Jāņa Ziemeļnieka atstāto darbu literāriskā vērtība diezgan dažāda. Liriskā dzeja no visiem viņa sacerējumiem mākslinieciski pilnskanīgākā, tālab šai sakopojumā tā uzņemta visa; uzņemti tāpat viņa stāsti, kuŗu nav daudz un kuŗi nav bez savas literāriskas intereses, lai gan daži no tiem nebūtu par oriģināliem saucami (par tiem pāris tiešiem tulkojumiem, kas šē netiek uzņemti, nemaz nerunājot.) Līdz ar gaŗākajiem apcerējumiem par rakstniekiem un rakstniecību, nav daudz šķirotas arī dzejnieka vēstules, kas man nākušas rokā. Pārējie mirušā dzejnieka sacerējumi (literāriski pārskati, humora u. c. gadījuma dzejojumi, atsauksmes, referējumi, intervijas etc.) bieži vien jau stipri problēmatiski. No tiem tad šē uzņemta it kā paraugam samērā tikai maza daļa. Pavisam ārpus rakstu kopojuma atstāti dzejojumi bērnu bilžu grāmatās, un atstāti tā vienkāršā iemesla dēļ, ka šīs grāmatas katram tirgū vēl viegli pieejamas. Dzejas un stāstus atskaitot, savu tiesu pārējo rakstu izvēlē bija jārēķinās arī ar Rakstu kopojuma iepriekš nospraustiem apmēriem.

Rakstu kopojumu ievada Pēteris Ērmanis biogrāfiska apcere Jāņa Ziemeļnieka dzīve un dzeja, kas šobrīd pirmais plašākais raksts par mirušo dzejnieku un palīdzēs lasītājiem vieglāk pārskatīt viņa mūža gaitas un darbus. Materiālus Rakstu kopojumam man snieguši it īpaši dzejnieka brāļi Rūdolfis un Konrāds Krauklis un dzejnieka tuvā draudzene Leontīne Zakīte, viņa dzejā tik bieži cildinātā Leonīda. Izsaku viņiem un visiem, kas veicinājuši šī izdevuma klajā nākšanu, sirsnīgu pateicību.

Dzejnieka paša sakārtotie dzejoļu krājumi (1. sēj.) ievietoti tādā pat kārtībā, kādā tie parādījušies savā laikā atklātībā: *Nezināmai* (94 lpp., Lapsenes izdev., Rīgā 1923), *Aizejošais* (95 lpp., Ed. Alaiņa resp. tās pašas Lapsenes izdev., Rīgā 1923), *Skūpstis* (dzejas 1923—1927, 126 lpp., Valtera un Rapas akc. sab. izd., Rīgā 1928) un *Naktis* (128. lpp., turpat, Rīgā 1929). To darīju īpaši tālab, lai nejauktu to noskaņu, ko autors viņiem piedēvis; jo dzejoļus šinīs krājumos viņš nav kārtojis to rašanās secībā, bet tādu vai citādu izjūtu un pārdzīvojumu kārtībā.

Manā rīcībā atrodas Ziemeļnieka Dzeju eksemplārs, kurā vienkop iesieti krājumi *Nezināmai* un *Aizejošais*. Gandrīz visiem dzejoļiem te autors ar savu roku pierakstījis vietu, kur dzejolis uzrakstīts, un gadu, lielum lielam vairumam arī datumu, kad attiecīgais dzejolis uzrakstīts. Turpat atrodami dažu dzejoļu labojumi, kurus šai izdevumā esmu ievērojis.

Pirmizdevumā vairāki dzejoļi uzņemti kā vienā, tā otrā krājumā. Lai tie te veltīgi burtiski neatkārtotos, tad tādi paturēti tikai vienā krājumā, pēc iespējas jaunākā redakcijā. Tā dzejolis *Augstā logā aiz mirdzošām rūtīm* (*Aizej.* 11, šē būtu I sēj. 123. lp.) atstāts jaun. redakcijā *Pretim, logā...* (*krāj. Naktis* 10, šē I 275), *Vakara peizāžs* (*Aizej.* 84, šē *Naktis* I 281), *Kad tava daile...* [*Aizej.* 13, šē N. I 285), — savā laikā tas, tāpat kā dzejolis *Nu atkal balle* (*Snova bal...*), tulkots arī krieviski (*Kogda moi mečti tvoi vzor lučistij*) *Rižskij Kurjer* 1924, 993], *Kad atkal reiz es kļūšu šķīsts un patiess* (*Naktis* 58, šē *Nezin.* ar virsrakstu *Mea Memoria* I 149), *Leonīdai* (*Naktis* 30, šē *Nezin.* I 140), *Vientuļais* (*Aizej.* 31, šē N. I 295), *Mātei* (*Aizej.* 76, šē N. I 301). *Es mīlā nīkdams klīdu tev pa pēdām* (*Aizej.* 56., šē *Es drūms un ļauns tev sekoju...*, *Naktis* I 318). Dze-

jolis Kuģis (še I 135, 324), kam pirmā vārsmā gluži vienāda abās vietās, savā turpmākā veidojumā tomēr dažāds (tā tad divi varianti). Dzejolis Pēc gažām, tveicējošām dienām (I 128) atkārtojas Naktis ar virsrakstu Mirkklis (I 339). Dzejolis Perpetuum mobile (I 65) ievīts arī stāstā Zilezera Marīte (II 79). Dzejolim Pār dziļumiem un sienām (I 130) uzglabājies kāds rokraksts, kurā tam virsraksts Sapņu princesei; tāpat dzejolim Tu, daiļā, brīnišķīgā seja (I 299), kur tas iesākas ar otro vārsmu Cik vientulis es esmu bijis... Bet tā kā tie liekas vecākā redakcijā kā krājumi, tad tos še neievēroju. — Dzejas iespējot ieviesušās klūdas, kas izlabojamas. Pirmā sējumā 134. lp. četrinda Tu vienīgā man cēli ticēt spēji, nepareizi pielikta kā pēdējais pants dzejolim Aizgājušai; tā ir patstāvīga vārsmā, kas uzrakstīta 1922., 7. 9., kurpretim dzejolis Aizejošai uzrakstīts 1920., 26. 6. No dzejoļa Magones (I 253) nepareizi atdalītas divas pēdējās vārsmas kā patstāvīgs dzejolis; tās pieder šim pašam dzejolim. Jāpiezīmē, ka šai izdevumā dzejoļu krājumi Nezināmai, Aizejošais, Skūpsts, Naktis parādās jau trešā izdevumā, jo drīz pēc dzejnieka nāves tie iznāca Kopotās dzejās (tā tad otrā iespiedumā).

Pārējie dzejoļi (I 359—407) sastādās no tiem, ko autors atstājis ārpus šiem četriem krājumiem žurnālos un laikrakstos izkaisīti vai rokrakstā (pēdējā diezgan maz). Tie še uzņemti chronoloģiskā iespiešanas vai uzrakstīšanas kārtībā. Skaidribas labad arī pie tiem še dažas piezīmes. Tūliņ pēc dzejnieka nāves Jaunākās Ziņas (19. VII. 30.) parādījās virkne atsevišķu vārsmu ar kopēju virsrakstu *Dvēsele cieš...* Tas nav pareizi, jo tādas fragmentu virknes Ziemeļniekam vispār nav. Vārdus *Dvēsele cieš* dzejnieks uzmetis ar zīmuli uz kādas atsevišķas papīra lapiņas. Tā kā šo lapiņu rakstnieks J. Akuraters kopā ar ci-

tiem aizgājēja draugiem atradis pie pēdējā nāves gultas, tad domā, ka tie viņa pēdējie vārdi. Bet tā kā šiem vārdiem ar tām dzeju rindiņām, kas zem tiem iespiestas laikrakstā, nav nekā kopīga, kā to rāda šo dažādo vārsmu uzglabājušies rokraksti un arī saturs, tad šie tos apzīmēju vienkārši par fragmentiem, pievienodams agrākiem vēl arī citus, kas nākuši klāt. No tiem divas pēdējās rindas Just dziļi dzīvību un nāvi (I 402) ir dzejnieka veltījuma ieraksts albumā (Valmierā 26. VI. 28.) viņa radniecei Hertai Sūna. Rindas (pēc Bairona) Miers, miers (I 404) ir veltījuma uzraksts kādai dzejnieka paša ģimetei, ko viņš 1928. gada 16. janv. nosūtījis J. Neimanei Ventspilī. Dzejoļi Gan redzēsiet — mans kaps to izlīdzinās, Kad divas rokas, Nav dvēsele šķīrāma no miesas, Viņš pievīkdams, Paliec un Kam tu bēdz (I 404 u. t. t.) ņemti no rokrakstiem, kas uzglabājušies dzejniekam Kārlim Eliāsam (tagad Rīgas pils. Mišņa bibliotēkā). Šo dzejoļu uzrakstīšanas laiks nav zināms, bet atzīmēta gan vieta dzejolim Gan redzēsiet (Spāres skolā, Kurzemē). Šai skolā dzejnieks bija īsu laiku 1921. gadā. Ja ne visi, tad, jādomā, vismaz daļa šo dzejoļu varētu būt ap šo laiku uzrakstīti.

Dzejnieka brālis Rūdolfs man aizrādīja, ka daži Jāņa draugi burtliči Strenčos, Gustava spiestuvē, iespie-duši ap 1915. gadu uz atsevišķas lapiņas kādu Jāņa dzejoļi. Šīs lapiņas viens eksemplārs vēl uzglabājies (tagad Rīgas pils. Mišņa bibliotēkā), un tur iespiestā dzeja skan:

K r a u k ļ u J ā ņ a

R u d e n s s k u m j a s

Ak, svešās, tālās klusās skumjas,
Kas vienmēr pieglaužas pie sirds,

Kad rudens brauka zelta lapas
Un pļavās trīta izkopts mirdz.

Vai kādreiz brīvs no jums es kļūšu!
Vai tiešām man tik vājam būt
Un atkal izjust simtkārtīgi:
Cik pagājušo aizmirst grūt!

Ziemeļnieka draudzenei Leontīnei Zakītei (Leonīdai) uzglabājusies viņa dzejoļu burtnīca, kurā viņš ierakstījis 48 dzejoļus līdz ar uzrakstīšanas gadu atzīmēm. Lielais šo dzejoļu vairums uzņemts krājumos Nezināmai un Aizejošais. Starp šīm dzejām ir viena arī ar atzīmi 1915. gadā, tikai tā nav tomēr augšā pievestā Rudens skumjas, bet Vai tiešām es tik ļauns (I 361). Viss tas norāda, ka jau 1915. viņš nopietni nodarbojies ar dzejošanu, kaut gan drukāties sāka tikai 1916. gadā, ja par pirmo iespiesto darbu neuzskata šē augšā pievesto jauneklā mēģinājumu Rudens skumjas.

Bet ir arī agrāki dzejas mēģinājumi. Tā ministrijas skolas laiku mēģinājumus (1913.) rāda kāda maza (rakstāmpapīra $\frac{1}{8}$ formāta) burtnīciņa zilos vāciņos, ar mazā autora paša zīmētām viņjetēm. To Ziemeļnieks darinājis „par piemiņu” savai līdzskolniecei E. Zariņai (tagad jau mirusi), kurū, kā brāļi apliecina, viņš ļoti cienījis. Kādreiz sarunās par to Ziemeļnieks minēja arī man, tikai neteica, ka šī burtnīciņa vēl uzglabājusies. Šai burtnīciņā atrodami gan „oriģināli”, gan Koļcova u. c. dzejoļu tulkojumi, taču visi tie vēl tik neveikli, skolnieciski naivi, ka var interesēt tikai kā skolas laika illūstrācijas dokuments.

Piezīmēju, ka Ziemeļnieka papīri (arī vairāki šē pieminētie rokraksti), tāpat ģimetnes u. c., nodoti un glabājas Rīgas pils. Mišņa bibliotēkā.

Stāstus Ziemeļnieks sāka ievietot Atpūtā un Jaun. Ziņās, vēlāk kādus arī Piesaulē un citur, sākot

ar 1925. gadu. Vēstulē dzejniekam Richardam Rudzītim (1922., 6. 9.) viņš gan piemin, ka jau tolaik uzrakstījis stāstu *Decembra nakts*, taču tādu līdz šim man nav izdevies atrast iespiestu, un nav uzglabāties arī tamlīdzīgs rokraksts. Kā jau sākumā pieminēju, Z. stāsti, lai nu tie būtu oriģināli vai svešu iespaidu rosināti (piem. stāsts *Sievietes uzticība savā saturā* pārāk līdzīgs R. Brako stāstam *Sieviete*, IIūstr. Žurnālā 1924., 28.), šē uzņemti visi. Uzglabājušies gan vēl pāris fragmenti rokrakstā, bet tā kā tiem nav ne iesākuma, ne beigu un pašā saturā tie pārāk aprauti, tad tiem nav sevišķas nozīmes.

Humoristiskos un satiriskos pantus zem dažāda veida zīmējumiem un šaržiem Z. pēdējos gados rakstīja diezgan daudz, taču tos viņš pats neuzskatīja par kaut ko literāriski vērtīgu. Tie nāca klajā *Atpūtā* un *Jaunākās Ziņās* sākot ar 1926. gadu gan ar viņa parakstu, gan bez tā. Tos atkārtot šē, pie tam bez attiecīgām illūstrācijām, nebūtu nekādas nozīmes, tālab uzņemu tikai dažus no tiem.

Apcerējumus par rakstniekiem un rakstniecību Z. laida klajā tikai pa retam, sākot ar 1923. gadu. No tiem šē uzņemti noslēgtākie, raksturīgākie. Gandrīz bez izņēmuma tie visi rakstīti jubileju vai piemiņas svinību gadījumos un ir ar stipri pārējošu raksturu.

Atsauksmes par grāmatām Z. iesācis rakstīt diezgan agri, sākot ar 1920. gadu, pie kam visumā rakstījis daudz. Lielāka vai mazāka literāriska interese tomēr tikai viņa atsauksēm par dzeju grāmatām, no kurām tad šē vesela virkne uzņemtas. Referējumiem, intervijām, pārskatiem u. c. Z. tāpat ziedojis daudz pūļu un laika, sākot ar 1921. gadu, īpaši *Jaun. Ziņu* un *Atpūtas* redakciju uzdevumā. Un savu žurnālista pienākumu viņš ir pildījis zināma tra-

fareta robežās, kā to var vērot arī no tiem pāris piemēriem, kas še uzņemti.

Vēstules uzglabājušās diezgan mazā skaitā. Bet tā kā tās vispār rakstītas ļoti brīvi un vaļsirdīgi, tad tās būs svarīgs un vērtīgs materiāls viņa dzīves un darbu pētniekiem, tāpat ar savu saturu tās interesēs katru Z. cienītāju. Vēstules še uzņemtas pēc iespējas visas, cik tās man nākušas rokā līdz Rakstu iespiešanai. Sīkie izlaidumi dažās vēstulēs, kas pēc sava satura patlaban pilnībā vēl nav publicējamās, atzīmēti ar svītriņām.

CHRONOLOĢISKAIS RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi.

Aiz. — Aizejošais
 Atp. — Atpūta
 B. V. — Baltijas Vēstnesis
 D. — Daugava
 D. g. g. — Daugavas gada grāmata
 Dz. V. — Dzimtenes Vēstnesis
 IMM. — Izglītības Ministrijas Mēnešraksts
 Il. ž. — Illūstrēts Žurnāls
 J. T. — Jaunības Tekas
 J. V. — Jaunais Vārds
 J. Z. — Jaunākās Ziņas
 K. r. — Kopoti raksti
 L. G. — Latvju Grāmata
 L. J. — Latvijas Jaunatne
 L. K. — Latvijas Kareivis
 L. K. ltp. — Latvijas Kareivis literāriskais pielikums
 L. V. — Latvijas Vēstnesis
 L. V. ltp. — Latvijas Vēstnesis literāriskais pielikums
 Ltv. — Latvija
 N. — Nedēļa
 Nez. — Nezināmai
 Nkt. — Naktis
 P. — Piesaule
 R. — Ritums
 Sk. — Skūpstis
 Socd. — Sociāldemokrāts
 Tr. — Trauksme
 V. S. — Vienots Spēks

1916.

Vai tiešām es tik jauns? (Dz. V. 202). Mans brālīt's (Dz. V. 238). Pie kapa (Dz. V. 267).

1917.

Cerība (Dz. V. 6). Vēstule D. Spundem (Strencī 28. VIII).

1919.

Strādnieka dēls (Sark. Strādnieks 3). Ceļā (Dz. V. 74). Kritušais (Socd. 57 [74]). Pēc cīņas (B. V. 156). Pārejot (B. V. 175). Kad mīlas sāpēs sievu skatiens bargs (J. Z. 178). Laimīti auklējot (B. V. 182).

1920.

Dvēsele (B. V. 13). Invalīds (J. Z. 69). Mana ģeografija (B. V. 74). Lietainā vakarā (B. V. 111). Portrets (B. B. 125). Pirmai mīlestībai (J. Z. 139). Jāņu naktī (J. Z. 140). Mans izskats ārējais (B. V. 144). Uz Burtnieku ezera (B. V. 148). Perpetuum mobile (J. Z. 154). Akurateram (B. V. 155). Sienlaikā (J. Z. 157). Latvju māksla (B. V. 158). Kad stāvs tavs plaucis muse-

linā šķidrā (J. Z. 165). Vieg-
lās stundas (J. Z. 182). Mir-
kļu varā (J. Z. 198). De pro-
fundis (J. Z. 226). Pēc sešām
tumsām gaiša Tu (J. Z. 236).
Mūžīgais prieks (L. K. 205).
Sāpju straumes sirdī plokas
(J. Z. 239). Sievieteī (L. K.
208). Daugava (J. Z. 255).
Briedu naktī (J. Z. 261). Kā
rauta lapa straumei ļaujas
(J. Z. 264). Jaunam pirātam
(J. Z. 270). Vēlā rudenī (J. Z.
270). Tik mīlētājs to redz un
mana (J. Z. 274). Kaut žēl
man noplūkt ziedu (J. Z. 274).
Nem manu sirdi pirkstos lie-
gos (J. Z. 290).

1921.

A. švābe. Bulvāri (J. V. 2).
Man saules brīžu maz no tevis
(J. Z. 25). Liktenis (J. Z. 39).
Es ciešu tevi mīlēdams (J. Z.
71). Viens marta vakars (J.
Z. 78). Vai tagad iedomāties
varam (J. Z. 87). Pēdējie
smaidi (J. Z. 90). Milas naktī
(J. Z. 94). Kad izplaukst pir-
mās zvaigznes (J. Z. 103). Di-
vas (J. Z. 134). Kā apburts
dzīvei aizmiršos (J. Z. 142).
Zelta kapā (J. Z. 177). ...Kad
atkal reiz tu nāksi starp šīm
sienām (J. Z. 197). Tava mīla
tikai pusnakts tumsā (J. Z.
197). Pagalam jau mans
dvēš'les svaigums (L. K. 200).
Ak mīlā, kad man kausu
sniegsi (L. K. 200). Pret ru-
deni (J. Z. 205). Jūs un es
(J. Z. 210). Vakara saulē
(J. Z. 210). Kaut sākušī bei-
dzot klusēt (J. Z. 213). „Mans

skaistākais sapins — tev vie-
nam“ (J. Z. 218). Es atkal
sapņoju par Tevi, Svētā (J. Z.
221). Teic, kas tu esi? (J. Z.
245). Vēstule R. Rudzišam
(Miševas skolā, 5. XI.). Nakts
elegija (J. Z. 252). Mājās (J.
Z. 256). Apsēstais (J. Z. 259).
Māsas piemiņai (J. Z. 265).
Es atkal prom uz sapņu spār-
niem raisos (J. Z. 267). Es ti-
cēšu, kaut bojā iešu (J. Z.
273). Skolu apstākļi Latgalē
(J. Z. 277). Pār dziļumiem un
sienām (J. Z. 286). Ziemas
svētkos (J. Z. 290). Ziemas
svētkos (J. Z. 293). Sievieteī
(J. Z. 294). Pārejas laikmetā
(J. Z. 297).

1922.

Jau atkal mirdz un spīgo
(D. g. g. 81. lp.). Kā zilos pā-
vasara tvanos (D. g. g. 81. lp.).
Un kad no debešiem ziliem (J.
Z. 13). Ak manas puķes, bal-
tās, saplositās (J. Z. 16). Man
prātā vakars zvaigznēm ap-
mirdzētais (V. S. 3 [29]).
Svētā, mana dvēš'le tvīkst pēc
Tevis (J. Z. 18). Aicinājums
(L. K. 21). Ak, kādēļ gan es
iesūcu tik sāpes (J. Z. 27).
Zemes un jūras, ja sveiciens
tavs nepārsniedz (V. S. 6 [32]).
Tā nomira, ko mīlēju (J. Z.
37). Vēl mirkli harmonijā lēnā
(J. Z. 41). Ak neaizmirsti
dzīvē mani vienu (J. Z. 53).
Sapnis (J. Z. 53). Vai tad Tu
nāksi manu dvēš'li brīvot (J.
Z. 69). Kad jūtos slims un at-
stāts svešā malā (J. Z. 73).
Mūžīgais (J. Z. 75). Likteni-

gais vakars (J. Z. 82). Kam der šie zvērasti un ķilas (J. Z. 85). Aeternum vale (J. Z. 92). Vai mirkļa debess laimi baudu (J. Z. 99). No rīta (J. Z. 99). Kad tukšas frazes, flirtu, mākslotību (Ltv. 26). Vai tad tu mani atminēsi (Ltv. 29). Pēc garām, tveicējošām dienām (J. Z. 112). Kā gan lai tev stāstu, kas ir mīla (Ltv. 30). Es eju bojā iekārodams tevi (R. 5). Cor ardens (R. 5). Tie murgi bij... (J. Z. 121). Tu stāvēji pie mana šūpla kūmās (J. Z. 121). Es pamodos, kad māja vēl Tavš svētums (Ltv. 33). Aizgājušai (J. Z. 130). Reiz domāju, ka valdi (Ltv. 35). Vizija naktī (J. Z. 139). Albumā (J. Z. 140). Pussapnī bij, kā jūras vilņu šūpās (J. Z. 155). Sen atpakaļ reiz tu teici (J. Z. 159). Vēl dzīves prieks šalc saldi manā dzejā (J. Z. 165). Vold, Dambergs. Dvēseles ritmi (I.M.M. 7). Apsēdēls. Gar aizu malu (I. M. M. 7). Vēstule R. Rudzišam (Strencī). Vēstule R. Rudzišam. (Strencī, 6. VIII.). Ar ko tu, māt, nakts stundā runāji (J. Z. 189). Carpe diem (J. Z. 194). Vēstule R. Rudzišam. (Strencī, 6. IX.). Mans draugs (J. Z. 213). Vēl būdams bērns es Tevi iecerēju (J. Z. 218). Senais tēls (J. Z. 218). Pie kamīna (J. Z. 228). Trauslā traukā. Kārļa Krūzas triolētas (J. Z. 232). Ko Tava balss no mūžiem skan (J. Z. 236). Bij balles vakars... (J. Z. 240). Jā, tiešām atkal

balles zālē (Ltv. 73). Ho-Tai. Linarda Laicēna dzejoļi. — Elza Stērste. Eizebijs un Florestāns (I.M.M. 10). Refleksija (II. ž. 11). Draugi, cik īgni jūs allaž un vienmuļi (J. Z. 270). Impresijas (R. 9). Sirdī mostas simtējādas dziņas (R. 9). Ilgi es klidis un nīcis pa pasauli (J. T. 11). Un bij kā senāk: atkal saules rietā (II. ž. 13). Lēni šūpojās mirdzošās vindās (L. V. 280). Opiums (L. V. 280). Elegija (J. Z. 283). Māsas piemiņai (J. Z. 288). Ko tu vairies no sirdsēstu saimes (J. Z. 290). Es skaistu sievu skūpstos aizmirsos (J. Z. 292).

1923.

Mātei (D. g. g. 68. lp.). Reiz viņa nāca diadēmā baltā (D. g. g. 68. lp.). Vēstule R. Rudzišam. (10. I., Rīgā). Vakarā (II. ž. 2). Te laime plauka mirkļa dvašā (II. ž. 2). Vēstule K. Eglem (15. I. 23.). „Gaidi naktī“ — teica mīlā (J. Z. 13). Vai no sapņiem, vai no dzertā vīna (J. Z. 22). J. Kārklīnš. Mēnesnaktis (L. G. 1). Sapņiem un brīvībai auklēju sevi (Ltv. 9). „Tver, apkamp, skūpti, paņem visu“ (J. Z. 29). Tukšums... Liekulība... Zaimi. (J. Z. 35). J. Akuraters. Rožains vējš. (J. Z. 36). Tu daudzreiz atnāc pusnakts elpā (L. K. ltp. 9 [45]). Es naktī savās sāpēs (L. K. ltp. 9 [45]). Barontēva piemiņai (J. Z. 56). Arnis. Liktenīgie ceļi (J. Z. 58).

Kārlis Skalbe, Pēclaikā (J. Z. 63). Atkal balle... vīns un aizraušānās (J. Z. 67). Tiksmes pilns es raugos savā dāmā (R. 3). Dziesmas, smieklī, jautra glāžu šķinda (J. Z. 71). Ielas, ielas, kur vien acis skatas (J. Z. 71). Lietiņš līnā... Ielas klusas (J. Z. 71). Pretim, logā aiz mirdzošām rūtim (J. Z. 89). Nekādu skaistumu, ne brīvi (J. Z. 89). Es drūms un jauns tev sekoju pa pēdām (Il. ž. 17). Vakarā peizāžs (Il. ž. 18). Antons Austrīņš. Saules grieži (Ltv. 31). Pavasarī (J. Z. 105). Vientuļlais (J. Z. 127). Lēta mūzika un dejas (J. Z. 144). Reiz ziedonī man daudz bij tavas mīlas (J. Z. 145). Es raudzījos tev skaistās acu dziļēs (L. V. ltp. 29). Kad tava daile manus sapņus rotā (L. V. ltp. 29). Tavās mājās (N. 28). Ne pārbaudīt, ne mērot cilvēksirdi (N. 29). Apmātais (N. 29). No jauna senās tekāš staigā (N. 29). Mātei (J. Z. 162). Vakarā (J. Z. 162). Veca dziesma (L. K. 166). Leonīdai (J. Z. 170). Aizgājušai (N. 32). Parādība (J. Z. 186). Mea memoria (J. Z. 186). Neej prom, kad logā dzirdi (N. 34). Uz debess fona vijolētā naktī (Il. ž. 34). Šai zālē (J. Z. 191). Rūdolfa Blaumaņa piemiņai (J. Z. 193). Vairs sirdi neaizrauj nekas (J. Z. 222). Gaidot (Ltv. 56). Teic, kad tu atrausies no dzīves (Il. ž. 42). Ielu uguns elektriskā lokā (R. 9). Es at-

ceros, reiz jautru ļaužu barā (R. 9). Leonīdai (Nr. 47). Kārlis Students. Zvaigžņu krusts (I.M.M. 11). Slimībā (J. Z. 274). Via dolorosa (J. Z. 287). Svētku vakarā (J. Z. 289). Adolfs Erss. Amora dārzs (I.M.M. 12). Pēters Ērmanis. Es šaubos, es ticu (L. V. ltp. 67). Gadu mainā (J. Z. 292). Vakars pilsētā (Nez. 21. lp.). Vēstule E. Birzniekam-Upīšam. Vēstule T. Zeifertam (Rīgā). Acis (Aiz. 16. lp.). Bez tevis, apstarotā (Aiz. 18. lp.). Lai puto vīns (Aiz. 21. lp.). Zilais sapnis (Aiz. 25. lp.). Sapņotājai (Aiz. 29. lp.). Tu vienīgā man cēli ticēt spēji (Aiz. 33. lp.). Kūģis (Aiz. 35. lp.). Zem kājām smilts un zvaigznēs debesis (Aiz. 36. lp.). Liktenīgā (Aiz. 41. lp.). Kad es pie mīlās dvēš'les liecies (Aiz. 52. lp.). Inter arma (Aiz. 68. lp.). Lielajā piektdienā (Aiz. 77. lp.). Kad dienu prieks ir dvēš'lei gājis garām (Aiz. 85. lp.). Tai jūnijdienā bij mums ceļa sauciens (Aiz. 86. lp.). Kaut lapas dzeltēja un sarka (Aiz. 87. lp.). Norietā (Aiz. 88. lp.). Slimībā (Aiz. 90.). Vectēvs mazajam (Aiz. 91. lp.). Ubags (Aiz. 92. lp.). No rīta (Aiz. 93. lp.). Izskaņa (Aiz. 95. lp.).

1924.

Mūsu jubilāri 1. (D. g. g.). Nakts straujā steigā vilciens aizskanēja (N. 1). Strenči (J. Z. 5). Tur, mūžībā, tiek katra

diena svērta (J. Z. 12). Mātei (N. 3). Šai dzīvē mēs pēc laimes ubagojam (N. 3). Jautājumi (N. 3). Debess miers, kas plūst no tavas sejas (J. Z. 30). Lai tava dvēse nogrimst moku dzīlē (J. Z. 40). Vēstule mātai Alidai (Rīgā, 24. II.). Grāmata (N. 9). J. Rainis, Daugava (L. G. 1). Vakarā (J. Z. 69). Vēstule P. Ērmanam (Rīgā, 28. III.). Priekšpavasari (J. Z. 78). Maigās lūpas es skūpstīju kāri (J. Z. 86). Jaunībai (L. J. 1). Leonīda (II. Ž. 19). Tagad (J. Z. 110). Stundas aizskrien netverami īsas (J. Z. 119). De profundis (J. Z. 126). Jānis Sudrabkalns. Pārvērtības (I. M. M. 6). Vientulībā (J. Z. 159). Ieslēgtie (J. Z. 165). Šķiršanās (II. Ž. 32). Šai vakarā es viens ar savām domām (J. Z. 204). Vēstule K. Eglem (Rīgā, 24. IX.). Vēstule K. Studentam (septembrī). Vēstules K. Eglem (6., 9. un 16. X.). Vēstule K. Studentam (Torņkalnā, 16. X.). Kā dvēse cieš, vai Tu to jūti (J. Z. 240.). Vēstule Birzniekam-Upītim (Torņkalnā, 6. nov.). Kā kuģis viens uz tālo ziemeļpolu (J. Z. 254). Vakarš (J. Z. 259). Elegija (J. Z. 264). Nāvei (J. Z. 267). Leonīdai (J. Z. 284). Viss sniega baltās kopās rakts (II. Ž. 51/52). Redzi, tu nonāci pasauli mīlodams (J. Z. 290). Svētku vakarā (J. Z. 293). Ak, domas mūžam grauž un lēnām dzīvi dragā (J. Z. 295). Vēstule

brālim Konrādam (Rīgā, 31. dec.).

1925.

Parādība (N. 2). Kam atausi tu, gaisma laipni bālā (J. Z. 11). Tu, lielais Dievs, aiz zvaigžņu upēm zviļām (J. Z. 27). Ak, mūžīgais, es biju Tev tik tuvu (J. Z. 45). Vēstule brālim Konrādam (Rīgā, 13. martā). Viss bijušais dus lielā Liktenis ziņā (J. Z. 73). Par ko tu ciet, viss piedots sen, viss — bijis (N. 14/15). Pūpolu svētdienā (J. Z. 77). Atspirģšana (J. Z. 81). Maijā (J. Z. 95). Ak, piedod man, ka tevi nesapratu (J. Z. 101). Es zinu gan, ka sen jau nāca rudens (J. Z. 105). Skūpstis (J. Z. 115). Bij... un nozuda gājēju laidā (J. Z. 122). Lēni pilsēta iegrima miegā (J. Z. 122). Un kad pēc gadiem, kad es būšu miris (J. Z. 129). Vēstule mātei (Rīgā, 17. VI.). Viņa teica (J. Z. 136). Pirmā mīlestība (Atp. 34). Vēstule mātei (27. VI.). Mūžīgās ilgās pēc gaismas un brīvības (J. Z. 141). Tu aiziesi, kad nomods sapņus aiznes (J. Z. 146). Hazards un sievietes mīla (J. Z. 147). Ak, labā sirds, es tevi sāpināju (J. Z. 153). Dievs (J. Z. 157). Viesturdārzs (J. Z. 162). Pie tavas sirds es atkal mieru jūtu (J. Z. 170). It kā vēsma, pār druvām kas žvīgo (J. Z. 177). Kā sapnī viss tas toreiz bija (J. Z. 177). No viena acu skata (J. Z. 188). Vakar es redzēju Jūs

(J. Z. 191). Šodien tev uzsmaidu, draugs (J. Z. 191). Tuksneša legenda (Atp. 44—46). Dziru rītā (J. Z. 206). Divas satikšanās (L. V. 213, 216). Uz tilta (J. Z. 218). Vēstule E. Birzniekam-Upītim (7. okt.). Aiz kādas nakts, aiz kādas maldu lejas (J. Z. 228). Vēstule K. Eglem (12. X.). Kā pusnaktī pa egļu silu baigu (J. Z. 242). Bēdu naktī (J. Z. 246). Vēstule brālim Konrādam (Rīgā, 10. nov.). Vēstule L. Zaķītei (28. XI.). Kaut tavas acis brīnišķīgi maigas (J. Z. 266). Tu vienreiz milēji un nīdi (J. Z. 266). Vēstule L. Zaķītei (Strenčos, 3. XII.). Vēstule E. Birzniekam-Upītim (decembrī). Vēstule mātei (Rīgā, 11. XII.). Vēstule K. Eglem. (Bez dat.) Gan tavas acis aizvērusās dusā (J. Z. 288).

1926.

Mūsu jubilāri 2. (D. g. g.). Vēstule mātei (Rīgā, 5. I.). Mirējs (J. Z. 16). Cilvēks maskā (Atp. 66, 67). J. Akuratera Elegiski momenti (J. Z. 29). Vēstules (J. Z. 45). Rakstnieks Jānis Jaunsudrabiņš (Atp. 70). Vēstule mātei (Rīgā, 10. III.). Vizija (J. Z. 57). Ko man sapņos tēlojies Tu, svētais (J. Z. 61). Dailes teātra direktors Ed. Smilģis (Atp. 73). Arvien šis ceļš, arvien šīs vecās pēdas (J. Z. 89). Vējš pāri skriedams kokus loka (J. Z. 99). Vēstule mātei (6. V.). Vasarsvētkos (J. Z.

112). Vēstule mātei (Rīgā, 4. VI.). Zelta krustiņš (J. Z. 121). Melnā dāma (J. Z. 128—133). Somijai (J. Z. 135). Dzejniece Anna Brigadere (Atp. 88). Bija rudenis (J. Z. 152). Draugs, nesēro, jel saki — viss ir bijis (J. Z. 158). Ak kā gan atklāt varēju es rētas (J. Z. 158). Es dzirdēju, kā zvaigznes sirdij jautā (J. Z. 175). Leonīdai (J. Z. 188). Kafejnīcā (J. Z. 199). Bulvārī (J. Z. 211). Kaut es spētu just un dzīvot (J. Z. 226). Vakar biju svēto pulkā (J. Z. 226). Ak, lielais soģi, kam Tu mani tirdi (J. Z. 226). Cecīlijai Hanzen (J. Z. 236). Vēstule mātei (Rīgā, 23. okt.). Draugs, paliec nebūtības dzīlē (J. Z. 256). 18. XI. 18. (dzeja J. Z. 260). Vēstule mātei (Rīgā, 22. dec.). Jaunā gadā (Atp. 113). Gadu maiņā (J. Z. 295).

1927.

Teodors, Saulrieti (J. Z. 10). Fatum (J. Z. 14). Dzejnieks (J. Z. 20). Zilezera Māriete. Runeberga motīvs (Atp. 118). Bērns (J. Z. 31). Vēstule L. Zaķītei (28. febr.). Asmenis (J. Z. 54). Rīga (J. Z. 65). Kapu kalnā (J. Z. 72). Naktsstaigulis (J. Z. 82). Augšamcelšanās (J. Z. 85). Atsvēte (J. Z. 86). Vētras mākonis zilgana tvana (Atp. 129). Vēstule mātei (Rīgā, 25. IV.). Bildinājums (J. Z. 95—98). Kafejnīcas skaistulei (J. Z. 100). Pasaka par sarkano ce-

purīti (J. Z. 107). Vēstule K. Eglem (14. V.). Jānunakts pasacīna (Atp. 138). Vēstule mātei (Rīgā, 2. VII.). Izmišums (J. Z. 145). Anonīma vēstule (J. Z. 148). Tāpēc (J. Z. 155). Kad vaļā veras dvēselis dziļums kvēlais (J. Z. 160). Vēstule L. Zaķītei (23. jūl.). Tā kā sauli, kā gaismu ikdienu (J. Z. 164). Magones (J. Z. 173). Vēstule mātei (15. VIII.). Jūras peizāža (J. Z. 185). Sieviete (J. Z. 190). Vēstule K. Eliāsam. Vēstule mātei (Rīgā, 7. sept.). Sievītes līdzjūtība (Atp. 149). Mīla un nodevība (J. Z. 215—222). Draugam (Atp. 152). Vēstules mātei (Rīgā, 10. un 20. okt.). Fragments (J. Z. 261). Vienlība (J. Z. 289). Ziemsvētku atmiņas (Atp. 164).

1928.

Sievietes mīlestība (J. Z. 4). Romāns ar Aneti (J. Z. 7—9). Viņš šausmās pamodās (J. Z. 16). Aizgājušai (J. Z. 24). Ciemos pie rakstnieka Kārļa štrāla (J. Z. 28). Sirdij (J. Z. 32). Emīlijai Viesturei (J. Z. 33). Epitafija (J. Z. 42). Kādēļ visi traucas uz preses balli (Atp. 173). Pēdējā satikšanās (J. Z. 48). Kārlis štrāls. Zemes elpa (P. 2). Nākotnes draugam (J. Z. 59). Leonīdai (J. Z. 66). Spoks (J. Z. 74). Sapņi (P. 3). Jūdāss Iskariots (J. Z. 78). Svešai (J. Z. 87). Ej gaŗām (J. Z. 87). Cēra kunga vakarēdiens (Atp. 182). Maijā (Atp. 182). Dzej-

nieces Aspazijas nopelni (L. G. 2). Veltījums (J. Z. 108). Teic, teic, cik dzīve bija īsa (J. Z. 108). Tu kādreiz lūdzi manu roku (J. Z. 108). Varbūt, tā patiesība bija (J. Z. 118). Jā, dvēseles ir skaistas, skaistas (J. Z. 118). Dzeja (J. Z. 122). Naktis (J. Z. 125). Vēstule mātei (Rīgā, 8. jūn.). Pāri (J. Z. 128). Kad parks aiz loga naktī šņāca (J. Z. 128). Tu daiļā, brīnišķīgā seja (J. Z. 136.). Tā naktis bij lietaina un vēsa (J. Z. 136). Patiesībai (J. Z. 141). Māsai (J. Z. 141). Puķes (J. Z. 148). Vēstule K. Študentam (Valmierā, 18. VII.). Ametists (J. Z. 159). Sen mīlētai (J. Z. 159). Vēstule J. Akurateram (Valmierā, 24. VII.). Vēstule draugam (J. Z. 168). Vēstule J. Akurateram (Valmierā, 4. VIII.). Vēstule R. Rudziņam (Valmierā, 18. VIII.). Rūtai (Atp. 199). Ja būtu Dievs, es viņu lūgtu (Atp. 199). Beatrisei (J. Z. 192). Vēstule brālim Konrādam (Rīgā, 3. sept.). Mātei (J. Z. 200). Sievītes uzticība (J. Z. 209—211). Kapličā (J. Z. 214). Dzejnieka liktenis (J. Z. 215). Valmieras kapsētā (Atp. 204). Dzejniek, tu, kas reibsti baudās (D. 9). Vērī (D. 9). Vakars ārprātīgo namā (Atp. 205). Šonakt (J. Z. 229). Man prātā (J. Z. 238). Vakarā (J. Z. 243). Vēstule mātai Alīdai (Rīgā, 31. okt.). Es pulkā minu laimes pēdas (P. 10).

Pie loga stāvu rudens ēnā (P. 10). Par mani nelūdz Dievu, labā (Tr. 1). Atmiņu grāmata (J. Z. 251). Rētas (J. Z. 265). Pie dzejnieka J. Raiņa (J. Z. 268). Dārgakmeņu krājējs (J. Z. 286—292). Svētā vēstnese (Atp. 216). Kristus piedzimšana (J. Z. 293). Grēku grāmata (P. 12). No manas dzīves (Sk. 14. lp.). Ko runā tumšo acu flirts (Sk. 19. lp.).

1929.

Launais vārds (J. Z. 10). Vaid ōkeans un klintis plaisā (J. Z. 10). Viesis (J. Z. 15). Sieviete un automobilis (Atp. 221). Rēgs (J. Z. 25). Drupās (J. Z. 39). Mīlestība (J. Z. 47). Kā lietniņš vēss ar gaitu smalku (Atp. 227). Kā radās Aspazijas Vaideļote (J. Z. 63). Šķīroties (J. Z. 68). Kā sāpi smeldzošu, kā glāstu (J. Z. 68). Lieldienās (Atp. 230). Poruku Jāna Kopoti raksti (P. 3). Vēstule mātei (19. apr.). Tumšās stundas (J. Z. 89). Vēstule Hertai Sūna (Rīgā, 25. IV.). Tavs daiļums dots no paša Dieva rokām (P. 4). Spoks (P. 4). Mūzai (J. Z. 101). Toreiz (Atp. 237). Nauda, mīla, Vasarsvētki (J. Z. 110). Piezīmes par Fr. Bārdas dzeju (P. 5). Uz robežas (J. Z. 125). Vēstule (J. Z. 133). Jānis Jānos (Atp. 242). Kauja kapos (J. Z. 137). Ķeizars un mīļākā (J. Z. 149). Kā ōkeana vilņu spēle (J. Z. 173). Apcieņojums (J. Z.

183). Izcirtumā (P. 8). Ne prieku just var dvēsele, ne bēdu (P. 8). Elks (P. 8). Vēstule mātei (Rīgā, 12. sept.). Narciss (J. Z. 220). Jociņu „rakstnieku“ vakars (J. Z. 227). Dus acis dziļi kapa baismā (J. Z. 229). Vadonis (J. Z. 238). Dziesmu dziesma (J. Z. 243). Vēja atbilde (J. Z. 243). Lietus lāse (J. Z. 243). 17 jauno rakstnieku vakars (J. Z. 243). Kuģis (J. Z. 250). Saruna (J. Z. 254). Cilvēkam (J. Z. 257). Slimībā (Atp. 264). Smilšu graudiņš (J. Z. 268). Īsas piezīmes par Skalbes dzeju (L. G. 6). Svešnieks (Nkt. 29. lp.). Šaubas (Nkt. 57. lp.). Leonīdai (Nkt. 106. lp.).

1930.

Vārdi (J. Z. 7). Atspirgšana (J. Z. 13). Kuŗš ir istais (Atp. 272). Vēstule mātei (24. I.). Saruna ellē (J. Z. 22). Zīda mēteli (J. Z. 32). Vēstule mātei (Rīgā, 17. febr.). Tavs vārds (J. Z. 40). Laime (J. Z. 51). Zvaigznei (J. Z. 58). Vēstule mātei (19. III.). Ziemas sports pavasarī (Atp. 282). Apmātais (J. Z. 74). Vientulība (J. Z. 87). Lieldienu motīvi: 1. No rīta. 2. Bijušais (J. Z. 89). Vēstule mātei (23. apr.). Vakara noskaņa (J. Z. 93). Mana mīlestība (J. Z. 102). Antonīnas grēks (J. Z. 110). Vēstule mātei (26. maijā). Četras dzejoļu grāmatas (J. Z. 121). Burvība (P. 5). Viesis (J. Z. 126). Va-

sarsvētku nakti (Atp. 292).
Nemierīga nakts (J. Z. 127).
Papardes zieds (Atp. 294).
Rīgas Jānis (J. Z. 137). Al-
pera nodoklis (J. Z. 141). Pu-
ķes (J. Z. 142). Etera odējs
(P. 6). Brīdis (J. Z. 150).
Laiks un darbs (Atp. 297).
Kā dzīvo un strādā dzejniece
Aspazija (Atp. 297). Vēstule
mātei (Rīgā, 16. jūl.). Sporta
klizmas (Atp. 298). Fragmenti
(J. Z. 159). Nekad, nekad,
mans draugs (Atp. 299). Piķa
dāma (Atp. 300). Divas dzeju
grāmatas (J. Z. 171). Netici-

gais (J. Z. 201). Vēstule mā-
tei (Bez gada un dat.).

1933.

Miers, miers! (K. r. I, 404.
lp.). Gan redzēsiet — mans
kaps to izlīdzinās (K. r. I.,
404. lp.). Kad divas rokas
(K. r. I., 405. lp.). Nav dvēs'le
šķirama no miesas (K. r. I.,
405. lp.). Viņš pietvikdams
man tuvāk kļāvās (K. r. I.,
406. lp.). Paliec!.. (K. r. I.,
406. lp.). Kam tu bēdz?!.. Tā
likteņvara (K. r. I., 407. lp.).

ALFABETISKAIS RĀDĪTĀJS

1. Dzejas

(Visas 1. sējumā)

	Lapp.
Acis. (Kad acis maigi zvīlas)	126
Aeternum Vale! (Caur vētrainu un baigu nakti skriedams)	89
Ai, jaunība, mēs aizejam pa vienam. (Jaunībai) . . .	262
Ai, šī pilsēta! Dziesmas un lauri. (Rīga)	259
Aicinājums. (Tev mana sirds kā pieliets biķers kūš) . .	66
Aiz birzes lejā. (Norietā)	172
Aiz kādas nakts, aiz kādas maldu lejas	227
Aiz tumša meža saules rietā. (Parādība)	322
Aizgājušai. (Mēs saules stundas kopā pārlaidām) . .	133
Aizgājušai. (Nu ik vakarus, kad krēsli)	369
Aizgājušai. (Tu biji dzidra rāsas lāse)	288
Ak, cik liktenīgs tas vakars. (Liktenīgais vakars) . . .	176
Ak! domas mūžam grauž un lēnām dzīvi dragā! . . .	216
Ak, dzeja, sapņu puķe maigā. (Dzeja)	319
Ak, kā es vēlos teikt tev savas bēdas. (Slimībā) . . .	251
Ak kā gan atklāt varēju es rētas!	211
Ak, kādēļ gan es iesūcu tik sāpes	368
Ak, labā sirds, es tevi sāpināju	244
Ak, lielais soģi, kam Tu mani tirdi	212
Ak manas puķes, baltās, saplosītās	367
Ak mīlā, kad man kausu sniegsi	74
Ak, mūžīgais, es biju Tev tik tuvu	223
Ak, naktis briesmīgās. (Naktis)	299
Ak neaizmirsti dzīvē mani vienu	148

	Lapp.
Ak, piedod man, ka tevi nesapratu	232
Ak, seja bālā, nogurusē. (Pāri)	309
Ak, tevi mīlēdams es cietu ļoti daudz! (De profundis)	100
Ak, vecā grāmata. (Atmiņu grāmata)	316
Ak zvaigzne tālā, laipni lēnā. (Zvaigznei)	389
Akurateram. (... Un brīži ir, kad sojūtos es lieks) .	167
Albumā. (Tā puķe uzzied, ko tu paņem rokā) . . .	340
Ametists. (It kā talismanu svētu)	314
Anōnima vēstule. (Jums, godāts kungs, es zinu...)	220
Antonam Benjaminam. (Laiks un darbs)	399
Apciemojums. (Es dzeju rakstiju)	271
Apmātais. (Simtkrāsās saule aust un riet)	150
Apmātais. (Velts ir mans darbs un veltas manas mokas)	390
Apsēstais. (Ļaužu drūzmā, ielu dunā)	73
Ar ko tu, māt, nakts stundā runāji?	114
Arvien, arvien vēl sapnis sirdi saista. (Svētā vēstnese)	284
Arvien šis ceļš, arvien šīs vecās pēdas	233
Asmenis. (Man kastīte ar apkalumu zeltā)	263
Atkal balle... vīns un aizraušanās	107
Atkal mūzika, mūzika lejas. (Kafejnīcā)	189
Atmiņu grāmata. (Ak, vecā grāmata)	316
Atspirgšana. (Gar jūru vientuļo)	386
Atspirgšana. (Pa kalniem, pa lejām Tavs brīnišķais vārds)	204
Atsvēte. (Tagad pāri es gaviļu lejām)	209
Augstu, degošo mākoņu reidā. (Dievs)	210
Augšāmcelšanās. (Bij durvis vajā: saule iekšā lējās)	258
Auksts, ledains gaiss... Tad šurp sāk domas doties. (Ētera odējs)	397
Aust skanīgs svētku rīts, bet sirds vēl sērās tīta. (Liel- dienu motīvi. 1. No rīta)	391
Bāls atspīdums no ābeļdārza. (Mājās)	111
Bāls eņģels stāv pie mana loga. (No rīta)	82
Barontēva piemiņai. (Lēnām tumst... Un vakars vēsu roku)	369

	Lapp.
Beatrīsei. (Jūs viena mirdzat manās dzejās) . . .	330
Bez tevis, apstarotā	127
Bēdu naktī. (Cik drūma nakts, cik dvēse pilna moku)	196
Bērnš. (Bij mēma nakts ar baigu pūsmēnesi) . . .	213
Bij balles vakars... Zālē greznā	87
Bij durvis vaļā: saule iekšā lējās. (Augšāmcelšanās)	258
Bij jāņu nakts, kad vieglas vēsmas žvīgo. (Jāņunakts pasaciņa)	379
Bij mēma nakts ar baigu pūsmēnesi. (Bērnš)	213
Bij lieli svētki, gaisma lija. (Fragments)	332
Bij... un nozuda gājēju laidā	234
Bij vakars vēls un karstais chamzins rimis. (Jūdass Iskariots)	347
Bija rudenis. (Bija rudenis... Mākoņi laidās) . . .	217
Bijušais. („Senas sāpes,“ — es runāju lēnām) . . .	392
Brīdis. (Priekšā redzu viņas seju)	399
Brīnišķos ziedos vēl mirdzēja pļava. (Māsas piemiņai)	116
Briedu naktī. (Ko iemidzināt taisas)	66
Brūnas sievas liesmu rokās. (Slimībā)	173
Bulvārī. (Smieklu straumes kaislas, īsas)	194
Bulvārs skatās elektriskām acīm. (Impresijas) . . .	80
Būs desmit gadi gaitā klusā. (Fatum)	255
Būs skūpstu reibums dziļš. (Sievietes mīlestība) . .	307
Caur vētrainu un baigu nakti skriedams. (Aeternum Vale!)	89
Cecīlijai Hanzen. (Dzidrā meldīja — ūdeņu skreja) .	262
Ceļā. (Vēl lielceļš vizot viņ kā dzintarrota)	115
Cerība. (Sniega vilnas šūpulītī)	362
Cik daudz reiz stundā vientulīgā. (Mans draugs) . .	168
Cik drūma nakts, cik dvēse pilna mokām! (Bēdu naktī)	196
Cik klusa nakts, kad izeju viens pats. (Nakts elegija)	90
Cilvēkam. (Tu tici brīvībai, tu tici dzīves priekam) .	349
Carpe Diem! (Draugi, kādēļ sērot)	108
Cor Ardens. (Vēl sapnis sauca zvaigžņu sfērās blāvās)	98
Daugava. (Pār tevi toruden bij nopostīts ik tilts) .	173

De profundis. (Ak, tevi mīlēdams es cietu ļoti daudz!)	100
De profundis. (Svētā, kurp gan lai es bēgu?)	237
Debess laukos asins sārtos. (Vakarā)	186
Debess miers, kas plūst no tavas sejas	220
Divas. (Kad grūti bij man dzīvi ikdienīgo)	71
Dieva dārzus posta sala. (Vēlā rudenī)	110
Dievs. (Augstu, degošo mākoņu reidā)	210
Draugam. (Draugs, dziesminiek, tu mīli dzīvi)	203
Draugi, cik igni jūs allaž un vienmuļi	107
Draugi, kādēļ sērot. (Carpe Diem!)	108
Draugs, dziesminiek, tu mīli dzīvi. (Draugam)	203
Draugs, nesēro, jel saki — viss ir bijis	211
Draugs, paliec nebūtības dziļē	214
Drupās. (Te klīdu viens, tik līdz nāk mana ēna...)	319
Dus acis dziļi kapā baismā	273
Dvēsele. (Vai gūstekne no mūžības šurp vesta)	163
Dzeja. (Ak, dzeja, sapņu puķe maigā)	319
Dzejniek, tu, kas reibsti baudās	291
Dzejnieks. (Viņš tevi redz un saprot visās klūdās)	222
Dzidrā meldija — ūdeņu skreja. (Cecilijai Hanzen)	262
Dziļā dusā elpo zvaigžņu sfēras. (Leonīdai)	140
Dzīru ritā. (Izdziest sveces, ko vakarā dedzu)	191
Dziesmas, smiekli, jautra glāžu šķinda	109
Dziesmu dziesma. (Reiz skanēji tu man ikdienu)	334
Ej gažām... (Ej gažām drīz un paslēp savu daili)	338
Elēģija. (Ilgas ar dvēseli mūžīgā sakarā)	117
Elēģija. (Tu ne'si te... Vien neizteiktas sāpes)	253
Elks. (Kā klints, kas spoguļojas Deltā)	329
Emilijai Viesturei. (Ko gan lai sniedz šīs gurdās rin- das manas)	336
Epitafija. (Tu dāvināji tai)	286
Es atceros: bij gaiša, gaiša diena. (Leonīdai)	219
Es atceros, reiz jautru ļaužu barā	199
Es atceros — tai skaistā dienā mēs. (Uz tilta)	243
Es atkal prom uz sapņu spārnēm raisos	96

	Lapp.
Es atkal sapņoju par Tevi, Svētā	77
Es ciešu tevi milēdams	365
Es drūms un ļauns tev sekoju pa pēdām	318
Es dzeju rakstīju. (Apcieņojums)	271
Es dzirdēju, ka zvaigznes sirdij jautā	193
Es eju bojā, iekārodams tevi	99
Es esmu stāds pēc saules tvikstošais. (Mans izskats ārējais)	146
Es gaidu, kad tu nāksi atpakaļ. (Vai tiešām es tik ļaus?)	361
Es labprāt būtu stars, kam ļauts. (Vakara saulē)	91
Es naktī savās sāpēs	115
Es pamodos, kad māja vēl Tavs svētums	100
Es pulkā minu laimes pēdas. (Beatrisei)	331
Es raibo atlasu sev priekšā veņu. (Mana ģeografija)	169
Es raudzījos tev skaistās acu dzīlēs	141
Es skaistu sievu skūpstos aizmirsos	65
Es ticēju, kaut bojā iešu	366
Es vaicāju: jeb manī mīt tā vara	201
Es zinu gan, ka sen jau nāca rudens	240
Ētera odējs. (Auksts ledains gaiss... Tad šurp sāk domas doties)	397
Fatum. (Būs desmit gadi gaitā klusā)	255
Fragments. (Bij lieli svētki. Gaisma lija)	332
Fragments	400, 401, 402
Gads pēc gada nogrimst mūžos klusi. (Rūdolda Blau- maņa piemiņai)	248
Gadu maiņā. (Kā nemierīgu straumju kritums)	371
Gadu maiņā. (Zvani dūca. Bij Zilvestris galā)	229
„Gaidi nakti“ — teica mīļā	79
Gaidot. (Pirms elektrību saltās saules riet)	131
Gaisā sniedzīņš sidrabaini laistās. (Svētku vakarā)	370
Gaiss tricot saplūst baigā šķindā. (Kauja kapos)	352
Gan redzēsiet — mans kaps to izlīdzinās	404
Gan sauli še un vēja glāstus jūtu. (Kapu kalnā)	264

	Lapp.
Gan tavas acis aizvērušās dusā	241
Gar jūru vientuļo. (Atspirgšana)	386
Garām namiem žilbinot un spīdot. (Vakars pilsētā)	75
Grāmata. (Kad diena prom ar grūto rūpju saini)	249
Hei, bēgli, valdi kājas. (Uz robežas)	351
Ikdienas kļūstu vārgāks. (Ubags)	174
Ilgas ar dvēseli mūžīgā sakarā. (Elēģija)	117
Ilgī es klīdis un nīcis pa pasauli	110
Impresijas. (Bulvārs skatās elektriskām acīm...)	80
Inter arma. (Rindā miglas kalni trauc)	157
Invalids. (Riets liesmas sveiž pa logu asinssārti)	160
It kā talismanu svētu. (Ametists)	314
It kā vēsma, pār druvām kas žvīgo	242
Izcirtumā. (Simts gadus vecs, daudz vētras laidis pāri)	322
Izdziest sveces, ko vakarā dedzu. (Dzīru rītā)	191
Izmisums. (Izmisums kārais pilns slāpju un dziņu)	197
Izskana. (Vēl nāves tumsā)	177
Iegāju baznīcā. Skanēja zvani. (Neticīgais)	394
Ielas, ielas, kur vien acis skatās	97
Ielu uguns elektriskā lokā	183
Ieslēgtie. (Smagiem soļiem, vējā plandot driskām)	258
Ja būtu Dievs, es viņu lūgtu. (Rūtai)	283
Jā, dvēseles ir skaistas, skaistas	301
Jā, tiešām atkal balles zālē	132
Ja tu — nabags, ja tev nava. (Ziemas svētkos)	137
Jāņu naktī. (Vīst ozola vaiņagi klētiņā)	363
Jāņunakts pasaciņa. (Bij jāņunats, kad vieglas vēsmas žvīgo)	379
Jau atkal mirdz un spīgo	105
Jau nišā logi tumst kā alas. (Narciss)	326
Jau nobālēt sāk zvaigžņu ceļi spodrie. (Mūžīgais prieks)	69
Jau svece aizdegta uz galda. (Sapņi)	291
Jau tavas ilgas spārnos paceļas. (Pret rudeni)	131
Jau vakars atnācis. (Vārdi)	385
Jaunā gadā. (Nemini, nezilē: — labu vai ļaunu)	375

	Lapp.
Jaunam pirātam. (Spārno mastus spītēt vējiem kāriem)	155
Jaunībai. (Ai, jaunība, mēs aizejam pa vienam)	262
Jautājumi. („Paliec vēl“)	372
Johannes, draugs, es tev šis rindas veltu. (Vēstule draugam)	320
Jūdass Iskariōts. (Bij vakars vēls un karstais chamzins rimis)	347
Jums, godāts kungs, es zinu. (Anōnima vēstule)	220
Jums tikas nakts un ašas smaidu spēles. (Kafejnīcas skaistulei)	190
Jūras peizāža. (Vārdi, vārdi, ko viņi man sacis)	243
Jūs un es. (Jūs — putekļi, jūs klistat telpā)	366
Jūs viena mirdzat manās dzejās. (Beatrīsei)	330
Kā apburts dzīvei aizmirsos	139
Kā apburts putns no teiku salas. (Leonīdai)	197
Kā dvēs'le cieš, vai Tu to jūti	236
Kā elles uguns briesmīgas ir šaubas. (Šaubas)	306
Kā gan lai tev stāstu, kas ir mīla	71
Kā iemirdzināt taisas. (Vasarsvētku naktī)	396
Kā klints, kas spoguļojas Deltā. (Elks)	329
Kā klusa nopūta. (Tavs vārds)	387
Kā kuģis pēc vētrām un posta. (Slimībā)	282
Kā kuģis viens uz tālo ziemeļpolu	247
Kā lēnu meldiju, kā glāstu. (Piķa dāma)	403
Kā lietņš vēss ar gaitu smalku	278
Kā nemierīgu straumju ritums. (Gadu maiņā)	371
Kā ūkeana viļņu spēle	280
Kā putni jaunām melodijām. (Sen mīlētai)	340
Kā pusnaktī pa egļu silu baigu	264
Kā rauta lapa straumei ļaujas	129
Kā sāpi smeldzošu, kā glāstu. (Mīlestība)	276
Kā sapnī viss tas toreiz bija	184
Kā ūdens nemītīgs. (Laiks un darbs)	399
Kā vēsma glāsts tavš rimdams. (Vakarā)	143
Kā vieglus strautus manās krūtīs dzirdi. (Mirkļu varā)	76

	Lapp.
Kā zelta šķirsts slīd saule lēnām lejā. (Leonīdai)	296
Kā zilos pavasara tvanos	78
Kad acis maigi zviļas. (Acis)	126
Kad atkal reiz es kļūšu šķīsts un patiess. (Mea memoria)	149
Kad atkal reiz tu nāksi starp šīm sienām	101
Kad cerības un sapņus raktus zinu. (Nāvei)	188
Kad divas rokas	405
Kad diena prom ar grūto rūpju saini. (Grāmata)	249
Kad dienu prieks ir dvēs'lei gājis gaŗām	170
Kad dziesmas skan un prieku daudz un baudas. (Vien- tulība)	390
Kad es pie mīlās dvēs'les liecies	145
Kad gaišā stunda gaŗām laista. (Sievietei)	106
Kad grūti bij man dzīvi ikdienīgo. (Divas)	71
Kad izplaukst pirmās zvaigznes	70
Kad jūra gaŗās vālās. (Kuģis)	135, 324
Kad jūtos slimis un atstāts svešā malā	85
Kad klāt ir maijs ar siltu vēju. (Maijā)	381
Kad laukā negaiss dzirdams. (Veca dziesma)	162
Kad mīlas sāpēs sievu skatiens bargs	72
Kad parks aiz loga naktī šņāca. (Māsai)	313
Kad stāvs tavs plaucis muselīnā šķidrā	125
Kad tava daile manus sapņus rotā	285
Kad tukšās frazes, flirtu, mākslotību. (Mātei)	113
Kad vajā veras dvēs'les dziļums kvēlais	239
Kad velti sirds ar ikdienību cīnās. (Opiums)	108
Kad zvanu skaņas lēnas. (Liieldienās)	381
Kafejnīcā. (Atkal mūzika, mūzika lejas)	189
Kafejnīcas skaistulei. (Jums tīkas nakts un ašas smaidu spēles)	190
Kam atausi tu, gaisma laipni bālā	238
Kam der šie zvērasti un ķīlas	144
Kam tu bēdz	407
Kapličā. (Klau, jaunais draugs, tās durvis neaizkart)	325

	Lapp.
Kapu kalnā. (Gan sauli še un vēja glāstus jūtu)	264
Kas tur runāja sniegainos gaisos. (Parādība)	241
Kauja kapos. (Gaišs trīcot saplūst baigā šķindā)	352
Kaut es spētu just un dzīvot	192
Kaut lapas dzeltēja un sarka	281
Kaut sākuši beidzot klusēt	88
Kaut tavas acis brīnišķīgi maigas	185
Kaut žēl man noplūktu ziedu	364
Klau, jaunais draugs, tās durvis neaizkart. (Kapličā)	325
Klinti jūrā, kas vijas ar valni. (Laime)	388
Klistu tumšā rudens dienā. (Launais vārds)	275
Klistu viens pa rudens vēri. (Vēri)	323
Ko gan lai sniedz šīs gurdās rindas manas. (Emilijai Viesturei)	336
Kā iemidzināt taisās. (Briedu nakti)	66
Ko man sapņos tēlojies Tu, svētais?	245
Ko runā tumšo acu flirts	190
Ko tava balss no mūžiem skan?	118
Ko tu vairies no sirdēstu saimes! (Ziemas svētkos)	137
Kristus piedzimšana. (Uz sliekšņa sēdot durvju priekšā)	346
Kritušais. (Viņš guļ uz krusteļa līka)	158
Kuģis. (Kad jūra garās vālās)	135, 324
Kur dvēs'le nīkst bez mīlestības ēnā. (Vientulība)	335
Kur esi tu šai mīlas stundā, svētā. (Ziemas svētkos)	80
Kur gan šo marmorbalto seju. (Refleksija)	104
Kur Gauja vaidot priežu mežos lokās. (Strenči)	250
„Kur tu bijī?“ — es vaicāju vējam. (Vēja atbilde)	277
Ķeizars un mīlākā. (Pie durvīm klauvē, mīļā, dzirdi)	349
Lai puto vīns! Lai lūpas skūpstā tiekas	129
Lai tava dvēs'le nogrimst moku dzīlē	202
Laiks un darbs. (Antonam Benjaminam)	399
Laime. (Klinti jūrā, kas vijas ar valni)	388
Laimīti auklējot. (Laimīt, mans sikais bērns)	363
Leonīda. (Tu jauna vēl bez apdomas, bez valodas)	372
Leonīdai. (Dziļā dusā elpo zvaigžņu sfēras)	140

	Lapp.
Leonīdai. (Es atceros: bij gaiša gaiša diena) . . .	219
Leonīdai. (Kā apburts putns no teiku salas) . . .	197
Leonīdai. (Kā zelta šķirsts slid saule lēnām lejā) . .	296
Leonīdai. (Tu atnāci pie manis grūtās dienās) . .	238
Leonīdai. (Un ja kāds nāk un teic)	341
Lēnām tumst... Un vakars vēsu roku. (Barontēva piemiņai)	369
Lēni pilsēta iegrima miegā	235
Lēni šūpojas mirdzošās vindās	92
Lēta mūzika un dejas	122
Lielajā Piektdienā... (Tad sauli žņaudza smaga tum- sas vara)	164
Liieldienās. (Kad zvanu skaņas lēnas)	381
Liieldienu motīvi. (Aust skanīgs svētku rīts)	391
Lietainā vakarā. (Mans putniņ, kur pelēkos gaisos) .	315
Lietniņš liņā... Ielas klusas	103
Lietus lāse. (Vējš lāsi atnesa no jūras savā dvašā) .	287
Liktenis. (Vai tu slēgsies akmens sienās)	78
Liktenīgā. (Zem tumšām uzacīm es redzu)	139
Liktenīgais vakars. (Tijai Bangai)	176
Lūk, atšķirot de Misē daiļās dzejas. (Magones) . .	253
Ļaunais vārds. (Klistu tumšā rudens dienā)	275
Ļaužu drūzmā, ielu dunā. (Apsēstais)	73
Magones. (Lūk, atšķirot de Misē dzejas)	253
Maiģās lūpas es skūpstīju kāri	207
Maijā. (Kad klāt ir maijs ar siltu vēju)	381
Maijā. (Sāk atkal sirdis ilgoties pēc rētām)	206
Man kastīte ar apkalumiem zeltā. (Asmenis)	263
Man nevajaga slavas. (Patiesībai)	295
Man nobāl citas svešās pasaules. (Pirmai mīlestībai)	82
Man prātā. (Man prātā rīts ar sidrabainu rasu) . .	274
Man prātā vakars zvaigznēm apmirdzētais	124
Man saules brīžu maz no tevis	103
Man skumji tāpēc, ka es tevi mīlu. (Tāpēc)	215
Man svešs ir tavu lūpu vīns. (Strādnieka dēls) . . .	154

	Lapp.
Mana ģeografija. (Es raibo atlasu sev priekšā veru)	169
Mana mīlestība. (Ne maiga meldija)	393
Mans brālīts. (Mans brālīts kaļā kritis)	161
Mans draugs. (Teodoram Zeifertam)	168
Mans izskats ārējais. (Es esmu stāds pēc saules tvikstošais)	146
Mans putniņ, kur kur pelēkos gaisos. (Lietainā vakarā)	315
„Mans skaistākais sapnis — tev vienam“	84
Mājās. (Bāls atspidums no ābejdārza)	111
Mākons pārskrēja asarām smagām. (Vakara peizāžs)	279
Māsai. (Tai namā, kur nav saules stara)	313
Māsas piemiņai. (Brīnišķos ziedos vēl mirdzēja pļava)	116
Mātei. (Kad tukšās frazes, flirtu, mākslotību)	113
Mātei. (Pa sniega laukiem ziemas naktī bālā)	225
Mātei. (Tavs bālais vaigs man parādās ir brīdi)	301
Mātei. (Tu redzi, māt, kā aiziet mana dzīve)	111
Mātei. (... Un ik vakarus, dusēt kad eju)	305
Mātei. (Vēl dzīves prieks šalc saldi manā dzejā)	113
Mea memoria. (Kad atkal reiz es kļūšu šķīsts un paties)	149
Mēs esam ceļā jau pirms pirmiem gaiļiem. (Pārejot)	156
Mēs saules stundas kopā pārļaidām. (Aizgājušai)	133
Mēs sēžam mēmi... Laiva viegli ligo. (Uz Burtnieku ezera)	166
Mīlas naktī. (Tā visas durvis atdara, kad nakts)	123
Mīlestība. (Vaigs ledus auksts un galva lepni celta)	276
Mirējs. (Sirds tik gurdeni, gurdeni staigā)	235
Mirklis	339
Mirkļu varā. (Kā vieglus strautus manās krūtīs dzirdi)	76
Miers, miers!	404
Mūzai. (Pacel pāri man svētošu roku)	271
Mūžīgās ilgās pēc gaismas un brīvības	186
Mūžīgais. (Tā — zemes daile, kas tev acīs spīd)	75
Mūžīgais prieks. (Jau nobālēt sāk zvaigžņu ceļi spodrie)	69
Naktis. (Ak, naktis briesmīgās)	299

	Lapp.
Nakts elēģija. (Cik klusa nakts, kad izeju viens pats)	90
Nakts klusumā viņš lēniem soļiem zogas. (Spoks)	302
Nakts saka jūrai: „Dusi, dusi“. (Rētas)	329
Nakts straujā steigā vilciens aizskanēja	229
Naktsstaigulis. (Viens, atkal viens es pusnakts ejā)	265
Nakts viegli pārlido kā ēna. (Vectēvs mazajam)	174
Narciss. (Jau nišā logi tumst kā alas)	326
Nav dvēs'le šķīrama no miesas	405
Nāk atkal dienas bālas, bezkrāsainas. (Vientulībā)	210
Nāk Baltā nakts ar maigumu un rotām. (Svētku vakarā)	223
Nāk vakars no tālas un teiksmainas malas. (Vakarā)	338
„Nāk!“ — zvaigznes iemirdzas un mēness brīnās (No rīta)	175
Nākotnes draugam. (Tu skumīgs pārnāksi)	356
Nāvei (Kad cerības un sapņus raktus zīnu)	188
Ne maiga meldija (Mana mīlestība)	393
Ne pārbaudīt, ne mērot cilvēksirdi	160
Ne prieku just var dvēsele, ne bēdu	334
Neej prom, kad logā dzirdi	142
Nekad, nekad, mans draugs	402
Nekādu skaistumu, ne brīvi	134
Nemini, nezīlē: — labu vai ļaunu (Jaunā gadā)	375
Neticīgais (Iegāju baznīcā. Skanēja zvani)	394
No citas pasaules (Viesis)	345
No dzīrām pārnākot, kur tekas krustām mijas (Saruna)	382
No jauna senās tekās staigā	147
No manas dzīves (Un ja patiesi labāk klusēt būtu)	187
No pašas bērņības (Rēgs)	296
No rīta (Aust skanīgs svētku rīts, bet sirds vēl sērās tīta)	391
No rīta (Bāls eņģels stāv pie mana loga)	82
No rīta („Nāk!“ — zvaigznes iemirdzas un mēness brīnās)	175

	Lapp.
No smagiem zābakiem (Smilšu graudiņš)	383
No skropstām aizvērtām kad nolīst lēna rasa (Puķes)	398
No tirgus pārņests mirdzošs pūpolzars (Pūpolu svētdiena)	195
No viena acu skata	204
Nogurums un vienaldzība (Vientuļais)	295
Norietā (Aiz birzes lejā)	172
Nu ik vakarus, kad krēsla (Aizgājušai)	369
Ņem manu sirdi pirkstos liegos	138
Opiums (Kad velti sirds ar ikdienību cīnas)	108
Pacel pāri man svētošu roku (Mūzai)	271
Pa kalniem, pa lejām Tavs brīnišķais vārds (Atspirgšana)	204
Pa sniega laukiem ziemas naktī bālā (Mātei)	225
Pagalam jau mans dzīves svaigums (Mātei)	112
Paliec!.. (Paliec vēl!)	406
„Paliec vēl!“ (Jautājumi)	372
Papardes zieds (Tālu miglā tie kalni, tās lejas)	397
Par bijušo sāk atkal dvēs'le sērot (Tagad)	202
Par ilgu burvību (Sirdij)	321
Par ko tu ciet, viss piedots sen, viss — bijis!.. . . .	375
Par mani nelūdz Dievu, labā	306
Parādība (Aiz tumšā meža saules rietā)	322
Parādība (Kas tur runāja sniegainos gaisos)	241
Pasaka par sarkano cepurīti (Tas bij viņos tālos laikos)	376
Patiesībai (Man nevajaga slavas)	295
Pavasari (Saulīte mīļā jau vizinas laukos)	165
Pār dziļumiem un sienām	173
Pār granītklintīm uzkāpj saule (Somijai)	261
Pār laukiem aizskrien putni runādami (Vakars)	209
Pār laukiem iegrīmušiem dusā (Senais tēls)	96
Pār tevi toruden bij nopostīts ik tilts (Daugava)	173
Pārejas laikmetā (Tas bij vakar. Sakroploti)	159
Pārejot (Mēs esam ceļā jau pirms pirmiem gaiļiem)	156
Pāri (Ak, seja bālā, nogurusē)	309

	Lapp.
Perpetuum mobile (Tev, mīla, saldu ziedu)	65
Pēc ciņas (Tāds miers!)	157
Pēc gaŗām tveicējoŗām dienām	128
Pēc seŗām tumŗām gaiŗa tu	93
Pēdējā satikŗanās (ŗe sēdēja viņŗ atspiedies uz rokas)	350
Pēdējie smaidi (Tev cita mīla guļ kā dzelons sirdī) . .	89
Pirms elektrību saltās saules riet (Gaidot)	131
Pirmai mīlestībai (Man nobāl citas sveŗās pasaules) . .	82
Pīŗa dāma (Kā lēnu meldiju, kā glāstu)	403
Pie Daugavas aiz vecā semināra (Viesturdārzs)	248
Pie durvīm klauvē, mīļā, dzirdi (ŗeizars un mīļākā) . .	349
Pie kamīna (Sen liesmas izbeiguŗas deju)	95
Pie loga stāvu rudens ēnā (Beatŗīsei)	331
Pie kapa (Tu stāvi klusumā... Un sāpēs)	361
Pie tavas krūts es raudāju (Sievietei)	84
Pie tavas sirds es atkal mieru jūtu (Mātei)	226
Portrets (Tu jauŗa ŗe, kā baudījusi vīnu)	85
Pret rudeni (Jau tavas ilgas spārnos paceļas)	131
Pretim, logā aiz mirdzoŗām rūtīm	275
Priekŗā redzu viņas seju (Brīdis)	399
Priekŗpavasari (Silti vēji cauri tālēm zilgām)	205
Puŗes (No skropstām aizvērtām kad nolīst lēna rasa) . .	398
Puŗes (ŗis gundegas ir dienu zelts)	280
Pūpolu svētdienā (No tirgus pārņests mirdzoŗs pūpol- zars)	195
Pussapņī bij, kā jūŗas viļņu ŗūpās	79
Redzi, mīļais, jau krēsla tin zemi (Viņa teica)	183
Redzi, tu nonāci pasauli mīlodams	218
Refleksija (Kur gan ŗo marmorbalto seju)	104
Reiz domāju, ka valdi	121
Reiz skanēji tu man ikdienu (Dziesmu dziesma)	334
Reiz viņa nāca diadēmā baltā	99
Reiz ziedonī man daudz bij tavas mīlas	148
Rēgs (No paŗas bērņības)	296
Rētas (Nakts saka jūŗai: „Dusi, dusi)	329

	Lapp.
Rindā miglas kalni trauc (Inter arma)	157
Rīga (Ai, šī pilsēta! Dziesmas un lauri)	259
Riets liesmas sveiž pa logu asinssārti (Invalids)	160
Rūdolfā Blaumaņa piemiņai (Gads pēc gada nogrimst mūžos klusi)	248
Rūtai (Tev piestāv tumšas zīda drānas)	282
Sāk atkal sirdis ilgoties pēc rētām (Maijā)	206
Sāpju straumes sirdī plokas (Mātei)	112
Sapņi (Jau svece aizdegta uz galda)	291
Sapnis (Zem cipresēm nakts mierā iemigušam)	102
Sapņiem un brīvībai auklēju sevi	121
Sapņotājai (Zem ievām vēl kā maijā)	132
Saruna (No dzīrām pārnākot, kur tekas krustām vijas)	382
Saruna ellē (Vai atceries to mīlas dienu)	380
Saulīte mīlā jau vizinas laukos (Pavasārī)	165
Sen atpakaļ reiz tu teici	127
Sen dzisis zelts aiz tālās smilšu jomas (Vakara no- skaņa)	392
Sen liesmas izbeigušas deju (Pie kamīna)	95
Sen milētai (Kā putni jaunām melodijām)	340
Sen sarauts katris sakars (Viens marta vakars)	97
Sen tas bija . . . Bij apnicis gaidīt (18. XI. 18.)	260
„Senās sāpes“, — es runāju lēnām (Lieldienu motīvi. 2. Bijušais)	392
Senais tēls (Pār laukiem iegrīmušiem dusā)	96
Sēž vecie šķūņa ēnā (Sienlaikā)	154
Silti vēji cauri tālēm zilgām (Priekšpavasārī)	204
Simts gadus vecs, daudz vētras laidis pāri (Izcirtumā)	322
Simtkrāsās saule aust un riet (Apmātais)	150
Sirdī mostas simtējādas dziņas	81
Sirdij (Par ilgu burvību)	321
Sirds tik gurdeni, gurdeni staigā (Mirējs)	235
Sienlaikā (Sēž vecie šķūņa ēnā)	154
Sievietei (Kad gaiša stunda gaŗām laista)	106
Sievietei (Pie tavas krūts es raudāju)	84

	Lapp.
Sievietei (Slēdz mani ciešāk maigo roku skavā) . . .	230
Sievietes mīlestība (Būs skūpstu reibums dziļš) . . .	307
Skūpsts (Tas notika reiz dziļā pusnakts dusā) . . .	181
Slēdz mani ciešāk maigo roku skavā (Sievietei) . . .	230
Slimībā (Ak, kā es vēlos teikt tev savas bēdas) . . .	251
Slimībā (Brūnas sievas liesmu rokās)	173
Slimībā (Kā kuģis pēc vētrām un posta)	282
Smagiem soļiem, vējā plandot driskām (Ieslēgtie) . . .	258
Smieklu straumes kaislas, īsas... (Bulvārī)	194
Smilšu graudiņš (No smagiem zābakiem)	383
Sniega vilnas šūpulītī (Cerība)	362
Somijai (Pār granītklintīm uzkāpj saule)	261
Spārno mastus spītēt vējiem kāriem (Jaunam pirātam)	155
Spoks (Nakts klusumā viņš lēniem soļiem zogās) . . .	302
Strādnieka dēls (Man svešs ir tavu lūpu vīns)	154
Strenči (Kur Gauja vaidot priežu mežos lokās) . . .	250
Stundas aizskrien netverami īsas	373
Sveču atspīdums dega uz rūtīm (Ziemsvētku atmiņas) .	284
Svētā, kurp gan lai es bēgu? (De profundis)	237
Svētā, mana dvē'sle tvīkst pēc Tevis	367
Svētā vēstnese (Arvien, arvien vēl sapnis sirdi saista) .	284
Svētku vakarā (Gaisā sniedziņš sidrabaini laistas) . .	370
Svētku vakarā (Nāk baltā nakts ar maigumu un rotām)	223
Svešai (Tu uzsmaidīji man uz ielas)	337
Svešnieks (Teic, cilvēk dīvainais, ko mīli tu visvairāk)	286
Šai drūmā dzertuvē (Viesis)	394
Šai dzīvē mēs pēc laimes ubagojam (Mātei)	226
Šai vakarā es viens ar savām domām	374
Šai zālē... (Šai zālē miers un vieglas ēnas)	140
Šaubas (Kā elles uguns briesmīgas ir šaubas)	306
Še sēdēja viņš atspiedies uz rokas (Pēdējā satikšanās)	350
Šīs gundegas ir dienu zelts (Puķes)	280
Šīs īsās rindas tev es veltu (Veltījums)	304
Šķīroties (Tad, vienmēr tad es jūtu kādu spoku) . . .	278
Šķiršanās (Vēl brīdis īss, tad asi noskanēja)	208

	Lapp.
Šķiet, visa dzīve lieka (Vieglās stundas)	67
Šodien tev uzsmaidu, draugs	198
Šo zilo sapni pauda (Zilais sapnis)	130
Šonakt... (Varbūt tu šonakt lūdzi Dievu)	307
Tad sauli žņaudza smaga tumsas vara (Lielajā piektdienā)	164
Tad, vienmēr tad es jūtu kādu spoku (Šķīroties)	278
Tagad (Par bijušo sāk atkal dvēš'le sērot)	202
Tagad pāri es gaviļu lejām (Atsvēte)	209
Tai jūnijdienā bij mums ceļa sauciens	171
Tai namā, kur nav saules stara (Māsai)	313
Tai vakarā es atkal maldu lokā (Vēstules)	200
Tanī naktī es nojautu varā (Vizija)	231
Tas bij toreiz — man gribētos stāstīt (Toreiz...)	273
Tas bij vakar. Sakropļoti (Pārejas laikmetā)	159
Tas bij viņos tālos laikos (Pasaka par sarkano cepurīti)	376
Tas notika reiz dziļā pusnakts dusā (Skūpst)	181
Tava mila tikai pusnakts tumsā	101
Tavās mājās (Tavs klusais nams ar savu mieru māna)	123
Tavs bālais vaigs man parādās ik brīdi (Mātei)	301
Tavs daiļums dots no paša Dieva rokām (Mīlestība)	277
Tavs klusais nams ar savu mieru māna (Tavās mājās)	123
Tavs vārds (Kā klusa nopūta)	387
Tavu krūšu kairā ēnā (Zelta krustiņš)	244
Tā kā sauli, kā gaismu ik dienu	185
Tā nakts bij lietaina un vēsa	298
Tā nomira, ko milēju	118
Tā puķe uzzied, ko tu paņem rokā (Albumā)	340
Tā visas durvis atdara, kad nakts (Mīlas naktī)	123
Tā — zemes daile, kas tev acīs spīd (Mūžīgais)	75
Tāds miers! (Pēc cīņas)	157
Tālu miglā tie kalni, tās lejas (Papardes zieds)	397
Tāpēc (Man skumji tāpēc, ka es tevi mīlu)	215
Te klīdu viens, tik līdz nāk mana ēna... (Drupās)	319

	Lapp.
Te laime plauka mirkļa dvašā	142
Teic, cilvēk, dīvainais, ko mīli tu visvairāk (Svešnieks)	286
Teic, kad tu atrausies no dzīves	216
Teic, kas tu esi? — Mana māsa?	77
Teic, teic, cik dzīve bija īsa	316
Teodoram Zeifertam (Mans draugs)	168
Tev cita mīla guļ kā dzelons sirdī (Pēdējie smaidi) . . .	89
Tev mana sirds kā pieliets bikers kūš (Aicinājums) . . .	66
Tev, mīla, saldu ziedu (Perpetuum mobile)	65
Tev piestāv tumšas zīda drānas (Rūtai)	282
Tēva piemiņai (Viss sniega baltās kopās rakts)	224
Tijai Bangai (Liktenīgais vakars)	176
Tik mīlētājs to redz un mana	68
Tik sapņos vien, kad sirdis šķirtas (Zelta kapā)	91
Tiksmes pilns es raugos savā dāmā	105
Tie murgi bij... Man šķita — laukos vēlos	94
Toreiz... (Tas bij toreiz — man gribētos stāstīt)	273
Tu aiziesi, kad nomods sapņus aiznes	207
Tu atnāci pie manis grūtās dienās (Leonīdai)	238
Tu biji dzidra rasas lāse (Aizgājušai)	288
Tu daiļā, brīnišķīgā seja	299
Tu daudzreiz atnāc pusnakts elpā	144
Tu dāvināji tai (Epitafija)	286
Tu jauna vēl bez apdomas, bez valdas (Leonīdai)	372
Tu jautra še, kā baudījusi vīnu (Portrets)	85
Tu kādreiz lūdzi manu roku	318
Tu, lielais Dievs, aiz zvaigžņu upēm zvīlām	191
Tu ne'si te... Vien neizteiktas sāpes (Elegija)	253
Tu redzi, māt, kā aiziet mana dzīve (Mātei)	111
Tu skumīgs pārnāksi (Nākotnes draugam)	356
Tu stāvēji pie mana šūpla kūmās	93
Tu stāvi klusumā... Un sāpēs (Pie kapa)	361
Tu tici brīvībai, tu tici dzīves priekam (Cilvēkam)	349
Tu uzsmaidīji man uz ielas (Svešai)	337
Tu vienīgā man cēli ticēt spēji	134

	Lapp.
Tu vienmēr biji man tik mīļa (Māsas piemiņai)	116
Tu vienreiz mīlēji un nīdi	206
Tukšums... Liekulība... Zaimi...	94
Tumšās stundas (... Un tā arvien, kad krēsla nāk bez Tevis)	303
Tur, mūžībā, tiek katra diena svērtā	245
„Tver, apkamp, skūpstī, paņem visu“	145
Ubags (Ikdienas kļūstu vārgāks)	174
Un bij kā senāk: atkal saules rietā	122
Un brīži ir, kad sajūtos es lieks (Akurāteram)	167
Un ik vakarus, dusēt kad eju (Mātei)	305
Un ja kāds nāk un teic (Leonīdai)	341
Un kad apnīk man akmens sienās (Valmieras kapsētā)	335
Un kad no debešiem ziliem	104
Un kad pēc gadiem, kad es būšu miris	266
Un kaut patiesi labāk klusēt būtu (No manas dzīves)	187
Un tā arvien, kad krēsla nāk bez tevis (Tumšās stundas)	303
Uz Burtnieku ezera (Mēs sēžam mēmi... Laiva viegli ligo)	166
Uz debess fona vijolētā naktī	125
Uz robežas (Hei, bēgli, valdi kājas)	351
Uz sliekšņa sēžot durvju priekšā (Kristus piedzimšana)	346
Uz tilta (Es atceros — tai skaistā dienā mēs)	243
Vadonis (Vai es ceļos, vai es grimstu dūšā)	356
Vai atceries to milas dienu (Saruna ellē)	380
Vai es ceļos, vai es grimstu dūšā (Vadonis)	356
Vai gūstekne no mūžības šurp vesta (Dvēsele)	163
Vai mirkļa debess laimi baudu	83
Vai no sapņiem, vai no dzertā vīna	87
Vai redzi ceļu cauri zemes ēnām (Via dolorosa)	214
Vai tad tu mani atminēsi	149, 150
Vai tad tu nāksi manu dvēs'li brīvot	98
Vai tagad iedomāties varam	128
Vai tiešām es tik ļauns? (Es gaidu, kad tu nāksi at- pakaļ)	361

	Lapp.
Vai tu slēgsies akmens sienās (Liktenis)	78
Vaid okeans un klintis plaisā	308
Vaigs ledus auksts un galva lepni celta (Mīlestība)	276
Vairs sirdi neaizrauj nekas	219
Vakar biju svēto pulkā	193
Vakar es redzēju Jūs	199
Vakarā (Debess laukos asins sārtos)	186
Vakarā (Kā vēsma glāsts tavš rindams)	143
Vakarā (Kad izgailēja kāvi)	165
Vakarā (Nāk vakars no tālas un teiksmainas malas)	338
Vakars (Pār laukiem aizskrien putni runādami)	209
Vakara noskaņa (Sen dzisis zelts aiz tālās smilšu jomas)	392
Vakara peizāžš (Mākons pārskrēja asarām smagām)	279
Vakara saulē (Es labprāt būtu stars, kam ļauts)	91
Vakars pilsētā (Gaŗām namiem žilbinot un spīdot)	75
Valmieras kapsētā (. . . Un kad apnik man akmeņa sienās)	335
Varbūt, ka Jums nekas vairs nebūs prātā (Vēstule)	315
Varbūt, tā patiesība bija	324
Varbūt tu šonakt lūdzi Dievu (Šonakt)	307
Vārdi (Jau vakars atnācis)	385
Vārdi, vārdi, ko viņi man sacis (Jūŗas peizāža)	243
Vasarsvētku nakti (Kā iemidzināt taisās)	396
Veca dziesma (Kad laukā negaišš dzirdams)	162
Vectēvs mazajam (Nakts viegli pārlido kā ēna)	174
Veltijums (Šis isās rindas tev es veltu)	304
Velts ir mans darbs un veltas manas mokas (Apmātais)	390
Vēja atbilde („Kur tu biji? — es vaicāju vējam)	277
Vējš lāsi atnesa no jūŗas savā dvašā (Lietus lāse)	287
Vējš pāri skriedams kokus loka	246
Vēl brīdis isš, tad asi noskanēja (Šķiršanās)	208
Vēl būdams bērns es Tevi iecerēju	102
Vēl dzīves prieks šalc saldi manā dzejā (Mātei)	113
Vēl lielceļš vizot viņ kā dzintarrota (Ceļā)	115

	Lapp.
Vēl mirkli harmonijā lēnā	70
Vēl nāves tumsā (Izskana)	177
Vēl sapnis sauca zvaigžņu sfērās blāvās (Cor ardens)	98
Vēlā rudenī (Dieva dārzus posta sala)	110
Vēri (Klistu viens pa rudens vēri)	323
Vēstule (Varbūt, ka Jums nekas vairs nebūs prātā)	315
Vēstules (Tai sakarā es atkal maldu lokā)	200
Vēstule draugam (Johannes, draugs, es tev šīs rindas veltu)	320
Vētras mākonis zilgana tvana	221
Via dolorosa (Vai redzi ceļu cauri zemes ēnām)	214
Viņa bija te... Es jūtu (Vīzija naktī)	73
Viņa teica: (Redzi, mīlais, jau krēsla tin zemi)	183
Viņš guļ uz krustceļa līka (Kritušais)	158
Viņš tevi redz un saprot visās kļūdās (Dzejnieks)	222
Viņš šausmās pamodās	302
Viss bijušais dus lielā Liktenis ziņā	194
Viss sniega baltās kopās rakts (Tēva piemiņai)	224
Vīst ozola vaiņagi klētiņā (Jāņu naktī)	363
Vīzija (Tanī naktī es nojautu varā)	321
Vīzija naktī (Viņa bija te... Es jutu)	73
Viņš pietvīkdams man tuvāk kļāvās	406
Vieglās stundas (Šķiet, visa dzīve lieka)	67
Viens, atkal viens es tālā pusnaktsejā (Naktsstaigulis)	265
Viens marta vakars (Sen sarauts katris sakars)	97
Vientuļais (Nogurums un vienaldzība)	295
Vientulība (Kad dziesmas skan un prieku daudz un baudas)	390
Vientulība (Kur dvēs'le nīkst bez mīlestības ēnā)	335
Vientulībā (Nāk atkal dienas bālas, bezkrāsainas)	210
Viesis (No citas pasaules)	345
Viesis (Šai drūmā dzertuvē)	394
Viesturdārzs (Pie Daugavas, aiz vecā semināra)	248
Zelta kapā (Tik sapņos vien, kad sirdis šķirtas)	91
Zelta krustiņš (Tavu krūšu kairā ēnā)	244

	Lapp
Zem cipresēm nakts mierā aizmigušām (Sapnis)	102
Zem ievām vēl kā maijā (Sapņotājai)	132
Zem kājām smilts un zvaigznēs debesis	136
Zem tumšām uzacīm es redzu (Liktenīgā)	139
Zemes un jūras, ja sveiciens tavš nepārsniedz	368
Zilais sapnis (Šo zilo sapni pauda)	130
Ziemas svētkos (Ja tu — nabags, ja tev nava)	137
Ziemas svētkos (Kur esi tu šai mīlas stundā, Svētā)	80
Ziemsvētku atmiņas (... Sveču atspīdums dega uz rūtīm)	284
Zvaigznei (Ak zvaigzne tālā, laipni lēnā)	389
Zvani dūca. Bij Zilvestris galā (Gadu maiņā)	229

2. Stāsti un citi raksti

(Visi 2. sējumā)

Alpera nodoklis	243
Antoninas grēks	218
Atsauksmes, referējumi	303
Bildinājums	84
Burvība	221
Cēra kunga vakarēdiens	126
Cilvēs maskā	45
Dailes teātra direkt. Ed. Smilģis	249
Dārgakmeņu krājējs	146
Divas satikšanās	39
Dzejniece Anna Brigadere	250
Dzejnieces Aspazijas nopelni	284
Grēku grāmata	165
Hazards un sievietes mīla	13
Īsas piezīmes par Skalbes dzeju	294
Jānis Jānos	251
Kādēļ visi traucas uz preses balli	251
Kurš ir īstais?	210

	Lapp.
Melnā dāma	59
Mīla un nodevība	100
Mūsu jubilāri	257
Nauda, mīla, vasarsvētki	203
Nemierīga nakts	236
Piezīmes par Fr. Bārdas dzeju	287
Pirmā mīlestība	5
Rakstnieks J. Jaunsudrabiņš	249
Rīgas Jānis	240
Romāns ar Aneti	119
Sieviete un automobilis	181
Sievietes līdzjūtība	94
Sievietes uzticība	134
Spoks	192
Sporta klizmas	254
Tuksneša leģenda	26
Vakars ārprātīgo namā	141
Vasarsvētkos	250
Vēstules	365
Zīda mētelis	214
Ziemas sports pavasarī	253
Zīlezera Marīte	79

OTRĀ SĒJUMA SATURS

2. Stāsti

	Lapp.
Pirmā mīlestība	5
Hazards un sievietes mīla	13
Tuksneša leģenda	26
Divas satikšanās	39
Cilvēks maskā	45
Melnā dāma	59
Zilezera Marīte	79
Bildinājums	84
Sievietes līdzjūtība	94
Mīla un nodevība	100
Romāns ar Aneti	119
Cēra kunga vakarēdiens	126
Sievietes uzticība	134
Vakars ārprātīgo namā	141
Dārgakmeņu krājējs	146
Grēku grāmata	165
Sieviete un automobilis	181
Spoks	192
Nauda, mīla, vasarsvētki	203
Kuņš ir īstais?	210
Zīda mētelis	214
Antonīnas grēks	218
Burvība	221
Nemierīga nakts	236
Rīgas Jānis	240
Alpera nodoklis	243

3. Humors un satīra

	Lapp.
Rakstnieks Jānis Jaunsudrabiņš. — Dailes teātra direktors Ed. Smilģis	249
Vasaršvētkos. Dzejniece Anna Brigadere	250
Kādēļ visi traucas uz preses balli. — Jānis Jāņos	251
Ziemas sports vasarai	253
Sporta klizmas	254

4. Apcerējumi

Mūsu jubilāri	257
Dzejnieces Aspazijas nopelni	284
Piezīmes par Fr. Bārdas dzeju	288
Īsas piezīmes par Skalbes dzeju	294

5. Atsauksmes, referējumi

Latvju māksla 305; A. Švābes Bulvāri 307; V. Damberga Dvēs. ritmi 308; Apsesdēla Gar aizu malu 311; K. Krūzas Trauslā traukā 313; L. Laicēna Ho-Taī 314; J. Kārklīņa Mēnešnaktis 317; J. Akuratera Rož. vējs 318; Arņa Likten. ceļi 320; K. Skalbes Pēclaikā 322 un Vakara ugunis 344; A. Austrīņa Saules grieži 324; K. Studenta Zvaigžņu krusts 325; A. Ersa Amora dārzs 328; P. Ērmaņa Es šaubos, es ticu 332; J. Raiņa Daugava 335; J. Sudrabkalna Pārvērtības 336; J. Akuratera Elēģ. momenti 341; Teodora Saulrieti 342; K. štrāla Zemes elpa 343; Poruka Kop. raksti 345; Četras dzejoļu grāmatas 347; Divas dzeju grāmatas 349.

Skolu apstākļi Latgalē 350; Ciemos pie rakstnieka K. štrāla 351; Dzejnieka liktenis (par Rietekli) 353; Pie dzejn. J. Raiņa 355; Kā radās Aspazijas Vaidelote 356; Jocīgu „rakstn.“ vakars 359; 17 jauno rakstn. vakars 360; Kā dzīvo un strādā dzejn. Aspazija 361.

6. Vēstules

D. Spundem 367; Rich Rudzītim 368, 403; K. Eglem 372, 376, 378, 385, 388, 394; T. Zeifertam 372; E. Birzniekam-Upītim 373, 382, 385, 387; Māsai Alidai 373, 405; P. Ērmanim 375; K. Studentam 377, 380, 399; Brālim Konrādam un mātei 383, 386, 387, 388, 393, 395, 396, 404, 405, 406, 410; L. Zaķītei 386, 387, 393, 395; J. Akurateram 401; Hertai Sūnai 406.

Rediģētāja piezīmes	411
Chronoloģiskais rādītājs	420
Alfabētiskais rādītājs	429

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0305029825